

Stockholm Studies in Politics 140

Efter folkrörelsepartiet

Om aktivism och politiska kursomläggningar i tre svenska riksdagspartier

Svend Dahl

Stockholm
University

Efter folkrörelsepartiet

Om aktivism och politiska kursomläggningar i
tre svenska riksdagspartier

Svend Dahl

©Svend Dahl, Stockholm 2011

ISSN 0346-6620

ISBN 978-91-7447-357-5

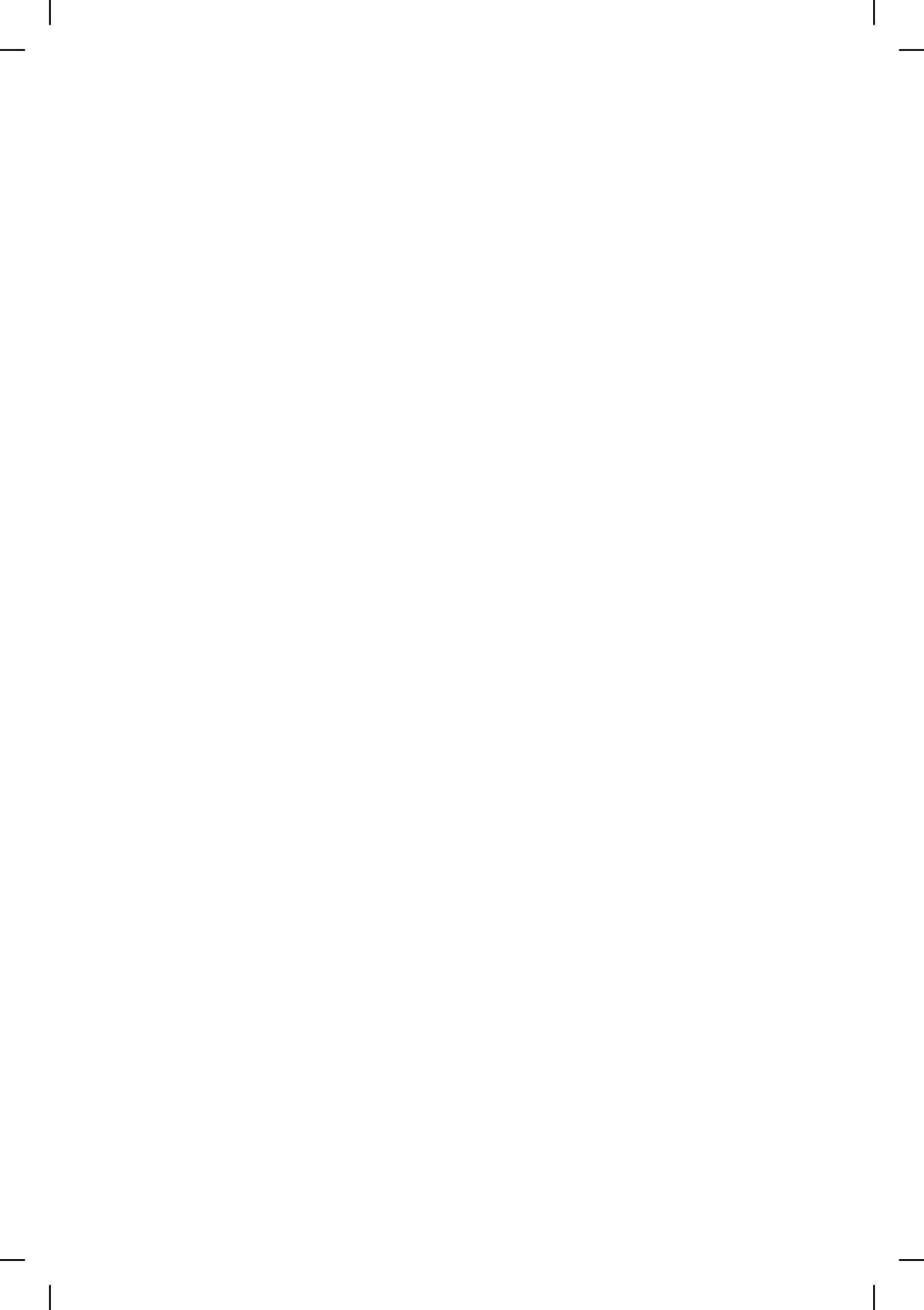
Printed in Sweden by Elanders AB, Mölnlycke, 2011.

Distributor: Department of Political Science Stockholm University

Innehåll

Förord	8
<i>Forskningsproblemet</i>	9
1. De politiska partierna idag	10
2. Partier och aktivism – ett teoretiskt ramverk	16
3. Metod	33
<i>Partierna och deras medlemmar</i>	66
4. Varför vill partierna ha medlemmar?	67
5. Hur ska partierna locka till sig nya medlemmar?	92
6. Hur ska medlemmarna bli goda partiföreträdare?	113
7. Partiernas behov av medlemmar	141
<i>Medlemmarna och deras partier</i>	144
8. Att ta steget in i partipolitiken	145
9. Att vara aktiv	161
10. Att göra karriär	177
11. Erbjudandet som lockar till medlemskap	190
<i>Medlemmarna och strategisk orientering</i>	
12. Att känna igen sitt parti	196
<i>Avslutande reflektioner</i>	219
13 Efter folkrörelsepartiet	220
Summary	236
Referenser	240

Förord

Om jag ska försöka förstå varför jag överhuvudtaget gav mig på att skriva en doktorsavhandling i statsvetenskap ligger det nära till hands att peka på en artikel om de borgerliga partiernas relationer med varandra, som jag skrev i den kortlivade tidskriften *Initierat*, hösten 2003. I samband med artikeln intervjuade jag Tommy Möller om de problem tidigare samarbetsförsök drabbats av. Någonstans under intervjun gled samtalet in på samspelet mellan partiledning och partiaktivister, och att de senare i många sammanhang kan verka som en restriktion på partiledningens frihet att exempelvis ompröva sakpolitiska positioner, eller söka närmare samarbete med andra partier.

Ett par år senare blev Tommy min handledare, och förtjänar därför ett särskilt tack. Ett stort tack också till mina två andra handledare, Ludvig Beckman och Andreas Duit. Utan deras kritik och uppmuntran under det sista året av avhandlingsarbetet hade avhandlingen helt säkert blivit betydligt sämre, men framförallt tagit avsevärt längre tid att slutföra. Tack också till Maria Jansson, som i egenskap av opponent på slutseminariet bidrog till att peka på en rad oklarheter i manuset.

Ett särskilt tack till Jenny Madestam som under arbetets gång inte bara kommit med många värdefulla synpunkter, utan också bidragit med allmän uppmuntran. Idris Ahmedi, Niclas Berggren, Andreas Bergh, Drude Dahlerup, Gissur Erlingsson, Tyra Hertz, Nils Karlson, Matilde Millares, Ulf Mörkenstam, Peter Santesson, Monica Svantesson, Göran von Sydow, Daniel Tarschys, Jan Teorell och Patrik Öhberg har alla läst och kommenterat olika versioner av hela, eller delar av, manuset. Tack för att ni tog er tid! Förmodligen borde jag ha lyssnat mer på er.

Slutligen ett tack till Isobel som under drygt fem års tid stått ut med alla handa mer eller mindre osammanhängande utläggningar om partiaktivister, partiers kommunorganisationer och politiska kursomläggningar, samt med tiden allt vresigare svar på frågan om när avhandlingen egentligen blir klar.

Svend Dahl
Stockholm, september, 2011.

Forskningsproblemet

1. De politiska partierna idag

Vid politikens högtidsstunder talas det ibland om de svenska partierna som folkrörelsepartier. I akademiska sammanhang beskrivs de snarare som medlemspartier eller masspartier. Vad dessa begrepp har gemensamt är dock tanken på partierna som breda medlemsorganisationer, som organiserar en stor del av sin väljarkår. Partierna strävar efter att ha så många medlemmar som möjligt och dessa medlemmar är organiserade i lokalavdelningar som knyts samman av en riksorganisation. Här finns också tanken att medlemmarna genom strukturen av lokalföreningar, länsorganisationer samt nationella stämmor och kongresser deltar aktivt i utformningen av partiets politik. I folkrörelsepartier blir även den breda medlemsbasen partiets främsta källa till legitimitet. Genom att organisera en tillräckligt stor del av befolkningen, eller kring ett specifikt intresse, får partierna sin ställning i samhällsdebatten.¹

Men partierna ser knappast ut som förut. I Sverige har vi sedan början av 1990-talet fått se en halvering av antalet partimedlemmar. Motsvarande utveckling går att se i de flesta västeuropeiska länder, även om nedgången i många fall inleddes tidigare än den svenska.² Kanske gör utvecklingen att det inte längre är relevant att tala om partierna som folkrörelse- eller medlemspartier, åtminstone inte som vi tidigare förstått begreppet.³ Det minskande antalet medlemmar, tillsammans med professionalisering, nya kampanjmetoder, medialisering och avideologisering, förändrar partiernas karaktär. Angelo Panebianco använder exempelvis beteckningen det elektoralt-professionella partiet för att beskriva dagens politiska partier, medan Tommy Möller och Mats Bäck har lanserat begreppet det postmoderna kaderpartiet. Richard Katz och Peter Mair talar om kartellpartiet och om hur partierna gått från att vara en länk mellan civilsamhället och staten till att bli en del av staten. Jennifer Lees-Marshment har tagit fasta på hur partier formulerar sin politik och talar om framväxten av marknadsorienterade partier. Till skillnad från den traditionella bilden av partiernas interna policyprocess där politiken formuleras internt utifrån partiets ideologi och sedan marknadsförs med mer eller mindre professionella metoder har marknadsföringen och utformningen av politiken vuxit ihop. Det marknadsorienterade partiet formulerar sin politik lika mycket utifrån vad partiets målgrupper efterfrågar som från den egna

¹ Bäck & Möller, 2003, sid 18-19, samt Erlingsson, Håkansson, Johansson & Mattson, 2005, sid 15 och sid 37, diskuterar medlems- och folkrörelsepartiets utmärkande drag.

² Se exempelvis Petersson, 2000, sid 66-67, Petersson, 2005 och Petersson m fl, 2006, sid 39-40 för resonemang om utvecklingen i Sverige. Scarrow, 2000, sid 86-90, skriver om motsvarande utveckling i Västeuropa.

³ Det förhindrar förstås inte partier, framförallt Centern och Socialdemokraterna, från att i mer ideologiska termer tala om sig själva som folkrörelser.

ideologin. Gemensamt för dessa beskrivningar av det samtida politiska partiet är att de betonar att partiarbetet i allt större utsträckning bärs upp av professionella politiker och specialiserade politiska tjänstemän och att kommunikationen med de allt rörligare väljarna sker genom media, snarare än genom de lokala partiorganisationerna som framförallt vände sig till redan övertygade väljare.⁴

Vad som däremot inte förändrats är partiernas centrala roll i det demokratiska systemet. Trots framväxten av nya former för medborgerligt engagemang i politiken är det fortfarande omöjligt att föreställa sig en modern representativ demokrati utan politiska partier som de viktigaste aktörerna. Partiernas förändrade karaktär i kombination med deras avgörande roll i ett demokratiskt styrelseskick ger anledning att närmare studera hur dagens partiorganisationer fungerar. Inte minst är det intressant att rikta in sig på de partiaktiva, det vill säga den grupp som partiernas förmåga att representera väljarna ytterst kan sägas vila på. Syftet med denna avhandling är därför att undersöka förutsättningarna för partiaktivism i dagens partier.

Ibland ställs frågan om vad som ligger bakom det minskade antalet medlemmar. Den här avhandlingen vänder på frågan och handlar i stället om vad det är som får människor att, i konkurrensen med enfrågeaktivism, politisk konsumtion och andra former för utomparlamentariskt agerande, välja just det politiska partiet som engagemangsform. När man frågar partipolitiskt aktiva om deras motiv framkommer faktorer som att de vill göra skillnad och påverka samhällsutvecklingen. Dessa motiv gäller sannolikt all politisk aktivism, oavsett engagemangsform. Bland de som valt att vara aktiva i ett politiskt parti framträder emellertid även demokratisynen som ett viktigt motiv, det handlar här om ett starkt försvar för den representativa demokratin och mer eller mindre uttalande avståndstaganden från utomparlamentarisk aktivism.⁵

Dessa iakttagelser om de partiaktivas motiv ger dock inget uttömmande svar på frågan om vad det är i just partiet som engagemangsform som lockar. I denna avhandling kommer jag därför att undersöka vad det är i partiernas specifika erbjudande som ligger till grund för de partiaktivas beslut att kanalisera sitt politiska engagemang genom ett parti. Handlar det om den identitet och gemenskap som ett partimedlemskap innebär? Handlar det om möjlig-

---

⁴ Panebianco, 1988, sid 262-266. Bäck & Möller, 2003, sid 259-260. Katz & Mair, 1995. Lees-Marshment, 2001. Det är naturligtvis viktigt att understryka att det elektoral-professionella partiet, liksom det postmoderna kaderpartiet, kartellpartiet och det marknadsorienterade partiet är idealtyper. Inget parti lär till fullo stämma in på beskrivningarna, men de bidrar till att fånga några betydelsefulla trender i dagens politiska partier.

⁵ Gidlund & Möller, 1999, sid 132-133.

heterna till maktutövning som partierna erbjuder genom sin roll i det demokratiska systemet? Svaret på dessa frågor och den bild av förutsättningarna för partiaktivism som det ger kan bidra till en fördjupad kunskap om partiernas roll i dagens demokratier. Undersökningen omfattar tre svenska partier – Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Avhandlingens syfte kan beskrivas som teorikonsumerande. Det handlar om att, med hjälp av etablerade teorier och förklaringsmodeller kring politiska partier, beskriva, ge perspektiv på, och förstå förhållanden i, de politiska partierna idag.⁶ Syftet är med andra ord inte att pröva existerande teorier, utan att använda dem för att förstå en företeelse; i det här fallet aktivism i dagens politiska partier. Självklart kan man argumentera för att skillnaden mellan en teoriillustrerande och en teoriprövande studie kan vara mycket liten, vilket också framgår av hur termerna används. En studie som av en forskare beskrivs som teorikonsumerande, kan av en annan beskrivas som teoriprövande.⁷ Likheterna mellan de två typerna av studier understryks av att en teoris förmåga att förklara ett fall naturligtvis har betydelse för vår tilltro till teorin. På så sätt skulle en teorikonsumerande studie kunna sägas erbjuda åtminstone ett viss mått av prövning. Samtidigt kan man argumentera för att det finns en skillnad i perspektiv mellan en teoriprövande och en teorikonsumerande studie. I en teoriprövande studie kan teorin ses som utgångspunkten, medan fallet är sekundärt. I en teorikonsumerande studie är däremot fallet det primära, medan förklaringsfaktorn kommer i andra hand.⁸

Trots den betydelse som tillmätts partimedlemmarna i både idéerna om folk rörelsepartiet och deltagarorienterad demokratiteori, vet vi förhållandevis lite om de partiaktiva i dagens partier. Bilden av politiska partiers inre liv och mycket av den statsvetenskapliga diskussionen kring politiska partier och deras medlemmar är färgad av idén om en guldålder präglad av stort medborgerligt engagemang i partierna. Det finns en tendens att, så snart dagens politiska partier diskuteras, sätta dem i relation till en tid som vi, för att vara helt ärliga, egentligen inte vet särskilt mycket om. Mot bakgrund av de förändringar för partierna, som drastiskt minskade medlemsantal inneburit, finns det en betydelsefull kunskapslucka som en undersökning av aktivismen i dagens partier kan bidra till att fylla.

Men avhandlingen har även en teoriutvecklande ambition. Genom den typ av växelverkan mellan teori och empiri som brukar förknippas med en abduktiv forskningsstrategi kan teoribildningen kring politiska partiers organisationer

---

⁶ Esaiasson m fl, 2004, sid 40-41.

⁷ Se exempelvis George & Bennet, 2005, sid 122-23, och Esaiasson m fl, 2004, sid 40.

⁸ Esaiasson m fl, 2004, sid 41.

och agerande utvecklas.⁹ Det vill säga att de teoretiska ingångsvärdena påverkar den data som samlas in. Datan bidrar i sin tur till att forma teori, som kan bidra till att utveckla den ursprungliga teorin.¹⁰ Behovet av teoriutveckling inom partiforskningen understryks av Peter Mair som menar att problemet med dagens partiforskning är att stora delar av teoribildningen tillkom långt innan de förändringar som idag präglar partierna inträffat.¹¹ Trots medlemstapp, professionalisering och avideologisering är det fortfarande Robert Michels snart 100 år gamla studie av den tyska socialdemokratin, Maurice Duvergers mer än 50-åriga teorier och Gunnar Sjöbloms arbete om partistrategier från 1968, som är de självklara teoretiska utgångspunkterna för mycket av partiforskningen.¹² Detta skapar ett behov av empiriska undersökningar av hur dagens partier fungerar och som därmed kan bidra till utvecklingen av de statsvetenskapliga teorierna på området.

Behovet av teoriutveckling kan illustreras med föreställningen att medlemmarna utgör en begränsning av partiledningens handlingsfrihet. De senaste åren har vi fått se en lång rad politiska partier göra stora omläggningar av den egna politiken. I Sverige handlar det exempelvis om hur Moderaterna blivit de ”nya” Moderaterna och lämnat mycket av det marknadsliberala tankegodset, som dominerade partiet under 1980- och 1990-talet, bakom sig. Ett annat exempel är Miljöpartiets arbete med att göra partiet redo för regeringsmakten, som bland annat inkluderat en omprövning av gamla profilfrågor som EU-utträde och medborgarlön, samtidigt som man inordnat sig i blockpolitiken. Utanför Sverige kan fenomenet självklart också illustreras med brittiska Labours omvandling och rörelse mot den politiska mitten under Tony Blairs ledning. Oavsett vilket exempel man väljer ställer dessa förändringar partiforskningen inför en rejäl utmaning.

Ett av de vanligaste sätten att illustrera tanken på en spänning mellan partieliter och partiaktivister är John Mays ”lag om kurvlinjära opinionsstrukturer inom politiska partier”. I korthet innebär den att partiaktivister på mellannivå antas vara radikalare – det vill säga inta mer extrema positioner på en höger-vänsterskala – än såväl partiets oorganiserade sympatisörer som partieliten.¹³ May pekar framförallt på de skilda förutsättningarna för de olika grupperna som faktorn bakom de opinionsmässiga skillnaderna. Medan partieliten regelbundet tvingas möta väljarna, och för sina uppdrag är beroende av väljarna, är partiaktivisterna till stor del oberoende av partiernas valresultat, och kan därför antas prioritera positioner som inte ger utdelning i form av valre-

---

⁹ Blaikie, 2010, sid 89-92 och 156.

¹⁰ Blaikie, 2010, sid 145 och 156.

¹¹ Mair, 1997, sid 121-124.

¹² Michels, 1983 (1915). Duverger, 1954. Sjöblom, 1968.

¹³ May, 1973.

sultat.¹⁴ Liknande tankar kring de aktiva medlemmarna som mer ideologiskt hängivna än partiledningarna, och hur detta kan leda till spänningar i partiorganisationen, återfinns även hos exempelvis Gunnar Sjöblom och Angelo Panebianco.¹⁵ Att partiaktivisterna prioriterar ideologisk och sakpolitisk kontinuitet gör att de antas vara beredda att försöka sätta stopp för försök från partiledningens sida att ompröva partiets politik i syfte att exempelvis vinna nya väljare eller nå parlamentariska framgångar. Och under hotet om intern splittring kommer partiledningen att avstå från alltför stora kursomläggningar. Ingen partiledning vill ju att partiet ska förlamas av intern osämja och att bilden av partiet ska präglas av aktivister som förklarar att de inte längre känner igen sitt parti.

De politiska kursomläggningarna framstår med andra ord som svårförklarliga om man utgår från de traditionella teorierna. Om teorierna om ideologiskt sinnade aktivister som en begränsning av partiledningens handlingsfrihet var empiriskt korrekta borde förändringsprocesserna ha varit betydligt svårare att genomföra. Givet den roll förutsättningarna för de olika gruppernas deltagande tillmätts i exempelvis May's lag, skulle en undersökning av aktivismen i dagens partier kunna bidra till utvecklingen av teorier om hur partier fungerar och på så sätt hjälpa oss att förstå den typ av politiska kursomläggningar vi sett exempel på de senaste åren.

Det är viktigt att redan här påpeka att avhandlingen inte undersöker eventuella förändringar över tid. Det intressanta är förhållandena i de politiska partierna idag.

Disposition

I detta inledande kapitel har jag presenterat avhandlingens syfte och placerat det i en statsvetenskaplig och dagspolitisk kontext. I nästa kapitel presenterar jag undersökningens teoretiska utgångspunkter. Utifrån dessa formulerar jag två antaganden om partierna och deras aktivister samt preciserar forskningsfrågorna. I avhandlingens tredje kapitel diskuterar jag, och preciserar ett antal nyckelbegrepp, och redogör för ett antal metodologiska vägval både vad gäller undersökningsmetod och urval.

Resultaten av den empiriska undersökningen presenteras i kapitel 4-12. I kapitel 4-7 står de politiska partiernas perspektiv på erbjudandet till nya och befintliga medlemmar i centrum: varför vill partierna ha medlemmar? hur bär man sig åt för att locka medlemmar och hur bär man sig åt för få medlemmarna till att fylla den önskade rollen? I kapitel 8-11 behandlas de aktiva medlemmarnas syn på partiernas erbjudande: vad är det som initialt lockar

---

¹⁴ May, 1973, sid 148-149.

¹⁵ Sjöblom, 1968. Panebiaco, 1988.

med ett partimedlemskap, hur viktiga är möjligheterna att bli förtroendevalda, lockar en politisk karriär och så vidare. Frågan om hur förutsättningarna för de aktiva medlemmarnas engagemang kan tänkas påverka partiernas agerande på de elektorala och parlamentariska arenorna avhandlas i kapitel 12. I avhandlingens avslutande kapitel sammanfattas resultaten av undersökningen och implikationerna för både partiernas roll i det demokratiska systemet och den statsvetenskapliga forskningen kring politiska partier diskuteras.

2. Partier och aktivism – ett teoretiskt ramverk

Från massparti till elektoralt professionellt parti

Partiernas medlemstapp har i debatten ibland beskrivits som en kris för partierna. Men som många partiforskare påpekat är partiernas kris knappast generell. Det är egentligen endast de breda medlemsorganisationerna, som minskat i betydelse. Snarare är det rimligt att förstå den påstådda krisen som en anpassning av partierna till förändrade sociala och politiska omständigheter. Med ett sådant perspektiv är det naturligt att se politiska partier som dynamiska företeelser vars organisatoriska uttryck förändras över tid, och vars grundläggande funktioner, inte är beroende av en viss organisatorisk modell. Bara för att en modell varit framgångsrik i en viss tid, innebär det inte nödvändigtvis att partierna i framtiden kommer att vara organiserade på samma sätt.¹⁶

Duvergers iakttagelse från början av 1950-talet om ”smittan från vänster” – det vill säga hur partierna till höger om mitten tog efter vänsterns masspartier sett till hur de organiserade sig – kan fungera som illustration till det dynamiska perspektivet på partiorganisationer.¹⁷ Bara 15 år efter att Duverger beskrivit hur masspartiet blivit den dominerande organisationsmodellen började Kirchheimer tala om framväxten av ”catch-all-partiet” och hur flera av masspartiernas centrala drag minskade i betydelse. Kirchheimer talade bland annat om en nedtoning av partiernas ideologiska profil, en stärkt ställning för partiledningen på bekostnad av medlemsorganisationen, mindre betoning av intressena hos en viss samhällsklass eller intressegrupp samt hur partierna i stället försökte nå ut till olika väljargrupper.¹⁸ Sedan Kirchheimers iakttagelse har en rad forskare beskrivit denna utveckling som kanske bäst sammanfattas i att partiernas tonvikt har flyttats från medlemsorganisationerna till ambitionerna att vinna stöd hos en allt rörligare väljarkår. Utvecklingen kan också förstås som en förskjutning av betydelse från den partiinterna arenan till den externa arenan, vilket får implikationer för vilka grupper inom partiorganisationen som är viktigast. I masspartiet låg tonvikten hos de som kontrollerade partiorganisationen och som därmed kunde mobilisera medlemmarna, i dagens partier ligger den hos de som kontrollerar partiet på den externa arenan genom att exempelvis företräda partiet i media.¹⁹

När Angelo Panebianco ställer upp en modell för att analysera utvecklingen från massparti – det mass-byråkratiska partiet, enligt Panebianco – till vad

¹⁶ Se exempelvis Katz & Mair, 1994, sid 12-13 och Mair, 1997, sid 16.

¹⁷ Duverger, 1954.

¹⁸ Kirchheimer, 1966.

¹⁹ Se exempelvis Scarrow, 2000, sid 82 och Panebianco, 1988, sid 262-267.

han beskriver som det elektoralt-professionella partiet tar han avstamp i Kirchheimers beskrivning. Med medan Kirchheimer inte tog upp frågan om professionalisering av det politiska arbetet är det en viktig del i Panebiancos beskrivning av förändringarna. Det politiska arbetet, och då inte minst kommunikationen med väljarna, kräver allt mer expertkunskaper och skapar behovet av en ny typ av partianställda, menar Panebianco. Medan nyckelpersonerna i masspartiet var byråkraterna – i Sverige skulle vi tala om ombudsmännen – med uppgift att upprätthålla banden mellan partiledningen och medlemsorganisationen, är experterna nyckelpersonerna i det elektoralt-professionella partiet. Det handlar om experter på olika sakfrågor, på medierelationer eller andra former för kommunikation. Om symbolen för masspartiet var ombudsmannen, lika självklar är spinndoktorn som symbolen för det elektoralt-professionella partiet. Det innebär en förskjutning från medlemsorganisationen till den centrala kampanjorganisationen, och därmed också från de interna ledarna som kontrollerar medlemsorganisationen till de företrädare för partiet som är kända på väljararenan. Panebianco kopplar även denna förändring från medlemspartier till väljarpartier till partiernas budskap. I ett parti där medlemsorganisationen är det centrala dominerar ideologiska budskap som tilltalar partimedlemmarna. I väljarpartiet betonas snarare sakfrågor och politiskt ledarskap som tilltalar den bredare väljarkåren. Det minskade beroendet av medlemmarna är även synligt i fråga om partiernas finansiering, menar Panebianco, och pekar på hur offentliga bidrag tagit över från medlemsavgifter som den dominerande intäktskällan för partierna.²⁰

Panebiancos modell för förskjutningen från massparti till elektoralt-professionellt parti sammanfattas i idealtyperna nedan:

Tablå 1: Från massparti till elektoralt-professionellt parti enligt Panebianco

Masspartier	Elektoralt-professionella partier
Central roll för partibyråkratin – ombudsmännen	Central roll för experter
Medlemsparti. Stark medlemsorganisation. Mobilisering utifrån social tillhörighet i valsammanhang.	Väljarparti. Försvagad medlemsorganisation. Betoning av sakfrågor i valsammanhang.
Stark ställning för interna ledare.	Stark ställning för partiernas ansikten utåt.
Finansiering genom medlemsavgifter	Finansiering genom offentliga medel.
Betoning av ideologi. Central roll för "idealisterna" inom partiorganisationen.	Betoning av sakfrågor och ledarskap. Stark ställning för "karriärister" inom partiorganisationen.

²⁰ Panebianco, 1988, sid 263-265.

Utgångspunkten för denna undersökning är Panebiancos iakttagelse att det, i spåren av utvecklingen från masspartier till elektoralt-professionella partier, skett en förskjutning från "idealister" ("believers") till "karriärister" ("careerists") inom partiorganisationerna. För att undvika missförstånd är det viktigt att påpeka att Panebianco använder begreppen "idealister" och "karriärister" utan den värderande innebörd som de normalt sett är förknippade med i politiska sammanhang. "Idealister" är de partiaktivister som framförallt lockas av kollektiva incitament, som ideologi, medan de i partiorganisationen som i huvudsak lockas av selektiva incitament som förtroendeuppdrag och politisk makt beskrivs som "karriärister".²¹

Kollektiva incitament kan i korthet förstås som fördelar, eller löften om framtida fördelar, med organisationsdeltagandet som distribueras lika mellan organisationens deltagare. Det kan exempelvis handla om ideologisk gemenskap, eller att man utifrån sociala faktorer känner samhörighet och lojalitet med organisationen. Selektiva incitament är fördelar som endast fördelas bland vissa deltagare och i varierande utsträckning, det vill säga makt, status och materiella fördelar. Panebianco menar att selektiva incitament, som möjligheten att nå valda ämbeten och utöva politiskt inflytande, lockar partieliten, men även de partimedlemmar som tänker sig en karriär inom organisationen. För den allra största delen av ett partis medlemskår är det emellertid de kollektiva incitamenten, som ideologi och identifikation med partiet, som förklarar deltagandet.²²

Det är värt att understryka att de två incitamentskategorierna inte står i motsatsförhållande till varandra. Distinktionen mellan partimedlemmar som motiveras av de selektiva respektive kollektiva incitament partiorganisationen erbjuder är, som Panebianco konstaterar, teoretisk. I verkligheten handlar det om partimedlemmar som primärt, men inte uteslutande, motiveras av den ena eller andra formen av incitament. En person som motiveras av den ideologiska gemenskapen, kan exempelvis också lockas av materiella fördelar eller valda uppdrag.²³ De "karriärister" som Panebianco menar har en dominerande ställning i de elektoralt-professionella partierna är med andra ord partiaktivister som framförallt, men långtifrån enbart, lockas av selektiva incitament.

Panebiancos modell för att beskriva utvecklingen i partierna ska förstås som idealtyper. Det innebär att det elektoralt-professionella partiet, precis som masspartiet, inte är en beskrivning av verkligheten utan ett analysinstrument för att förstå den. Samma sak gäller distinktionen mellan "karriärister" och "idealister" i partiorganisationerna. Det innebär också att egenskaper som

---

²¹ Panebianco, sid 26-27 och 264.

²² Panebianco, 1988, sid 9-10.

²³ Panebianco, 1988, sid 24.

tillskrivs en idealtyp mycket väl kan förekomma i partier som anses representera en annan idealtyp. Genom att betona vissa utmärkande drag hos en företeelse, exempelvis ett politiskt partis organisationsmodell, skapar man i idealtypen en renodling av verkligheten som kan hjälpa oss att bättre förstå och urskilja det betydelsefulla i komplexa sociala sammanhang.²⁴

Medlemmarna och politikens professionalisering

Denna avhandling tar även teoretiskt avstamp i idén, som den formulerats i exempelvis Mays lag, att det föreligger en konflikt mellan partiledningarna och de aktiva medlemmarna.²⁵ Genom att betona partiets ideologi och ställa krav på ideologisk renlärighet beskär partiaktivisterna ledningens handlingsfrihet i mötet med väljarna. En partiledning kan mycket väl vara övertygad om att en viss inriktning av partiet krävs för att öka väljarstödet, men medlemmarna utgör med sina krav på ideologisk och sakpolitisk kontinuitet ett organisatoriskt hinder. För att tillgodose medlemmarnas krav kan ledningarna därför tvingas till ställningstaganden som försvårar ambitionerna att nå ett ökat väljarstöd.

Givet att denna beskrivning är korrekt skulle man kunna anta att medlemskåren medför en betydande belastning – både sett till vilka åsikter som kan föras fram, möjligheterna att bedriva effektiva valkampanjer och vad gäller partiernas möjligheter att öka sitt stöd genom att nå ut till nya väljargrupper. Den nytta medlemmarna inneburit i form av kampanjarbetare kan dessutom tänkas ha minskat i och med att en allt större del av partiernas kommunikation med väljarna sker genom media.²⁶ Dessutom kan man anta att medlemskåren i sig innebär en inte oansenlig finansiell kostnad för partierna. Det handlar exempelvis om kostnaderna för att sköta medlemsregister, för kommunikationen med medlemmar och för årliga kampanjer för att se till så att medlemmarna väljer att förnya sitt medlemskap. Dessa resurser skulle i stället kunna användas till att kommunicera direkt med väljarna på effektivare och mer tillförlitliga sätt än de som partimedlemmarna kan erbjuda, och på så sätt bidra till större nytta för partierna.²⁷

Den tilltagande professionaliseringen av partipolitiken skulle kunna ses som en möjlig lösning på detta problem. Politikens professionalisering har diskuterats sedan början av 1900-talet, då Max Weber konstaterade att politik allt mer höll på att bli ett yrke som i likhet med andra professioner kräver speci-

---

²⁴ Petersson, 1989, sid 27-29, resonerar kring idealtypsbegreppet.

²⁵ Spänningen mellan partiaktivister beskrivs av bland annat May, 1973, Panebianco, 1988 och Sjöblom, 1968 samt Norris & Lovenduski, 2004.

²⁶ Se exempelvis Petersson m fl, 2006, sid 131-134.

²⁷ Scarrow, 1996, sid 41-42, diskuterar medlemmarna som en eventuell belastning för partierna i såväl politiska som finansiella termer.

alkunskaper, och där det finns en grupp människor som inte bara drivs av politik utan även lever av politiken.²⁸ Om man idag ska förstå professionalisering är det rimligt att göra det utifrån två perspektiv. I ett perspektiv handlar det om att vi fått en yrkeskår som på olika sätt har politik som yrke; det rör både heltidsarvoderade politiker, men också politiska tjänstemän, såsom politiska sekreterare och kampanjexperter. I det andra perspektivet handlar det om användningen av kommunikationstekniker som är inspirerade av annan marknadsföring. Opinionsmätningar används av partierna för att kartlägga opinioner. Budskap och politiska förslag testas i fokusgrupper bestående av representanter för strategiskt viktiga väljargrupper. Budskapen och presentationen av dessa utformas på ett sätt som ska tilldra sig medias intresse. Och i allt större utsträckning befinner sig partierna i ständigt pågående valrörelser.²⁹

Frågan som kan ställas mot bakgrund av professionaliseringen av partiarbetet är om medlemmar blivit överflödigt? Ett centraliserat och professionaliserat parti skulle kunna ses som betydligt mer lämpat för att verka i dagens politiska miljö. Trots detta satsar de flesta politiska partier årligen stora resurser på att värva nya, och behålla sina befintliga, medlemmar. Susan Scarrow har beskrivit detta som medlemsvärningens paradox.³⁰

Men samtidigt som medlemmarna innebär en rad potentiella nackdelar för partierna kan en stor medlemskår även föra med sig fördelar. Det går, enligt Scarrow, att se ett antal möjliga sätt som medlemmarna kan vara till fördel för sina respektive partier. För det första kan medlemmarna spela en funktion som legitimitetsskapare – en stor medlemskår gör att ett politiskt parti enklare kan göra anspråk på att företräda många, vilket ökar tyngden i de krav partiet för fram. För det andra kan man tänka sig att medlemmarna innebär en rad fördelar i samband med val. Dels är de en grupp säkra väljare som enkelt går att mobilisera, något som kan ge partier med många medlemmar fördelar i val med lågt valdeltagande, som exempelvis valen till Europaparlamentet. Dels innebär medlemmar en resurs i form av möjliga kampanjarbetare. Många skulle argumentera för att det är en stor fördel att förfoga över gratis arbetskraft. Det kan dock diskuteras om den arbetskraft medlemmarna innebär är helt ”gratis”. Man bör också väga in de kostnader den kan föra med sig i form av risken för att medlemmarnas agitation avviker från de budskap partiledningen vill föra ut. För det tredje innebär medlemmarna en fördel för partiet genom det som brukar beskrivas som kanaliseringfunktionen – genom sina kontakter med vänner, bekanta och arbets-

---

²⁸ Weber, 1994 (1918).

²⁹ Soininen & Etzler, 2006, sid 58-62 och Petersson m fl, 2006, sid 92-94, Hagevi, 2003, samt Strömbäck, 2009, ger bra bilder av professionaliseringens olika dimensioner.

³⁰ Scarrow talar om ”the paradox of enrollment”. Se Scarrow, 1994.

kamrater, blir medlemmarna en dubbelriktad länk mellan de folkvalda och väljarna. Genom politiska samtal i vardagen blir medlemmarna en viktig kanal för att sprida partiets budskap, men de blir också partiledningens ”öra” mot väljarna, som känner av opinioner bland väljarna och får kännedom om hur partiets budskap uppfattas. För det fjärde innebär medlemmarna, både genom sina avgifter och eventuella donationer utöver dessa, en finansiell resurs för partierna. För det femte innebär medlemmarna en tillgång för partierna genom att fungera som en rekryteringsbas både för förtroendeuppdrag och för positioner som tjänstemän i partiorganisationerna.³¹

En invändning mot Scarrows resonemang är givetvis att det handlar om en över tio år gammal undersökning. Utvecklingen sedan slutet av 1990-talet kan misstänkas ha accelererat partiernas utveckling bort från medlemmarna. Dagens politiska partier skulle helt enkelt vara ännu mer professionaliserade och medialiserade, och därmed oberoende av medlemmarna, i sina arbetsmetoder än vad Scarrow kunde förutspå. Samtidigt finns nyare undersökningar som pekar på att de beskrivna fördelarna med en stor och aktiv medlemskår i samband med kampanjarbete fortfarande är relevanta. Ett exempel på medlemmarnas fortsatta betydelse i kampanjsammanhang ges i en analys av de brittiska liberaldemokraternas valresultat. Undersökningen visar ett mycket starkt samband mellan aktivitetsnivån på gräsrotsnivå och valresultaten. Ju högre aktivitet bland partiaktivisterna i valkretsen, desto bättre valresultat.³²

Trots detta kan man argumentera för att de politiska partierna sannolikt kan fylla många av sina funktioner utan stora medlemskårer.³³ Inom statsvetenskapen har det föreslagits en rad olika beskrivningar av partiernas funktioner. En punkt som de alla har gemensamt är att peka på partiernas kanaliseringfunktion – att fungera som en dubbelriktad länk mellan medborgare och beslutsfattare. Denna funktion kan till stor del fyllas utan omfångsrika medlemsskåror. Det går till och med att argumentera för att möjligheterna att för medborgare och politiker har förbättrats genom den tekniska utvecklingen. Även funktionerna att artikulera och aggregera intressen, och i förlängningen stå för det politiska beslutsfattandet i de valda församlingarna, framstår som mindre problematisk mot bakgrund av minskande medlemsantal. Problemen gäller rekryteringsfunktionen – att nominera kandidater till valda ämbeten på lokal och nationell nivå – och i viss mån även funktionen att mobilisera och skapa en arena för deltagande. Vad gäller det medborgerliga deltagandet i politiken finns det idag många alternativa sätt att ge uttryck för ett politiskt engagemang. Rekryteringsfunktionen bygger däremot på före-

---

³¹ Scarrow, 1996, sid 41-46.

³² Whiteley, Seyd & Billingham, 2006.

³³ Ahrne & Papakostas, 2003, exempelvis, menar att så är fallet.

komsten av en rekryteringsbas, som i de allra flesta fall är synonymt med partiernas medlemskår.³⁴

Färre medlemmar har givetvis gjort det svårare att rekrytera förtroendevalda. År 1979 uppgav 87 procent av de tillfrågade lokala partiorganisationerna att de hade ett mer än tillräckligt antal kandidater tillgängliga för att fylla kommunala förtroendeuppdrag – 1998 hade siffran fallit till 72 procent.³⁵ Man kan misstänka att utvecklingen fortsatt i samma riktning sedan undersökningen gjordes. Samtidigt visar undersökningar att de medlemmar som är kvar tycks vara relativt positiva till uppdrag.³⁶ Denna utveckling – där antalet medlemmar sjunker, men partiernas roll i valda församlingar är oförändrad – har inneburit att "partimedlem" i allt högre utsträckning har blivit synonymt med förtroendevald. Den politiskt intresserade medborgaren som visar sitt engagemang genom medlemskap i ett politiskt parti, men som avstår från att bli aktiv i partiorganisationen blir med andra ord ovanligare.³⁷

Beslutet om hur ett parti ska organisera sin medlemsorganisation, eller om man helt ska avstå från en sådan, kan således förstås som en avvägning mellan de kostnader respektive fördelar för partiet som är förknippade med att ha partimedlemmar. Att partier väljer att ha medlemsorganisationer skulle också kunna ses som ett utslag av organisatorisk tröghet eller spårberoende. När man under lång tid valt att bygga sin verksamhet kring en medlemsorganisation ska det helt enkelt mycket till för att ändra på detta. Moderaternas dåvarande partisekreterare Per Schlingmanns resonemang om hur de traditionella arbetsformerna påverkas av de stora sakpolitiska förändringarna som skett inom Moderaterna är talande för svårigheterna att förändra partiorganisationers arbetsformer. Att förändra politiken är i många fall betydligt enklare – att förändra organisationen skulle däremot riskera att ta hela partiorganisationens energi i anspråk under flera år:

---

³⁴ Widfeldt, 1997, sid 11-13, ger en bra översikt över olika klassificeringar av de politiska partiernas funktioner.

³⁵ Gidlund & Möller 1999, sid 33.

³⁶ Nielsen, 2001, sid 40, och Erlingsson & Öhrvall, 2010, sid 51.

³⁷ Petersson, 2005, beräknade att cirka 15 procent av partimedlemmarna representerar sitt parti som förtroendevald, eller annorlunda uttryckt; har en roll som politiker. I de mindre partierna är siffran dessutom betydligt högre. Till detta kommer det ökande antalet politiska sekreterare i både kommun, landsting och riksdag, som en ny form av professionellt partipolitiskt engagemang, som det emellertid än så länge saknas samlad statistik över.

Vår utgångspunkt är inte att ifrågasätta hur vi jobbar. Vi ifrågasätter till exempel inget av föreningslivet. Den positiva energi vi har i partiet ska vi använda för att jobba framåt och inte bränna av på att under ett eller två år diskutera organisationsfrågor internt.³⁸

Trots att medlemsorganisationerna är förknippade med ett stort mått av ”organisatorisk ideologi”, och även om det finns exempel på det så gott som medlemslösa partiet bland nybildade partier, tycks den visserligen krympande skaran medlemmar fortsätta att ha betydelse i de flesta partier både i kampanjsammanhang och som rekryteringsbas för förtroendeuppdrag och andra befattningar i partiorganisationerna.

Professionaliseringstendenserna tycks med andra ord knappast göra partimedlemmarna överflödiga. Partierna fortsätter att satsa stora resurser på sina medlemsorganisationer. Däremot är det rimligt att tänka sig att förutsättningarna för vad det innebär att vara partimedlem förändras. Partiernas behov av medlemmar handlar sannolikt inte längre primärt om en önskan att avspegla och representera vissa samhällsgrupper, utan om att lösa vissa konkreta behov, såsom rekrytering av förtroendevalda och kampanjinsatser. Detta innebär i sin tur att medlemmarnas aktivitet förskjuts från den partiinterna arenan till de externa arenorna, då medlemmarna i större utsträckning blir företrädare för sina respektive partier i kampanjsammanhang och i parlamentariska församlingar. Partiledningarna förväntar sig med andra ord att medlemmarna ska vara aktiva företrädare för sitt parti, och inte bara ge sitt passiva stöd finansiellt eller i form av den legitimitet en bred medlemskår historiskt sett ansetts ge.³⁹

Effekten, sett till förutsättningarna för partiaktivism, kan antas bli precis den Panebianco beskriver – en förskjutning från de kollektiva till de selektiva incitamenten. Ju högre krav partiet ställer på sina medlemmar, desto mer specifikt måste erbjudandet till dem bli. Och ju mer involverade partimedlemmarna blir i partiernas verksamhet, desto mer lockar möjligheterna att utöva politisk makt och bli förtroendevald.

Medlemmarna och politikens avideologisering

En annan faktor som kan tänkas bidra till de selektiva incitaments ökade betydelse i partiorganisationerna är den minskade intensiteten i högervänster-konflikten. När de ideologiska skillnaderna mellan de politiska partierna avtar minskar den ideologiska samhörighetens betydelse som incitament för deltagande. I stället blir selektiva incitament som konkreta påver-

---

³⁸ Intervju med Per Schlingmann.

³⁹ Scarrow, 1996, sid 147.

kansmöjligheter i form av exempelvis förtroendeuppdrag allt viktigare. När idéerna om ett annat samhälle inte längre är en lika stark grund för gemenskapen, blir de möjligheter till reformer på marginalen som politisk makt för med sig avgörande för deltagandet.

Avideologisering innebär inte att alla ideologiska motsättningar försvunnit. Tvärtom kan man argumentera för att det under de senaste åren uppkommit en rad nya ideologiska konfliktlinjer i politiken. Det som utmärker dessa, oavsett om man talar om exempelvis synen på mångkulturella samhällen, frågorna om statlig övervakning eller friheten på internet, är att de inte självklart är strukturerade utifrån en höger-vänster-dimension.⁴⁰ Däremot kan man argumentera för att intensiteten i höger-vänster-konflikten i politiken avtagit genom att avståndet mellan partierna i klassiska höger-vänster-frågor minskat.⁴¹ Ett uttryck för detta är hur både socialdemokrater och borgerliga partier kommit att ställa sig bakom de omfattande avregleringar av svensk ekonomi som skett sedan mitten av 1980-talet.⁴² På motsvarande sätt kan Moderaternas acceptans för en omfattande välfärdsstat ses som ytterligare ett uttryck för hur svensk politik, åtminstone sett till en höger-vänsterdimension, samlats bakom idén om vad som skulle kunna beskrivas som en kapitalistisk välfärdsstat.⁴³ I en internationell kontext kan en liknande utveckling ses i de idéer som under senare delen av 1990-talet sammanfattades i begreppet ”tredje vägen”. Det vill säga tanken att den europeiska socialdemokratins framtid låg i en politik som bejakade kapitalismen och ställde sig bortom den traditionella höger-vänster-konflikten.⁴⁴

Utvecklingen mot mindre ideologiska konflikter i höger-vänsterdimensionen kan också förstås mot bakgrund av ekonomisk globalisering, som satt tydligare ekonomisk-politiska gränser för partiernas agerande. Mark Blyth och Richard Katz tar i en artikel avstamp i tanken att väljarna antas föredra mer offentliga nyttigheter snarare än mindre. Samtidigt existerar en statsfinansiell gräns för vad som kan erbjudas. Det innebär att catch-all-partiet når en strukturell gräns för sitt agerande – vid en punkt kommer utrymmet för policykonkurrens att vara uttömt. Denna punkt har förskjutits i och med globaliseringen. I denna situation får partierna incitament att gemensamt begränsa utbudet av offentliga nyttigheter, och upphöra med att konkurrera genom att bjuda över varandra. Detta minskar de traditionella ideologiska konflikterna, vilket i sin tur lär minska ideologins betydelse för partimedlemmarna. Kon-

---

⁴⁰ Se exempelvis Bjereld & Demker, 2008, som skriver om hur informationssamhället leder till nya konfliktlinjer i politiken.

⁴¹ Albright, 2010.

⁴² Bergh & Erlingsson, 2009.

⁴³ Termen ”den kapitalistiska välfärdsstaten” används av Bergh, 2009, för att beskriva den svenska samhällsmodellen.

⁴⁴ Giddens, 1999.

kurrensen mellan partierna kommer i stället att handla om regeringsduglighet.⁴⁵

Självklart kan man argumentera för att det, även inom en sådan samsyn kring hur det önskvärda samhället ser ut, kan rymmas skillnader som kan förklaras av olika ideologiska perspektiv. Ett sätt att förstå sådana skillnader är genom att resonera i termer av över- och underideologier. Även om partierna enhälligt sluter upp bakom exempelvis idén om valfrihet i skolan är detta ideologiska ställningstagande villkorat av en rad andra ideologiska ställningstaganden som avspeglar olika syn på exempelvis jämlikhet.⁴⁶ Det innebär att en samsyn på en ideologisk nivå kan samexistera med stora skillnader på en annan ideologisk nivå. Detta skulle kunna illustreras med frågorna om valfrihet och privata utförare i primärvården, där både partier till höger och till vänster i svensk politisk ställer sig positiva. Trots denna ideologiska samsyn finns det skillnader i synen på exempelvis vinstintressen och etableringsfrihet för privata utförare: skillnader som kan spåras tillbaka till grundläggande ideologiska ställningstaganden. Detta är en användbar modell om man vill förstå höger-vänster-konflikter inom den kapitalistiska välfärdsstaten. Den illustrerar hur ideologiska skillnader lever vidare för att kunna blomma upp i konflikter om förutsättningarna blir de rätta. Bara för att intensiteten i höger-vänster-dimensionen idag framstår som mindre än tidigare, innebär det inte avideologiseringen är permanent.

Ett annat sätt att illustrera minskad intensitet i höger-vänster-dimensionen är att se till hur väljarna placerar in partierna på en höger-vänsterskala. Valforskarna talar här om en ökad trängsel i mitten. Väljarna upplever att de två stora partierna, Moderaterna och Socialdemokraterna, står närmare varandra än tidigare. Även avståndet mellan Moderaternas och Socialdemokraternas väljare har krympt när det gäller placering på höger-vänster-skalan, om än inte lika mycket som det upplevda avståndet mellan partierna.⁴⁷

Samtidigt som mycket talar för rimligheten i påståendena om en minskad intensitet i höger-vänster-dimensionen, menar andra forskare att det inte går att se en sådan utveckling, i varje fall inte på partiprogramsnivå. Miki Caul och Mark Gray menar att det finns stöd för idén om minskade ideologiska spänningar i höger-vänster-dimensionen i ett stort antal länder.⁴⁸ Sverige är emellertid inte bland dessa – här har de ideologiska spänningarna tvärtom ökat, menar de. Kanske kan detta hänga samman med dels flerpartisystemet, dels med att ett och samma parti varit i regeringsställning under största delen

---

⁴⁵ Blyth & Katz, 2005.

⁴⁶ Millares, 2010 och Möller, 2010.

⁴⁷ Oscarsson & Holmberg, 2008, sid 131-132.

⁴⁸ Caul & Gray, 2000, bygger sin undersökning på datamaterialet från *Mapping Policy Preferences* (Budge, Klingemann, Volkens, Bara & Tanenbaum, 2001).

av den undersökta perioden, vilket gjort övriga partier mer inriktade på ideologisk agitation än på att visa regeringsduglighet. Valrörelserna från 2006 och framåt har dock följt ett annat mönster, där regeringsduglighet fått allt större betydelse i och med att samtliga riksdagspartier successivt kommit att profilera sig som delar av sammanhållna regeringsalternativ. Ett problem med denna undersökning, som också kan bidra till att förklara resultatet, är att den helt och hållet bygger på partiernas valmanifest. Därmed bortser den från andra, lika viktiga delar, av konfliktytorna i ett politiskt system. Det kan handla om viktiga beslut som fattas i konsensus mellan partierna eller som inte blir föremål för valdebatt – så har exempelvis varit fallet med många av avregleringarna av svensk ekonomi – eller vilka delar av sin politik partierna väljer att lyfta fram – i praktiken är ju vissa delar av ett manifest eller parti-program viktigare än andra.

När avideologisering diskuteras i denna avhandling ska den med andra ord varken ses som permanent eller generell. Det är fullt tänkbart att höger-vänsterkonflikten kommer att återfå sin betydelse och det är självklart att det vid sidan om höger-vänster finns andra ideologiska konfliktlinjer som har betydelse.

Trots invändningarna mot idén om avideologisering, i bemärkelsen minskad intensitet i höger-vänster-dimensionen, framstår den som en rimlig utgångspunkt för en undersökning av förhållandena i svensk politik idag. Trots allt framstår de stora höger-vänster-konflikterna som ATP-striden, löntagarfonderna och planhushållningen som väldigt avlägsna sett till dagens politiska klimat. I ett politiskt system som det svenska, där höger-vänster varit och fortfarande är den helt dominerande konflikten, är detta förstås en viktig förändring av förutsättningarna för partiaktivism och något som i hög grad tänkas påverka vad det är som lockar i ett partiengagemang.⁴⁹

Konflikten mellan partiledning och partiaktivister

Oavsett om man talar om en förskjutning i incitamenten för partiaktivism, eller om man nöjer sig med att tala i termer av en förändrad roll för medlemmarna, kan detta tänkas påverka relationen mellan de aktiva medlemmarna och partiledningen.

I forskningen kring politiska partier har det länge antagits föreligga en konflikt mellan partiernas elitgrupper å ena sidan, och aktivister och medlemmar å andra sidan. De ideologiskt orienterade krav som aktivisterna reser internt inom partiet antas stå i strid med partielitens strävan att vinna väljare eller nå parlamentariskt inflytande. Detta kan beskrivas som en konflikt rörande gra-

---

⁴⁹ Oscarsson & Holmberg, 2008, sid 127-129, skriver om höger-vänster-dimensionens betydelse.

den av strategisk orientering. Genom att endast värdesätta målet om ideologisk principfasthet och inte väga det mot mål som valframgångar eller parlamentariskt inflytande kan partiaktivisterna sägas ha en låg grad av strategisk orientering i sitt politiska engagemang, medan partieliten som väger sina ideologiska övertygelser mot andra mål står för en högre grad av strategisk orientering. Idén om förekomsten av en sådan konflikt kan spåras tillbaka till Robert Michels undersökning av det tyska socialdemokratiska partiet från 1911, där han introducerade teorin om ”oligarkins järnlag”.⁵⁰ Bakom Michels teori låg tanken att ju större och mer komplex en partiorganisation blir desto mindre effektiv blir medlemmarnas kontroll och desto större blir behovet av specialiserad kunskap. Ur behovet av en professionell partiorganisation skapades en elit som, sett till livsstil, värderingar och politiska prioriteringar, successivt fjärmade sig från partimedlemmarna och partiets väljare, allteftersom de fördjupade sina kunskaper och socialiserades in i de valda församlingarna.⁵¹

Bland de vanligaste sätten att illustrera spänningen mellan partieliter och partiaktivister återfinns John Mays ”lag om kurvlinjära opinionsstrukturer inom politiska partier”. Kärnan i Mays lag är tanken att partiaktivister på mellannivå är radikalare – det vill säga intar mer extrema positioner på en höger-vänsterskala – än såväl partiets sympatisörer som partieliten.⁵² May pekar framförallt på förutsättningarna för de olika gruppernas engagemang som faktorn bakom de opinionsmässiga skillnaderna. Medan partieliten regelbundet tvingas möta väljarna och för sina uppdrag är beroende av väljarna, är partiaktivisterna till stor del oberoende av partiernas valresultat. Därmed kommer partiledningen att ge uttryck för åsikter som kan vinna gehör hos väljarna och säkerställa deras positioner i partiorganisationen, medan partiaktivisterna kan prioritera åsikter som saknar brett stöd hos väljarna.⁵³ May anknyter också till Michels tanke om socialiseringens betydelse när han lyfter fram kontakterna med representanter för andra politiska partier i parlamentet som en orsak till partielitens mer moderata hållning.⁵⁴ Men medan partimedlemmarna hos Michels var maktlösa inför oligarkin, blir konsekvensen av de skillnader i åsikter mellan partiorganisationens olika grupper som åskådliggörs i May’s lag att partiaktivisterna beskär partiledningens handlingsfrihet i mötet med väljarna. En partiledning kan mycket väl vilja föra fram en politisk inriktning som skulle öka stödet bland väljarna, men blir, för att bevara stabiliteten i partiorganisationen, tvungen att anpassa sig efter den interna opinionen bland aktivisterna. Att det skulle råda intern oenighet kring

---

⁵⁰ Michels, 1983 (1915). Det tyska originalet utkom 1911. Den svenska översättningen är baserad på den engelska utgåvan från 1915.

⁵¹ Michels, 1983 (1915), sid 45-46 och 77-83.

⁵² May, 1973.

⁵³ May, 1973, sid 148-149.

⁵⁴ May, 1973, sid 150.

exempelvis partiets övergripande politiska inriktning anses vara förknippat med sådana risker att de inte är värt att utmana den interna opinionen.⁵⁵

Den bästa beskrivningen av partiaktivisternas funktion som en begränsande faktor på partiledningens möjligheter att agera står dock Panebianco för när han konstaterar:

The believers' presence keeps the party from acting exactly like those opportunistic animals described by Downs, ever ready to move from the political left to the right and from the right to the left for a handful of votes.⁵⁶

Den empiriska forskningen har dock gett ett långtifrån entydigt stöd för Mays lag. I vissa undersökningar avviker både aktivister och elit från väljarnas mer moderata positioner. I andra framstår eliten som den mest extrema gruppen.⁵⁷ En aktuell undersökning av svenska riksdagsledamöter och kommunalpolitiker ger dock visst stöd åt tankarna i Mays lag. Idén att mellanskiktet i partierna är mer ideologiskt än de nationella politikerna får stöd i samtliga riksdagspartier, även om skillnaderna i några fall är små.⁵⁸

Mays lag bygger på tankar som för de flesta som konfronterats med arbetet i politiska partier borde framstå som intuitivt rimliga. Att det ändå visat sig så pass svårt att empiriskt belägga antagandena gör att det finns anledning att fråga oss om orsakerna till att det blivit så. För, att plötsligt börja hävda att partieliter på ett generellt plan skulle vara mer intresserade av ideologisk renlärighet än en partiaktivist som kanske aldrig kommit i närheten av parlamentariskt arbete, framstår helt enkelt som orimligt.

Däremot skulle man kunna argumentera för att spänningen inte låter sig fångas i en så pass förenklad modell som det kurvlinjära sambandet. Herbert Kitschelt har exempelvis kritiserat antagandena i Mays lag för att bygga på

---

⁵⁵ Sjöblom, 1968, sid 86-87, talar om partisammanhållning som ett av de politiska partiernas övergripande mål.

⁵⁶ Panebianco, 1988, sid 27.

⁵⁷ Scarrow, Webb & Farrell, 2000, sid 131, sammanfattar debatten där exempelvis Kitschelt, 1994, sid 208, trots allt menar att det finns stöd för Mays grundläggande idé, medan Norris, 1995, tvärtom menar att partiernas parlamentariker är den ideologiskt radikalaste gruppen. I andra sammanhang har Widfeldt, 1997, sid 224-225, visat att medlemmar och aktivister i svenska partier är radikalare än repektive parties väljare, medan Holmberg & Esaiasson, 1988, sid 102, konstaterar att riksdagsledamöterna i de flesta svenska partier är den radikalaste gruppen. Samtidigt menar Buch Jensen, 2000, sid 286-288, utifrån sin studie av danska partier att skillnaderna mellan partierna är så stora att det är omöjligt att göra generaliseringar som den i Mays lag.

⁵⁸ Gilljam, Karlsson & Sundell, 2010, sid 18-21.

alltför långtgående generaliseringar av både aktivist- och elitgruppens drivkrafter.⁵⁹ En anledning till svårigheterna att hitta stöd för Mays lag i empirin kan vara operationaliseringen av de olika grupperna. Att sätta likhetstecken mellan elitgruppen och riksdagsgruppen, vilket är det vanligaste sättet att operationalisera partieliten, är långtifrån oproblematiskt. Operationaliseringen tar exempelvis inte hänsyn till de ledande partiföreträdare på regional nivå, som i många fall har en central ställning i sina respektive partier.⁶⁰ Det stora problemet tycks dock gälla hur man egentligen mäter benägenheten att göra avsteg från ideologi för att kunna uppnå politiska resultat – vad som skulle kunna beskrivas som graden av strategisk orientering hos partiorganisationens olika medlemsgrupper. Detta är den avgörande delen i påståendet att aktivisternas preferenser skulle inskränka elitens handlingsfrihet. Även om ideologiska preferenser påverkar strategiska dito, och vice versa, säger data om ideologiska ställningstaganden knappast allt om hur en person gör, den i det politiska arbetet nödvändiga, avvägningen mellan ideologi och strategi. En partiledning kan exempelvis mycket väl vara ideologiskt renlärig, men ändå i det parlamentariska arbetet vara berett att göra långtgående kompromisser. En persons åsikter säger helt enkelt inte allt om hur personen handlar.⁶¹

För trots att försöken att pröva Mays lag inte har gett några tydliga resultat om hur konflikten mellan partiaktivister och partielit ser ut, är det en rimlig utgångspunkt att anta att ideologiska och strategiska preferenser påverkas av olika politiska miljöer. Den politiska omgivning en partiföreningsordförande verkar i skiljer sig avsevärt från den som en sakpolitisk talesman i riksdagen eller partisekreteraren verkar i. Att förutsättningarna för deltagande skiljer sig åt mellan olika grupper leder till potentiella spänningar inom partiorganisationen i fråga om avvägningen mellan ideologisk principfasthet och strategiskt agerande för att nå framgångar i val eller inflytande i de folkvalda församlingarna. Ett sådant perspektiv tydliggör också partiaktivisternas potentiella makt. Partiets ideologi och programmatiska ståndpunkter kan inte ges upp utan vidare för att nå framgångar i val eller i det parlamentariska arbetet, utan att riskera missnöje och instabilitet i partiorganisationen.⁶² Partiaktivisternas inflytande handlar alltså inte primärt om maktutövning genom partiets formella kanaler, exempelvis i form av motioner på partikongresser. Snarare handlar det om vad som brukar betecknas som ”anteciperings”.⁶³ Det vill säga implicit påverkan – partiledningen anpassar sig efter aktivisterna för att undvika missnöjesyttringar, även om det innebär att partiet riskerar att förlora väljare eller inflytande.

---

⁵⁹ Kitschelt, 1994, sid 209-210.

⁶⁰ Widfeldt, 1997, sid 225-226.

⁶¹ Pierre, 1986 (a), sid 476-477.

⁶² Panebianco, 1988, sid 11.

⁶³ Teorell, 1998, sid 29.

Enligt Panebianco utgör partiaktivisterna en begränsning på partiledningens möjligheter att föra en politik uteslutande inriktad på röstmaximering.⁶⁴ Det är förstas en tillspetsad beskrivning. Ingen partiledning är i verkligheten ensidigt inriktad på röstmaximering, på det sätt som Anthony Downs antar när han beskriver partier som organisationer som strävar efter röstmaximering i syfte att nå makt och inflytande.⁶⁵ En partilednings agerande ska snarare förstas som en avvägning mellan olika mål.

Gunnar Sjöblom talar exempelvis om fyra grundläggande mål för politiska partier. För det första programförverkligande – att de ställningstaganden som återfinns i partiets programskrifter ligger till grund för politiska beslut. För det andra röstmaximering – att partiet får så många röster som möjligt i allmänna val. För det tredje maximering av det parlamentariska inflytandet – antingen genom att partiet ingår i regeringen eller kan utöva avgörande inflytande över en minoritetsregerings politik. För det fjärde partisammanhållning – att partimedlemmarna stödjer och i mötet med väljarna försvarar partiets ståndpunkter och kandidater, att beslut fattas i så stor intern enighet som möjligt samt att partimedlemmarna ställer sin tid och finansiella resurser till partiets förfogande. För att kunna nå programförverkligande krävs vanligtvis en kombination av röstmaximering, maximering av det parlamentariska inflytandet och intern sammanhållning.⁶⁶ Kaare Ström talar på motsvarande sätt om en avvägning mellan tre mål, maximering av röster, maximering av möjligheterna att nå regeringsmakt och maximering av politiskt inflytande.⁶⁷

Även med detta synsätt kan en spänning identifieras mellan partiledningen och partiaktivisterna. Med Panebiancos och Mays utgångspunkter i skilda incitamentsstrukturer, respektive miljöer för partiledning och aktivister, är det rimligt att anta att detta leder till olika avvägningar mellan partiorganisationens grundläggande mål. En partiledning, som framförallt lockas av partiorganisationens selektiva incitament, blir mer benägen att göra avvägningar som prioriterar valframgångar och inflytande i parlamentariska församlingar. Medan aktivister, lockade av kollektiva incitament, kommer att göra avvägningar som prioriterar ideologisk och sakpolitisk kontinuitet.

Partiaktivisternas förhållningssätt där framförallt ideologisk och sakpolitisk igenkänning värderas högt, inskränker partiledningens möjligheter att göra de sakpolitiska och ideologiska kompromisser som är nödvändiga för att vinna val och utöva makt i parlamentariska församlingar, utan att riskera internt missnöje. Detta kan förstas som skillnader i graden av strategisk ori-

---

⁶⁴ Panebianco, 1988, sid 27.

⁶⁵ Downs, 1957.

⁶⁶ Sjöblom, 1968, sid 74.

⁶⁷ Ström, 1990.

entering – å ena sidan de som i målformuleringen i huvudsak prioriterar ideologisk och sakpolitisk kontinuitet, å andra sidan de som ser det som självklart att väga partiorganisationens olika mål mot varandra och att dessa avvägningar varierar över tid.⁶⁸ Konflikten mellan partiaktivister och partiledning blir därmed en fråga om graden av strategisk orientering, det vill säga en fråga om hur villig man är att väga olika mål mot varandra i sin strävan att förverkliga partiorganisationens grundläggande mål. Eller som Leif Lewin beskriver det: ”Manövrerande i syfte att få åtminstone något när man uppenbarligen inte kan få allt kallas strategiskt handlade.”⁶⁹

De två forskningsfrågorna

Syftet med denna avhandling är, som jag tidigare beskrivit, att undersöka förutsättningarna för aktivism i dagens politiska partier. Med avstamp i framförallt Panebiancos idé om en förskjutning från kollektiva incitament till selektiva incitament i partiorganisationerna, och tanken på en spänning mellan partiledning och partiaktivister som exempelvis Mays lag ger uttryck för, har jag formulerat två antaganden som ligger till grund för undersökningen.

För det första förefaller det rimligt att anta det som Panebianco beskriver som selektiva incitament idag spelar en viktig roll för de partiaktiva. I spåren av ett minskande antal medlemmar har det skett en förskjutning av medlemmarnas aktivitet från den partiinterna arenan, till att de i allt större utsträckning blivit företrädare för sina partier i kampanjsammanhang och som förtoendevalda. Detta kan antas leda till att aktivistgruppen ansluter sig till den syn på partiorganisationen som tidigare i huvudsak tillmätts partiledningen, det vill säga uppfattningen att selektiva incitament, som möjligheterna att utöva politisk makt och bli förtoendevald är viktiga delar av det som lockar till aktivism.

För det andra kan de selektiva incitamentens betydelse antas leda till minskade spänningar i partiorganisationen. När de selektiva incitamenten även har betydelse för partiaktivisternas engagemang kan de tänkas bli mer lika partiledningen i sina avvägningar i fråga om hur respektive parti ska agera för att förverkliga sina mål. De ideologiska ställningstagandena skulle då bli mindre viktiga, och aktivisterna mer benägna att även se till andra mål för partiorganisationen, såsom framgångar på de elektorala och parlamentariska arenorna. Denna högre grad av strategisk orientering bland partiaktivisterna skulle därmed innebära att det i dagens partier inte längre är lika relevant att tala om den spänning mellan aktivister och partiledning som tidigare antagits existera. När förutsättningarna för deltagande blir mer homogena inom partiet blir avvägningarna mellan olika gruppers intressen enklare.

---

⁶⁸ Sjöblom, 1968, sid 86-87.

⁶⁹ Lewin, 1992, sid 13.

Med avstamp i den empiriska undersökningen av medlemmarna i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet kommer jag i denna avhandling att argumentera för varför detta är ett rimligt perspektiv att anlägga om man vill förstå dagens partier.

Den empiriska undersökningen bygger på två forskningsfrågor som formuleras med utgångspunkt i antagandena om partimedlemmarnas ställning i partierna idag. Den första forskningsfrågan handlar om partiernas erbjudanden till medlemmarna:

Hur ser partiernas erbjudande till nya och befintliga medlemmar ut, och hur viktiga är de olika delarna av erbjudandet för aktivisternas engagemang?

Denna fråga hjälper oss att teckna en bild av förutsättningarna för partiaktivism i dagens partier. Är det framförallt partiernas erbjudande om ideologisk eller social gemenskap, det vill säga vad Panebianco beskriver som kollektiva incitament, som lockar de partiaktiva? Eller är det så att möjligheterna att bli förtroendevald och utöva politisk makt, selektiva incitament enligt Panebianco, har en framträdande roll i partiernas erbjudanden? Hur förutsättningarna för aktivism ser ut kan antas ha betydelse för hur partierna kommer att agera gentemot väljarna och i parlamentariska församlingar, vilket leder vidare till den andra forskningsfrågan:

Hur ställer sig partiaktivisterna till frågor som rör strategiskt handlande? Finns det i dagens partier anledning att tala om en lika tydlig konflikt mellan partiaktivister och partiledningar i fråga om strategisk orientering, som partiforskningen i tidigare gjort gällande?

Denna fråga knyter an till avhandlingens teoriutvecklande ambitioner. De senaste åren har vi fått se en lång rad politiska partier göra stora omläggningar av den egna politiken, utan att det inneburit några större interna konflikter. Detta utmanar föreställningarna om de aktiva partimedlemmarna som en begränsning på partiledningens handlingsfrihet. Frågan kan därför hjälpa oss att förstå hur partier idag kan lägga om kursen utan att möta internt motstånd, och därmed också bidra till att utveckla teorierna om hur partier fungerar.

3. Metod

I detta kapitel presenteras, diskuteras och motiveras mina val av verktyg för att genomföra undersökningen. Det handlar exempelvis om mitt val att basera undersökningen på intervjuer, beslutet att studera aktivisterna i just Miljöpartiet, Moderaterna och Socialdemokraterna, hur intervjupersonerna valts ut och hur intervjumaterialet behandlats. Jag diskuterar och preciserar också de för undersökningen centrala begreppen kollektiva respektive selektiva incitament, samt strategisk orientering.

Intervjuer som huvudsaklig undersökningsmetod

Om man vill skaffa sig en djupare förståelse för människors partipolitiska engagemang stöter man snabbt på problem. Att erkänna andra motiv för sitt politiska engagemang än rent idealistiska är, har det visat sig, sällan förenligt med de rådande normerna i svenska partiorganisationer. Även bland professionella politiker på högsta nivå talar man inte gärna öppet om sina ambitioner. Den partimedlem som öppet säger sig vilja bli aktiv för att kunna bli kommunalråd eller riksdagsledamot lär snabbt bli avfärdad som alltför karriärlistisk.⁷⁰ Detta problem kan antas kvarstå även om man, som i denna undersökning, flyttar fokus från partiaktivisternas egna motiv till partiernas erbjudande till medlemmarna. För de flesta partiaktivister är det sannolikt inte särskilt stor skillnad mellan att exempelvis tala om att man lockas av de möjligheter att utöva politisk makt som politiska partier erbjuder, och att säga att man gått med för att vill bli yrkespolitiker.

Genom att i huvudsak basera undersökningen på samtalsintervjuer skapas förutsättningar att hitta en väg runt dessa kulturellt betingande hinder. Detta övervägande kan sättas i relation till iakttagelsen att samtalsintervjuer anses särskilt väl lämpat för fem olika typer av forskningsuppgifter: när man ger sig ut på ett tidigare utforskat område, när vi vill veta hur människor själva uppfattar sin värld, när syftet är begreppsutveckling, vid teoriprövning eller som komplement till annan forskning.⁷¹ Denna avhandling faller helt eller delvis inom de två första kategorierna. Dels handlar det om ett forskningsfält som är relativt utforskat, dels ligger tonvikten på att förstå hur de partiaktiva ser på sin egen roll och relation till partiorganisationerna.

Fördelen med användningen av samtalsintervjuer är i detta sammanhang framförallt att det ger intervjupersonerna möjlighet att utveckla och reflektera över sina svar. Särskilt när det handlar om komplexa frågeställningar, som relationen till ett parti och synen på partiets strategiska handlande, är

---

⁷⁰ Se exempelvis Nilsson, 2001, sid 86-87 och Gidlund & Möller, 1999, sid 139-140.

⁷¹ Esaiasson m fl, 2004 sid 280-284.

detta av stort värde. Möjligheten för intervjupersonerna att utveckla och reflektera kring sina svar är också viktig med tanke på att de flesta intervjupersoner sannolikt inte är vana vid att diskutera de för undersökningen aktuella frågorna. Partiföreträdare är mycket vana vid att diskutera och försvara sitt partis ståndpunkter, däremot lär få ha reflekterat på ett mer djupgående sätt kring frågor som avvägningen mellan ideologi och strategi, eller vilka delar av partiets erbjudande som är viktiga för det egna engagemanget.

Självklart skulle man kunna tänka sig att genomföra en undersökning av partiernas erbjudanden med hjälp av kvantitativa metoder. Både Peder Nielsens och David Karlssons expertbilagor till kommunistdemokratiutredningen, om avhopp respektive nyrekrytering till kommunala förtroendeuppdrag, rymmer exempelvis frågor som ligger nära några av de frågor som kommer att tas upp i denna undersökning.⁷² Samtidigt som de bidrar med värdefull kunskap om de partiaktiva illustrerar de också enkätstudiens begränsningar. Enkät svar om känslan av att kunna påverka eller känslan av att vara nöjd med sitt förtroendeuppdrag, aspekter som båda framkommer i Karlssons studie, leder omedelbart till en lång rad följdfrågor som är svåra att ställa inom ramen för en kvantitativ undersökning med fasta svarsalternativ.

Användandet av samtalsintervjun förbättrar möjligheterna för denna typ av reflektion och följdfrågor och bidrar därmed förhoppningsvis till en möjligt att tillägna sig data på en djupare och mer detaljerad nivå. Det gäller inte minst de potentiellt känsliga frågorna om hur viktiga de karriärmöjligheter partierna erbjuder är för de partiaktiva. Detta eliminerar givetvis risken för att få svar som inte är ärligt menade. Men möjligheten att ställa följdfrågor tillsammans med en medvetenhet om problematiken gör den hanterlig.

Ett annat sätt att hantera potentiellt känsliga frågor är att låta intervjupersonerna vara anonyma. Anonyma intervjupersoner gör dock undersökningen mindre transparent, både sett till urvalet och till möjligheterna att i efterhand kontrollera om uppgifterna stämmer. Det är troligt att intervjuundersökningen med partifunktionärer kunnat genomföras utan anonymitetsskydd med oförändrat resultat, däremot skulle problemen sannolikt ha varit betydligt större i intervjuundersökningen med aktiva partimedlemmar. Få partiaktiva lär vara beredda att tala öppet om sitt eget eller andras intresse för en politisk karriär, om eventuella brister i påverkansmöjligheter inom partiet, eller framföra kritik av sitt partis övergripande politiska inriktning. Något som vi kommer att se en rad exempel på i de genomförda intervjuerna. Tvärtom skulle man kunna anta att intervjuerna, utan möjlighet för partiaktivisterna att vara anonyma, hade kommit innehålla betydligt mer av tillrättalagda svar

---

⁷² Nielsen, 2001, och Karlsson, 2001.

och partipolitisk agitation. Detta gör att fördelarna med anonyma intervjupersoner överväger nackdelarna.⁷³

Samtidigt gäller det att vara medveten om att intervjupersonernas svar endast är ett urval av deras erfarenheter. Svaren ska med andra ord ses som tolkningar av tidigare upplevelser snarare än autentiska avspeglings. Berättelserna har genomgått vad som skulle kunna beskrivas som en narrativ process där de förenklats, konkretiseras och dramatiserats. Dessutom är intervjupersonernas relationer till partiorganisationen en del av en pågående process. Det innebär att ett beslut att gå med i ett politiskt parti, som kanske ligger fem eller tio tillbaka i tiden idag, kan ha en helt annan innebörd för intervjupersonen än när beslutet fattades. Faktorer som den politiska utvecklingen eller den egna karriären inom partiorganisationen kan i hög grad tänkas påverka hur den egna relationen till partiorganisationen uppfattas. Ändå går det inte att komma ifrån att politikerna själva är den bästa källan om man söker svar på frågor om hur de ser på sitt engagemang. För även hur de formulerar sina svar, vilka erfarenheter de väljer att lyfta fram, och hur de gör det, säger något om hur de ser på sitt engagemang.⁷⁴

Den valda intervjumetoden ligger i linje med vad som kan beskrivas som den strukturerade samtalsintervjun, där djupintervjuns tonvikt på förståelse förenas med drag av enkätintervjuns stringens och jämförbarhet mellan olika intervjupersoner.⁷⁵ I frågeguiden fastställs en övergripande struktur för intervjuerna i form av de teman som identifierats utifrån de teoretiska utgångspunkterna.⁷⁶ Samtidigt ska struktureringsgraden vara så låg som möjligt, för att på så sätt låta de intervjuade få möjlighet att med egna ord ge sitt perspektiv på de aktuella frågorna. Ambitionen bör vara att skapa ett så naturligt samtal som möjligt. För, som Jeffrey Berry påpekat i en artikel om intervjumetod, är den bästa intervjuaren inte den som skrivit de smartaste frågorna, utan den som får intervjun att verka som samtal vänner emellan.⁷⁷

Därmed inte sagt att valet av kvalitativ metod skulle vara invändningsfritt. Man skulle kunna hävda att det blir svårare att leva upp till ambitionen att forskningsresultaten ska vara intersubjektiva, det vill säga oberoende av forskaren som genomför undersökningen, än om undersökningen baserats på en enkät. För varje intervjutillfälle finns det helt enkelt betydligt fler faktorer som kan variera än när det handlar om hur en person besvarar ett frågeformulär. Intervjupersoner och intervjuare har olika ”dagsform” vilket påverkar

---

⁷³ Barrling Hermansson, 2004, sid 48-49, ställs inför liknande metodproblem och gör liknande överväganden.

⁷⁴ Fredriksson, 2003, sid 89-90.

⁷⁵ Möller, 1996, sid 56.

⁷⁶ Intervjuguiderna återfinns som bilagor till avhandlingen.

⁷⁷ Berry, 2002, sid 679.

resultatet, även med en identisk frågeguide kan intervjuaren tänkas ställa frågorna, sett till betoning och annat, på olika sätt, och så vidare. Utrymmet för att göra olika tolkningar blir dessutom större när det handlar om ett omfattande empiriskt material av det slag som samtalsintervjuer ger upphov till. Med en undersökning baserad på samtalsintervjuer blir det helt enkelt svårare att med säkerhet säga att en upprepad undersökning skulle komma fram till samma resultat.

När forskningsinstrument och forskare flyter samman, som i en intervjuundersökning, blir utmaningen ur ett intersubjektivitetsperspektiv att göra forskningen så öppen som möjlig. Om man inte kan vara säker på att en upprepad undersökning kommer att ge samma resultat får man åtminstone tydligt redovisa det man själv sett, hur man tolkat materialet och hur man vägt olika tolkningsmöjligheter mot varandra.⁷⁸ Eller som Steinar Kvale konstaterar, handlar det om att löpande anlägga ett kritiskt perspektiv på den egna analysen, om att ifrågasätta och agera "djävulens advokat" inför sina egna resultat.⁷⁹ Detta synsätt har varit utgångspunkten för genomförandet av analysen.

Intervjuundersökningen består av två delar. För det första intervjuer med personer i partiorganisationerna som är ansvariga för medlemsrekryteringen, det vill säga partisekreterare och partiombuds män. För andra intervjuer med partiaktivister om deras engagemang och synen på strategiskt handlande. Intervjuundersökningen med partifunktionärer omfattar 13 samtalsintervjuer med partisekreterare och partiombuds män eller motsvarande i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet.⁸⁰ Frågorna i intervjuguiden behandlar partiernas behov av medlemmar, vilka förväntningar partierna möter från sina medlemmar och hur partierna arbetar för att engagera medlemmarna i partiarbetet.⁸¹ Intervjuundersökningen med partiaktivister omfattar 36 samtalsintervjuer. Frågorna i intervjuguiden behandlar förväntningar på partien engagemanget, omfattningen av engagemanget samt frågor kring strategisk orientering.⁸²

---

⁷⁸ Esaiasson m fl, 2004, sid 23-24.

⁷⁹ Kvale, 1997, sid 218-221.

⁸⁰ I undersökningen ingår Moderaternas dåvarande partisekreterare Per Schlingmann, Miljöpartiets dåvarande partisekreterare Håkan Wählstedt och Socialdemokraternas före detta partisekreterare Lars Stjernqvist samt tre moderata partiombuds män, tre socialdemokratiska partiombuds män och fyra funktionärer i Miljöpartiet med ombudsmannalikhande funktioner. Socialdemokraternas partisekreterare och biträdande partisekreterare under den period då partifunktionärsintervjuerna genomfördes, Marita Ulvskog respektive Håkan Juholt, har trots upprepade förfrågningar inte velat låta sig intervjuas.

⁸¹ Intervjuguiden för intervjuerna med partifunktionärer återfinns i Appendix 1.

⁸² Intervjuguiden för intervjuerna med partiaktivister återfinns i Appendix 2.

Antalet intervjuer är värt en särskild kommentar. Den allmänna rekommendationen i samband med samtalsintervjuer är att försöka hålla nere antalet. Undersökningar blir sällan bättre om man intervjuer 30 personer i stället för 15, lyder exempelvis ett råd.⁸³ Det har under arbetet med intervjuerna blivit tydligt att en teoretisk mättnad uppstår kring mellan fem och tio intervjuade aktivister per parti. Att genomföra fler intervjuer än så speglar snarare ambitionen att täcka in flera typer av lokalorganisationer samt den ökade möjligheten att hitta illustrativa exempel till de teoretiska resonemangen.

Dokumentstudier som kompletterande undersökningsmetod

Samtalsintervjuerna kompletteras med en dokumentundersökning där relevanta delar av partiernas internetsidor, medlemsrekryteringsbroschyrer och medlemstidningar studeras för att få en bild av partiernas faktiska kommunikation med potentiella och befintliga medlemmar. Syftet med dokumentstudierna är att undersöka partiernas officiella bild av varför partierna behöver medlemmar och hur deras erbjudande till potentiella medlemmar ser ut. Även om den huvudsakliga metoden för att kartlägga partiernas erbjudande till medlemmarna är intervjuer med partifunktionärer fyller dokumentstudierna en viktig roll. Precis som ett partiprogram ger den officiella bilden av ett partis politik, kan partidokumentet angående medlemsvärvning sägas ha en liknande funktion när det gäller medlemsorganisationens roll. Partifunktionärernas utsagor i intervjuerna kan med andra ord ses som tolkningar av denna organisatoriska ideologi.⁸⁴

Att studera partiernas officiella bild av varför de behöver medlemmar, såsom den kommer till uttryck i tryckt partimaterial, på partihemsidor och i intervjuer med partifunktionärer, är naturligtvis inte problemfritt. Det är förstås möjligt att dessa utsagor om medlemmarnas roll inte ger en fullständig bild, och att de av historiska skäl överdriver betydelsen av medlemskåren. Politiska högtidstal – oavsett om de handlar om sakfrågor eller politikens former – ger som bekant sällan en fullständig och korrekt bild av verkligheten. Till viss del ger anonyma intervjupersoner möjlighet att tränga bakom den officiella linjen, vilket givetvis på marginalen kan bidra med värdefulla kompletteringar av den officiella bilden. Att studera partiernas officiella bild av varför de vill ha medlemmar, ger kanske inte alla svar, men genom kombinationen av dokumentstudier och intervjuer borde den bild som framkommer vara fullt tillräcklig för att kunna dra relevanta slutsatser om partiernas syn på medlemmarna. Däremot har dokumentundersökningen ingen roll i undersökningen av partiaktivisternas strategiska orientering, som uteslutande bygger på intervjuer.

---

⁸³ Esaiasson mfl, 2004, sid sid 287.

⁸⁴ Scarrow, 1996, sid 50-51, talar på motsvarande sätt om "official organizing stories".

Undersökningen av tryckt partimaterial omfattar i huvudsak tre dokumentkategorier. För det första broschyrer som används i samband med medlemsvärkning. Dessa ger en bild av de incitament partierna lockar med, men också en bild av vad partierna vill ha ut av sina nya medlemmar. För det andra de välkomstbrev och broschyrer som skickas till personer som valt att bli medlemmar, där partiernas förväntningar på de nya medlemmarna kan bli ännu tydligare. Och för det tredje medlemstidningarna som sprids till samtliga medlemmar. Även dessa ger en bild av vad partierna vill ha ut av sina medlemmar, genom att uppmuntra till att delta i, eller på egen hand genomföra, olika aktiviteter. Medlemstidningarna, som till stor del innehåller artiklar om partiets politiska ställningstaganden och intervjuer med ledande företrädare, kan också i sig ses som ett sätt att stimulera medlemmarna till informella politiska diskussioner med vänner och bekanta.⁸⁵ Undersökningen av tryckt partimaterial kompletteras med en granskning av partiernas hemsidor, som blivit en allt viktigare kanal för kommunikation med både medlemmarna och potentiella medlemmar. Även här är frågan vad partierna vill ha ut av sina medlemmar, och vilka incitament man erbjuder medlemmarna och de potentiella medlemmarna, för att få dem att fylla de önskade funktionerna.

Vad gäller värkningsbroschyrer, välkomstbrev och motsvarande studeras de dokument som var aktuella kring årsskiftet 2006/2007. Medlemstidningarna granskas under perioden 2001 till och med 2006. Partiernas hemsidor studeras vid ett tillfälle, sommaren 2006. Undersökningen av partiernas hemsidor sker dels på nationell nivå, dels på lokal nivå i de kommuner som valts ut för undersökningen.⁸⁶ Bakgrunden till att inkludera även den lokala nivån i undersökningen är givetvis att det är där det huvudsakliga ansvaret för medlemsvärkning historiskt sett legat. Det är också lokalorganisationen, snarare än den nationella organisationen, som den nya medlemmen har kontakt med när han eller hon vill engagera sig i partiarbetet. I och med att internet blivit en allt viktigare kommunikationskanal för partierna kan de nationella hemsidorna dock tänkas ha fått en större betydelse för medlemsvärkning. Däremot ligger ansvaret för att engagera medlemmarna kvar på den lokala nivån. Det är viktigt att i sammanhanget notera att tryckt material, som är gjort specifikt för en kommun- eller distriktsorganisation är relativt ovanligt när det gäller allmän medlemsvärkning. När de förekommer handlar de primärt om lokala sakpolitiska frågor, och faller därmed utanför om denna

---

⁸⁵ Scarrow, 1994, sid 55, menar att ambitionen att stimulera medlemmarnas aktivitet var ett viktigt skäl till att de brittiska partierna i slutet av 1980-talet började ge ut, eller utvecklade befintliga, medlemstidningar.

⁸⁶ Få kommunorganisationer har egna hemsidor som är så omfattande att de på ett meningsfullt sätt kan ingå i den aktuella analysen. Därför sker granskningen partiernas lokala hemsidor på distrikts- eller länsnivå.

undersökning. Således kommer studien av tryckt partimaterial endast att omfatta material som är centralt framtaget av respektive parti.

Analysen av partidokument kan ses som ett exempel på en beskrivande idéanalys.⁸⁷ Analysen av partidokument handlar om att klassificera och dra slutsatser utifrån materialet, i det här fallet om hur partierna ser på medlemmarnas roll och hur man ska agera för att rekrytera medlemmar. Idéanalys är ett begrepp som normalt sett förknippas med studiet av ideologier och sakpolitiska ställningstaganden. Men synen på medlemmarnas roll skulle kunna ses som uttryck för en organisatorisk ideologi. På samma sätt som en politisk ideologi kan förstås som en uppsättning idéer som genomsyrar och påverkar ett partis politiska ställningstagande, kan den organisatoriska ideologin ses som en uppsättning idéer som påverkar hur ett parti ser på medlemmarna. Med ett sådant perspektiv blir det lika självklart att ställa frågan om vilka idéer som finns inom partierna kring hur de ska locka medlemmar, som det är att genomföra idéanalyser kring vilka idéer som utmärker ett politikområde.

En förutsättning för en framgångsrik idéanalys är ett analytiskt ramverk, eller analysapparat, som gör det möjligt att systematiskt urskilja, sortera och granska de relevanta delarna av det aktuella materialet. Utgångspunkten i undersökningen är frågan om partiernas erbjudande till medlemmarna som den kommer till uttryck i Panebiancos distinktion mellan kollektiva och selektiva incitament. För att kunna genomföra analysen av partidokument, såväl som intervjumaterialet, krävs därför en analysapparat där dessa begrepp preciseras och operationaliseras. Denna analysapparat diskuteras och presenteras i avsnittet om hur de incitament partierna erbjuder sina medlemmar kan förstås och undersökas.

Valet av partier

Givet valet av undersökningsdesign blir det nödvändigt att göra ett urval partier. Målet med detta urval bör vara att täcka in de skillnader som finns mellan de svenska riksdagspartierna sett till organisation och kultur. Genom ett sådant urval kan undersökningsresultatet förhoppningsvis bidra med kunskaper om partimedlemmarnas ställning i organisationerna som inte bara är relevanta för de enskilda fallen, utan också för den generella förståelsen för hur politiska partier idag fungerar.

När man studerar organisatoriska skillnader och interna förhållanden i politiska partier, är det som Duverger konstaterade, rimligt att ta avstamp i partiernas historia och hur de bildades. Ett partis ursprung – om det har sitt ursprung i en riksdagsgrupp (internt bildade) eller har bildats utanför riksdagen

---

⁸⁷ Beckman, 2005, sid 48-54.

för att senare skaffa sig parlamentarisk representation (externt bildade) - tenderar att påverka den organisatoriska strukturen. För internt bildade partier – i Sverige exempelvis Moderaterna och Folkpartiet – kan man utifrån Duvergers teorier förvänta sig en mer decentraliserad organisation där riksdagsgruppen spelar en avgörande roll. I det externt bildade partiet har riksdagsgruppen däremot en underordnad ställning. I stället utmärks dessa partier, enligt Duvergers sätt att se det, av en disciplinerad och centralstyrd organisation.⁸⁸ Jan Teorell har dock konstaterat att Duvergers idéer inte är helt och hållet tillämpbara på svenska förhållanden. Socialdemokraterna anslöt sig aldrig, konstaterar Teorell, till de hierarkiska principer som exempelvis utmärkte de tyska Socialdemokraterna. Tvärtom finns en lång tradition av att se sig som ett ”folkrörelseparti” där interndemokrati och medlemsinflytande ses som viktiga värden. Denna tradition saknas däremot i Moderaterna, som i stället präglats av en stark riksdagsgrupp och svagare medlemsinflytande.⁸⁹

Trots olika ursprung uppvisar de svenska riksdagspartierna idag stora likheter sett till organisationsstrukturen. Likheterna mellan de svenska partierna kan förstås mot bakgrund av det som Duverger beskrev som ”smitta från vänster”. Det vill säga att partierna till höger under 1950-talet började bygga upp medlemsorganisationer på samma sätt som vänsterns masspartier, vilket bidrog till en konvergens kring masspartimodellen.⁹⁰ Även Jon Pierre och Anders Widfeldt talar om en organisatorisk konvergens, där partierna rört sig mot vad som beskrivs som en stratarkisk organisation med snarlika lokala, regionala och centrala organisationer, som agerar oberoende av varandra. I denna organisationsmodell åtnjuter partiledningen stor autonomi över fastställandet av den politiska inriktningen. Den regionala partiorganisationen sköter nomineringen av partiets kandidater, medan den lokala organisationen har hand om möten, medlemsvärkning och väljarmobilisering.⁹¹ Även om det förefaller rimligt att partiorganisationerna blir allt mer lika varandra, innehåller resonemangen kring det stratarkiska partiet stora oklarheter. Hur ska man utifrån denna modell exempelvis se på att väljarmobiliseringen i allt större utsträckning sker genom media, och inte genom fotarbete på lokalplanet? Tyder det inte snarare på att lokalorganisationerna blivit mer beroende av partiet centralt?

Likheterna mellan de svenska politiska partierna blir också tydliga när man mäter graden av medlemsinflytande. Anders Widfeldts index bygger på det formella medlemsinflytandet, och kan givetvis kritiseras för att därmed endast fånga en dimension av relationen mellan partimedlemmar och partiledningar. Skillnaderna i resultat mellan de fem ”gamla” partierna (Centerpar-

---

⁸⁸ Duverger, 1954, sid xxxiv-xxxvi.

⁸⁹ Teorell, 1998, sid 21-22.

⁹⁰ Scarrow, 2000, sid 94.

⁹¹ Katz & Mair, 1994, sid 338.

tiet, Folkpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet) är liten. Moderaterna och Socialdemokraterna uppvisar en något lägre grad än de tre övriga partierna. Däremot har de båda ”nya” partierna, Kristdemokraterna och Miljöpartiet, båda en högre grad av formellt medlemsinflytande, än de fem gamla partierna. Miljöpartiet håller exempelvis kongress varje år, och har få restriktioner för medlemmarnas möjligheter att lägga fram förslag på kongresserna. Ett annat exempel på medlemsinflytandet är användningen av medlemsomröstningar för att fastställa partiets politiska linje i centrala frågor, så som under 2008 då medlemmarna röstade om ett förslag att slopa kravet på utträde ur EU.⁹²

Konvergenstrenden kan dessutom förstärkas av att partierna verkar under samma förutsättningar. Minskande medlemsantal, medialisering och professionalisering är generella trender som torde påverka de politiska partierna på ett i stora drag likartat sätt, oavsett historia och hittillsvarande organisation. Det vore dock fel att hävda att partierna skulle vara på väg att bli identiska.

Att partiernas historia fortsätter att ha betydelse för hur partiorganisationen fungerar internt understryks inte minst av Jan Teorells undersökning av beslutsfattandet inom Moderaterna och Socialdemokraterna. I linje med Duvergers tes om internt och extern bildade partier framkommer att den moderata riksdagsgruppen har en starkare ställning än den socialdemokratiska. Socialdemokraternas tradition som folkrörelseparti visar sig också ha betydelse, då man i större utsträckning än i Moderaterna ger lokalorganisationerna möjlighet till påverkan och ansvarsutkrävande.⁹³

Det föreligger också, som Katarina Barrling Hermansson konstaterat utifrån sin undersökning av kollektiva självbilder i riksdagsgrupperna betydande kulturella skillnader mellan de svenska partierna.⁹⁴ Det är rimligt att tänka sig att dessa skillnader även avspeglas i partiorganisationerna i övrigt, riksdagsgrupperna existerar ju knappast isolerade från övriga delar av partierna. Man kan också se de självbilder som framkommer hos partiernas riksdagsledamöter som resultatet av en lång kulturell inskolning som inleds när man blir partimedlem, och som därför återfinns på alla nivåer i partiorganisationen. Det innebär också att de kulturella skillnaderna sannolikt påverkar hur man ser på medlemmarna och i förlängningen hur medlemmarna uppfattar sin relation till partierna.

De kulturella skillnaderna kan förstås mot bakgrund både av partiets historia och den miljö partiet verkar. Ett parti som betonar medlemsinflytande kan

---

⁹² Widfeldt, 1997, sid 75. Än så länge saknas motsvarande studier av medlemsinflytandet i det senaste riksdagspartiet, Sverigedemokraterna.

⁹³ Teorell, 1998, sid 332.

⁹⁴ Barrling Hermansson, 2004.

tänkas utveckla en typ av föreställningar om medlemmarnas roll, medan det i ett parti där makten framförallt ligger hos riksdagsgruppen kan tänkas få en annan partikultur.

En närliggande faktor är hur gammalt ett parti är. I ett relativt nybildat parti har ideologin större betydelse än i ett parti som i decennier verkat i valda församlingar.⁹⁵ På motsvarande sätt lär ideellt engagemang värderas högre, då grundandet av partiet ligger relativt nära tillbaka i tiden, än i ett parti som under lång tid haft såväl professionella politiker och politiska tjänstemän. Panebianco beskriver på motsvarande sätt partiernas organisatoriska utveckling som en förskjutning från ”a system of solidarity” där målet är förverkligandet av ideologiska mål till ”a system of interest” där målet är organisatorisk överlevnad.⁹⁶

Även en faktor som den politiska miljö ett parti verkar i kan ha betydelse för föreställningarna om medlemmarnas roll, såväl som synen på exempelvis strategisk orientering. Hur avvägningen mellan partiorganisationens olika mål görs, påverkas av faktorer som exempelvis valsysteem, antalet partier och konkurrenssituationen i det politiska systemet.⁹⁷ En för svenska förhållanden viktig miljöfaktor är troligen Socialdemokraternas långvariga regeringsinnehav. I ett parti som under lång tid innehade regeringsmakten präglas troligen partiorganisationen av en högre grad av strategisk orientering än i ett parti som under lång tid befunnit sig i opposition.

Mitt val av Miljöpartiet, Moderaterna och Socialdemokraterna syftar till att täcka in dessa skillnader mellan partierna - skillnader som alla kan tänkas påverka synen de aktiva medlemmarnas roll, de aktiva medlemmarnas självbild och uppfattningar om strategisk orientering. Socialdemokraterna har en tradition av att betona medlemsinflytande och ser sig själv som ett folkrörelseparti. Partiets långvariga regeringsinnehav under 1900-talet och de första åren på 2000-talet kan dessutom antas ha påverkat partiorganisationen på ett djupgående sätt som det krävs mer än fem år i opposition att förändra. Moderaterna har tvärtom en tradition av svagare medlemsinflytande och en stark riksdagsgrupp samtidigt som partiet under många år befann sig i opposition. En pragmatisk anledning till valet av Moderaterna och Socialdemokraterna är givetvis också att de är de två stora partierna i svensk politik. Miljöpartiet är ett relativt nybildat parti och dessutom sprunget ur en direkt- och deltagardemokratisk tradition där de egna formerna för medlemsinflytande ofta satts i kontrast till en upplevd brist på medlemsinflytande i övriga partier.⁹⁸

---

⁹⁵ Panebianco, 1988, sid 53.

⁹⁶ Panebianco, 1988, sid 17-20.

⁹⁷ Kitschelt, 1994, sid 211. Ström, 1990.

⁹⁸ Möller, 2007, sid 284-285.

Självklart är varje parti mer eller mindre unikt när det gäller kulturella föreställningar som kan tänkas påverka både synen på medlemmarna, vilka incitament som är viktiga för medlemmarna och medlemmarnas strategiska orientering. Det innebär naturligtvis att det finns partier, både nya och gamla, vars särdrag inte täcks in av mitt urval. Samtidigt avspeglar urvalet grundläggande skillnader som är relevanta för betydligt fler än de tre partierna i urvalet.

Valet av kommuner

Undersökningen bygger på ett urval av kommuner där intervjuundersökningarna kan genomföras bland partiernas funktionärer och aktivister. Då mitt huvudsakliga intresse är de politiska partierna och deras aktiva medlemmar är inte tanken med kommunurvalet att det ska avspegla ett Sverige i miniatyr. I stället handlar det om ett strategiskt urval syftande till att fånga de aktivistgrupper som kan antas vara representativa för de uppfattningar om partimedlemskap och strategisk orientering som finns i respektive parti.

Dessa partiaktivister kan framförallt antas återfinnas i kommuner som utmärks av dels en stor medlemsorganisation, dels av goda valresultat för det aktuella partiet. Dessa kriterier är viktiga av flera orsaker. Många medlemmar ger tyngd internt inom partiorganisationen genom fördelningen av ombud till partikongresser och partistämmor. Goda valresultat leder också till ett stort antal aktiva medlemmar med förtroendeuppdrag. Men minst lika viktig är den kulturella och symboliska betydelse sådana kommuner har i respektive parti. En kommun där ett parti är framgångsrikt får ofta en ställning som internt och externt skyltfönster för partiet och dess politik.

Ett alternativt förhållningssätt skulle kunna vara att argumentera för att de partispecifika dragen tvärtom är allra starkast i kommuner där respektive parti har en svag ställning. Om man som partiaktiv verkar i en i huvudsak "fientlig" miljö renodlas de uppfattningar som utmärker exempelvis en socialdemokratisk eller moderat syn på drivkrafterna bakom ett partiengagemang. Detta skulle sannolikt kunna vara ett fruktbart undersökningsupplägg. Min bedömning är dock att den interna tyngd, formellt och kulturellt, som är förknippad med goda valresultat och stora medlemsorganisationer ger bättre indikatorer på partispecifika drag. Trots allt är det Vellinge och inte Arjeplog eller Dorotea vi tänker på när Moderaterna kommer på tal.⁹⁹

---

⁹⁹ Vellinge har länge varit en av kommunerna med störst andel moderata väljare i kommunalvalet, i valet 2010 endast överträffad av Lomma. Arjeplog och Dorotea är de två kommuner där Moderaterna gör sina sämsta kommunalval, med en röstandel på under en procent i valet 2010.

Utifrån kriterierna "stor medlemsorganisation" och "goda valresultat" (det vill säga högre än riksgenomsnittet) har fyra kommuner valts ut för varje parti.¹⁰⁰ Vid sidan om de två huvudkriterierna har även geografisk spridning och kommunernas storlek beaktats vid urvalet. För Moderaternas del handlar det om en av de tre *storstäderna*, en kommun som av Sveriges Kommuner och Landsting klassificeras som en *förortskommun* och två kommuner som ingår i gruppen *större städer*. För Socialdemokraternas del handlar det om tre kommuner i Sveriges Kommuner och Landstings kategori *större städer* och en *förortskommun*. För undersökningen av Miljöpartiet har två av *storstäderna* valts ut tillsammans med två kommuner som ingår i kategorin *större städer*.¹⁰¹

Valet av aktivister

Partiaktivisterna – eller de aktiva medlemmarna – kan ses som huvudaktörerna i denna avhandling. Problemet med forskning kring de aktiva parti-medlemmarna kan sammanfattas med att alla på ett intuitivt plan vet vad en partiaktivist är. Denna intuitiva bild stämmer väl överens med Knut Heidar's iakttagelse att: "There is a small group taking care of most of what is going on within the parties."¹⁰² En liknande beskrivning står Jon Pierre för när han i sin avhandling om de socialdemokratiska partikongressernas inflytande definierar aktivister som "partimedlemmar som inte utgör en del av partiledningen, men som är betydligt mer aktiva än övriga medlemmar".¹⁰³ Även om det är relativt enkelt att definiera vilka som är partiaktivister, har det visat sig betydligt svårare att operationalisera begreppet och på så sätt göra det forskningsbart. För att knyta an till Pierres definition, skulle utmaningen kunna beskrivas med frågan om vad det egentligen innebär att vara "betydligt mer" aktiv än övriga partimedlemmar?

Forskningen kring politiska partier har genom åren erbjudit en lång rad indelningar av partiorganisationen utifrån kriterier som kan hjälpa oss att operationalisera aktivistbegreppet. Maurice Duverger identifierade fyra grupperingar inom partiorganisationer utifrån graden av deltagande. Duverger beskriver dessa grupper som koncentriska cirklar, där ett partis väljare utgör den yttersta cirkeln. Den andra cirkeln utgörs av partiets "anhängare", något som även Duverger medger är ett vagt begrepp. Det vill säga väljare som har en tydlig partiidentifikation, som visar sitt stöd för partiet offentligt och

---

¹⁰⁰ Urvalet bygger på partiernas officiella medlemsstatistik, samt resultaten i 2006 års val.

¹⁰¹ Organisationen Sveriges Kommuner och Landsting delar in Sveriges kommuner i nio kategorier utifrån kriterier som befolkningsstruktur, pendlingsmönster och näringslivsstruktur.

¹⁰² Heidar, 1994, sid 72

¹⁰³ Pierre, 1986 (a) sid 31.

ibland ger ekonomiska bidrag. Den tredje cirkeln utgörs av medlemmarna, som har en högre grad av deltagande än anhängarna och ett formellt band till partiorganisationen i form av medlemskapet. Däremot har de en lägre grad av deltagande än den fjärde cirkeln – aktivisterna.¹⁰⁴ Duverger beskriver denna grupp som aktiva medlemmar, som regelbundet deltar i partiets möten, sprider dess budskap, hjälper till att organisera och deltar i kampanjaktiviteter. Även om de inte utgör partiledningen, konstaterar Duverger, skulle det vara omöjligt för ett parti att driva sin verksamhet utan denna grupp. Detta är en beskrivning av aktivister som ligger nära den intuitiva bilden av partiaktivisten. Det hindrar dock inte gruppen från att vara tämligen svåroperationaliserad – om vi vill undersöka aktivistgruppen hur ska vi skilja ut den från andra partimedlemmar? En metod, som Duverger pekar på, är givetvis att partimedlemmarna själva får uppskatta sin grad av deltagande. Frågan är dock, vilket Duverger också mycket riktigt, påpekat om medlemmarnas självuppskattning av sin aktivitetsgrad verkligen stämmer överens med den typ av aktivism vi som forskare är intresserad av. Regelbundet deltagande i partiets möten, menar Duverger, är ett rimligt mått på aktivism. Ett annat skulle kunna vara regelbundenheten i de finansiella bidragen till partiet – aktivisterna kan antas ge bidrag mer regelbundet än andra grupper.¹⁰⁵ Problemet med dessa metoder att urskilja aktivistgruppen är att den blir mycket bred och kommer att inkludera partimedlemmar med betydande variation i graden av engagemang i partiets verksamhet. Även om man deltar regelbundet i partimöten, säger det lite om aktivitetsgraden på själva mötena.¹⁰⁶

Angelo Panebianco bygger vidare på Duvergers bild av partiorganisationen som koncentriska cirklar. Särskilt intressant för den aktuella undersökningen är Panebiancos resonemang om skillnaden mellan partimedlemmar och partiaktivister. Partimedlemmarna, som nöjer sig med att betala sin medlemsavgift och sporadiskt delta i partiaktiviteter, utgör merparten av varje partis medlemskår. Skillnaden mellan dessa medlemmar och aktivisterna är emellertid inte självklar. Medlemmar deltar givetvis i varierande utsträckning. Men samma sak gäller aktivisterna, konstaterar Panebianco. Vissa aktivister ägnar merparten av sin fritid åt partipolitik, andra en mindre del, medan yt-

---

¹⁰⁴ Duverger, 1954, sid 90-91. I den engelska översättningen som här används är Duvergers beteckning på anhängarna ”supporters” och på aktivisterna ”militants”. I sin genomgång skiljer Duverger på partier med formellt partimedlemskap - masspartier - och sådana som saknar formellt medlemskap - exempelvis kaderpartier. I ett parti utan formellt medlemskap existerar givetvis endast tre cirklar av deltagande.

¹⁰⁵ Duverger, 1954, sid 110-113.

¹⁰⁶ Det kan jämföras med Robert Michels klassiska iakttagelse om deltagande i de tyska Socialdemokraternas partimöten i början av 1900-talet. Den ger en, visserligen anekdotisk, bild som tyder på att partimedlemskap kanske inte alltid bör ses som en måttstock på politiskt engagemang: ”Mötena kan också vara välbesökta när man visar en film eller håller ett populärvetenskapligt föredrag med ljusbilder.” Michels, 1983 (1915), sid 59.

terligare växlar mellan perioder av hög aktivitetsgrad och perioder av passivt medlemskap. Samtidigt finns det, konstaterar Panebianco utan att närmare definiera gruppen, en kärna av aktivister som, på samma sätt som Duverger beskrev saken, gör det möjligt för partiorganisationen att fungera. Det är också, menar Panebianco, denna grupp som utövar verkligt inflytande över partiorganisationen.¹⁰⁷

Om man är intresserad av att studera samspelet mellan partiledningar och partiaktivister är det alltså denna grupp, kärnan av aktiva medlemmar, som måste identifieras och avgränsas. Vid sidan om Duvergers och Panebiancos i huvudsak teoretiska bidrag till hur partiorganisationen är uppbyggd, hur har frågan om partiorganisationens utseende hanterats inom den empiriska partiforskningen?

Pippa Norris och Herbert Kitschelt har båda med utgångspunkt i bristen på precision i John Mays resonemang lanserat förslag på stratifieringar av partiorganisationer som sedan tillämpats på Storbritanniens konservativa parti och Labour, respektive Belgiens gröna partier. Norris delar in partiorganisationen i fyra grupper – ledare, internt förtroendevalda (officers), medlemmar och väljare. De internt förtroendevalda är den grupp som tillmäts aktivisters egenskaper, utifrån antagandena i Mays lag.¹⁰⁸ Kitschelt pekar däremot på deltagande i partikongresser som det utmärkande för aktivistgruppen: "the key middle-level position in a contemporary party is that of a participant in regional or national party conferences".¹⁰⁹ Som påpekats ovan är deltagandet i partikongresser, särskilt på nationell nivå, ett i de flesta partier problematiskt mått på aktivism. Möjligtvis skulle regionala partikongresser erbjuda ett bättre urval. Förtroendeuppdrag i den lokala partiorganisationen framstår då som en mer fruktbar definition på aktivism.

Anders Widfeldts undersökning av medlemmarna i de svenska partierna bygger på valundersökningarnas, och SOM-undersökningarnas, statistiska material, där aktivitetsgraden i huvudsak mätts genom att de tillfrågade fått svara på frågor om hur ofta de deltar i partimöten, samt om de tillfrågade har något uppdrag i en partiorganisation.¹¹⁰ Att enbart mäta aktivitetsnivå som graden av deltagande i partimöten riskerar att leda till att man inte lyckas urskilja den för undersökningen intressanta kärnan av medlemmar som tar aktiv del i partiarbetet både internt och externt. Mötesdeltagande ett par gånger om året är sannolikt en alldeles för bred definition av aktivism, då det inte säger något om medlemmens aktivitetsnivå på mötet. Det går att tänka sig medlemmar som besöker partimöten några gånger per år för att lyssna på

---

¹⁰⁷ Panebianco, 1988, sid 25-26.

¹⁰⁸ Norris, 1995, sid 34.

¹⁰⁹ Kitschelt, 1989, sid 409.

¹¹⁰ Widfeldt, 1997, sid 112.

föredrag, men som inte själva är intresserade av att delta i den politiska diskussionen på mötena. Intressantare är det då att se aktivisterna som de parti-medlemmar som har uppdrag i partiorganisationen, exempelvis som ledamöter av en partiföreningsstyrelse. Det är sannolikt där man hittar de medlemmar som har den högsta närvarofrekvensen på partimöten, som deltar aktivt i diskussionen på mötena, som hjälper till att organisera och deltar i kampanjaktiviteter och som engagerar sig när partiets kandidater i allmänna val ska utses.

Paul Whiteley, Patrick Seyd och James Richardson menar, i likhet med vad som framförts ovan, i sin stora undersökning av det brittiska konservativa partiets medlemskår att aktivism inte kan ses som en dikotom företeelse – antingen är man aktiv eller så är man passiv –gränserna mellan olika grupper av medlemmar är tvärtom flytande. I stället talar man om ett kontinuum av politiska aktiviteter. I ena ändan finns de medlemmar som betalar sin avgift till partiet, röstar på det i valen och eventuellt har en stark partiidentifikation. I andra ändan finns ”heltidsaktivisterna”.¹¹¹ Det vill säga de som har valda uppdrag inom partiorganisationen, är folkvalda partiföreträdare i lokala politiska församlingar och spelar en framträdande roll i genomförandet och planeringen av lokala kampanjer. Mellan dessa extremgrupper finns de personer som kontinuerligt engagerar sig i mindre utsträckning eller som väljer att vara aktiv vid särskilda tillfällen, exempelvis under en valrörelse.¹¹² Den statistiska analysen visar dock att man kan tala om två huvudsakliga grupper av partiaktivister. Dels en mycket stor grupp medlemmar som deltagit genom enkla, föga resurskrävande, aktiviteter som att ge ekonomiska bidrag till partiet eller sätta upp en valaffisch i det egna fönstret. Dels en liten grupp som deltar i de mer resurskrävande partiaktiviteterna som att delta i möten, dela ut partimaterial, träffa väljare och hjälpa till att organisera partiaktiviteter. Analysen visar också på en samvariation mellan dessa resurskrävande aktiviteter – deltar man i en, deltar man sannolikt i flera. Det är också tydligt att de som deltar i det resurskrävande partiarbetet också i mycket stor utsträckning har valda uppdrag inom partiorganisationen och representerar partiet i lokala politiska församlingar.¹¹³ När forskarna genomförde en snarlik undersökning av det brittiska labourpartiets medlemmar framkom delvis andra resultat. Den genomsnittliga labourmedlemmen visar sig vara relativt aktiv. Men även i Labour finns en liten grupp ”superaktivister”, som får maximala poäng i forskarnas aktivistindex genom en hög grad av resurskrävande deltagande.¹¹⁴

---

¹¹¹ Begreppet ”full time activists” kan leda tanken fel. Det handlar här inte professionella politiker, utan om partimedlemmar som lägger merparten av sin fritid på partiarbetet.

¹¹² Whiteley, Seyd & Richardson, 1994, sid 101.

¹¹³ Whiteley, Seyd & Richardson, 1994, sid 102-105.

¹¹⁴ Seyd & Whiteley, 1992, sid 96-97.

Gemensamt för den forskning som beskrivits är tanken på en kärna av partimedlemmar som deltar i många olika partifunktioner. De är förtroendevalda inom partiorganisationen, de deltar i partimöten, de representerar partiet som folkvalda, de är ombud på partiets beslutande församlingar och de deltar i det löpande kampanjarbetet. Det är också rimligt att anta att en partimedlems tyngd inom partiorganisationen samvarierar med positionen på ett aktivistindex. En partimedlem som tar del i många resurskrävande partiaktiviteter har både större möjlighet att göra sin röst hörd, och få gehör för sin uppfattning. Om man vill undersöka denna grupp partimedlemmar som bär upp partiorganisationen och som även den utövar inflytande är det därför rimligt att avgränsa gruppen till de partimedlemmar som regelbundet deltar i flera av de mest resurskrävande aktiviteterna i partiorganisationen. Det vill säga att de innehar förtroendeuppdrag inom partiorganisationen och att de representerar respektive parti i kommuner och landsting.¹¹⁵ Eftersom de flesta kommunalt förtroendevalda även innehar interna förtroendeuppdrag används innehavet av kommunala förtroendeuppdrag som utgångspunkt för avgränsningen. I denna undersökning kommer partiaktivister därför att operationaliseras som de partimedlemmar som tar aktiv del av partiarbetet genom att representera sitt parti på kommunala förtroendeposter utan att vara arvoderade på heltid.

Det faktiska urvalet av aktivister (12 moderater, 12 socialdemokrater och 12 miljöpartister) har gjorts med hjälp av de lokala partiorganisationerna. De intervjuade partifunktionärerna har fått rekommendera möjliga intervjupersoner som de bedömer som representativa för de aktiva medlemmarna i den utvalda kommunen. Utifrån dessa rekommendationer har jag gjort ett urval där faktorerna kön, ålder och typ av uppdrag har beaktats. Ambitionen har varit att ha med både aktivister som har ett eller ett fåtal uppdrag och de som har betydligt mer omfattande engagemang, exempelvis som nämndordföranden. Värt att nämna är att tre intervjupersoner, vid sidan om sina kommunala förtroendeuppdrag, även arbetar som tjänstemän på olika nivåer i partiorganisationen.

Bakgrunden till urvalsmetoden handlar helt och hållet om praktiska överväganden. Tidigt under arbetet med undersökningen stod det klart att många partiaktivister, särskilt i ett av de tre partierna, antingen tackade nej eller helt och hållet avstod från att besvara förfrågningar om att delta i undersökningen. I samband med några förfrågningar visade det sig dock vara en stor fördel om man nämnde att man redan varit i kontakt med och intervjuat den lokala partiombudsmannen. Lösningen blev därför att de intervjuade parti-

---

¹¹⁵ Gullan Gidlund och Tommy Möller ansluter i sin undersökning av partiernas lokala verksamhet till detta synsätt, när de operationaliserar en aktiv medlem som en partimedlem med ett eller flera förtroendeuppdrag inom partiorganisationen eller i kommun- och landstingspolitiken. Gidlund & Möller, 1999, sid 14.

funktionärerna tog fram en lista över möjliga intervjupersoner, som de även informerade om undersökningens syfte och att de eventuellt skulle bli kontaktade av undertecknad. Det slutliga urvalet aktivister är dock helt och hållet mitt eget och har inte kommunicerats med partiorganisationerna.

Den självklara invändningen mot detta arbetssätt är att partiorganisationerna har kunnat styra urvalet av partiaktivister och på så sätt kunnat påverka den bild som intervjupersonerna ger. För att kunna förstå hur urvalsmetoden kan ha påverkat resultatet är det värt att försöka sätta sig in i partiombudsmanens situation. Med stor sannolikhet har partifunktionärerna tillämpat vad som skulle kunna beskrivas som ”valstugeprincipen” när de rekommenderat intervjupersoner. Det vill säga att de valt ut personer som det vet kan uttrycka sig något sånär väl och som inte kommer att uttrycka sig på ett för partiet skadligt sätt, genom exempelvis främlingsfientliga uttalanden. Partifunktionärernas ambition har med andra ord varit att se till så att personerna han eller hon rekommenderar ger en positiv bild av partiet, eller åtminstone inte skadar partiet genom sina uttalanden.

När det gäller frågorna om partiernas erbjudande och dess betydelse för det egna engagemanget har urvalsmetoden sannolikt inga större effekter på undersökningens resultat, bortsett från att den antagligen genererat mer välarbetade svar än vad som skulle ha varit fallet med en annan urvalsmetod. Vad det är som lockar med ett partiengagemang är en högst individuell fråga och sannolikt inte något som har betydelse för den bild av partiet ombudsmännen kan tänkas vilja kontrollera. Problemet kan vara större vad gäller frågorna om strategisk orientering. Om ambitionen hos ombudsmännen har varit att välja ut personer som ger en positiv bild av partiet är det troligt att han eller hon valt personer som har en positiv syn på den sittande partiledningen och partiets nuvarande riktning. Det skulle kunna innebära att de valda intervjupersonerna gett uttryck för en högre grad av strategisk orientering än vad andra aktivister, som är mer negativa till partiledningen, skulle ha gjort.

Detta är utan tvivel en relevant invändning och en medvetenhet om detta är nödvändig när intervjumaterialet analyseras och tolkas. Valet att basera undersökningen på intervjuer förbättrar dock chansen att uppväga eventuella problem i urvalet genom möjligheten att låta intervjupersonerna reflektera friare kring utvecklingen i respektive parti. Att uppmuntra denna typ av reflektion kan förhoppningsvis bidra till intervjusvar som sträcker sig bortom enkla lojalitetsdeklarationer gentemot den sittande partiledningen.

Det hade naturligtvis varit möjligt att organisera urvalet på andra sätt, men även dessa skulle ha varit förknippade med problem. Att själv, vilket var den ursprungliga ambitionen, göra ett urval utifrån respektive partis förteckning över förtroendevalda hade naturligtvis varit att föredra, framför att som nu

låta partiombudsmännen stå för ett första urval. Detta hade dock gjort undersökningen svår genomförd, och sannolikt inneburit att ett parti skulle ha behövt bytas ut. Detta skulle ha riskerat att minska undersökningens värde i bemärkelsen att den inte längre skulle ha täckt in de relevanta skillnader i det svenska partisystemet som det nuvarande urvalet möjliggör.

En annan möjlighet hade varit att låta intervjuade aktivister rekommendera ytterligare intervjupersoner för aktivistundersökningen, det vill säga vad som skulle kunna beskrivas som ett snöbollsurval.¹¹⁶ En sådan urvalsmetod skulle ha haft fördelen att man kunnat minska risken för försök att uppifrån ge en tillrättalagd bild partiet. Samtidigt hade man skapat risker för andra skevheter. Om partiaktivisterna tillfrågats om ytterligare intervjupersoner hade de sannolikt valt ut sådana som de visste delade de egna uppfattningarna. Sannolikheten hade också varit stor att partiaktivister, som troligtvis känner varandra väl, pratat ihop sig kring en gemensam bild av sitt engagemang inför intervjuerna. Ett urval där partiaktivisterna fått rekommendera andra aktivister hade helt enkelt medfört en betydande risk att intervjuerna endast skulle ha täckt in en avgränsad del av de aktivister som finns i varje partiorganisation. Man kan också argumentera för att det i tolknings- och analysarbetet är betydligt enklare att beakta en faktor som partifunktionärers eventuella försök att ge en bild av partiet, än att försöka ta hänsyn till de lojalitets- och vänskapsband mellan partiaktivister som skulle kunna tänkas påverka intervju svaren vid ett snöbollsurval.

Trots de invändningar som utan tvivel kan riktas mot urvalsmetoden menar jag därför att fördelarna – framförallt att undersökningen kunnat genomföras utan några större logistiska problem – överväger de nackdelar som kan kopplas till att partierna varit delaktiga i urvalsprocessen.

Att studera partiernas erbjudanden – incitament och nyttigheter

En av de teoretiska utgångspunkterna för denna avhandling är Angelo Panebiancos idé om en förskjutning från kollektiva till selektiva incitament i partiorganisationerna. Kollektiva incitament beskrivs av Panebianco som fördelar, eller löften om framtida fördelar, med organisationsdeltagande som fördelas lika mellan organisationens deltagare. Det kan exempelvis handla om ideologi, eller att man utifrån sociala faktorer känner samhörighet och lojalitet med organisationen. Selektiva incitament är fördelar som endast tillkommer vissa deltagare och i varierande utsträckning, det vill säga makt, status och materiella fördelar.¹¹⁷ Mancur Olson beskriver på motsvarande sätt hur kollektiva incitament omfattar hela gruppen, medan selektiva inci-

---

¹¹⁶ Esaiasson m fl, 2004, sid 212.

¹¹⁷ Panebianco, 1988, sid 9-10.

tament riktar sig till de individuella deltagarna i gruppen.¹¹⁸ Något förenklat skulle man kunna beskriva det som att kollektiva incitament är kopplade till den gemenskap ett parti erbjuder, ideologiskt, politiskt och socialt. De selektiva incitamenten är på motsvarande sätt kopplade till de möjligheter till makt och status som ett parti erbjuder.

Incitament ska med andra ord ses som kopplade till partiorganisationen. För att locka till engagemang kan ett parti erbjuda olika fördelar, incitament, till potentiella och befintliga medlemmar. Incitamenten skiljer sig därmed från partiaktivisternas motiv för engagemang, det vill säga människors personliga skäl att engagera sig, oavsett om det handlar om ideologisk övertygelse, intresse för en viss sakfråga eller sociala band. En persons drivkrafter att engagera sig i ett politiskt parti kan med andra ord förstås som en växelverkan mellan motiv och incitament.

Det understryker att de kollektiva respektive selektiva incitamentens betydelse inte nödvändigtvis säger något om medlemmarnas bakomliggande motiv. Kollektiva incitament är inte samma sak som att drivas av idealism eller allmännyttan och selektiva incitament är inte samma sak som att drivas av egennytta. Tvärtom är det fullt möjligt att kombinera idealism med selektiva incitament eller egennytta med kollektiva incitament.

I ruta 2 i fyrfältsmatrisen nedan skulle man exempelvis kunna placera in en partiaktivist som gått med i ett parti av allmännyttiga skäl, exempelvis för att hon eller han vill bidra till ett ekologiskt hållbart samhälle, men i partiorganisationen är det framförallt möjligheterna att utöva politisk makt som lockar. I ruta 3 hittar man däremot partiaktivisten som valt att gå med i ett politiskt parti för att hon eller han ser det som ett sätt att skaffa sig ett stimulerande arbete med relativt hög lön, men som i partiorganisationen framförallt attraheras av den politiska och sociala gemenskapen.

		Incitament	
		Kollektiva	Selektiva
Motiv	Allmännyttan	1	2
	Egennytta	3	4

Figur 1: Motiv och incitament

¹¹⁸ Olson, 1971, sid 51.

Denna studie berör dock endast incitamenten för partiaktivism, det vill säga partiernas erbjudande till nya och befintliga medlemmar.¹¹⁹

Incitament, drivkrafter och motiv är emellertid begrepp som inte alltid är lätta att skilja från varandra, det gäller inte bara i dagligt tal, där de stundtals används som synonymer. Inte heller Panebianco ägnar utrymme åt att göra incitamentsbegreppen forskningsbara genom att precisera deras innebörd och klargöra gränsdragningarna gentemot motiv och drivkrafter hos de partiaktiva. I stället nöjer han sig med de breda definitioner som presenterats ovan.¹²⁰ Om man med avstamp i Panebiancos idé om en förskjutning från kollektiva till selektiva incitament i partiorganisationerna vill studera förutsättningarna för partiaktivism framstår det därför som angeläget att precisera begreppen och utforma en begreppsapparat som på ett bättre sätt tydliggör skillnaden mellan incitament och motiv.

Partiorganisationens kollektiva och selektiva incitament skulle kunna beskrivas som de nyttigheter ett parti erbjuder potentiella och befintliga medlemmar. Med ett sådant perspektiv, skulle de två typerna av incitament kunna tolkas med hjälp av begreppsparet *public goods* och *private goods*. Kärnan i distinktionen mellan dessa två typer av nyttigheter handlar dels om möjligheten att utesluta någon från att dra fördel av nyttigheten (exclusion), dels frågan om det finns lika mycket kvar av nyttigheten oavsett hur mycket som konsumerats (subtractability). Utifrån dessa kriterier kan man urskilja fyra typer av nyttigheter: *public goods*, *private goods*, *toll goods* och *common-pool resources*.¹²¹

Public goods utmärks av svårigheten att utesluta någon från att dra fördel av nyttigheten och att det finns lika mycket kvar oavsett hur mycket som konsumeras. Det klassiska exemplet på en sådan nyttighet är fyrtorn. Det är omöjligt att förhindra någon från att dra fördel av fyren, och bara för att en sjöfarare redan dragit nytta av fyren minskar inte dess tillgänglighet för andra.

Motsatsen till *public goods* blir *private goods*, där det är enkelt att exkludera någon från nyttigheten och där tillgången till nyttigheten minskar allteftersom den konsumeras. Ett bra exempel på detta är en kanelbulle. Det är lätt

---

¹¹⁹ Denna undersökning skiljer sig på så sätt från exempelvis Gidlund & Möller, 1999, och Fredriksson, 2001, som snarare utgår från den partiaktivas motiv.

¹²⁰ Panebianco, 1988, sid 9-10.

¹²¹ McNutt, 1999, Ostrom, Gardner & Walker, 1994, sid 6-7.

att utesluta andra från den genom att säga att det här är ”min bulle”, och när man tagit en tugga av den finns det uppenbart mindre kvar av den.

Toll goods, eller *club goods*, är däremot nyttigheter där det finns få begränsningar i fråga om hur mycket som kan konsumeras, men där tillgången är begränsad till en viss grupp. Man skulle med andra ord kunna förstå club goods (jag föredrar denna term då den för tankarna till organisationer med medlemskap) som public goods vars tillgänglighet begränsas till att gälla en viss grupp. Inom gruppen finns det dock inga hinder för i vilken utsträckning nyttigheten kan konsumeras. Ett exempel skulle kunna vara tillgången till en föreningslokal. Endast den som är medlem får använda sig av lokalen, men bara för att en medlem använder den innebär det inte att andra också kan dra fördel av den.¹²²

Common-pool resources är sådana nyttigheter där det är svårt att begränsa tillgången, men där tillgången minskar allteftersom den konsumeras. Ett exempel på en sådan nyttighet är fiskbestånden i världshavet. Det är svårt att hindra någon från att fiska samtidigt som tillgången till fisk minskar allteftersom den fångas.

Naturligtvis är de fyra kategorierna mycket breda och man kan tänka sig stora variationer inom dem. Medan fyrornets signal och kanelbullen är renodlade exempel på public respektive private goods, kan man exempelvis argumentera för att föreningslokalen är förknippad med begränsningar sett till hur mycket som kan konsumeras av den. Nyttan av en föreningslokal kan ju tänkas minska om antalet medlemmar ökar på ett sådant sätt tillgången begränsas – det kan bli fullt i föreningslokalen.

Om man ska tillämpa denna begreppsapparat på politiska partier blir club goods och private goods de centrala begreppen. Det gemensamma för dessa kategorier är möjligheten till exkludering, en egenskap som är definierande för nyttigheter kopplade till organisationsmedlemskap; om man är medlem får man tillgång till vissa nyttigheter, är man inte medlem får man inte tillgång till dem. I ett partisammanhang kan club goods exemplifieras med ideologisk och sakpolitisk gemenskap. Det vill säga vad Panebianco skulle ha beskrivit som kollektiva incitament. Dessa nyttigheter utmärks av att de tillfaller alla deltagare i partiorganisationen. När någon väl har blivit medlem i partiet, är det så gott som omöjligt att exkludera någon från att ta del av den ideologiska eller politiska gemenskapen. Inte heller blir det mindre kvar av den politiska gemenskapen bara för att ett stort antal medlemmar drar fördel av den, det finns lika mycket kvar av denna nyttighet till nya medlemmar, som också vill dra fördel av den. Den ideologiska, politiska och sociala gemenskap partierna erbjuder ligger således mycket nära idén om club goods

---

¹²² McNutt, 1999.

som exempel på public goods där tillgängligheten är begränsad till en viss grupp, i det här fallet partimedlemmarna.

På motsvarande sätt kan det Panebianco beskriver som selektiva incitament förstås som exempel på private goods. Allra tydligast blir det vad gäller förtroendeuppdrag. Dels är det lätt att definiera vem förtroendeuppdraget tillhör, och därmed exkludera andra från att inneha det samtidigt, dels finns det en begränsad mängd förtroendeuppdrag. Det vill säga när förtroendeuppdragen som ett parti tilldelats efter ett val är fördelade bland medlemmarna finns det inga kvar för ytterligare konsumtion. Både ideologisk gemenskap och förtroendeuppdrag framstår därmed som renodlade exempel på club goods respektive private goods. Men det går naturligtvis att tänka sig delar av ett partis erbjudande där exkluderbarhet och begränsningar av hur mycket som kan konsumeras inte är lika entydiga.

Genom att på så sätt koppla samman Panebiancos begrepp kollektiva och selektiva incitament med begreppsparat club goods och private goods understryks incitamentens funktion som de nyttigheter partierna erbjuder sina medlemmar samtidigt som distinktionen gentemot motiv och drivkrafter tydliggörs. I undersökningen har jag därför valt att dela in partiernas erbjudande i kollektiva nyttigheter (club goods) och selektiva nyttigheter (private goods). De olika typerna av nyttigheter presenteras i figuren nedan:

		Subtractability	
		Låg	Hög
Exclusion	Svårt	Public goods	Common-Pool resources
	Enkelt	Club goods <i>Kollektiva nyttigheter</i>	Private goods <i>Selektiva nyttigheter</i>

Figur 2: Kollektiva och selektiva nyttigheter

Som resonemanget kring olika typer av nyttigheter indikerar är denna typ av teoretiska kategorier förknippade med gränsdragningsproblem. I den partipolitiska verkligheten kan de olika delarna av ett partis erbjudande vara sam-

manflätade med varandra på ett sätt som gör det svårt att i en empirisk analys upprätthålla distinktionerna. I vissa fall är uppdelningen enkel, som exempelvis att möjligheterna att känna social eller ideologisk gemenskap, hör hemma bland kollektiva nyttigheter, medan möjligheten att bli förtroendevald är ett typexempel på en selektiv nyttighet. Betydligt svårare blir det exempelvis om man talar om partiengagemang i termer av påverkansmöjligheter, något som i en lång rad undersökningar framstått som en av de viktigaste faktorerna om man vill förstå partiengagemang.¹²³

Å ena sidan kan påverkansmöjligheter förstås som möjligheten att stödja en viss samhällsutveckling genom sitt partimedlemskap. Det vill säga något som är nära besläktat med ideologisk eller sakpolitisk gemenskap, det vill säga ett uttryck för kollektiva nyttigheter. Å andra sidan kan påverkansmöjligheter lika gärna förstås som de konkreta formerna för politiskt beslutsfattande, som ett partimedlemskap gör det möjligt för medlemmarna att få tillgång till, exempelvis möjligheten att bli förtroendevald internt i partiet eller representera partiet som folkvald. Det vill säga påverkansmöjligheter som inte tillkommer alla partimedlemmar, och därmed bör ses som selektiva nyttigheter.

Problemet ut ett undersökningsperspektiv är att de två dimensionerna av påverkansbegreppet nästan alltid går hand i hand. En partiaktivist som talar om hur han eller hon lockas av möjligheterna att påverka talar sannolikt nästan alltid om påverkan både som en kollektiv och som en selektiv nyttighet. Man tilltalas både av möjligheten att stödja en viss samhällsutveckling och möjligheterna att själv vara med och fatta konkreta politiska beslut som bidrar till den önskade samhällsutvecklingen. Frågan är med andra ord när ett uttalande om viljan att påverka går från att vara en kollektiv nyttighet till att vara en selektiv? Någon självklar sådan punkt existerar förstås inte, utan det är i hög grad en bedömningsfråga.

Skillnaden mellan kollektiva och selektiva nyttigheter handlar, som framgått ovan, om huruvida det finns begränsningar i hur mycket som kan konsumeras av den aktuella nyttigheten. Påverkansmöjligheter som kollektiv nyttighet, det vill säga upplevelsen av att ingå i en grupp som påverkar samhällsutvecklingen, omfattar potentiellt alla partimedlemmar och det är mycket svårt att exkludera någon från att dra fördel av denna nyttighet. Inte heller minskar tillgången till denna nyttighet allteftersom den konsumeras. Kanske är det till och med så att tillgången ökar i takt med konsumtionen – känslan av påverkansmöjligheter kan ju tänkas öka ju fler medlemmar ett parti har.

---

¹²³ Se exempelvis Gidlund & Möller, 1999, Nilsson, 2001, Nielsen, 2001, Fredriksson, 2001 och Karlsson, 2001.

Påverkansmöjligheter som selektiv nytthet, eller utövandet av politisk makt, är kanske inte lika enkelt att avgränsa som tillgången till förtroendeuppdrag. Samtidigt kan man konstatera att maktutövning är något som går att avgränsa till vissa personer – alla medlemmar utövar inte vid varje tillfälle inflytande över ett partis agerande, tvärtom har vissa medlemmar mer makt än andra. För det andra är maktutövning förenad med tydliga begränsningar i bemärkelse att en persons maktutövning, åtminstone i teorin, kan antas minska andra personers möjlighet att samtidigt dra fördel av nyttheten.

Ett sätt att avgöra om påverkansmöjligheterna ska tolkas som en kollektiv eller selektiv nytthet är dock att fråga sig i vilken utsträckning beskrivningarna knyter an till konkreta individuella påverkansmöjligheter? Tumregeln blir då att ju mer beskrivningarna handlar om konkret individuell politisk maktutövning, desto större anledning finns det att tala om en selektiv nytthet. Ju tydligare kopplingen till individuell maktutövning blir, desto tydligare blir det att det handlar om en nytthet som finns i en begränsad mängd. Utövas den politiska makten över en fråga av en viss person, finns inte lika mycket makt kvar att utöva för andra personer. Dessa möjligheter att som partimedlem utöva politisk makt kan förstås ta sig många olika uttryck – det kan handla om alltifrån att vara kommunalpolitiker till internt partiarbete.

Resonemangen om gränsdragningar mellan kollektiva och selektiva nyttheter illustrerar svårigheterna att använda distinktionen som analysinstrument, utan att ytterligare utveckla och precisera begreppen. Jag formulerar nedan sju operativa indikatorer som kommer att vara vägledande för analysen av det empiriska materialet. Syftet med indikatorerna är att tydliggöra innehållet i nytthetsbegreppen, och samtidigt skapa ett verktyg som gör det möjligt att kategorisera och analysera partiernas erbjudanden som de kommer till uttryck i intervjuer och partidokument. Indikatorerna på kollektiva respektive selektiva nyttheter sammanfattas nedan:

Tablå 2: Operationalisering av kollektiva och selektiva nyttheter

Kollektiva nyttheter	Selektiva nyttheter
Ideologisk gemenskap	Förtroendeuppdrag
Sakpolitisk gemenskap	Politik som karriär
Social gemenskap	Materiella fördelar
	Maktutövning

Dessa indikatorer är naturligtvis inte invändningsfria. Även här kan man tänka sig en lång rad gränsdragningsproblem. Möjligheten att stödja en viss idé om hur samhället borde förändras (ideologisk gemenskap) är i verkligheten inte alltid helt enkel att skilja från en vilja att genom sitt politiska engagemang själv göra avtryck i samhällsutvecklingen (maktutövning). Båda handlar om en strävan efter en viss samhällsutveckling, men enbart det senare handlar om det egna deltagandet i den politiska maktutövningen. För att illustrera hur jag använder de operativa begreppen, för att bedöma förekomsten av respektive typ av nyttighet, kommer jag nedan att diskutera varje begrepp utifrån exempel från den empiriska undersökningen.

Kollektiva nyttigheter utmärks av att de kommer alla partimedlemmar till del och att tillgången till dem inte heller minskar i takt med att de konsumeras. Ett exempel på denna typ av nyttigheter är den ideologiska och politiska gemenskap ett parti erbjuder sina medlemmar. Denna del av partiernas erbjudanden sammanfattas i de operativa begreppen *ideologisk* respektive *sakpolitisk gemenskap*. Ett exempel på *ideologisk gemenskap* som kollektiv nyttighet skulle kunna vara en partiaktivist som talar om sitt engagemang som ett sätt att ”ta ställning” eller i termer av att ge sitt stöd till en viss samhällsvision. Ett exempel på detta är en miljöpartist som beskriver som sitt val att gå med i Miljöpartiet på följande sätt: ”Jag hade i jobbat i USA i ungefär fem år, och livsstilen där är så extrem. Då kändes det när jag kom tillbaka som att man åtminstone måste göra allt för att stoppa så att det inte går så långt.”¹²⁴

Men den ideologiska gemenskapen kan även handla om känslan av att vara del av en rörelse med vissa traditioner. Detta kan illustreras med ett exempel på hur många socialdemokrater i undersökningen talar om sitt partis folkrörelsetraditioner som en viktig grund för engagemanget: ”Det kanske är fel att tala om Socialdemokraterna som en folkrörelse idag. Men vi måste vårda arvet. Vi får inte bli en reklambyrå eller tjänstemannamaskin, utan måste vara ett levande parti.”¹²⁵

En intressant gränsdragningsituation uppstår när folkrörelsetraditionen beskrivs i termer av påverkansmöjligheter. Ska man förstå dessa som uttryck för en ideologisk gemenskap, och därmed som en kollektiv nyttighet, eller som exempel på möjligheterna till maktutövning för enskilda medlemmar, och därmed som ett exempel på selektiva nyttigheter? I citatet nedan, som är hämtat från ett brev som går ut till nya medlemmar i Socialdemokraterna, framstår medlemsinflytandet som frikopplat från individuella påverkansmöjligheter. I stället framställs påverkansmöjligheterna som något man automatiskt omfattas av oavsett vad man konkret gör som partimedlem. Det centrala

---

¹²⁴ Intervju med MP-aktivist 8.

¹²⁵ Intervju med S-aktivist 7.

med medlemsinflytandet är, som en aktivist beskriver det, att partiet erbjuder alla medlemmar möjligheten att vara med i en rörelse som bygger på vissa traditioner: ”Som medlem är du med och påverkar politiken, och får möjlighet att delta i intressanta aktiviteter och lära känna nya vänner.”¹²⁶

Här blir det med andra ord naturligt att tala om påverkansmöjligheterna som en del av partiideologin, och därmed som en kollektiv nytthet. I andra sammanhang kan det som kommer att framgå nedan vara mer relevant att klassificera uttalanden om medlemsinflytande som en selektiv nytthet, då de i högre grad betonar de individuella påverkansmöjligheterna.

På motsvarande sätt kan *sakpolitisk gemenskap* illustreras med en partiaktivist som talar om sitt partiengagemang som ett sätt att visa stöd för vissa sakpolitiska ställningstaganden, exempelvis ett partis skolpolitik: ”Jag hade inga särskilda förväntningar när jag blev medlem, det kändes bara helt rätt. Man ville ta politisk ställning. För mig började det väldigt sakpolitiskt, med en så enkel sak som rätten att välja skola.”¹²⁷

Sakpolitisk gemenskap är givetvis nära besläktad med ambitioner att utöva påverkan på ett viss sakpolitiskt område. Uttalanden som citatet ovan, som framförallt handlar om att ta ställning och ge sitt stöd till en viss politisk inriktning, klassificeras som ett uttryck för kollektiva incitament. Det som partiet framförallt kan erbjuda med detta perspektiv är möjligheten att ingå i en sakpolitisk gemenskap. Talar intervjupersonerna däremot om möjligheterna att själv påverka på ett visst politikområde har det, vilket diskuteras närmare nedan, kategoriserats som ett exempel på selektiva nyttheter och *maktutövning*.

En närliggande del i partiernas erbjudande är *social gemenskap*. Det kan handla om att partiet erbjuder en möjlighet till organisering utifrån klasstillhörighet eller socioekonomisk position – exempelvis att man som boende på landsbygden engagerar sig ett parti som man anser tar till vara den egna gruppens intressen. Ett exempel på detta kan vara att partiengagemanget följer ur ett fackligt engagemang: ”När jag engagerade mig var det i metalls socialdemokratiska förening på min arbetsplats. Jag såg det mycket som en social gemenskap där jag gick studiecirklar och utbildningar, men tänkte inte så mycket på att påverka.”¹²⁸

Men det kan också handla om att man helt enkelt uppskattar den sociala samvaron ett partiengagemang innebär, något som kan illustreras med parti-

---

¹²⁶ Socialdemokraterna, januari 2007. Brev till personer som beställer informationspaketet via partiets hemsida.

¹²⁷ Intervju med M-aktivist 1.

¹²⁸ Intervju med S-aktivist 12.

aktivister som talar om möjligheten att träffa och lära känna likasinnade som ett viktigt skäl för sitt engagemang. En intervjuperson beskriver exempelvis den sociala samvaron som avgörande för att hon valde att engagera sig: ”Jag blev medbjuden på ett partimöte av en granne. Det var trevligt. Mycket folk, god mat och vi diskuterade politik. Det kändes så bra att jag ville fortsätta att gå på mötena.”¹²⁹

Det finns dock exempel på där den kollektiva nyttigheten social gemenskap gränsar till selektiva nyttigheter, nämligen när den sociala samhörigheten kopplas samman med möjligheten att förverkliga politiska ambitioner. Ett exempel är den partiaktivist som i intervjun berättar hur hon uppskattade att vara med i en gemenskap där alla ”ville göra något”:

Men när jag väl var med gav det mig mycket att träffa andra ungdomar som verkligen ville göra något. Jag hade många kompisar som inte orkade engagera sig. Så det var befriande att träffa likasinnade som trodde på möjligheten att förändra.¹³⁰

Jag har dock valt att klassificera detta, och andra liknande uttalanden, som exempel på kollektiva nyttigheter. Det centrala är även här möjligheten att ingå i den politiska och sociala gemenskapen. Förväntningarna om faktiska möjligheterna att som enskild partimedlem utöva inflytande för att exempelvis kunna ”förändra” är underordnade, även om de i många fall säkert finns där.

Selektiva nyttigheter är de delar av partiets erbjudande som är begränsat till vissa medlemmar. Ett exempel är förtroendeuppdrag. Dels är det lätt att definiera vem förtroendeuppdraget tillhör, och därmed exkludera andra från att inneha det samtidigt, dels finns det en begränsad mängd förtroendeuppdrag. Det vill säga när förtroendeuppdragen som ett parti tilldelats efter ett val är fördelade bland medlemmarna finns det inga kvar för ytterligare konsumtion. Samma sak, om än inte lika entydigt, kan sägas om möjligheter till maktutövning och materiella fördelar. Dessa tre exempel på selektiva nyttigheter är givetvis intimt sammanlänkade. Möjligheten att utöva makt är i hög grad beroende av ens plats i partiorganisationen, och samma sak gäller möjligheterna att kunna få del av materiella fördelar som exempelvis arvoden. Därför är det också ofrånkomligt att de fyra indikatorerna, på förekomsten av selektiva nyttigheter, till viss del bli överlappande. Indikatorn *förtroendeuppdrag* handlar om möjligheten att som partiaktiv ställa upp i val och kan exemplifieras med partiaktivister som ser möjligheten att bli eller vara förtroendevald som ett starkt skäl för sitt engagemang. Ett exempel på hur detta

---

¹²⁹ Intervju med S-aktivist 11.

¹³⁰ Intervju med MP-aktivist 7.

kan yttra sig i intervjuerna kan hämtas från en intervju med en miljöpartistisk kommunalpolitiker:

Jag såg absolut att jag skulle ha uppdrag, men först ville jag vara med och lära mig mer om partiet, den politiska processen och var man faktiskt kan påverka. Sedan trodde jag inte att jag skulle få uppdrag så snabbt som jag fick.¹³¹

Förtroendeuppdrag är också en potentiellt viktigt del av erbjudandet för att rekrytera av medlemmar. Detta kan illustreras med en moderat partiombudsman som berättar om hur partiet arbetar för att värva nya medlemmar:

Vi annonserade i tidningen med en utbildning ”framtidens ledare” som riktade sig till människor som vill komma in i politiken och ta uppdrag. I annonsen skrev vi att vi behöver bli fler som kan ta politiska uppdrag. Folk kom till oss för att de vill ha uppdrag, inte bara för att bli medlemmar.¹³²

Möjligheten till en politisk karriär kan till viss del ses som en förlängning av tillgången till förtroendeuppdrag, men den rymmer också möjligheten att arbeta som tjänsteman inom partiorganisationen. Det är här viktigt att påpeka att ett intresse för en politisk karriär inte är samma sak som att lockas av möjligheterna att bli förtroendevald. Man kan som partiaktiv mycket väl lockas av möjligheten att bli förtroendevald, men inte vara intresserad av de karriärmöjligheter ett parti erbjuder. En person som lockas av möjligheterna att vara fritidspolitiker, men inte ser möjligheterna att ägna sig åt politik på heltid som attraktiva, är ett exempel på detta. *Politik som karriär* kan med andra ord illustreras med en partiaktivist som ser sitt politiska engagemang som ett möjligt yrkesval, exempelvis: ”Jag kan absolut tänka mig att jobba heltid med politik, och ser det som en möjlig karriärväg. Men det kan man inte riktigt välja själv.”¹³³

Jag har valt en bred definition av begreppet *politik som karriär* och inkluderar även uttalanden som rymmer inslag av tvekan. Anledningen till detta handlar framförallt de förutsättningar som utmärker politiken som möjligt yrke. Politik är sannolikt svårare än många andra områden att göra en planerad och medveten karriär inom. Precis som aktivisten i citatet ovan beskriver ”kan man inte riktigt välja själv”. Faktorer som valresultat, personliga band och skandaler är exempelvis svåra att kontrollera. Det gör att sannolikt extremt få väljer att se politik som sin enda karriärväg, utan man väljer att se

---

¹³¹ Intervju med MP-aktivist 11.

¹³² Intervju med M-funktionär 2.

¹³³ Intervju med MP-aktivist 12.

det som en bland flera möjligheter. Det gör att även ett citat som nedanstående, i undersökningen, ses som ett uttryck för selektiva incitament: ”Just nu vill jag inte jobba med politik. Det är viktigt med en civil karriär och andra plattformar. Men senare i livet kan jag tänka mig att vara politisk sekreterare eller sitta i riksdagen.”¹³⁴

Betoningen i undersökningen ligger således inte på bestämda ambitioner utan på överväganden om politik som en möjlig karriärväg. Det vill säga om man indikerar att man någon gång skulle kunna tänka sig att arbeta heltid med politik, ses detta som ett uttryck för förekomsten av selektiva nyttigheter.

Att ha politik som yrke ger förstås tillgång till materiella fördelar i form lön och annat. Det operativa begreppet *materiella fördelar* rymmer emellertid även uppfattningar som att det politiska engagemanget är ett bra sätt att skaffa sig sidoinkomster eller att det kan öka ens värde på arbetsmarknaden utanför den direkta partipolitiken. Det finns i undersökningen inga exempel på hur aktivisterna resonerar kring sitt eget engagemang i sådana termer, däremot finns det exempel på hur man menar att *materiella fördelar* är viktigt för andra partiaktiva, exempelvis: ”Många har baktankar med sitt engagemang och gör det av egenintresse. Det finns de som gör det för att synas, för arvodet eller för framtida arvoden.”¹³⁵

Möjligheterna till *maktutövning* är till stor del en konsekvens av möjligheten att kandidera eller göra politisk karriär. Samtidigt kan förtroendeuppdrag vara värdefullt även om de inte ger politisk makt, exempelvis genom status eller materiella fördelar. Möjligheterna till maktutövning behöver inte heller nödvändigtvis vara kopplat till innehavet av förtroendeuppdrag, exempelvis kan man utöva politisk makt som politisk tjänsteman. Maktutövning handlar framförallt om ett synsätt på det politiska engagemanget, där en viktig del är möjligheten att själv vara med där besluten fattas, och möjligheten att genom sitt engagemang vara med och göra egna konkreta avtryck i form av politiska beslut. Det partierna tillhandahåller är möjligheten att göra detta. Ett exempel på ett sådant synsätt ges i följande citat: ”Jag skäms inte för att säga att jag vill vara med och fatta beslut och ha makt, det är därför jag engagerat mig. Jag vill vara med där besluten tas.”¹³⁶

Denna typ av uttalanden kan gränsa till tanken på social gemenskap som en viktig drivkraft bakom partiengagemang. Men när betoningen, som i citatet ovan, ligger på möjligheterna att själv vara med och fatta beslut snarare än på känslan av gemenskap, ses det som exempel på en selektiv nyttighet.

---

¹³⁴ Intervju med M-aktivist 7.

¹³⁵ Intervju med S-aktivist 10.

¹³⁶ Intervju med M-aktivist 6.

Maktutövning kan också handla om ambitioner att utöva konkret påverkan på ett visst politikområde. En moderat partiaktivist beskriver exempelvis hur hon gick med i Moderaterna:

Jag gick med för att jag upplevde väldigt stora nedskärningar i skolan. Dels är gymnasielärare, men jag har också tre barn som då gick i skolan. Till slut kände jag att det gått för långt. Jag ville påverka och såg den politiska strukturen som en möjlig arena. Men jag ville också lära mig hur det hela fungerar, hur beslut fattas.¹³⁷

Att uttalandet ovan inte ses som ett uttryck för sakpolitisk gemenskap och därmed som en kollektiv nytthet handlar om betoningen av de individuella påverkansambitionerna. Det som lockar är inte i första hand att stödja det parti som partiaktivisten anser har den bästa skolpolitiken, utan möjligheten att själv vara med och utöva politisk makt i fråga om skolans utveckling.

Möjligheterna till maktutövning kan självklart också användas aktivt av partierna för att öka medlemmarnas engagemang, något som följande citat från en socialdemokratisk medlemstidning illustrerar: ”Han fick se sin kongressmotion bli regeringspolitik. Hon är en ny partimedlem som just skrivit sin första motion och när samma dröm.”¹³⁸

Även här ligger betoningen på de individuella påverkansmöjligheterna – möjligheterna att utöva politisk makt, och inte på medlemsinflytandet som en del av partiets ideologi – vilket gör att uttalanden som dessa ses som ett exempel på selektiva nyttheter.

Genomgången av de operativa begreppen illustrerar att *förtroendeuppdrag* och *politik som karriär* framstår som de mest entydiga uttrycken för selektiva nyttheter. På motsvarande sätt är *social och ideologisk gemenskap* uttryck för kollektiva nyttheter. Det gör att dessa indikatorer kommer att tillmätas särskild betydelse i den empiriska undersökningen. Samtidigt krävs förstås en medvetenhet om att den politiska verkligheten sällan är så enkel som den framstår i en teoretisk modell. I arbetet med det empiriska materialet dyker det upp utsagor som är långtifrån enkla att kategorisera, vilket understryker behovet av att löpande diskutera möjliga tolkningar.

Det förtjänar att påpekas att de två typerna av nyttheter inte är ömsesidigt uteslutande. Vi lär exempelvis inte hitta några partiaktivister som enbart lockas av de selektiva nyttheterna ett parti erbjuder. Det som lockar en partiaktiv är sannolikt en kombination av nyttheter, där olika nyttheter

¹³⁷ Intervju med M-aktivist 11.

¹³⁸ Socialdemokraterna, 2005, *Aktuellt i partiet*, nr 2.

har olika betydelse för olika medlemmar. Man kan göra jämförelsen med de ”karriärister” som Panebianco menar har dominerande ställning i det elektoralt-professionella partier. De beskrivs som partiaktivister som framförallt, men långtifrån enbart, drivs av selektiva incitament. Frågan är, som Panebianco konstaterar, snarare var tonvikten ligger.¹³⁹ Samma sak gäller frågan om vilka nyttigheter partierna väljer att lyfta fram när de försöker värva och aktivera medlemmar. Även här lär det handla om en kombination av nyttigheter. Den intressanta frågan är därför hur kombinationen av nyttigheter, som partierna erbjuder och som lockar de partiaktiva, ser ut.

Att undersöka strategisk orientering

Vid sidan om Panebiancos idé om en förskjutning i incitamentsstrukturen för partiaktivism tar jag i denna avhandling även avstamp i tanken på en spänning mellan partiledningar och partiaktivister. Partiaktivisterna antas vara mindre benägna än partiledningen att göra avkall på partiets ideologi och etablerade ståndpunkter i sakfrågor, i syfte att uppnå framgångar på de parlamentariska och elektorala arenorna. Det vill säga att aktivisterna har en lägre grad av strategisk orientering än partiledningen. För att möjliggöra tolkningsarbetet, och för att utifrån detta kunna dra slutsatser om graden av strategisk orientering hos de intervjuade partiaktivisterna, måste begreppet operationaliseras.

I Mays lag dras slutsatser om graden av strategisk orientering utifrån olika gruppers placering på en höger-vänster-skala. Partiaktivisterna tillskrivs mer extrema värden på en höger-vänster-skala än partiledningarna, vilket antas innebära mindre strategisk orientering.¹⁴⁰ En sådan operationalisering av skillnaderna i strategisk orientering har onekligen sina fördelar. Dels är preferenser på en höger-vänsterskala enkla att mäta, dels påverkar ideologiska preferenser med stor sannolikhet strategiska preferenser, och vice versa. En partiaktivist som placerar sig långt ut till höger eller till vänster kan tänkas ha en sådan intensitet i sin politiska uppfattning att det exempelvis kan bli svårt att acceptera avsteg från ideologin i syfte att nå väljare eller få politiskt inflytande i valda församlingar. Ändå kan man ifrågasätta om positionen på en höger-vänster-skala egentligen säger något om vilka kompromisser man är beredd att göra för att uppnå framgångar i exempelvis en parlamentarisk församling. Självklart kan ju en person som ideologiskt placerar sig långt till höger eller vänster vara beredd att acceptera avsteg från sin ideologiska agenda, för att uppnå resultat i det parlamentariska arbetet. Strategiskt agerande handlar i grunden om att kunna förverkliga sina övertygelser i en politisk miljö där man inte kan få allting på en gång. Det innebär också att det

---

¹³⁹ Panebianco, 1988, sid 24.

¹⁴⁰ Jmfr exempelvis Widfeldt, 1997, Norris, 1995 och May, 1973

inte finns någon självklar konflikt mellan ideologisk övertygelse och strategisk orientering.

I denna avhandling kommer jag att överge det indirekta sättet att studera strategisk orientering – genom exempelvis placeringar på en höger-vänsterskala – till förmån för att direkt studera partiaktivisternas syn på olika aspekter av ett partis strategiska handlande. Intervjupersonerna har därför fått möjlighet att reflektera över viktiga delar av de senaste årens utveckling inom inom respektive parti. Dessa händelser fungerar som indikatorer på graden av strategisk orientering:

För Moderaternas del handlar det om att partiet sedan valförlusten 2002 in- tagit en mer positiv hållning gentemot välfärdsstaten, och tonat ner de nyli- berala idéer som präglade partiet under 1980- och 90-talet. I sakpolitiken har det exempelvis handlat om att göra avkall på tidigare centrala inslag i den moderata politiken, som krav på förändrad arbetsrätt och avskaffad värn- skatt. Men minst lika mycket handlar det om sättet man från den mode- rata ledningen talar om partiets politik – fackföreningarna ses inte längre som fiender, välfärdsstaten inte längre som ett hot mot individens frihet och privat är inte längre alltid bättre än offentligt.

För Socialdemokraternas del handlar det om beslutet att formalisera samar- betet med Miljöpartiet och Vänsterpartiet inför valet 2010. För ett parti som alltid tidigare hävdade att man går till val för att bilda en socialdemokratisk regering, och att diskussioner om eventuella samarbeten med andra partier är en fråga som ska behandlas först när väljarna har sagt sitt, är ett formaliserat samarbete med andra partier givetvis en stor förändring, jämförbar med stora sakpolitiska förändringar.

För Miljöpartiets del handlar det om stora sakpolitiska förändringar under de senaste åren. Efter en medlemsomröstning hösten 2008 slopades kravet på utträde ur EU, som länge haft en framträdande position i partiets profil. Sam- tidigt tonade partiet även ned den klassiska idén om att införa medbor- garlön. Vid sidan om de sakpolitiska förändringarna har partiet dessutom bundit upp sig i ett formaliserat samarbete med Socialdemokraterna, och därmed övergivit idén från partiets grundande om att stå fria från blockpoli- tiken.

Sedan intervjuundersökningen genomfördes har det rödgröna samarbetet upplösts efter valförlusten i september 2010. Det minskar dock inte samar- betets värde som indikator på strategisk orientering. Det intressanta i denna undersökning är inte att undersöka strategiska förändringars beständighet, utan de aktiva medlemmarnas uppfattning om dem när de genomförs. Det rödgröna samarbetet var, när det genomfördes i syfte att förbättra chanserna i valet 2010, ett stort avsteg från Socialdemokraternas och Miljöpartiets tidi-

gare sätt att möta väljarna, och därför ett tydligt uttryck för den typ strategiskt handlande som är av intresse för undersökningen.

En möjlig invändning mot att använda dessa händelser för att bedöma graden av strategisk orientering är att svaren endast skulle säga något om hur intervjupersonerna ställer sig till de aktuella händelserna. Jag menar dock att händelserna som berörs i frågorna är av en sådan karaktär att de även kan ge en generell indikation på intervjupersonernas strategiska orientering. Förändringsprocesserna som frågorna utgår från kan alla ses som uttryck för partiernas strategiska handlande, där olika mål vägs mot varandra. I de aktuella fallen kan förändringarna förstås mot bakgrund av en vilja att uppnå en starkare position på väljararenan och i de valda församlingarna. De har också karaktären av genomgripande förändringar, som går betydligt längre än att ompröva partilinjen i en enskild sakfråga. Tvärtom har de inneburit att man gjort avkall på långvariga sakpolitiska och organisatoriska traditioner. Det handlar med andra ord om precis den typ av förändringar som skulle kunna tänkas leda till spänningar mellan partiledningar och partiaktivister. En positiv syn på de aktuella förändringarna kan därför antas indikera en hög grad av strategisk orientering, som även skulle avspeglas i andra liknande situationer.

Genom ett sådant undersökningsupplägg hoppas jag kunna bidra till en djupare förståelse för partiaktivisternas syn på strategiskt handlande, än vad exempelvis placeringar på en höger-vänster-skala innebär. Därmed inte sagt att upplägget skulle vara invändningsfritt. Det är fullt tänkbart att många partiaktivister drar sig för att rikta kritik mot sitt parti och sin partiledning, även när det handlar om anonymiserade intervjuer. Att försvara sitt partis politiska ställningstaganden, trots att de kanske förändrats, är ju en del av vad det innebär att företräda ett parti. Det understryker behovet av att löpande utsätta intervjupersonernas utsagor för kritisk granskning, även när de vid en första anblick kanske pekar tydligt i en viss riktning.

Partierna och deras medlemmar

4. Varför vill partierna ha medlemmar?

Frågan om varför partierna vill ha medlemmar kan hjälpa oss att förstå bakgrunden till erbjudandet partierna formulerar för att locka till medlemskap och aktivism. Bakom detta ligger antagandet att partierna för att kunna rekrytera måste erbjuda de potentiella medlemmarna vissa nyttigheter för att lösa medlemskap, och senare även för att få dem att ta steget till att bli aktiva. Beroende på vilka medlemmar man vill ha, eller vilka funktioner man vill att medlemmarna ska fylla, kommer olika nyttigheter att betonas i erbjudandet. Vill partierna ha aktiva medlemmar kommer erbjudandet att se ut på ett sätt. Vill partierna däremot ha, vad Tommy Möller och Gullan Gidlund beskrivit som ”postgiromedlemmar” kommer det att utformas på ett annat sätt.¹⁴¹ Susan Scarrow skriver i linje med detta resonemang att partierna, om de vill ha medlemmar, ”will offer membership incentives which are tailored to attract those individuals most likely to perform the specific tasks which they, the parties, value most.”¹⁴². Detta resonemang kan förstås också tillämpas på ett partis arbete med att få personer som löst medlemskap att ytterligare involvera sig i partiarbetet.

När Miljöpartiets, Moderaternas och Socialdemokraternas partifunktionärer resonerar kring frågan om varför de vill ha medlemmar, framträder två skilda ideal för hur politiska partier ska fylla sina grundläggande funktioner i ett demokratiskt samhälle. Det ena idealet kan bäst beskrivas som folkrörelsetanken, det vill säga idén att partiernas kanaliseringfunktion bäst tillgodos görs genom ett storskaligt folkligt deltagande i partiorganisationer samt att partierna framförallt företräder sina medlemmar. Medlemskapet i ett politiskt parti är med detta synsätt det naturliga sättet för medborgarna att påverka samhällets inriktning. Legitimitetsgrunden för det politiska partiets agerande blir därmed framförallt en stor medlemskår. Detta ideal sammanfattas väl av den socialdemokratiske partiombudsman som på frågan om varför Socialdemokraterna behöver medlemmar konstaterar:

Om inte småbarnsföräldrarna finns i partiet kommer vår lösning på föräldraförsäkringen inte att bli en sådan som unga föräldrar vill ha. Då kommer vi att få en lösning 60-åringar vill ha och kommer att gå i otakt med de människor vi vill företräda. Vi behöver de som har invandrarbakgrund, vi behöver unga föräldrar, vi behöver 68-åringar och vi behöver de som nyss gjort en höftledsoperation. Det är så vi får veta vad som rör sig och vilka saker vi ska jobba med.¹⁴³

¹⁴¹ Möller & Gidlund, 1999, sid 117.

¹⁴² Scarrow, 1994, sid 52.

¹⁴³ Intervju med s-funktionär 1.

Mot denna tanke ställs idén om de politiska partierna som renodlade intermediärer i relationen mellan medborgare och folkvalda beslutsfattare. Kanaliseringsfunktionen tillgodoses inte genom ett brett folkligt direktdeltagande i partiorganisationens arbete, utan genom den politiska elitens arbete med att samla in medborgarnas uppfattningar och omvandla dessa till politiska beslut. Legitimitetsgrunden för ett sådant politiskt parti blir en helt annan än folkrörelsepartiets medlemsbaserade legitimitet. I stället framträder politiska partier som söker sin legitimitet antingen i en viss uppsättning politiska idéer, eller direkt i sin förmåga att tillgodose medborgarnas politiska krav. Det är en tankegång som stämmer väl överens med den utveckling av de politiska partierna som brukar beskrivas i termer av masspartiet, catch-all-partiet och slutligen det elektoralt-professionella partiet. Masspartierna var initialt företrädare för klassintressen, när de frigjorde sig från dessa och i stället valde ambitionen att nå ut till bredare väljargrupper behöll de emellertid masspartiets traditionella medlemsorganisationer. Dessa förblev, åtminstone i Sverige, catch-all-partiernas legitimitetsgrund. Men när medlemsorganisationerna blir allt mindre, och allt fler funktioner fylls av politiska tjänstemän mer eller mindre professionella politiker, uppstår behovet av en ny legitimitetsgrund.

En möjlig väg är att återvända till kaderpartiets ideal, och se sig som företrädare för folkets intresse, utan att folket nödvändigtvis är direkt involverat i partiarbetet. Detta perspektiv på det politiska partiets funktion blir tydlig när Per Schlingmann sätter sin syn på Moderaternas roll i direkt kontrast till idén om partierna som folkrörelser, och återknyter därmed till sitt partis ursprung som kaderpartiet Allmänna valmansförbundet:

De svenska partierna har byggt på idén om medlemmarna som utövar inflytande. Jag tror att man måste fundera över vad som egentligen är medlemmarnas roll. Vår uppgift är inte att företräda medlemmarna eller deras intressen. Vår uppgift är heller inte att enbart företräda våra väljare. Utan vår uppgift är att företräda alla som bor i Sverige. Moderaternas utveckling och förhållningssätt ska inte vara ett resultat av vilka medlemmar vi har, utan hur samhället ser ut. Det är ett fullständigt perspektivskifte.¹⁴⁴

Kontrasten till den socialdemokratiske funktionärens uttalande om medlemmarnas roll blir ännu tydligare i ett uttalande från en moderat partiombudsman, som apropå partiernas kanaliseringsfunktion konstaterar att: ”Självklart är det viktigt för de valda att lyssna på väljarna, men det är inte ett skäl att ha många medlemmar.”¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Intervju med Per Schlingmann.

¹⁴⁵ Intervju med M-funktionär 2.

Dessa två skilda ideal för partiernas funktionssätt leder fram till två olika svar på frågan om varför man som politiskt parti behöver medlemmar. För folkrörelsepartiet blir en stor medlemsorganisation ett egenvärde. För det elektoralt-professionella partiet blir frågan om vilken roll medlemmarna ska fylla mer av en operativ fråga där svaret varierar beroende på förutsättningarna. I samtalen med partifunktionärer och i granskningen av partidokument framträder därmed tre huvudsakliga skäl att ha en medlemsorganisation: medlemmarna som legitimitetsgrund, medlemmarna som rekryteringsbas för förtroendeposter, och medlemmarna som kampanjarbetare. Till detta kommer ytterligare ett skäl, som inte har samma framträdande position men som ändå lyfts fram i några sammanhang: medlemmarna som ekonomisk resurs.

Medlemmarna som legitimitetsgrund

Idén om partiet som en folkrörelse har, föga förvånade med tanke på att partiet brukar ses som typexemplet på ett folkrörelseparti, en mycket stark ställning inom Socialdemokraterna.¹⁴⁶ Samtliga fyra intervjuade socialdemokratiska partiombudsmän knyter spontant an till folkrörelseidén när de svarar på intervjuens breda öppningsfråga – varför behöver ditt parti medlemmar idag? Socialdemokraterna ska vara ett parti för alla, då är det viktigt att man har många medlemmar och avspeglar många olika delar av samhället, förklarar flera av de tillfrågade.¹⁴⁷

Partiombudsmännens tankar kring Socialdemokraterna som folkrörelseparti handlar både om medlemmarna som grund för partiets legitimitet och den så kallade kanaliseringfunktionen som brukar tillskrivas medlemmarna i politiska partier. För att den ska fungera krävs att medlemskåren avspeglar många olika delar av samhället. I diskussionen om medlemmarnas betydelse knyter intervjupersonerna därmed direkt an till partiets politiska utveckling, och indirekt till möjligheterna att nå framgång på den elektoralarenan. Möjligheterna att vinna väljare ses som avhängig av vilka medlemmar man har. Genom att ha många medlemmar får man ta del av många synpunkter och erfarenheter och får en stimulerande politisk diskussion, vilket är bra för utvecklingen av partiets politik. Om inte medlemskåren är bred och representativ för samhället i stort, finns det en risk att partiets politik inte kommer att avspegla de behov som finns i samhället.¹⁴⁸ Detta är ett exempel på vad Susan Scarrow beskriver som legitimitetsargumentet för att ha många medlemmar. Det vill säga tanken att ett parti genom att kunna visa att man har en medlemsorganisation i ryggen, kan öka sin trovärdighet hos väljarna.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ Se exempelvis Teorell, 1998, sid 22.

¹⁴⁷ Intervjuer med S-funktionär 1, 2 och 3.

¹⁴⁸ Intervjuer med S-funktionärer 1, 2 och 3.

¹⁴⁹ Scarrow, 1996, sid 42.

Idealet blir folkrörelsen som lockar personer ur alla samhällsklasser. Med detta perspektiv blir medlemmarna, som en av de intervjuade socialdemokratiska partiombudsmännen uttrycker saken, det mest centrala i ett politiskt parti. Fler medlemmar innebär fler idéer, fler tankar och erfarenheter, vilket driver partiet framåt, konstaterar en partiombudsman.¹⁵⁰

Den betydelse som tillmäts medlemmarna är också tydlig i de socialdemokratiska medlemstidningarna som ingår i denna studie. Här är uppmaningar till medlemsvärkning ett återkommande tema. Medan direkta uppmaningar till andra utåtriktade aktiviteter är relativt ovanliga, ägnas i de socialdemokratiska medlemstidningarna stort utrymme åt uppmaningar att värva medlemmar, något som understryker tanken att en stor medlemsbas har ett egenvärde i den socialdemokratiska traditionen att se på partiets medlemmar.

Vikten av att värva nya medlemmar till Socialdemokraterna betonas således i en lång rad artiklar under den aktuella perioden. I ett nummer av *Samtal* presenteras exempelvis en medlemsvärkvävling. I detta nummer tillfrågas även tre medlemmar om hur man bäst värvar en medlem – två av dem pekar, vilket sett till ovanstående resonemang om medlemmarnas roll i politikutvecklingen förtjänar att understrykas, på påverkansmöjligheterna som det främsta argumentet för att bli medlem.¹⁵¹ Ett kraftfullt argument för medlemsvärkning tas också fram av Socialdemokraternas dåvarande biträdande partisekreterare Håkan Juholt, när han i en krönika i *Aktuellt i partiet* inleder med att påminna om att det faktiskt var någon som en gång värvade personer som Anna Lindh och Tage Erlander till Socialdemokraterna:

Så våga fråga, du också! Alla vi som är medlemmar har samma ansvar. Det är inte någon annans uppgift att fråga. Är du lite blyg, be någon kamrat värva den du tror är socialdemokrat. Så blir vi fler, förra året fler än 8 000 nya medlemmar. Nu hjälps vi åt att ge fler chansen att vara medlem i Sveriges bästa parti.¹⁵²

Folkrörelsepartiidealet har en mycket stark förankring i den svenska demokratidiskussionen. Samtliga etablerade partier har, oavsett ursprung, valt organisationsmodeller mer eller mindre inspirerade av masspartimodellen. Detta har lett till att partier med stora medlemsorganisationer, i delar av den svenska debatten, kommit att betraktas som en förutsättning för en välfungerade demokrati. Antalet medlemmar i de politiska partierna har därmed också kommit att användas som en indikator på tillståndet i den svenska demokratin, vilket bland annat fått till följd att frågan ställts om huruvida det

¹⁵⁰ Intervju med S-funktionär 2.

¹⁵¹ Socialdemokraterna, 2004. *Samtal*, nr 1.

¹⁵² Socialdemokraterna, 2005. *Aktuellt i partiet*, nr 2.

som brukar beskrivas som partiernas kris – alltså fallande medlemsantal – också är en kris för demokratin. Först på senare år har denna masspartiets diskurs ersatts av en mer pragmatisk hållning i fråga om partiernas roll i demokratin, och det tycks idag finnas en större förståelse än tidigare för att politiska partier kan ta sig många olika uttryck i en välfungerade demokrati.¹⁵³

Med tanke på folkrörelsepartiets ställning är det knappast förvånande att liknande tankegångar om medlemmarnas betydelse även framkommer i intervjuerna med Miljöpartiets funktionärer. Två av de miljöpartifunktionärer som intervjuats knyter direkt an till den klassiska idén i folkrörelsepartiet om medlemsbasen som grunden för partiets möjligheter att få legitimitet för sina politiska krav.¹⁵⁴ En av dem beskriver fördelarna med många medlemmar på följande sätt, som också för tankarna till medlemskåren som grunden för ett partis möjligheter att framföra legitima politiska krav: ”Antalet medlemmar är ett tecken på hur stort stöd man har och fungerar som en symbol på samma sätt som opinionsundersökningar. Ju fler medlemmar man har, desto fler kan man säga att man företräder.”¹⁵⁵

Många medlemmar, oavsett om de är aktiva eller inte, ger också partiinterna fördelar menar en partiaktivist, som pekar på att en stor medlemskår ger ett starkt psykologiskt stöd för de aktiva.¹⁵⁶ Man skulle kunna se detta som en partiintern version av legitimitetsargumentet. Medan behovet av en stor medlemskår i den traditionella folkrörelseidén kopplats samman med en förstärkt legitimitet för partiet i den allmänna debatten, ses de många medlemmarna i stället som en drivkraft för de aktiva medlemmarna.

Ett delvis annat perspektiv på betydelsen av en stor medlemsorganisation framkommer när en miljöpartifunktionär, vid sidan om de mer partiinterna fördelarna med många medlemmar, även lyfter fram det deltagardemokratiska värdet i att många är aktiva i politiska partier. Att de politiska partierna har många medlemmar är inte bara bra för partierna själva, utan även för samhället i stort, konstaterar en partiombudsman.¹⁵⁷ Miljöpartiet är det parti i undersökningen som gör den tydligaste kopplingen mellan den egna verk-

---

¹⁵³ Rapporterna från SNS Demokratiråd är intressanta uttryck för detta. Det märks en tydlig skillnad mellan tongångarna i rapporterna på 90-talet, exempelvis Rothstein (red), 1995 och Petersson m fl 1998, där avsteg från masspartimodellen ses som demokratiskt problematiska och de senaste årens rapporter där partiernas betydelse understryks, men där man samtidigt konstaterar att partier kan organiseras på en lång rad olika sätt och ändå fylla sina funktioner, se exempelvis Petersson m fl, 2006, sid 87.

¹⁵⁴ Intervjuer med MP-funktionär 3 och 4.

¹⁵⁵ Intervju med MP-funktionär 4.

¹⁵⁶ Intervju med MP-funktionär 1.

¹⁵⁷ Intervju med MP-funktionär 1.

samheten och partiets syn på det demokratiska systemet. Resonemangen om värdet av många aktiva partimedlemmar knyter direkt an till partiprogrammets formuleringar om deltagardemokratins värde: ”Alla bör under någon del av livet få möjlighet att arbeta politiskt och ha ett politiskt uppdrag.”¹⁵⁸ Med denna syn på demokratin blir det självklart att det är ett värde i sig att många engagerar sig som medlemmar i politiska partier.

En liknande iakttagelse skulle kunna göras om Socialdemokraterna, som i sitt partiprogram också skriver om deltagandet betydelse: ”Demokratin förutsätter aktiva medborgare. Folkrörelserna, gamla och nya, och folkbildningen – med den förändringskraft som uppstår när människor möts till gemensamma samtal och gemensam handling – måste därför ha en avgörande roll i samhällsbygget.”¹⁵⁹ Med dessa principiella utgångspunkter bör det inte komma som en överraskning att betydelsen av att ha många medlemmar lyfts fram även i det partiinterna arbetet och i de interna högtidstalen. Steget från att tala om aktiva medborgare till partimedlemmar är helt enkelt inte särskilt långt. Betoningen av medlemmarnas roll i Miljöpartiet och Socialdemokraterna kan med andra ord ses som uttryck för partiernas ideologi och övergripande demokratisyn.

Samtidigt finns det inom Miljöpartiet en kluvenhet kring medlemmarnas betydelse, som kanske kan förklaras med en mer osentimental syn på masspartimodellen. Man sympatiserar visserligen med dess värden, men man har inte Socialdemokraternas 100 år av organisatorisk tradition att ta hänsyn till. Å ena sidan understryker man, som framgår av citatet ovan, att den legitimitet som en stor medlemskår ger, kanske är det principiellt viktigaste skälet till att ha en stor medlemskår. Men i praktiken handlar det om att ha medlemmar som kan lösa konkreta behov i partiorganisationen och driva partiets verksamhet. Det blir tydligt hos de partifunktionärer som konstaterar att, när Miljöpartiet talar om att värva medlemmar, handlar det om att värva aktiva medlemmar, som kan föra ut och driva politik genom opinionsbildningsarbete och genom att åta sig uppdrag som fritidspolitiker.¹⁶⁰ Eller som en partifunktionär uttrycker saken: ”Om medlemmarna inte blir aktiva blir de en förlustaffär.”¹⁶¹

I den klassiska synen på medlemmarnas roll, såsom den kommer till uttryck i ett folkrörelseparti som Socialdemokraterna, men även i Miljöpartiet, blir en stor medlemskår som avspeglar det omgivande samhället den centrala källan till legitimitet, och därmed ett egenvärde oavsett medlemmarnas faktiska inblandning i partiarbetet. Även postgiromedlemmarna, som aldrig satt sin

¹⁵⁸ Miljöpartiet. Partiprogram antaget av kongressen 2005.

¹⁵⁹ Socialdemokraterna. Partiprogram antaget vid partikongressen 2001, sid 17.

¹⁶⁰ Intervjuer med Håkan Wählstedt samt MP-funktionär 3 och 4.

¹⁶¹ Intervju med MP-funktionär 3.

fot på ett partimöte, aldrig arbetat i en valstuga eller övervägt att kandidera får ur detta perspektiv ett värde. I uttalandena från Miljöpartiets funktionärer kan man dock se en glidning mot ett ideal där det snarare är partiorganisationens konkreta nytta, och medlemskårens vilja att fylla vissa roller i det aktiva partiarbetet, som blir den avgörande måttstocken när behovet av medlemmar ska utvärderas.

Denna instrumentella syn på medlemmarna blir tydlig i intervjuerna med de moderata partifunktionärerna. Visserligen konstaterar även en av de intervjuade moderaterna att ett parti är sina medlemmar och att medlemmarna skapar partiet.¹⁶² Men detta ska nog framförallt ses som ett uttryck för den starka ställning folkrörelseidealet har haft, och i viss utsträckning fortfarande har, i svenska partier – för de instrumentella övervägandena är helt dominerande när de moderata partifunktionärerna reflekterar över partiets behov av medlemmar.

Den moderate partifunktionär som konstaterar att man utifrån de behov som finns inom partiet måste fråga sig vilka medlemmar partiet behöver, är överlag representativ för de åsikter som framförs om Moderaternas behov av medlemmar. Funktionären konstaterar vidare att: ”I allt väsentligt handlar behovet av medlemmar om två konkreta saker. Vi måste rekrytera medlemmar som kan företräda partiet i politiska församlingar, och vi måste rekrytera medlemmar som kan hjälpa oss med opinionsbildningen.”¹⁶³

Per Schlingmann ger uttryck för en liknande uppfattning när han identifierar fyra förhållanden som man kan ha till Moderaterna: sympatisör, medlem, aktiv och förtroendevald. Medlemsgruppen fungerar i detta resonemang som bas för rekryteringen av förtroendevalda och kampanjarbetare.¹⁶⁴

Samma tankegång framkommer i samtalet med en partiombudsman när denne konstaterar att det faktiska medlemskapet i Moderaterna egentligen först blir viktigt när man vill ha uppdrag eller arbetar aktivt i exempelvis en valrörelse. Samtidigt konstaterar funktionären dock att Moderaterna förstås är intresserade av att ha en relation till personer som sympatiserar med partiet, men som inte är aktiva. Det handlar om människor som är intresserade av att prata politik med vänner och bekanta, grannarna eller släkt, men så länge de inte är intresserade av att bli förtroendevalda eller organiserade kampanjarbetare finns det inga skäl för dem att lösa medlemskap.¹⁶⁵

---

¹⁶² Intervju med M-funktionär 1.

¹⁶³ Intervju med M-funktionär 1.

¹⁶⁴ Intervju med Per Schlingmann.

¹⁶⁵ Intervju med M-funktionär 1.

Moderaternas medlemstidning *Medborgaren* innehåller under den aktuella perioden endast en artikel med mer principiella resonemang om partimedlemmarnas betydelse. Detta kan ställas kontrast till Socialdemokraternas medlemstidningar där uppmaningar till medlemsvärning och kommentarer om behovet av att bli fler medlemmar, som framgått ovan, är ett återkommande inslag. Artikeln i *Medborgaren* är dock intressant då den tydligt visar på konflikten mellan de två medlemskapsidealerna. I sin spalt i septembernumret av *Medborgaren* 2004 skriver den dåvarande partisekreteraren Sven Otto Littorin att: "Det är genom medlemmarna vi förankrar våra ståndpunkter och finner legitimitet i den politik för vilken vi söker väljarnas förtroende."¹⁶⁶

Denna beskrivning ligger nära idén om folkrörelsepartiet och de tankar som i intervjuundersökningen framförts av framförallt socialdemokratiska partifunktionärer. Samtidigt sammanfattar Littorin också ganska väl de tankar kring medlemmarnas praktiska funktion som framkommit i intervjuerna med moderata partifunktionärer: "Det är avgörande av flera skäl för legitimiteten, för förankringen men också för att det är bland medlemmarna vi rekryterar framtida företrädare och aktiva."¹⁶⁷

Kanske ska Littorins formuleringar om medlemsbasens betydelse för legitimiteten ses som ett, föga förpliktigande, ideologiskt högtidstal, snarare än som utslag av partiledningens konkreta förväntningar på medlemmarnas roll. Men det kan också förstås som ett utslag av folkrörelsepartiets starka ställning i den svenska demokratidebatten. Att vara en ledande partiföreträdare och hävda något annat än de många medlemmarnas stora betydelse var länge otänkbart. Vad som skett sedan texten i tidningen skrevs skulle kunna ses som att Moderaternas syn på medlemmarna successivt renodlats till det rent instrumentella perspektivet.

Skillnaden i perspektiv på medlemmarnas betydelse kan beskrivas i termer av medlemmarnas instrumentella respektive expressiva värden. De instrumentella värdena handlar om vilka konkreta funktioner medlemmarna kan fylla, medan de expressiva värdena är kopplade till den bild en medlemsskår i sig ger av partiet. Den tydligaste skillnaden återfinns som vi sett mellan Moderaterna och Socialdemokraterna. Det är rimligt att tänka sig att det finns historiska skäl till de olika betoningarna av medlemmarnas roll. För ett parti sprunget ur en riksdagsgrupp, som Moderaterna, kommer medlemmarna inte att få samma ställning som i ett parti bildat som en medlemsorganisation. Och det lär gälla även om det externt grundade partiet, som Moderaterna, senare kommit att anamma drag av masspartimodellen för sin organisation. Skillnaden mellan extern och internt grundade partier anses påverka graden av medlemsdemokrati, men det kan på motsvarande sätt också på-

---

¹⁶⁶ Moderaterna, 2004. *Medborgaren* - september.

¹⁶⁷ Moderaterna, 2004. *Medborgaren* - september.

verka synen på medlemmarnas instrumentella respektive expressiva värden. För ett parti, som i likhet med Socialdemokraterna, är bildat som en medlemsorganisation ligger det närmare till hands att betona medlemmarnas expressiva värden och se en stor medlemskår som ett värde i sig. Men för ett parti bildat som en riksdagsgrupp, och där medlemsorganisationen snarare ses som ett bihang till riksdagsgruppen än som kärnan i partiet, blir de instrumentella värdena det viktiga när medlemsorganisationen ska bedömas. Den centrala frågan, vars svar är avgörande för vilket värde medlemmarna tillmäts, blir här vad de praktiskt kan göra för att hjälpa partiet.¹⁶⁸

Det innebär emellertid inte att Socialdemokraterna skulle vara ointresserade av de instrumentella värdena eller att Moderaterna helt skulle bortse från de expressiva värdena. Ovan har framgått hur moderata partifunktionärer både i text och i intervjuundersökningen, om än vid ett fåtal tillfällen, hänvisat till expressiva värden. Hos Socialdemokraterna framkommer medlemsorganisationens instrumentella värden exempelvis i många av de artiklar som uppmanar till värvning av nya medlemmar. Här blir det tydligt att det framförallt är aktiva medlemmar som Socialdemokraterna är ute efter. Ett stort antal medlemmar anses visserligen eftersträvansvärt ur ett legitimitetsperspektiv, men det ger inte hela bilden. Arbetarekommunens ordförande i Östersund, Kjell Svensson, konstaterar exempelvis i en artikel att det är bättre att värva tio medlemmar som stannar kvar i partiet, än att under en kampanj värva 100, som kanske bara är med ett år. De nya medlemmarna måste tas emot väl och snabbt erbjudas exempelvis introduktion och utbildningar.¹⁶⁹ Eva Olofsson på Göteborgs partidistrikt är inne på liknande tankegång när hon talar om kvaliteten på medlemskapet: ”Det handlar om medlemskapets värde och kvaliteten på medlemskapet. Vi kan inte bara värva medlemmar, de måste också få en möjlighet att bli aktiva i partiet.”¹⁷⁰

Ett annat exempel är när Marita Ulvskog i *Aktuellt i Partiet* nr 1-2005 konstaterar att det behövs fler, och inte minst yngre, socialdemokrater för att trygga partiets framtid. Värvningen är nödvändig för att hitta nya socialdemokrater som kan fylla rollerna som kampanjarbetare, internt förtroendevalda och kandidera till folkvalda förtroendeposter: ”Nu måste vi utnyttja att vi är många och nu måste vi se till så att vi blir ännu fler. Se till att nya generationer kan ta vid, när gamla trappar ner. Våga ställa frågan – till vänner, grannar och arbetskamrater.”¹⁷¹

---

¹⁶⁸ Om Moderaterna och Socialdemokraterna som internt respektive externt grundade partier, se exempelvis Teorell, 1998.

¹⁶⁹ Socialdemokraterna, 2004. *Samtal*, nr 3.

¹⁷⁰ Socialdemokraterna, 2004. *Samtal*, nr 2.

¹⁷¹ Socialdemokraterna, 2005. *Aktuellt i partiet*, nr 1.

Bland de undersökta partierna finns skilda principiella utgångspunkter om varför medlemmarna är av betydelse. Ett folkrörelseideal, som ser medlemskåren som ett egenvärde då den skänker partiet legitimitet och avspeglar ett grundläggande deltagardemokratiskt perspektiv, ställs mot ett ideal där medlemmarnas roll blir att fylla vissa konkreta funktioner i partiorganisationen. Trots dessa olika principiella perspektiv på medlemskåren kan vi emellertid se att partierna till stor del gör en gemensam analys när de mer specifikt diskuterar medlemmarnas instrumentella värden. Något som kommer att framgå av de kommande avsnitten.

Medlemmarna som rekryteringsbas för förtroendeposter

Behovet av personer som kan fylla de förtroendeposter som partierna kan tillsätta efter de allmänna valen, är ett av de viktigaste instrumentella skälen till att ha en medlemsorganisation, enligt de intervjuade partifunktionärerna från Moderaterna och Miljöpartiet. Men även de intervjuade Socialdemokraterna lyfter fram det som ett viktigt skäl till att värva medlemmar.

De intervjuade partifunktionärerna i Moderaterna ger en relativt enhetlig bild av varför det är viktigt för partiet att ha en medlemsorganisation. Samtliga talar om medlemsvärningen som ett sätt att rekrytera framtida förtroendevalda. Medlemmarna behövs för att partiet ska kunna fylla de poster det får tillgång till genom de allmänna valen. Värt att notera är också att rekryteringen av framtida politiker är bland det första som nämns när de intervjuade moderata partifunktionärerna i undersökningen besvarar den allmänt hållna frågan om varför partiet behöver medlemmar.¹⁷²

En av de moderata partiombudsmännen gör i sitt svar en reflektion kring partiernas medlemstapp, alltså det som ofta beskrivs som partiernas kris. Tvärtemot den gängse bilden, där minskande medlemsantal ses som ett problem, konstaterar ombudsmannen att det faktum att partimedlemmarna i snabb takt försvinner egentligen inte gör något:

Halveringen av medlemsantalet gör i sig inget. Det är inget självändamål att ha många medlemmar. Däremot har vi ungefär 6 000 förtroendeuppdrag som ska tillsättas. Då är det klart att vi behöver ett minimiantal medlemmar. Nu har många flera uppdrag, så vi kanske pratar om 2 500-3 000 personer.¹⁷³

Detta illustrerar den instrumentella syn på medlemskåren som finns hos Moderaterna. Medlemmarna är framförallt av intresse när de kan fylla partiets konkreta behov av personer som kan åta sig uppdrag. Ett tydligare exempel på vad som skulle kunna beskrivas som det elektoralt-professionella partiets

---

¹⁷² Intervjuer med Per Schlingmann samt M-funktionär 1, 2 och 3.

¹⁷³ Intervju med M-funktionär 1.

medlemsidé går knappast att hitta. En annan av de moderata partiombudsmännen ger uttryck för samma tankegång, men ombudsmannen gör även distinktionen mellan vad denne ser som kvantitativt respektive kvalitativt inriktad medlemsvärvning. Samtidigt som ombudsmannen understryker att medlemsvärvning alltid är en prioriterad aktivitet beskriver, ombudsmannen också en förskjutning till förmån för den kvalitativa medlemsvärvningen.

Behovet av medlemmar har förändrats. För tio år sedan var det ett mål sig att ha många medlemmar. Idag är det viktigt för att vi har ett stort behov av att hitta förtroendevalda och rekryteringsbasen för detta är våra medlemmar. I och med sjunkande medlemssiffror blir rekryteringsbasen mindre. I en del kommuner har vi idag inte särskilt många att välja mellan när uppdragen ska tillsättas.¹⁷⁴

Partiombudsmannen konstaterar därför att man numera i kampanjsammanhang betonar att man är intresserade av att värva människor som vill ta uppdrag. Den förskjutning partiombudsmannen beskriver kan förstås som en rörelse bort från masspartiets eller folkrörelsepartiets ideal. Men det kan också ses som en anpassning till förändrade förutsättningar – när partimedlemskap inte längre är en självklarhet för stora grupper blir det viktigt att ge rekryteringen av nya medlemmar en tydligare inriktning, så att den mer svarar mot specifika behov.

Ett exempel på hur partiorganisationens behov kommit att påverka medlemsvärvningen, som lyfts fram av samtliga moderata partiombudsmän, är den typ av utbildningsprogram som en rad moderata partidistrikt och lokal-föreningar arrangerat med beteckningar som ”traineeprogram” eller ”framtidens ledare”. Utbildningsprogrammen syftar till att förbereda nya medlemmar för karriärer som förtroendevalda.¹⁷⁵ Dessa kommer att diskuteras mer utförligt i kommande avsnitt, om hur partiernas rekrytering är organiserad.

Liknande tankegångar om medlemmarna som rekryteringsbas för förtroendeuppdrag återfinns hos de intervjuade partifunktionärerna från Miljöpartiet. När de tillfrågas om varför medlemsvärvning idag är viktigt för Miljöpartiet anknyter de alla till behovet av personer som åtar sig förtroendeposter. De ideologiska utgångspunkterna om deltagardemokrati går hand i hand med partiets praktiska behov. Flera konstaterar att man är ett litet parti, med relativt stort väljarstöd, vilket ställer stora krav på både medlemmarnas vilja att åta sig uppdrag, och förmågan att rekrytera nya medlemmar.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Intervju med M-funktionär 2.

¹⁷⁵ Intervjuer med M-funktionär 1, 2 och 3.

¹⁷⁶ Intervjuer med Håkan Wåhlstedt samt MP-funktionär 1, 2, 3 och 4.

Vi är ju ett ganska litet parti, men som här i kommunen får många röster. Det gör att vi ibland får svårt att fylla alla uppdrag. Så medlemsvärningen är viktig för att se till så att vi har bra personer till alla uppdrag.¹⁷⁷

En partifunktionär ger i intervjun ett bra exempel på den utmaning det kan innebära att vara ett väljarmässigt stort parti, men samtidigt ha få medlemmar:

När jag började arbeta för Miljöpartiet hade vi i kommunen 125 förtroendevalda på 550 medlemmar. Det är en matematik som är väldigt svår att klara av. Så ett viktigt skäl till att värva medlemmar är att vi vill ha kompetenta miljöpartister som sitter i olika nämnder och styrelser.¹⁷⁸

Denna iakttagelse får honom att konstatera att de nya medlemmarna i idealfallet är kompetenta, duktiga och beredda att sitta i nämnder och kandidera i val.¹⁷⁹ Behovet av förtroendevalda gör också att det kan vara mycket lätt att göra karriär. Håkan Wåhlstedt berättar exempelvis om hur en person i en större kommun i södra Sverige gick med som medlem våren 2006, visade sig duktig, och efter valet några månader senare blev personen kommunalråd.¹⁸⁰

Socialdemokraterna är det parti som på ett övergripande plan talar tydligast om medlemmarnas expressiva värden. Men även de instrumentella värdena med partimedlemmar lyfts i stor utsträckning fram av de socialdemokratiska partifunktionärerna, när de ges möjlighet att reflektera över sitt partis behov av medlemmar. Den tydliga kombinationen av expressiva och instrumentella värden kan förstås mot bakgrund av folkrörelsetraditionens ställning i det socialdemokratiska partiet. De expressiva värdena är den närmast ideologiska grund som partiorganisationen vilar på. Men denna grund förhindrar inte partifunktionärerna från att i sitt dagliga arbete konfronteras med en rad konkreta problem som medlemmarna kan bidra till att lösa, varför det blir naturligt att även diskutera de instrumentella värden som finns med en medlemsorganisation.

Denna kombination av folkrörelsepartiets medlemsideal och det elektoraltprofessionella partiets instrumentella syn på sin medlemskår sammanfattas väl av en socialdemokratisk partiombudsman, som konstaterar att partiet vill ha medlemmar som är beredda att engagera sig:

---

¹⁷⁷ Intervju med MP-funktionär 3.

¹⁷⁸ Intervju med MP-funktionär 2.

¹⁷⁹ Intervju med MP-funktionär 2.

¹⁸⁰ Intervju med Håkan Wåhlstedt.

Vi är ett parti som bygger på våra medlemmar. Vi vill att många ska vara med både för att det är viktigt att många stödjer oss, men också för att vi vill ha synpunkter från många. Den bästa politiken för kommunen blir till, då så många som möjligt får göra sin röst hörd. Sedan behöver vi i förlängningen också många som kan ta uppdrag och tänka sig att vara med och förverkliga idéerna.¹⁸¹

De socialdemokratiska partifunktionärernas resonemang understryker också att det inte nödvändigtvis är så att den traditionella synen på den stora medlemskåren som ett egenvärde alltid står i konflikt med de instrumentella värdena. Tvärtom, och i motsats till de intervjuade moderata partifunktionärer som konstaterar att partiernas medlemsras inte är ett problem, talar de socialdemokratiska funktionärerna om det minskade medlemsantalet som ett problem.

Socialdemokraternas före detta partisekreterare, Lars Stjernqvist, gör en direkt koppling mellan rekryteringen av förtroendevalda och behovet av att ha en stor medlemskår:

Medlemmarna är viktiga för att vi behöver rekrytera politiker. Här ser jag vad medlemsrasen betytt. Allt fler får tunga uppdrag utan att ha deltagit i politiskt arbete innan och blir rätt överrumplade. De går ofta på en del smällar, som det är mindre troligt att man går på om man prövats en del i det interna partipolitiska arbetet.¹⁸²

En stor medlemskår ökar kvaliteten på de förtroendevalda och gör rekryteringen av personer till förtroendeposter mer meritokratisk än vad den skulle vara om ett parti endast är inriktad på att hålla en medlemsnivå som täcker de direkta behoven. Detta problem tas upp av flera av de intervjuade socialdemokratiska partiombudsmännen. Visst råder det fortfarande konkurrens om uppdragen, och det finns i många fall flera nominerade till varje uppdrag, åtminstone i de större kommunerna. Däremot är konkurrensen inte alls lika stor som tidigare. Om en person går med i Socialdemokraterna och vill ha uppdrag kommer man att få det, även om det kanske inte är det uppdrag som man allra helst vill ha, konstaterar en ombudsman.¹⁸³

---

¹⁸¹ Intervju med S-funktionär 1.

¹⁸² Intervju med Lars Stjernqvist.

¹⁸³ Intervjuer med S-funktionär 1 och 3.

Medlemmarna som kampanjarbetare

Men behovet av medlemmar handlar inte bara om rekrytering av förtroendevalda. När de intervjuade partifunktionärerna talar om behovet av att värva personer som vill bli aktiva i partiorganisationerna talar de också om behovet av kampanjarbetare. Mot bakgrund av medialiseringen av valrörelserna skulle man kunna dra slutsatsen att partimedlemmarna förlorat mycket av sin betydelse som kampanjresurs. Allt mer av partiernas utåtriktade arbete kan antas bäras upp av professionella kampanjexperter och medierådgivare, medan de traditionella formerna för kampanjarbete reducerats till en ritual utan större betydelse för de faktiska möjligheterna att vinna väljarnas stöd.¹⁸⁴

De intervjuade funktionärerna från alla tre partier är dock överens om medlemmarnas fortsatt stora, och till och med ökade, betydelse som kampanjresurs. Detta ligger helt i linje med Susan Scarrows iakttagelse att partiledningarna kommit att tillmäta medlemmarna en allt viktigare roll i mötet med väljarna. Partimedlemmarnas vardagliga möten och politiska samtal med vänner, bekanta och arbetskamrater förblir ett viktigt kampanjinstrument, trots medialisering och professionalisering.¹⁸⁵

Flera av de intervjuade partifunktionärerna kopplar samman insikten om medlemmarnas roll i kampanjsammanhang med aktuella erfarenheter av genomprofionaliserade kampanjer, som folkomröstningen om EMU-medlemskap hösten 2003. En av intervjupersonerna som gör denna koppling är Socialdemokraternas före detta partisekreterare Lars Stjernqvist som konstaterar att medlemmarna även idag har mycket stor betydelse för partiernas direktkontakt med väljarna:

Medlemmarna och deras direktkontakt med väljarna spelar fortfarande väldigt stor roll under valrörelserna. Vi behöver samtalen mer än vad vi kanske tror. Det som är poängen med medlemmar är att man har personer som självklart känner för sitt parti och vill föra ut budskapet. Men det är också personer känner ett ansvar för att vidarebefordra åsikter i andra riktningen och som inte bara slaviskt för ut ett budskap. De vill kunna försvara sitt medlemskap, och när de möter argument som är svåra att bemöta känner de att det här måste föras vidare. Jämför det här med EMU-kampanjen där vi hade en massiv kampanjorganisation bestående av betalda funktionärer. De förde säkert ut sitt budskap med ett brinnande engagemang, men de hade inget ansvar för att föra tillbaka synpunkter åt andra hållet. Och det märker folk. Du låter dig påverkas mer av någon

¹⁸⁴ Se exempelvis Petersson m fl, 2006, sid 86-116, för en bra bild av den moderna medialiserade valrörelsen ur ett partiperspektiv.

¹⁸⁵ Scarrow, 1996, sid 147.

som både är socialdemokrat, och som kan hålla med om och ta till sig kritiska synpunkter. Där finns styrkan i medlemskapet.¹⁸⁶

En möjlig invändning mot Lars Stjernqvists resonemang är att hans uttalande bara avspeglar en organisatorisk-ideologisk betoning av medlemmarnas betydelse. Givet Socialdemokraternas historia som folkrörelseparti är hans utrymme att föra fram andra idéer begränsat. Samtidigt kommer Stjernqvists synsätt återspeglas i intervjuerna med flera moderata partifunktionärer, som också tar EMU-kampanjen som exempel på svårigheterna med professionaliserade kampanjer i en ”förtroendebransch” som politik. Människor röstar hellre på personer som de har förtroende för, än på ett parti som företräds av inhyrda kampanjarbetare.¹⁸⁷

Denna idé är i linje med idén om medlemmarnas betydelse som ambassadörer för sina respektive partier på sina arbetsplatser och i relationen med vänner och bekanta.¹⁸⁸ Flera socialdemokratiska partiombudsmän tar också upp betydelsen av arbetsplatssamtalen som en möjlighet att både föra ut partiets budskap och hämta in synpunkter från väljarna. En av de socialdemokratiska partiombudsmännen beskriver till och med dessa politiska samtal i vardagen – på arbetsplatser och med vänner och bekanta – som ”kärnverksamheten” för de lokala socialdemokratiska partiorganisationerna.¹⁸⁹

Traditionen av att tillmäta arbetsplatssamtalen stor betydelse i kampanjsammanhang sätts i en intervju i relation till EMU-kampanjen, som för partiombudsmannen bevisade att det låg något i det man slentrianmässigt talat om under alla år:

EMU-kampanjen var ett viktigt uppvaknande om hur viktiga medlemmarnas samtal är. Där var det uppenbart vem som hade mest pengar och vem som kunde driva den största kampanjen, men det var ändå inte de som hade människors förtroende. I slutändan gör man sitt val utifrån vad de människor som man har förtroende för säger, inte vad statsministern eller Svenskt näringslivs VD säger på teve. Fikarasten är fortfarande det viktiga. Därför är det viktigt att vi är många som syns som politiker.¹⁹⁰

De intervjuade partisekreterarna och partiombudsmännens iakttagelser om erfarenheten av den så gott som helprofessionella EMU-kampanjen, jämfört

---

¹⁸⁶ Intervju med Lars Stjernqvist.

¹⁸⁷ Intervjuer med M-funktionär 2 och 3.

¹⁸⁸ Se exempelvis Scarrow, 1996, sid 43,

¹⁸⁹ Intervjuer med S-funktionär 2 och 3.

¹⁹⁰ Intervju med S-funktionär 1.

med medlemmarnas ideella kampanjinsatser, är särskilt intressant mot bakgrund av forskning som tyder på att lokalorganisationer med många aktiva medlemmar kan vara en bidragande orsak till positiva variationer i valresultat.¹⁹¹ Det är också en tanke som återkommer i intervjun med en moderat partiombudsman, som förklarar variationen i valresultat mellan kommunerna i det län ombudsmannen arbetar, med just graden av aktivitet på lokalplanet.¹⁹²

Partifunktionärerna i Miljöpartiet resonerar på ett motsvarande sätt om att medlemmarnas politiska samtal är en underskattad kampanjform. För att kunna påverka osäkra väljare, eller vinna över personer som aldrig tidigare röstat på Miljöpartiet, krävs ofta att de pratar politik med någon de känner och litar på.¹⁹³ Eller som en partifunktionär uttrycker det: med fler medlemmar bli vi mer synliga oavsett om det handlar om kampanjer på stan eller insändare i tidningarna.¹⁹⁴ En liknade tanke finns hos den partifunktionär som sätter behovet av nya medlemmar i relation till hur väljarkåren ser ut. De personer som blir medlemmar i Miljöpartiet idag påminner mer om de väljare partiet har och vill vinna. Fler nya medlemmar, som bättre avspeglar väljarkåren, skulle därmed kunna göra det lättare för partiet att nå ut, menar exempelvis en partifunktionär: ”Vi har en väldigt ung väljarkår, framförallt yngre kvinnor. Men många av våra sittande politiker är äldre män. De nyttkomna medlemmarna liknar väljarkåren betydligt mer än de sittande politikererna.”¹⁹⁵

Medlemmarnas betydelse för kanaliseringfunktionen understryks, som vi kan se, av partifunktionärer i samtliga partier.¹⁹⁶ Rollen som kampanjresurs handlar inte bara om att föra ut partiets budskap, menar man, utan även om att genom samtal på arbetsplatser, och med vänner och bekanta, fånga upp opinioner som rör sig i väljarkåren och föra dem vidare till partiet. Medlemmarna lyssnar på väljarna, identifierar samhällsproblem som man sedan tar upp för diskussion i sitt respektive parti. Denna roll för medlemmarna sammanfattas väl av en moderat partiombudsman:

---

¹⁹¹ Whiteley, Seyd & Billinghamurst, 2006.

¹⁹² Intervju med M-funktionär 2.

¹⁹³ Intervjuer med Håkan Wåhlstedt samt MP-funktionär 1 och 2.

¹⁹⁴ Intervju med MP-funktionär 4.

¹⁹⁵ Intervju med MP-funktionär 2.

¹⁹⁶ Intervjuer med Lars Stjernqvist och Håkan Wåhlstedt samt S-funktionär 1, 2 och 3, M-funktionär 2 och 3 samt MP-funktionär 1, 2 och 4.

Det är genom medlemmarnas kontakter som många idéer till förändringar kommer till: 'jag mötte den och den och han har ett problem.' Det här avspeglas i motionerna till stämmorna. Medlemmarna pratar med sina grannar och upptäcker problem hemmavid och skriver en motion.¹⁹⁷

Problemet idag, menar flera av de intervjuade partifunktionärerna, ligger inte i att medlemmarna ur ett kampanjperspektiv blir överflödiga, snarare i att det är svårt att få de aktiva medlemmarna att prata politik med sina vänner och arbetskamrater eller bära en partiknapp.¹⁹⁸

Flera partifunktionärer kopplar samman detta med politikerförakt och rädsla att bli stämplad som politiker:

Det är inte det lättaste att få medlemmarna att ta samtalen med vännerna eller på arbetsplatsen. Idag är det inte så fint vara politiskt aktiv, och man vill inte bli stämplad som den där politiker som alltid pratar politik.¹⁹⁹

Det kan här vara på sin plats med en reservation inför partifunktionärernas samstämmiga vittnesmål om medlemmarnas betydelse i kampanjsammanhang. De medlemsbaserade kampanjaktiviteterna har, genom folkrörelseidealet, en stark ställning i svenska politiska partier. Att hävda något annat än att medlemmarna har stor betydelse skulle därför kunna tänkas vara ett mer eller mindre omöjligt brott med traditionerna, även om bilden av medlemmarnas minskade betydelse stämde. Samtidigt värderar flera av funktionärerna från Moderaterna och Socialdemokraterna behovet av medlemmar som kampanjarbetare, mot bakgrund av aktuella erfarenheter av ett helt professionaliserat kampanjarbete, vilket talar för att uttalandena om medlemmarnas betydelse i kampanjsammanhang åtminstone inte enbart ska ses som ett uttryck för traditioner.

Man skulle utifrån detta kunna argumentera för att det är en felsyn att professionaliseringen av kampanjmetoder gör medlemmarnas kampanjinsatser mindre viktiga. Det finns ingen självklart motsättning mellan dem. Snarare kan man som en moderat partiombudsman uttrycker det se dem som komplement till varandra, där reklam och utspel i media fungerar som ett viktigt stöd för medlemmarna i deras samtal om politik.²⁰⁰ Däremot finns det en uppenbar risk, menar Socialdemokraternas före detta partisekreterare, Lars

---

¹⁹⁷ Intervju med M-funktionär 3.

¹⁹⁸ Intervjuer med S-funktionär 1 och 2 samt MP-funktionär 3.

¹⁹⁹ Intervju med S-funktionär 2.

²⁰⁰ Intervju med M-funktionär 2.

Stjernqvist, att medlemmarna riskerar att känna sig överflödiga om en partiorganisation alltför mycket förlitar sig på masskommunikation.²⁰¹

Medlemmarna som ekonomisk resurs

De intervjuade partiombudsmännen ger en så gott som samstämmig bild av medlemmarnas ekonomiska betydelse. I ett läge där partiernas verksamhet till stor del finansieras genom statligt och kommunalt partistöd konstaterar företrädarna för både Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet föga förvånande att medlemmarnas ekonomiska betydelse för partierna är liten. ”De ekonomiska bidragen är obetydliga”, ”det rör sig inte om några stora summor” och ”varje medlem innebär administrationskostnader på ett par hundra per år”, är tre av de kommentarer som framkommer när partiombudsmännen diskuterar medlemmarnas ekonomiska betydelse för partierna idag. Snarare än att vara en inkomstkälla ses medlemmarna, av några partiombudsmän, som en utgiftspost. Detta på grund av de kostnader som är förknippade med att ha ett medlemsregister och att regelbundet kommunicera med medlemmarna.²⁰²

Det tryckta medlemsvärningsmaterialet, samt informationen på partiernas hemsidor, ger emellertid en delvis annan bild, vilket kan hänga samman med att den ekonomiska potentialen hos medlemmarna är långt större än medlemsavgiften. Särskilt Moderaterna ägnar på sin hemsida och i sitt medlemsvärningsmaterial stort utrymme åt möjligheten att ge ekonomiska bidrag utöver medlemsavgiften till partiet. Något som understryker att det åtminstone inom Moderaterna centralt, om än inte ut i partidistriktet där ombudsmännen verkar, finns en uppfattning om att medlemmarna kan spela en viktig ekonomisk roll. Medan medlemsavgifterna i princip endast räcker till att finansiera administrationen av medlemskapet, kan de frivilliga bidragen vara ett viktigt komplement till partistödet när det gäller att finansiera partiets nationella organisation och kampanjinsatser.

Betydelsen av medlemmarnas ekonomiska bidrag betonas också av Per Schlingmann som, när han talar om medlemmarnas roll för Moderaterna idag, även nämner att tio procent av medlemmarna också ger ekonomiska bidrag utöver medlemsavgiften.²⁰³

Att Moderaterna ser medlemmarna som en potentiellt viktig ekonomisk resurs framgår tydligt av värningsbroschyrer, medlemstidningar och partiets hemsida. På partiets nationella hemsida uppmanas medlemmarna och

---

²⁰¹ Intervju med Lars Stjernqvist.

²⁰² Intervjuer med M-funktionär 1, 2 och 3, S-funktionär 1, 2, 3 samt MP-funktionär 1, 2, 3 och 4.

²⁰³ Intervju med Per Schlingmann.

sympatisörerna att under rubriken ”Ge ett bidrag” bidra ekonomiskt till partiets kampanjkassa.²⁰⁴ Liknande formuleringar återfinns även i annat kampanjmaterial.²⁰⁵ När möjligheten att bli medlem presenteras i broschyren ”Vi älskar Sverige – Fem skäl att välja Moderaterna”, som togs fram inför valet 2006, framställs det som en ren ekonomisk transaktion, som ska göras så enkel som möjlig. Och vidare som inte är kopplat till något ytterligare engagemang: ”Genom ditt medlemskap bidrar du till vår gemensamma möjlighet att få genomslag för den politik och värderingar som vi vill ska präglade Sverige”, skriver de.²⁰⁶ De potentiella medlemmarna erbjuds att betala medlemsavgiften antingen genom att ringa ett nummer som belastar telefonräkningen med avgiften eller med betalkort på hemsidan.

Socialdemokraterna är mer återhållsamma med uppmaningar till bidrag utöver medlemsavgiften. Visserligen finns det på partiets hemsida en möjlighet att bidra till partiets så kallade ”kampfond”. Partiet erbjuder också möjligheten att månatligen bidra ekonomiskt genom autogiro. Men möjligheten att bidra ekonomiskt får inte samma utrymme som hos Moderaterna, där det återfinns under en särskild rubrik på startsidan. Hos Socialdemokraterna nämns det i stället som ett av flera sätt att engagera sig.²⁰⁷ Inte heller finns det i värningsbroschyrer och medlemstidningar några framträdande uppmaningar att bidra ekonomiskt. Däremot nämner några av de intervjuade partiombudsmännen att socialdemokratiska förtroendevalda i vissa kommuner ger en del av sitt arvode till partiet, som exempel på hur medlemmarna bidrar ekonomiskt. Men även detta rör sig om i sammanhanget relativt små summor jämfört med de huvudsakliga inkomstkällorna för partiet.²⁰⁸ En viktigare och ofta förbisedd källa till ekonomiska bidrag, som lyfts fram av Lars Stjernqvist, är däremot försäljning av lotter, som framförallt köps av medlemmarna.²⁰⁹ Medan Moderaterna tar den direkta vägen och ber sina medlemmar om ekonomiska bidrag, väljer Socialdemokraterna således att få medlemmarna att bidra genom köp av lotter.

De miljöpartistiska partifunktionärernas bild att medlemmarnas ekonomiska bidrag är obetydligt genomsyrar även medlemstidningarna och värningsmaterialet. Medlemsavgiften är, som en ombudsman konstaterar, mer ”symbolisk”, och man gör i kommunikationen med medlemmarna inga aktiva försök att få dem att lämna ytterligare ekonomiska bidrag. Detta avspeglas också på Miljöpartiets hemsida, där det helt saknas uppmaningar att bidra

---

²⁰⁴ www.moderat.se

²⁰⁵ Moderaterna, 2004. *Medborgaren nr 3b* och Moderaterna, 2005. *Vi älskar Sverige – Fem skäl att välja Moderaterna*.

²⁰⁶ Moderaterna, 2005. *Vi älskar Sverige – Fem skäl att välja Moderaterna*.

²⁰⁷ www.socialdemokraterna.se

²⁰⁸ Intervjuer med S-funktionär 1 och 2.

²⁰⁹ Intervju med Lars Stjernqvist.

utöver medlemsavgiften, och där det i stället lyfts fram att det ”bara” kostar 50 kronor att bli medlem.²¹⁰

Men medlemmarnas ekonomiska betydelse för partierna handlar givetvis inte bara om direkta ekonomiska bidrag. Som Susan Scarrow konstaterar måste partierna i sitt beslut om man ska ha en medlemsorganisation eller inte, värdera alternativet till medlemmar. Medlemsorganisationer ger partierna tillgång till gratis arbetskraft, som kan utföra arbetsuppgifter som man annars skulle ha behövt betala för. Medlemmarna har därmed en mycket stor indirekt ekonomisk betydelse för sina partier.²¹¹ Det är också Lars Stjernqvists poäng när han talar om medlemmarnas ekonomiska betydelse för Socialdemokraterna idag:

Medlemmarna sparar mycket pengar i valrörelsen. Utan dem skulle vi bli helt beroende av kommersiella kampanjkanaler. Men det gäller också det vardagliga politiska arbetet. De aktiva medlemmarna gör mycket jobb, som vi annars skulle behöva betala för.²¹²

Ett liknande resonemang finns hos Miljöpartiets partisekreterare Håkan Wåhlstedt. Medlemmarnas ekonomiska bidrag handlar inte om kronor och ören, utan om deras engagemang. Han får medhåll av flera av partiets ombudsmän, som konstaterar att det faktum att man har en hög aktivitetsgrad bland medlemmarna, jämfört med andra partier, delvis kan kompensera för de ekonomiska nackdelar det innebär att vara ett litet parti.²¹³

Slutsatser - därför vill partierna ha medlemmar

Idén om folkrörelsepartierna, som engagerar en stor del av väljarna i omfattande medlemsorganisationer, har länge varit den självklara utgångspunkten för den svenska diskussionen om politiska partier och deras roll i det demokratiska systemet. Samtliga etablerade politiska partier har, trots olika ursprung, valt att organisera sin verksamhet utifrån folkrörelsemodellen, där medlemmarna engageras i lokalföreningar och utövar sitt inflytande genom medlemsdemokrati på lokal, regional och slutligen nationell nivå. Att partisekreterare och partiombudsmän talar om medlemmarnas betydelse för partiernas förankring i samhället kommer därför knappast som en överraskning. Inte heller är det särskilt överraskande att de socialdemokratiska företrädarna är de som tydligast lyfter fram folkrörelseidealet som grunden för partiets syn på medlemmarnas roll.

---

²¹⁰ www.mp.se

²¹¹ Detta påpekas också av Scarrow, 1996, sid 44.

²¹² Intervju med Lars Stjernqvist.

²¹³ Intervjuer med Håkan Wåhlstedt samt MP-funktionär 2 och 4.

Därför är det särskilt intressant att studera i vilken utsträckning de intervjuade partifunktionärerna i sina beskrivningar av partiernas behov av medlemmar gör avsteg från folkrörelseidealet, där en stor medlemskår syftar till att ge partiet legitimitet i alla delar av samhället och fungera som partiets öra mot väljarna i stort. Det parti vars företrädare tydligast ger uttryck för ett annat ideal är Moderaterna. Partisekreteraren Per Schlingmann konstaterar exempelvis att: ”Medlemskap blir först relevant när man vill ha uppdrag.”²¹⁴

Uttalandet ovan är förstås principiellt hållet, och under intervjun ger Schlingmann även uttryck för en rad andra funktioner som framförallt medlemmarna fyller, exempelvis i fråga om att utforma partiets politik genom beslut på partistämmor etc. Med uttalandet illustrerar ändå ett synsätt där kanaliseringfunktionen inte tillgodoses genom ett brett folkligt direktdeltagande i partiorganisationen, utan genom partielitens arbete med att samla in medborgarnas uppfattningar och omvandla dessa till politiska beslut. Att det är Moderaternas företrädare som tydligast ger uttryck för denna uppfattning bör förstås mot bakgrund av partiets historia. Medan Socialdemokraterna är ett parti sprunget ur en folkrörelsetradition kommer Moderaterna ur en kaderpartitradition. Och även om partierna idag har på pappret snarlika organisationer lär de olika traditionerna påverka hur man ser på medlemmarnas roll. Vad som ändå förvånar är hur lätt det tycks vara för de moderata partifunktionärerna att, åtminstone i ord, ompröva masspartimodellens ideal, som trots allt varit styrande för organisationen under största delen av partiets historia.

De två skilda idealen för partiernas funktionssätt leder fram till två olika svar på frågan om varför man som politiskt parti behöver medlemmar. För folkrörelsepartiet blir en stor medlemsorganisation ett egenvärde. För det elektoralt-professionella partiet, blir frågan om behovet av medlemmar framförallt instrumentell.

Även om Moderaternas dåvarande partisekreterares formulering i ovanstående citat är betydligt mer tillspetsad än de andra partifunktionärernas, sammanfattar han ändå en tankegång som i varierande utsträckning återkommer när de intervjuade partifunktionärerna i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet får reflektera över sina respektive partiers behov av medlemmar. Behovet av medlemmar kopplas idag tydligt samman med rekryteringen av förtroendevalda och kampanjarbetare.

Detta är särskilt framträdande i intervjuerna med partifunktionärer från Moderaterna och Miljöpartiet. Bland de moderata partifunktionärerna nämner samtliga i första hand rekryteringen av förtroendevalda när de svarar på den

---

²¹⁴ Intervju med Per Schlingmann.

allmänna frågan om varför Moderaterna behöver medlemmar. I andra hand följer behovet av att ha personer som kan arbeta aktivt i partiets kampanjer och företräda partiet i politiska samtal med vänner och bekanta. I detta rymms även tendenser till ett visst avståndstagande från de befintliga medlemmarna. Partiet har fel medlemmar, som inte kan fylla de uppgifter vi vill, antyder en moderat partiombudsman i citatet nedan:

Med de gamla systemen mister vi hela gruppen upp till 50 år, de som har familj och karriär, men som samtidigt är de som är mest intresserade av att påverka samhället. De har inte tid att sitta i möten som börjar klockan 18, precis när man ska laga mat till barnen.²¹⁵

Även Miljöpartiets funktionärer lyfter i mycket stor utsträckning fram behovet av att rekrytera förtroendevalda och personer som är beredda att företräda partiet kampanjsammanhang. Detta trots att Miljöpartiet på ett ideologiskt plan lyfter fram deltagardemokratiska ideal, som ligger nära folkrörelsetraditionen. Kanske kan Miljöpartiets förhållningssätt förklaras av att man är ett relativt litet parti, som hela tiden måste se till organisationens konkreta behov. Att tala om värdet av många medlemmar – när det i praktiken innebär många passiva medlemmar – är helt enkelt en lyx som ett litet parti inte har råd med när man har politiska uppdrag att fylla och valstugor att bemanna.

De intervjuade socialdemokratiska partifunktionärerna tar däremot alla avstamp i behovet av medlemmar för partiets legitimitet. Genom att ha många medlemmar kan partiet säga sig företräda fler och får större tyngd i sina krav. Det handlar om den klassiska folkrörelseidén om hur ett parti eller organisation i första hand företräder de personer som genom medlemskapet slutet sig samman och bildat en organisation för att få sina krav tillgodosedda. Behovet av medlemmar kopplas också till partiets politiska utveckling. Att ha många medlemmar, som avspeglar olika delar av samhället, är positivt för den interna debatten och gör att partiets ställningstaganden hamnar i samklang med samhället i stort. Detta perspektiv på medlemmarnas roll kan beskrivas som en betoning av partimedlemmarnas expressiva värden. Medlemmarna fyller en viktig roll, oavsett om de är beredda att åta sig uppdrag eller inte, genom att skänka legitimitet åt sitt parti.

Att de socialdemokratiska partifunktionärerna har en tydlig utgångspunkt i de expressiva värdena med att ha en medlemsorganisation, förhindrar dem emellertid inte från att även betona instrumentella värden på ett sätt som är snarlikt det som framkommer i intervjuerna med Moderaternas och Miljöpartiets funktionärer. Medlemmarna behövs för rekryteringen av förtroendevalda, men också för att kommunicera partiets budskap med väljarna.

---

²¹⁵ Intervju med M-funktionär 1.

Flera av de intervjuade partiombudsmännen, från samtliga partier, reflekterar dessutom över behovet av medlemmar i kampanjsammanhang. De menar att man, trots masskommunikationens allt större betydelse, har ett fortsatt stort behov av den typ av dubbelriktad kommunikation med väljarna som de aktiva medlemmarna står för. Kanske kan man här urskilja en förändring, då flera av intervjupersonerna beskriver EMU-kampanjen 2003 som ett uppvaknande i frågan om medlemmarnas fortsatta betydelse som kampanjarbetare. Innan ja-sidan, som byggde sin kampanj helt på professionella insatser, misslyckades, är det tänkbart att partifunktionärerna såg medlemmarnas som allt mindre relevanta i kampanjsammanhang.

Att partierna i så stor utsträckning betonar rekryteringen av förtroendevalda och kampanjarbetare, hänger samman med det minskade antalet medlemmar, vilket också är en koppling som flera av intervjupersonerna också gör. När medlemmarna blir allt färre, samtidigt som partierna fortfarande måste till-sätta tusentals uppdrag i kommuner och landsting, har partierna helt enkelt inte råd att bortse från rekryteringsaspekten när man värvar nya medlemmar. Man kan inte värva vem som helst och sedan hoppas på att han eller hon vill bli aktiv. För som en partifunktionär uttrycker saken; om medlemmarna inte blir aktiva blir de en förlustaffär.²¹⁶ Därför blir det naturligt för partierna att fundera över hur man kan värva personer som vill bli aktiva och är beredda att kandidera i val.

Den här utvecklingen reser naturligtvis frågan om de passiva medlemmarnas framtid. Finns det någon framtid för den typ av medlemmar som nöjer sig med att ha en relation till sitt parti i form av ett inbetalningskort? De intervjuade partifunktionärerna från Socialdemokraterna intygar förstås enhälligt att medlemmarna även har ett värde om de nöjer sig med att vara ”postgiro-medlemmar”.²¹⁷ Även om man som Socialdemokraterna betonar vikten av många medlemmar ur ett legitimitetsperspektiv, kan man fråga sig om det inte indirekt ställs krav på aktivitet. Om medlemmarna ska kunna spela rollen som partiets ”öra” mot väljarna krävs det både att de är beredda att prata politik, skylta med sitt medlemskap, och delta i det interna partiarbetet. Samma sak gäller förstås om man är mån om att hämta in synpunkter från medlemmar från olika delar av samhället. Även detta förutsätter att man som medlem är beredd att ägna tid åt partiarbete.

På en punkt kvarstår emellertid behovet av medlemmar som inte engagerar sig aktivt i partiorganisationen – de kan bidra ekonomiskt till partiernas verksamhet utan att kandidera i ett enda val eller gå på ett enda partimöte. Att de aktiva medlemmarna har en indirekt stor ekonomisk betydelse, genom

---

²¹⁶ Intervju med MP-funktionär 3.

²¹⁷ Intervjuer med Lars Stjernqvist samt S-funktionär 1, 2 och 3.

att de utgör gratis arbetskraft för sina partier, är självklart. Men medlemmarnas direkta ekonomiska bidrag, utöver medlemsavgiften, får åtminstone hos Moderaterna stort utrymme. Men även Socialdemokraterna betonar medlemmarnas ekonomiska betydelse genom deras köp av lotter. Att partierna försöker få medlemmarna att bidra ekonomiskt utöver medlemsavgifterna borde inte komma som en överraskning. Politiska kampanjer blir allt dyrare, vilket gör varje tillskott utöver de statliga och kommunala partistöden värdefullt. Även om partierna framförallt är inriktade på att värva aktiva medlemmar, kanske man tala om en möjlig ny roll för de passiva medlemmarna: att varje år bidra med några tusenlappar till sitt parti, så att det kan köpas stortavlor och anställas PR-experten.

Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet står inför en gemensam utmaning. Hur ska partiernas behov av personer, som kan ta förtroendeuppdrag och kommunicera partiets budskap, tillgodoses när allt färre söker sig till de politiska partierna? Moderaternas och Miljöpartiets svar är enkelt – behovet av medlemmar handlar om att hitta människor som kan fylla rollerna som förtroendevalda eller partiföreträdare i andra sammanhang. Socialdemokraternas svar är mer kluvet. Å ena sidan ser man behovet av att rekrytera framtida förtroendevalda och kampanjarbetare, å andra sidan betonar man folkrörelsepartiets traditionella värden, som en stor medlemsbas, som skänker legitimitet åt partiet.

De olika perspektiven på frågan kan sannolikt till del förklaras av olika traditioner. Att Moderaterna är det parti som tydligast talar om medlemmarna som en rekryteringsbas för förtroendeuppdrag och att medlemsrasen egentligen inte gör något, så länge man har ett minimiantal som kan tillgodose behovet av förtroendevalda, skulle kunna ses som en återgång till partiets rötter som kaderparti. Socialdemokraterna håller däremot, som ett klassiskt medlemsparti, fast vid folkrörelseidealen. Framväxten av det elektoralt-professionella partiet kanske därmed kan ses som ett brott med den utveckling som innebar att partierna till höger och i mitten kopierade vänsterpartiernas massorganisationer. Med fallande medlemsantal hittar de, som exemplet Moderaterna visar, tillbaka till sina organisatoriska rötter. Masspartimodellens dominans blir därmed en historisk parentes. För partierna till vänster som bildades som medlemspartier blir utmaningen desto större, hur håller man fast vid idealet om en stor medlemsorganisation, när den blir allt svårare att upprätthålla?

Vilken roll partierna tillmäter sina medlemmar påverkar, som jag konstaterade inledningsvis, sannolikt hur partierna utformar erbjudandet till de potentiella medlemmarna. Om ett parti exempelvis eftersträvar en så stor medlemskår som möjligt kan man tänka sig att partierna sänker inträdesbarriärerna. Det kan handla om att hålla avgiften så låg som möjligt eller om att förenkla betalningsmetoderna. Att göra betalningen så enkel som möjlig kan

också tänkas vara en viktig åtgärd, om partierna framförallt värderar sina medlemmar som en finansiell resurs. Om partierna däremot vill ha medlemmar som är aktiva som kampanjarbetare både genom att delta i partiaktiviteter, och genom politiska samtal med vänner och bekanta, kan de tänkas betona tillgången till den typ av information som kan underlätta kampanjengagemang. Det kan handla om såväl sakpolitisk information som tips på olika typer av kampanjaktiviteter. Scarrow menar också att möjligheten att utöva internt politiskt inflytande – både i form av att välja kandidater och att påverka partiets politik – kan vara en viktig del av erbjudandet om man vill engagera personer med ett stort politiskt intresse som senare kan fungera som kampanjarbetare.²¹⁸

Detta kan kopplas till tanken att partiernas erbjudanden kan förstås som en kombination av kollektiva och selektiva nyttigheter. Om partiet framförallt betonar medlemmarnas expressiva värden, och därför strävar efter att ha en så bred medlemskår som möjligt, blir kollektiva nyttigheter i form av politisk och ideologisk gemenskap centrala i partiernas erbjudanden. Om partierna däremot ser i huvudsak instrumentella skäl att ha medlemmar, exempelvis behovet av att rekrytera förtroendevalda, är det rimligt att tänka sig att selektiva nyttigheter blir en viktigare del av erbjudandet. Ju mer specifikt kravet på medlemmarna blir, desto mer specifikt måste erbjudandet bli. Det vill säga, vill man rekrytera framtida förtroendevalda, kommer möjligheten att bli förtroendevald att användas som ett värningsargument. Vill man däremot framförallt ha en bred medlemskår som skänker partiet legitimitet kommer man att betona möjligheten att bli en del av en politisk och ideologisk gemenskap. Denna tanke sammanfattas i figuren nedan:

Expressiva värden med medlemmar ⇒ Kollektiva nyttigheter
Instrumentella värden med medlemmar ⇒ Selektiva nyttigheter

Figur 3: Medlemsrekrytering och nyttigheter

Naturligtvis består partiernas erbjudande av en kombination av nyttigheter. Lika lite som man kan hitta enskilda partiaktivister som enbart tilltalas av en typ av nyttigheter, kommer vi att se hur partier erbjuder enbart en typ av nyttigheter för att locka till partimedlemskap. Det intressanta för denna undersökning är hur kombinationen av nyttigheter ser ut, givet de behov av medlemmar som framkommit i undersökningen. Det är frågan för kommande kapitel.

---

²¹⁸ Scarrow, 1994, sid 52.

5. Hur ska partierna locka till sig nya medlemmar?

Hur ser förväntningarna ut hos dem som vill engagera sig?

När partierna utformar sitt erbjudande till potentiella medlemmar är de egna behoven en av två faktorer som spelar in. En lika viktig faktor är de förväntningar som och önskemål som finns hos personerna som kan tänka sig att engagera sig ett politiskt parti. De intervjuade partifunktionärerna är alla överens om att de potentiella medlemmarna idag ställer betydligt högre krav på partierna, än tidigare generationer nya medlemmar. Faktorer som tidigare varit viktiga för partiengagemang tonas ned. Den sociala gemenskapen, som historiskt varit en viktig faktor för många som sökt sig till de politiska partierna, har förlorat mycket av sin betydelse, menar partifunktionärerna. Även om de som söker sig till de politiska partierna även lockas av den ideologiska och politiska gemenskapen ett partiengagemang innebär, räcker de inte, till skillnad från tidigare, för ett beslut att bli medlem. Beslutet att bli medlem i ett politiskt parti har således gått från att vara en okomplicerad självklarhet grundad i exempelvis social bakgrund, till att bli ett noga övervägt val. Ett möjligt undantag från denna utveckling, enligt partifunktionärerna, är de politiska ungdomsförbunden vars rekrytering följer en delvis annan logik, och där den sociala gemenskapen fortsätter att vara en mycket viktig del av erbjudandet till potentiella medlemmar.²¹⁹

De som blir medlemmar idag ställer absolut högre krav än tidigare. Här har utvecklingen varit väldigt tydlig. Det har gått från att vara mer av ett ryggmärksbeslut – man hade en klassbakgrund som gjorde att man identifierade sig med Socialdemokraterna – till att idag handla om ett noggrant övervägande där man funderar kring för- och nackdelar med medlemskapet.²²⁰

Socialdemokraternas före detta partisekreterare, Lars Stjernqvist, beskriver detta som en förvandling av partimedlemskapet från vad som skulle kunna liknas vid supporterns relation till sin fotbollsklubb. Om man tidigare har varit medlem för att man ”hejat” på ett visst parti och nöjt sig med detta, vill man idag ha ut något konkret av sitt partimedlemskap. För de allra flesta handlar det om att få politiskt inflytande. Man vill kunna vara med och påverka den politiska beslutsprocessen, och söker sig därför till ett politiskt parti, konstaterar Stjernqvist – i likhet med de socialdemokratiska partiombudsmännen i undersökningen.²²¹ De intervjuade Socialdemokraterna är långtifrån ensamma om denna analys. Liknande tankar återkommer i så gott som samtliga intervjuer med partifunktionärer i Moderaterna och Miljöpar-

²¹⁹ Intervjuer med Lars Stjernqvist samt M-funktionär 1 och MP-funktionär 1.

²²⁰ Intervju med Lars Stjernqvist.

²²¹ Intervjuer med Lars Stjernqvist samt S-funktionär 1, 2 och 3.

tiet. En moderat partiombudsman beskriver exempelvis hur människor inte längre blir medlemmar enbart för att de sympatiserar, alltså för att få politisk och ideologisk gemenskap, utan för att de vill åstadkomma politiska resultat och ser ett parti som ett instrument för detta.²²² Även Miljöpartiets funktionärer talar om möjligheterna att bidra konkret till det politiska arbetet, som en viktig förväntan hos dem som söker sig till partierna.²²³ Många som söker sig till Miljöpartiet har tidigare erfarenheter av utomparlamentarisk politisk aktivism, och tar med sig dessa ideal in i partipolitiken, vilket också ställer krav på att partierna ska kunna erbjuda medlemmarna konkreta engagemangsformer. Miljöpartiets för detta partisekreterare, Håkan Wåhlstedt, gör dessutom kopplingen till partiets ideologi och hjärtefrågor när han konstaterar att de som söker sig till Miljöpartiet är otåliga på att kunna påverka samhällsutvecklingen: "När världen går under kan man inte sitta med armarna i kors."²²⁴

Viljan att påverka politiken grundar sig, menar många av de intervjuade partifunktionärerna, ofta i personliga erfarenheter eller händelser i närmiljön. Inte minst lyfts skolfrågorna, och de personliga erfarenheterna från barnens skola, fram som ett viktigt skäl till varför personer söker sig till de politiska partierna, oavsett om det handlar om Moderaterna, Socialdemokraterna eller Miljöpartiet.²²⁵

Att påverkansmöjligheterna är en så viktig del av förväntningarna hos dem som söker sig till de politiska partierna gör också, enligt flera av de intervjuade partifunktionärerna, att de flesta har en mer eller mindre uttalad ambition att kandidera till valda ämbeten, eller som en moderat partiombudsman uttrycker saken: "Man kanske inte talar om det. Men min bild är att de flesta vill ha uppdrag. Man har inte gått med för att sitta på föreningsmöten och prata politik i största allmänhet, man vill göra något."²²⁶

Även om alla inte talar öppet om sina politiska ambitioner, menar både intervjuade moderater och socialdemokrater, att den traditionella föreställningen att det är fult att öppet deklarerat sitt intresse för politiska uppdrag, börjar luckras upp. För 25 år sedan hade det varit provocerade att deklarerat att man vill sitta i utbildningsnämnden, idag är den typen av ambitioner okontroversiella, menar Socialdemokraternas före detta partisekreterare, Lars Stjernqvist, och får medhåll från andra partifunktionärer.²²⁷

---

²²² Intervju med M-funktionär 2.

²²³ Intervjuer med MP-funktionär 1 och 4.

²²⁴ Intervju med Håkan Wåhlstedt.

²²⁵ Intervjuer med Lars Stjernqvist, Håkan Wåhlstedt samt M-funktionär 1 och 3.

²²⁶ Intervju med M-funktionär 1.

²²⁷ Intervju med Lars Stjernqvist.

Det är ganska vanligt att nya medlemmar har uttalande ambitioner att komma in i kommunfullmäktige. Det finns till och med de som säger att de ska bli kommunstyrelsens ordförande, men det kanske inte är så smart. Däremot är det inga konstigheter att säga att man är intresserad av att sitta i fullmäktige.²²⁸

En socialdemokratisk partiombudsman ser detta som en generationsfråga, och menar att det för personer under 40 är betydligt enklare att säga att man vill ha en större roll i partiet eller kandidera. Yngre partimedlemmar är också beredda att göra betydligt mer för att bli valda, som exempelvis personvalskampanjer, menar den socialdemokratiska partiombudsmannen.²²⁹

Några intervjuade partifunktionärer i Miljöpartiet tonar dock ner intresset för att kandidera hos dem som söker sig till partiet. I stället för att, som moderata och socialdemokratiska partifunktionärer peka på närmiljön och påverkansmöjligheter i kommunala frågor som viktiga faktorer för de som söker sig till partierna, menar de intervjuade miljöpartisterna att viljan att påverka snarare ligger på ett nationellt eller globalt plan. Få har funderat på, eller har ambitioner på, att få uppdrag i kommunfullmäktige eller kommunala nämnder.²³⁰

Att förväntningarna hos dem som söker sig till Miljöpartiet tycks skilja sig något från dem, som ligger bakom ett engagemang i Moderaterna eller Socialdemokraterna, bör sättas i relation till respektive partis ideologiska och sakpolitiska ställningstaganden. Medan Moderaternas respektive Socialdemokraternas samhällsvision kanske bäst sammanfattas som olika versioner av den kapitalistiska välfärdsstaten, om än med skilda ideologiska förtecken, är Miljöpartiet med sin vision om ett långsiktigt hållbart samhälle ett parti som tydligare förespråkar ett annat samhälle än dagens. För den som söker sig till ett parti som förespråkar en omfattande samhällsomvandling, är kanske inte kommunalpolitiskt engagemang den form för påverkan som framstår som mest attraktiv.

Som bland annat Lars Stjernqvist konstaterar ställer – att de som söker sig till partierna snarare ser det som ett sätt att i stort eller smått påverka samhällsutvecklingen, snarare än att bekräfta eller skaffa sig en ideologisk, politisk eller social identitet – i hög grad krav på hur partierna ska utforma sitt erbjudande till potentiella medlemmar:

---

²²⁸ Intervju med M-funktionär 3.

²²⁹ Intervju med S-funktionär 1.

²³⁰ Intervju med MP-funktionär 3 och 4.

Den sociala rollen, det som tidigare var kittet, har förlorat mycket av sin betydelse. När jag gick med i SSU är det klart att kamratskapet vägde tyngre än partiprogrammet, och så är det nog fortfarande i ungdomsförbuden. Men i de politiska partierna är det möjligheten att påverka som är det centrala – som är lockelsen. Därför behöver vi lägga mycket energi på att förbättra möjligheterna för medlemmarna att påverka.²³¹

Stjernqvists uttalande kan förstås som en förskjutning från de kollektiva nyttigheter partierna erbjuder, till de selektiva nyttigheterna. Indikatorer på kollektiva nyttigheter, som social och politisk gemenskap, får mindre betydelse för de som söker sig till partierna – medan en indikator på selektiva nyttigheter, som möjligheterna till politisk maktutövning, ökar i betydelse. Medan Stjernqvist talar om att förbättra medlemmarnas påverkansmöjligheter för att göra partimedlemskapet attraktivare, talar en moderat partiombudsman på ett liknande sätt om möjligheten att snabbt kunna erbjuda uppdrag i partiorganisationen. När man väl fattat beslutet att bli medlem vill man inte vänta på möjligheten att kunna göra något konkret:

Människor som engagerar sig i politiken idag, vill göra något nu – inte om fyra år, inte om sex månader. Det gäller att möta dessa krav. Vi kan inte ge dem uppdrag direkt, dels är det bara val vart fjärde år, dels måste de lära sig systemet. Det vi kan göra är att erbjuda en utbildningsverksamhet som syftar till att de ska komma in i politiken och senare kunna ta uppdrag.²³²

En partifunktionär i Miljöpartiet för ett liknande resonemang, i konstaterandet att de som lämnar partierna efter ett eller ett par år av medlemskap, ofta är de som inte på ett tidigt stadium involverats i partiorganisationen:

När vi frågar de nya medlemmarna vad det var som fick dem att ta, det för många stora, steget och bli medlem svarar mer än hälften att de vill göra något inom partiet – hjälpa till med kampanjer eller på sikt bli förtroendevalda. Viljan att göra något märks också om man ser till dem som lämnar partier efter ett år. Oftast är det personer som kommit in med en ambition att engagera sig, men så har det av någon anledning inte blivit så. Då har glöden försvunnit och man nöjer sig inte med att vara passiv medlem.²³³

---

²³¹ Intervju med Lars Stjernqvist.

²³² Intervju med M-funktionär 2. Stjernqvists uttalande rymmer en intressant, men föga utforskad, dimension av de förändrade förutsättningarna för partiernas medlemsorganisationer. Hur har de fyraåriga mandatperioderna påverkat partiernas inre liv – har de exempelvis gjort det svårare att engagera medlemmarna i partiarbetet?

²³³ Intervju med MP-funktionär 2.

Det är värt att reflektera över uttalandet att mer än hälften av de nya medlemmarna vill arbeta aktivt inom partiet. För den intervjuade ombudsmannen framstår det uppenbart som en stor andel. Samtidigt som det finns en stor grupp personer som blir partimedlemmar, men som inte har uttalande förväntningar att bli aktiva. Givet partiernas behov av aktiva medlemmar, framstår det som en utmaning att erbjuda incitament som gör att intresset av att bli aktiv medlem även väcks i denna grupp.

Att kunna möta förväntningarna om att kunna utöva konkret politisk påverkan är, visar intervjuerna, en stor utmaning för partiorganisationerna. Många som har stora förväntningar om att kunna påverka politiken, blir besvikna när partiet initialt inte erbjuder mer än ett inbetalningskort, eller att påverkansmöjligheterna inte är lika snabba eller konkreta som man kanske förväntat sig.²³⁴

När unga människor eller människor i karriären väljer att gå med är det ofta ett stort steg. Vårt problem är inte att locka dem, utan att de kanske inte får vad de hoppats. När man väl bestämt sig för att ta det stora steget och bli partimedlem har man ofta tänkt sig att bli aktiv och ta uppdrag. Men svaret från partiet riskerar att bli – här har du ett inbetalningskort och vi har möte om två månader.²³⁵

Risken är, som en socialdemokratisk partiombudsman beskriver det, att partiföreningarna som har ansvar för att ta hand om de nya medlemmarna tror att de resonerar som för 30 år sedan, och väntar på sin tur.²³⁶

När man gick med i partiet för 30 år sedan väntade man på sin tur att få ett uppdrag. Idag funkar det inte så, och de som går med tänker på ett annat sätt. Risken är att man i föreningarna tror att de nya medlemmarna har samma förväntningar som man själv hade när man gick med.²³⁷

Svårigheten att möta de nya medlemmarnas förväntningar handlar inte bara om yngre eller yrkesverksamma personer. Flera intervjuade moderata partifunktionärer pekar på hur personer med långa karriärer inom näringslivet söker sig till partiet med förväntningar om att snabbt kunna påverka. Detta leder ofta till kulturkrockar, där de pensionerade direktörerna lämnar partiet i besvikelse över att demokrati är en annan sak än att leda ett företag, beskriver flera moderata partiombudsmän.²³⁸ Även om alla tre partier i undersök-

---

²³⁴ Intervjuer med S-funktionär 1 och 2 samt MP-funktionär 3.

²³⁵ Intervju med S-funktionär 1.

²³⁶ Intervju med S-funktionär 1.

²³⁷ Intervju med S-funktionär 1.

²³⁸ Intervjuer med M-funktionär 2 och 3.

ningen tycks ställas inför liknade utmaningar, resonerar en miljöpartistisk partifunktionär om att det inom Miljöpartiet finns ett särskilt problem med oinfriade förväntningar hos nya partimedlemmar. Om man lockas av möjligheterna att kunna förändra stort och radikalt, är det ofta svårt att känna att ens partiengagemang gör skillnad. Ofta är det betydligt lättare om ens engagemang handlar om en specifik kommunalpolitisk fråga.²³⁹

De kollektiva nyttigheternas betydelse

Partifunktionärerna i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet är alla överens om att de som engagerar sig partipolitiskt idag ställer höga krav på möjligheten att kunna påverka och bli involverade i partiarbetet. Med tanke på dessa förväntningar hos de nya medlemmarna, och partiernas önskemål om medlemmarna som rekryteringsbas för förtroendeposter och kampanjarbete, vore det rimligt att föreställa sig att indikatorer på selektiva nyttigheter hade en framträdande roll i partiernas erbjudanden till potentiella medlemmar. Selektiva nyttigheter, som möjligheten att bli förtroendevald och möjligheten att utöva politisk makt, kan antas vara bättre lämpande ju mer avancerade funktioner partierna tänker sig för sina medlemmar. Ju mer tid man som partimedlem förväntas lägga ner på partiarbete, desto mer vill man ha ut av sitt medlemskap. Och det är då tänkbart att kollektiva nyttigheter, som ideologisk och politisk gemenskap, inte räcker till. Genom att i sitt rekryteringsarbete lyfta fram, exempelvis möjligheterna att bli förtroendevald, borde sannolikheten att partierna lyckas värva personer som är beredda att fylla de önskade funktionerna öka.

Trots detta dominerar indikatorerna på kollektiva nyttigheter när partierna i sitt värvningsmaterial, i broschyrer och på internet, försöker locka sympatisörerna att ta steget till att bli partimedlemmar.

Särskilt anmärkningsvärt är Moderaternas betoning av politisk gemenskap, det vill säga en indikator på kollektiva nyttigheter, i det tryckta material som används vid medlemsvärkning. Här saknas helt de perspektiv som framkommer i intervjuerna med de moderata partifunktionärerna, som tydligt beskriver medlemsvärkning som en kvalitativt inriktad process, syftande till att hitta kampanjarbetare och framtida förtroendevalda. Om man endast studerade det tryckta medlemsvärkningsmaterialet från Moderaterna, och utifrån detta skulle försöka skaffa sig en uppfattning om partiets behov av medlemmar, skulle man snarare få intrycket av att det enbart handlade om att få så många sympatisörer som möjligt att betala medlemsavgiften, utan krav på ytterligare prestationer.

---

²³⁹ Intervju med MP-funktionär 3

Det tryckta material Moderaterna använder för medlemsvärvning är i huvudsak broschyrer som även används för att ge potentiella väljare en bild av partiets politik.²⁴⁰ I en broschyr med titeln ”Tre frågor som ligger oss varmt om hjärtat” presenteras exempelvis den moderata politiken på områdena jobb, välfärd och brottslighet. Broschyrens sista uppslag med rubriken ”Tycker du som vi gör i många frågor?” ägnas åt möjligheten att bli medlem eller engagera sig i partiarbetet. Läsaren erbjuds fyra alternativ ”Bli medlem”, ”Arbeta aktivt” inför valet, ”Bidra” ekonomiskt och ”Ta del av vårt digitala nyhetsbrev”. De argument för att bli medlem som lyfts fram är dels möjligheten att få löpande information, dels möjligheten att ge Moderaterna ”ett tydligt stöd”. Betoningen av möjligheten att få löpande information, tillsammans med punkterna om att arbeta aktivt inför valet 2006 och möjligheten att prenumerera på partiets elektroniska nyhetsbrev, ger visserligen bilden av att Moderaterna ser de nya medlemmarna som en potentiell kampanjresurs – både genom formellt partiarbete i valrörelsen och mer informellt genom politiska samtal med vänner och bekanta. Men det ger knappast någon indikation på selektiva nyttigheter förknippade med partimedlemskapet. Broschyren ger även bilden av medlemmarna och sympatisörerna som en viktig ekonomisk resurs: ”Vi har ont om resurser och tar tacksamt emot allt stöd vi kan få”, skriver partiet och ger möjligheten både att skänka pengar genom partiets hemsida, och genom ett angivet postgironummer.²⁴¹

Det intressanta med denna broschyr och merparten av det övriga värvningsmaterialet från Moderaterna, är att det förlitar sig helt på att den politiska gemenskapen ska locka tillräckligt mycket för att få sympatisörerna att bli medlemmar eller bidragsgivare. Ingenstans diskuteras vad man konkret kan få ut av medlemskapet. Att det inte skrivs något om påverkansmöjligheter kanske inte ska ses som någon överraskning sett till Moderaternas historia av att inte betona medlemsinflytandet.²⁴² Att möjligheten, att som medlem på olika sätt själv vara med och förverkliga politiken, inte lyfts fram på ett tydligare sätt framstår dock som anmärkningsvärt mot bakgrund av de moderata partifunktionärernas instrumentella syn på medlemsvärvningen.

Tvärtemot partifunktionärernas beskrivning av behovet av personer som är beredda att ta förtroendeuppdrag, ger värvningsmaterialet intrycket att det inte spelar någon större roll vilka som värvas. Det man värvar kan lika gärna

---

²⁴⁰ Vid den aktuella tidpunkten rör det sig om två kortfattade broschyrer, som togs fram vintern 2005/2006, samt ett specialnummer av medlemstidningen Medborgaren från hösten 2004, som används för att ge en fylligare bild av partiets politik.

²⁴¹ Moderaterna, 2005. *Tre frågor som ligger oss varmt om hjärtat*.

²⁴² Teorell, 1998, skriver om medlemsinflytandet i Moderaterna i fråga om politiken på nationell nivå. Utifrån Erlingsson, 2008, kan man dra liknande slutsatser om politiken på lokal nivå, baserat på en analys av relationen mellan moderata kommunorganisationer och kommunfullmäktigegrupper.

bli postgiromedlemmar, som förhoppningsvis är beredda att öppna plånbo-
ken vid fler tillfällen än när medlemsavgiften ska betalas.

En liknande bild framkommer i broschyren ”Vi älskar Sverige – Fem skäl att
välja Moderaterna”, vars baksidestext handlar om möjligheten att bli parti-
medlem. ”Basen för Moderaternas verksamhet är medlemmarna. Genom ditt
medlemskap bidrar du till vår gemensamma möjlighet att få genomslag för
den politik och värderingar som vi vill ska präglade Sverige”, skriver man. Att
bli medlem framställs framförallt som en ekonomisk transaktion, som ska
göras så enkel som möjlig, och som inte är kopplat till något ytterligare en-
gagemang. De potentiella medlemmarna erbjuds att betala medlemsavgiften
antingen genom att ringa ett nummer som belastar telefonräkningen med
avgiften eller med betalkort på hemsidan.²⁴³ En liknande beskrivning av
medlemskapet ges i det specialnummer av medlemstidningen Medborgaren,
som togs fram hösten 2004, och som använts under valrörelsen 2006 för att
ge en utförligare bild av Moderaternas politik på centrala politikområden.
Också här betonas möjligheten att ge en donation till partikassan, för att på
så sätt bidra till finansieringen av valrörelsen.²⁴⁴ Den bild av partimedlem-
marnas roll som framkommer här, ligger i linje med tanken på att ett parti
som ser medlemmarna som en viktig ekonomisk resurs, ska sänka inträdes-
barriären genom att göra det så enkelt som möjligt att bli medlem eller
skänka pengar.²⁴⁵

Bilden av Moderaternas värvningsarbete som uppbyggt kring erbjudandet
om att få del av kollektiva nyttigheter, och syftande till att rekrytera potenti-
ella bidragsgivare, återfinns även i partiets kommunikation på internet. På
partiets nationella hemsida – www.moderat.se - återfinns erbjudandet om att
bli partimedlem under rubriken ”Bli medlem!” på startsidan. Argumentat-
ionen är även här uppbyggd kring partiets sakpolitiska ställningstaganden:
”Vi sätter arbete före bidrag genom att sänka skatten mest för dem som tjä-
nar minst. Vi vill återupprätta välfärd genom att sätta skolan och vården före
bidragssystemet. Och vi tänker en gång för alla ta upp kampen mot brottslig-
heten”.²⁴⁶ Vid sidan om sakpolitiken hänvisas även till det kommande valet.
Uppmaningen till sympatisörerna är att göra sin insats i valrörelsen genom
att bli medlemmar i partiet: ”Tillsammans kan vi vinna valen - även den
minsta insatsen kommer att ha stor betydelse. Gör din insats genom att bli
medlem!”.²⁴⁷ Även om partiets långsiktiga avkastning av ytterligare med-
lemmar kan ta sig flera uttryck, kopplas uppmaningen till behovet av eko-
nomiska resurser för att finansiera politiska kampanjer. Medlemmarnas be-

²⁴³ Moderaterna, 2005. *Vi älskar Sverige – Fem skäl att välja Moderaterna*.

²⁴⁴ Moderaterna, 2004. *Medborgaren nr 3b*.

²⁴⁵ Scarrow, 1994, sid 52.

²⁴⁶ www.moderat.se (”Bli medlem!”)

²⁴⁷ www.moderat.se (”Bli medlem!”)

tydelse som ekonomisk resurs syns vidare då det på partiets hemsida finns en särskild rubrik, ”Ge ett bidrag”, för medlemmar och sympatisörer som vill skänka större eller mindre summor till partiet. Här är argumentationen helt inriktad på den kommande valrörelsen och finansieringen av denna: ”Vi utmanar ett parti med stora resurser och en unik maktposition i det svenska samhället. Det kommer att kosta – och därför behöver jag din hjälp”²⁴⁸, skriver partiledaren Fredrik Reinfeldt till potentiella givare.

Ett undantag från Moderaternas inriktning på att värva bidragsgivare återfinns dock på värvningssidan i specialnumret av *Medborgaren*, under rubriken ”Hjälp till...”: ”Det finns många saker som behöver göras och ingen insats är för liten”, skriver man och uppmanar intresserade att höra av sig till Moderaternas lokala kanslier.²⁴⁹ Vagheten i formuleringen är värd en extra kommentar. Å ena sidan innehåller den inga referenser till de delar av partiets erbjudande som indikerar selektiva nyttigheter. Även här är det tydligt att det är den politiska gemenskapen, det vill säga en indikator på kollektiva nyttigheter, som ska locka till engagemang. Å andra sidan kan man tolka formuleringen som ett sätt att sänka barriären för aktivitet. Många potentiella aktivister kanske drar sig för att engagera sig, då kostnaden i form av tid bedöms som alldeles för stor. Detta går dock tväremot den bild partifunktionärerna ger, som snarare betonar vikten av att snabbt kunna erbjuda nya medlemmar mer avancerade och tidskrävande sysslor.

I Moderaternas värvningsmaterial – i form av tryckta broschyrer och partiets internetsidor – refereras det, i huvudsak, till indikatorer på kollektiva nyttigheter. Det är den politiska och ideologiska gemenskapen, snarare än indikatorer på selektiva nyttigheter som möjligheten att utöva politisk makt eller möjligheten att bli förtroendevald, som ska locka till medlemskap. Utifrån tanken, att de nyttigheter ett parti erbjuder potentiella medlemmar speglar vilka medlemmar partiet vill ha, skulle man kunna dra slutsatsen att Moderaterna framförallt vill värva personer som är beredda att bidra ekonomiskt till partiet. Denna inriktning på värvningsmaterialet överraskar när man jämför de moderata partifunktionärernas entydiga budskap om att partiets medlemsvärvning handlar om att värva framtida förtroendevalda.

En möjlig förklaring till skillnaden mellan partifunktionärernas uttalanden och det tryckta värvningsmaterialet är att framtida förtroendevalda värvas på ett annat sätt än genom partiets hemsida eller broschyrmaterial. Det är ingen orimlig tanke att denna typ av medlemsvärvning framförallt sker genom personliga kontakter, snarare än genom tryckt material eller internet. Men samtidigt borde väl ett parti som vill värva personer, beredda att ta aktiv del av partiarbetet, understryka detta när man genom exempelvis internet kom-

---

²⁴⁸ www.moderat.se (Ge ett bidrag)

²⁴⁹ Moderaterna, 2004. *Medborgaren nr 3b*.

municerar med sympatisörer och potentiella medlemmar. Nu behandlas de potentiella medlemmarna som om ett beslut att bli partimedlem inte skiljer sig nämnvärt från beslutet att rösta på ett visst parti på valdagen.

Att Miljöpartiet i sin medlemsvärvning betonar den ideologiska och politiska gemenskapen – det vill säga indikatorer på kollektiva nyttigheter – kommer knappast som en överraskning, givet partiets ideologiska karaktär. Partiets värvningsmaterial kretsar till stor del kring visionen om ett annat samhälle, och möjligheten att bli delaktig i att förverkliga denna vision. ”Tillsammans kan vi förändra världen. Vill du vara med?”, frågar man exempelvis i en medlemsvärvningsbroschyr.²⁵⁰ Utgångspunkten för medlemsvärvningen är den ideologiska gemenskapen i form partiets vision om ett annat samhälle, som kortfattat presenteras i broschyren i termer av solidaritet med djur, natur, det ekologiska systemet, kommande generationer och världens alla människor.

I sin medlemsvärvning använder sig Miljöpartiet även av en kortversion av partiprogrammet, som publicerats i form av broschyren ”Vi vill...”. Den skickas ut till dem som anmält intresse för att bli medlemmar. Under rubrikerna ”Ett grönt Sverige”, ”Deltagande demokrati och lika rättigheter”, ”Rättvisa, feminism och antirasism”, ”Global rättvisa”, ”Ekonomi för hållbar utveckling”, ”Nya livschanser”, ”Folkhälsa och sjukvård” och ”Djur och natur” presenteras partiets politiska ställningstaganden på ett relativt utförligt sätt.²⁵¹ Att Miljöpartiet på detta vis använder en kortversion av partiprogrammet tyder på att partiet ser den ideologiska gemenskapen som en mycket viktig del i erbjudandet till nya medlemmar. Detta kan sättas i relation till de mer översiktliga presentationer av sakpolitik respektive ideologi som Moderaterna och Socialdemokraterna erbjuder potentiella medlemmar. Betoningen av den ideologiska gemenskapen som argument för medlemskap hänger samman med att partiets samhällssyn som i många avseenden utmanar den hos etablerade partier, både till höger och vänster. Även om ideologisk eller sakpolitik gemenskap är viktiga skäl för att engagera sig politiskt, oavsett parti, är detta rimligtvis en ännu viktigare aspekt när man överväger att gå med i ett parti som i likhet med Miljöpartiet förespråkar en i många avseenden alternativ samhällsmodell.

Under rubriken ”Engagera dig!” på Miljöpartiets nationella hemsida – www.mp.se – återfinns information för sympatisörer till partiet som vill bli medlemmar, och för medlemmar som vill bli aktiva eller stödja partiet ekonomiskt. Även här anknys till den ideologiska och sakpolitiska gemenskapen som partiet erbjuder. Grunden för ett engagemang beskrivs som antingen sakpolitiskt eller ideologiskt: ”Det kan handla om att bli grymt arg över nå-

²⁵⁰ Miljöpartiet, 2006. *Tillsammans*. Medlemsvärvarfolder.

²⁵¹ Miljöpartiet, 2006. *Vi vill...*

gon enskild händelse, exempelvis att djur plågas i långa transporter. Det kan också handla om att ha mer utvecklade mål och visioner om ett annat samhälle där vi människor lever i harmoni med djur och natur.”²⁵²

Frågan är dock var gränsen mellan kollektiva och selektiva nyttigheter går. I fallet Miljöpartiet kan man argumentera för att det, i uppmaningarna att engagera sig utifrån en idé om ideologisk gemenskap, ligger ett implicit erbjudande om påverkansmöjligheter. I medlemsvärningsbroschyren skriver man exempelvis:

Men det räcker inte att säga ifrån en gång vart fjärde år. Våra makthavare behöver höra folkets kritiska röster oftare än så. Du kan göra mer. Valet finns och är ditt. Du behöver inte gnälla över de dåliga beslut som fattas av våra politiker. Du kan gå med och fatta de rätta besluten.²⁵³

Betoningen av deltagande i det politiska beslutsfattandet kan ses som en integrerad del av Miljöpartiets samhällsvision, och inte bara som ett medel för att uppnå den. För ett parti som tydligt förespråkar deltagardemokrati på lokal nivå, och ökade direktdemokratiska inslag i den politiska processen, blir en betoning av möjligheterna till deltagande genom partimedlemskapet både ett uttryck för den ideologiska gemenskapen och ett erbjudande om möjligheter att utöva politisk makt. Här ryms med andra ord indikatorer på både kollektiva och selektiva nyttigheter.

Vid sidan om den ideologiska och politiska gemenskapen betonar Miljöpartiet även en tredje indikator på kollektiva nyttigheter, nämligen den sociala gemenskap en medlem kan bli en del av. I värningsbroschyren berättar en medlem exempelvis att: ”Det är lätt att känna sig delaktig i ett parti som Miljöpartiet. Det som slog mig första gången jag åkte på kongress var att det fanns en välvillig och fräsch syn på andras åsikter, en inbjudande attityd och stor tolerans för andras val.”²⁵⁴

Även här kan man argumentera för att det i erbjudandet om en social gemenskap ryms ett erbjudande om påverkansmöjligheter. Genom att betona möjligheten att även som relativt ny medlem åka som ombud på partiets kongress och känna sig delaktig, kopplas den sociala gemenskapen till möjligheten att utöva politisk makt. En indikator på kollektiva nyttigheter, som exempelvis social gemenskap, kan framförallt antas vara relevant när ett parti vill rekrytera många medlemmar, som exempelvis kan fylla en legitimerande funktion. Detta kan dock ses som ett exempel, på hur den sociala

---

²⁵² www.mp.se (”Engagera dig!”)

²⁵³ Miljöpartiet, 2006. *Tillsammans*. Medlemsvärvarfolder.

²⁵⁴ Miljöpartiet, 2006. *Tillsammans*. Medlemsvärvarfolder.

gemenskapen även kan bidra till att fördjupa en persons partiengagemang, och på så sätt göra medlemmen mer benägen att ta på sig mer kvalificerade sysslor i partiorganisationen.

Utifrån dessa beskrivningar i Miljöpartiets väravningsmaterial är det rimligt att dra slutsatsen att det framförallt är aktiva medlemmar som Miljöpartiet vill värva. Att ha många passiva medlemmar är knappast eftersträvansvärt om man har ett deltagardemokratiskt ideal som utgångspunkt. Materialet illustrerar också att indikatorer på selektiva nyttigheter, som möjligheten att utöva politisk makt och möjligheten att bli förtroendevald, inte är nödvändiga för att locka till aktivism i ett parti som Miljöpartiet. I ett parti, där ideologin är sammanlänkad med deltagandet, kan den ideologiska gemenskapen vara en central del av erbjudandet när partiet vill värva nya aktiva medlemmar. Men Miljöpartiets väravningsmaterial illustrerar även hur indikatorerna på kollektiva och selektiva nyttigheter flyter in i varandra, något som också blir tydligt i Socialdemokraternas väravningsmaterial.

På sin hemsida presenterar Socialdemokraterna, under rubriken "Agera!", en rad alternativ för den som vill engagera sig i partiet. Oavsett om det handlar om att bli medlem eller aktivera sig som medlem – denna del av hemsidan vänder sig till båda grupperna – beskrivs engagemanget som ett sätt att "påverka politiskt" och "förändra samhället". Möjligheten att påverka är här det centrala erbjudandet från Socialdemokraterna till såväl potentiella som befintliga medlemmar.²⁵⁵

Redan i det brev som skickas ut till personer, som genom Socialdemokraternas hemsida beställer ett informationspaket om partiet, betonas möjligheten att som medlem påverka politiken, genom formuleringar som följande: "Som medlem är du med och påverkar politiken, och får möjlighet att delta i intressanta aktiviteter och lära känna nya vänner."²⁵⁶

Vid sidan om påverkansmöjligheter betonas här den sociala gemenskapen som partimedlemskapet erbjuder. Möjligheten att träffa likasinnade har historiskt varit ett vanligt skäl för partiengagemang, men bedöms idag inte vara lika viktigt.²⁵⁷ Samtidigt ska man inte underskatta den sociala gemenskapen som en, för många partiaktiva självklar och uppskattad, del av ett politiskt engagemang. Den sociala gemenskapen kan dessutom, som framgått ovan, tänkas vara ett sätt att långsiktigt uppmuntra till fördjupat engagemang.

---

²⁵⁵ www.socialdemokraterna.se ("Agera!").

²⁵⁶ Socialdemokraterna, januari 2007. Brev till personer som beställer informationspaket via partiets hemsida.

²⁵⁷ Intervju med Lars Stjernqvist.

Kombinationen av politisk påverkan och social gemenskap framkommer även i de medlemsvärningsbroschyrer som Socialdemokraterna använder. I broschyren "Förbannad på orättvisor?" beskrivs förutom partiets grundläggande samhällsvision, det vill säga den ideologiska gemenskapen, de aktiviteter en partimedlem får möjlighet att delta i. Det handlar om allt från att skriva motioner till partikongressen, till middagar med politiska diskussioner. Liknande formuleringar om kombinationen av påverkansmöjligheter, samt ideologisk och social gemenskap, återfinns också i broschyren "Lite om socialdemokratin", som vänder sig till personer som är intresserade av att veta mer om partiet, eller bli medlem. Broschyren innehåller såväl texter om Socialdemokraternas grundläggande idéer – i form av exempelvis texter om synen på demokrati, arbete och rättvisa – som texter om partiorganisationen. I avsnittet om hur Socialdemokraterna är organiserade återfinns exempelvis följande text om verksamheten i partiföreningarna:

Man vänder sig till föreningen när man vill förändra någonting eller dela med sig av egna erfarenheter. Föreningen är öppen för alla som ställer upp på partiets program – och alla behövs. Att värva medlemmar är en viktig uppgift. Ingen tvingas till mer aktivitet än man hinner och har lust till, det brukar dock bli ganska mycket aktivitet eftersom det är roligt att vara med i partiet.²⁵⁸

Det erbjudande som ska locka till medlemskap i Socialdemokraterna är med andra ord en kombination av indikatorer på kollektiva nyttigheter, som ideologisk och social gemenskap, samt politiska påverkansmöjligheter – som kan indikera såväl kollektiva som selektiva nyttigheter.

Hur ska man då förstå Socialdemokraternas betoning av möjligheten att påverka samhällsutvecklingen utifrån begreppen kollektiva och selektiva nyttigheter? Å ena sidan kan den framträdande roll påverkansmöjligheterna har i det Socialdemokratiska erbjudandet till nya medlemmar förstås mot bakgrund av partiets folkrörelsebakgrund. Att makten ligger hos medlemmarna, som utöver den genom strukturen av partiföreningar, länsorganisationer och partikongressen, kan ses som en central del av den socialdemokratiska partiidentiteten. Därmed skulle möjligheterna att som medlem påverka, kunna ses mer som en ideologisk utsaga, där det centrala är deltagandet i ett parti som värderar medlemsinflytande högt, snarare än de konkreta individuella möjligheterna att utöva politisk makt. Ur ett sådant perspektiv skulle betoningen av påverkansmöjligheter i det socialdemokratiska värningsmaterialet kunna förstås som sammankopplat med den ideologiska gemenskapen och därmed som en indikator på kollektiva nyttigheter. Å andra sidan görs det i Socialdemokraternas medlemsvärningsmaterial kopplingar till olika former av

---

²⁵⁸ Socialdemokraterna, 2005. *Lite om socialdemokratin*.

engagemang som snarare kan förstås som individuella påverkansmöjligheter, och därmed som indikatorer på selektiva nyttigheter. Det handlar exempelvis om hänvisningarna till hur man som medlem kan skriva motioner till partikongressen, men också om de olika engagemangsformer som lyfts fram. Under rubriken "Bli medlem" på partiets hemsida nämns exempelvis förtroendeuppdrag i partiföreningar, kommunpolitiska uppdrag, riksdagen och internationellt partiarbete, som möjliga vägar att engagera sig och påverka för den som blir medlem.²⁵⁹

Den ena tolkningen av påverkansmöjligheterna utesluter naturligtvis inte den andra. Tvärtom är det rimligt att tänka sig att ett parti, som av historiska eller ideologiska skäl betonar medlemsinflytande som en del av den ideologiska gemenskapen, även erbjuder påverkansmöjligheter som kan tolkas som indikatorer på selektiva nyttigheter.²⁶⁰

Det erbjudande som Socialdemokraterna formulerar till potentiella medlemmar framstår med sin inriktning på ideologisk och social gemenskap, kombinerat med påverkansmöjligheter, som helt i linje med tanken att det finns ett värde i sig i att ha många medlemmar. Socialdemokraterna behöver utifrån denna tanke locka både medlemmar som kan tänka sig att bli aktiva, och medlemmar som kanske bara går på enstaka möten. Medan den förra gruppen kan tänkas bli lockade av de konkreta påverkansmöjligheterna, talar den ideologiska och sociala gemenskapen till den senare gruppen.

När man studerar budskapet i partiernas värvningsinformationer på internet, och i form av tryckt material, avviker framförallt Moderaterna från den förväntade bilden. Medan moderaternas partifunktionärer talar om att värva personer som vill bli aktiva, lyser erbjudandet om ett aktivt medlemskap till stor del med sin frånvaro. Betoningen av den politiska gemenskapen framstår snarare som inriktad på att rekrytera många medlemmar som kan fylla rollen som ekonomiska bidragsgivare.

Det finns anledning att problematisera betydelsen av det tryckta värvningsmaterialet. Det utgör endast en liten, kanske obetydlig, del av informationen som ligger till grund för ett beslut om att bli medlem i ett politiskt parti. Men det kan ändå sägas ge en officiell bild av vad partierna anser ska locka till medlemskap. Därför framstår Moderaternas val att inte tala om möjligheterna att bli aktiv som märkligt. Än märkligare blir det mot bakgrund av det som framkommer när partiets funktionärer får uttala sig om vad som ska locka till medlemskap.

---

²⁵⁹ www.socialdemokraterna.se ("Bli medlem")

²⁶⁰ Teorell, 1998, skriver om Socialdemokraternas tradition av att betona medlemsinflytandet.

De selektiva nyttigheternas betydelse

När Moderaternas, Socialdemokraternas och Miljöpartiets funktionärer får uttala sig om hur man ska locka personer till respektive parti, handlar det framförallt om indikatorer på selektiva nyttigheter – som möjligheten till politisk maktutövning och möjligheten att bli förtroendevald.

Den stora utmaningen, menar partifunktionärerna, är att kunna erbjuda de potentiella medlemmarna något konkret, utöver den ideologiska och politiska gemenskapen. En moderat partiombudsman talar om hur människor som engagerar sig i partiet idag vill göra något direkt. Därför måste man kunna erbjuda en konkret väg in i partiarbetet redan när man värvar en person. Det kan exempelvis handla om öppna fullmäktigegruppsmöten eller utbildningar som förbereder den nya medlemmen på att bli företrädare för partiet.²⁶¹

Detta synsätt speglas i uttalanden från en socialdemokratisk partiombudsman, som på motsvarande sätt konstaterar att partierna måste vara snabba på att ta vara på engagemanget hos dem som vill bli medlemmar:

Behovet av att erbjuda medlemmarna olika former av engagemang har blivit större. I synnerhet yngre medlemmar känner att det inte går tillräckligt fort. Man vill i princip vara nämndordförande efter en mandatperiod. Så kan det förstås bli ibland, men oftast tar det ju längre tid.²⁶²

Flera socialdemokratiska funktionärer anknyter, precis som i väravningsmaterialet, till påverkansmöjligheterna som den viktigaste delen av partiets erbjudande. Partifunktionärernas uttalanden ger dock en tydligare bild av påverkansmöjligheterna som kopplade till individuella möjligheter att utöva politisk makt, det vill säga en indikator på selektiva nyttigheter. De som väljer att engagera sig och bli aktiva i partiet har möjligheter att få inflytande, eller ”politisk makt” som en ombudsman uttrycker saken:

Vill man påverka politiken i kommunen och kanske ändra delar av den är det i Socialdemokraterna man ska vara med om man delar vår ideologi. Att vara medlem i ett politiskt parti innebär att man får vara med och rösta om hur politiken ska se ut. Det är politisk makt och det är ofta därför människor går med.²⁶³

Även bland de moderata partifunktionärerna talas det om påverkansmöjligheter som en viktig del av partiets erbjudande. Att man kan erbjuda konkreta

---

²⁶¹ Intervju med M-funktionär 2.

²⁶² Intervju med S-funktionär 3.

²⁶³ Intervju med S-funktionär 1.

påverkansmöjligheter är, menar en moderat partiombudsman, den stora konkurrensfördelen för partierna jämfört med andra former av politiskt engagemang. Som aktiv i ett politiskt parti är man med där besluten fattas. Och som partimedlem kan man bli den som påverkar internt i partiet och i de folkvalda församlingarna:

Det som driver människor att gå med är ett samhällsengagemang, inte som tidigare klasstillhörighet. Skillnaden mellan partier och andra former för samhällsengagemang är möjligheten att vara med där besluten fattas. Vill man gå omvägen via en lobbyingsorganisation, eller vill man gå direkt in i partipolitiken och bli den som påverkar sina partikamrater, eller rent av personer i andra partier?²⁶⁴

Citatet understryker att påverkansmöjligheter här ska förstås som möjligheter att utöva politisk makt. Likheten mellan den moderata partiombudsmanens resonemang, och formuleringarna i de socialdemokratiska värvningsbroschyrerna och i uttalandena från socialdemokratiska funktionärer, är tydliga. Men medan Socialdemokraterna än så länge tycks förlita sig till de traditionella formerna för medlemsinflytande, genom partiorganisationens beslutsprocesser, har Moderaterna utvecklat nya sätt att rekrytera medlemmar som förstärker de selektiva nyttigheternas roll.

I Moderaternas nationella värvningsmaterial dominerar indikatorerna på kollektiva nyttigheter, och hänvisningarna till möjligheterna att arbeta aktivt med politik lyser med sin frånvaro. Om man däremot studerar hemsidan för Moderaterna i Stockholms stad och län – www.moderaterna.net - framkommer en delvis annan bild. Här framstår medlemmarna, precis som i intervjuerna med de moderata partifunktionärerna, som potentiella partiföreträdare och förtroendevalda, som ska lockas med hjälp av erbjudande om förtroendeuppdrag och politisk makt.

Moderaterna i Stockholms stad och län ser också sina medlemmar som en rekryteringsbas för valda ämbeten. Detta beskrivs i helt öppna ordalag: ”I vårt arbete med att vinna väljare måste också synen på att värva medlemmar, och därmed kunna rekrytera företrädare, ingå.”²⁶⁵ Talande för ambitionen, att medlemmarna ska bli företrädare för partiet, är den medlem som citeras på hemsidan:

---

²⁶⁴ Intervju med M-funktionär 1.

²⁶⁵ www.moderaterna.net (”Information om vår utbildningssatsning”)

Jag blev ny medlem och blev inbjuden till ett medlemsmöte i Riksdagen. Därefter bjöds jag in till ett antal grundutbildningar, som gett mig god kunskap och insikt i vad det innebär att aktivera sig politiskt i Moderaterna. Jag valde att kandidera till kommunfullmäktige och finns med på en av Moderaternas valsedlar 2006.²⁶⁶

På hemsidan beskrivs utförligt de utbildningar som erbjuds medlemmar som kan tänka sig politiska uppdrag. Detta illustreras även med en ”karriärstege” för moderata partimedlemmar, som inleds med besök i riksdagen och som leder fram till kandidatutbildningar och medieträningar.²⁶⁷ Efter det följer förtroendeuppdrag eller anställning i partiorganisationen.

Att denna information ligger tillgänglig för alla, och inte är förbehållen de som redan är inne i partiorganisationen – kan tolkas som ett led i partiets medlemsvärvning. Om man väljer att bli medlem finns det en utstakad karriärväg för den som vill nå valda ämbeten. Med andra ord – medlemsvärvning genom att erbjuda möjligheter att bli förtroendevald, det vill säga en indikator på selektiva nyttigheter.

Den typ av tydligt definierade karriärvägar in i partiet brukar inom Moderaterna beskrivas som ”traineeprogram” eller ”politikerkolor”. Av de intervjuade partifunktionärerna beskrivs de som ett sätt att göra inträdesbarriärerna lägre, och på så sätt göra att steget från ny medlem, till förtroendevald eller anställd funktionär, blir kortare:

Efter att Fredrik Reinfeldt blivit partiledare hörde många i yrkesverksam ålder, alltså precis de vill engagera, av sig och frågade om möjligheterna att hjälpa till. Då sade vi inte ’vi har föreningar’ utan erbjöd vad vi kallade ett traineeprogram. Under utbildningen såg vi vilka som skulle kunna bli bra företrädare och hjälpte dem att bli kända i föreningarna inför provvalen. Flera av dem har idag förtroendeuppdrag eller är anställda inom partiet.²⁶⁸

Genom dessa snabbfiler in i partiorganisationen hoppas man kunna nå ut till personer som vill bli förtroendevalda, men som annars inte skulle ha engagerat sig. För, som en partiombudsman konstaterar, är det svårt att på egen hand ta sig in i organisationen. Med hjälp av traineeprogrammet får de nya medlemmarna en grund att stå på för sina karriärer i partiorganisationen.

---

²⁶⁶ www.moderaterna.net (”Information om vår utbildningssatsning”)

²⁶⁷ www.moderaterna.net (”Information om vår utbildningssatsning”)

²⁶⁸ Intervju med M-funktionär 1.

Man når också ut till precis de personer man behöver för att fylla förtroendeposter, konstaterar en partiombudsman.²⁶⁹

Vi annonserade i tidningen med en utbildning, ”framtidens ledare”, som riktade sig till människor som vill komma in i politiken och ta uppdrag. I annonsen skrev vi att vi behöver bli fler som kan ta politiska uppdrag. Folk kom till oss för att de vill ha uppdrag, inte bara för att bli medlemmar.²⁷⁰

Att värva medlemmar med erbjudanden om framtida uppdrag utmanar en viktig föreställning i svensk politisk kultur. Som partiaktiv ska man helst inte tala om sina ambitioner, oavsett om det handlar om att bli partiledare eller vald till kommunfullmäktige. Därför kommer det knappast som en överraskning att de moderata partifunktionärerna, samtidigt som de talar om att värva och utbilda förtroendevalda, understryker att deltagarna i traineeprogrammen inte särbehandlas när uppdragen ska fördelas:

De som går utbildningarna får ingen gräddfil, det finns inga platser vikta för dem. Det som däremot varit svårt är att ensamt ta sig in i en halvsluten organisation som ett parti. Det blir mycket lättare om du är en del av en grupp som får en utbildning i hur det fungerar, och lotsas in i organisationen.²⁷¹

Att de flesta deltagare i traineeprogrammen ändå går vidare till poster som förtroendevalda eller anställda partifunktionärer, vilket partifunktionärerna är tydliga med, understryker dock att det i praktiken handlar om att skapa en genväg för nya medlemmar för att på så sätt tillgodose partiets behov av arbetskraft.²⁷² Tydligare än så blir knappast nyttjandet av selektiva nyttigheter i de svenska partiernas medlemsvärkning.

Även om erbjudandet om ideologisk gemenskap dominerar Miljöpartiets medlemsvärkningsmaterial, återfinns också formuleringar som lyfter fram möjligheterna att bli förtroendevald. Under rubriken ”Bli medlem” framgår att partiet behöver fler som kan åta sig förtroendeuppdrag: ”Kom med i den gröna rörelsen, bli medlem i Miljöpartiet de Gröna! Vi arbetar aktivt i kommuner, landsting, riksdagen och EU-parlamentet. Och vi behöver bli fler!”²⁷³ En liknande bild framkommer när man frågar partifunktionärer om vad det är som ska locka människor att steget att bli medlemmar och sedan bli aktiva. Samtliga intervjuade partifunktionärer tar då upp att det handlar om att kunna erbjuda personen konkreta påverkansmöjligheter, antingen

²⁶⁹ Intervju med M-funktionär 2.

²⁷⁰ Intervju med M-funktionär 2.

²⁷¹ Intervju med M-funktionär 2.

²⁷² Intervjuer med M-funktionär 1 och 2.

²⁷³ www.mp.se (”Bli medlem”)

internt eller genom förtroendeposter. Det som ska locka till medlemskap i Miljöpartiet är således både den ideologiska gemenskapen, och indikatorer på selektiva nyttigheter som möjligheten att bli förtroendevald.²⁷⁴

Även om partifunktionärerna är överens om att kommunala uppdrag är ett effektivt sätt att involvera medlemmarna, och en viktig anledning till att ha många medlemmar, är det enligt funktionärerna få som specifikt lockas av möjligheterna att bli förtroendevald. Det som lockar är snarare partiets ideologi.²⁷⁵ Men samtidigt berättar en partifunktionär om hur erbjudanden om förtroendeuppdrag kan användas för att värva medlemmar:

De flesta engagerar sig nog inte med en uttalad ambition att bli förtroendevalda. Med det finns undantag. Ett exempel är en person som gick med hösten 2005 och snabbt skaffade sig en plattform i partiet och fick ganska många röster i provvalet. Hon blev värvad för att bli förtroendevald. Hon hade tidigare varit aktiv i andra föreningar och i en födelsedagsintervju i tidningen berättade hon att hon var intresserad av att hålla på med politik. Så vårt kommunalråd ringde upp och frågade om hon vill engagera sig.²⁷⁶

Att tonvikten i Miljöpartiets rekryteringsarbete läggs på den ideologiska gemenskapen måste förstås mot bakgrund av partiets position som ett relativt nybildat parti, med en vision om en radikal samhällsomvandling. För ett sådant parti är den ideologiska gemenskapen det viktigaste rekryteringsinstrumentet.

Slutsatser – så ska partierna värva medlemmar

Partiernas erbjudanden till potentiella medlemmar rymmer både indikatorer på kollektiva och selektiva nyttigheter.

Om man enbart studerade partiernas värvningsbroschyrer, och de delar av hemsidorna som berör medlemsvärvning, skulle man emellertid kunna tro att masspartiet fortfarande var normen för hur partierna ser på sina medlemmar. Det handlar fortfarande om att få så många sympatisörer som möjligt att betala medlemsavgiften, utan att de får något för det förutom den politiska, ideologiska och, i viss utsträckning, sociala gemenskap ett partimedlemskap innebär. Denna bild står dock i kontrast till partifunktionärernas beskrivning av hur partierna måste rekrytera personer som är beredda att arbeta aktivt och ta på sig förtroendeuppdrag, och hur dessa bäst rekryteras genom att erbjuda konkreta påverkansmöjligheter – som kan förstås som indikatorer på

²⁷⁴ Intervjuer med Håkan Wählstedt samt MP-funktionär 1, 2, 3 och 4.

²⁷⁵ Intervjuer med MP-funktionär 1, 3 och 4.

²⁷⁶ Intervju med MP-funktionär 4.

selektiva nyttigheter. Särskilt anmärkningsvärt är att Moderaternas värvningsmaterial nästan uteslutande talar om kollektiva nyttigheter, samtidigt som man är det parti där funktionärerna talar öppnast om hur man försöker rekrytera nya medlemmar genom att erbjuda karriärvägar som förtroendevald.

Till viss del kan diskrepansen mellan partifunktionärernas beskrivningar, där indikatorerna på selektiva nyttigheter har en framträdande roll, och det tryckta värvningsmaterialet, där indikatorerna på kollektiva nyttigheter dominerar, förklaras av traditioner. Precis som partimedlemmar snabbt lär sig att man inte ska tala om sina ambitioner, oavsett om det handlar om att bli partiledare eller ledamot av kommunfullmäktige, talar partierna heller inte i sitt rekryteringsmaterial om att man erbjuder medlemmarna möjligheter att bli förtroendevalda. Men det handlar sannolikt också om att det tryckta värvningsmaterialet har begränsad betydelse i dagens partier. När man värvar framtida förtroendevalda sker det kanske inte genom broschyurer till förbipasserande på ett torgmöte.

Att Socialdemokraternas erbjudande i så pass stor utsträckning är uppbyggt kring indikatorer på kollektiva nyttigheter, som ideologisk och social gemenskap, bör ses mot bakgrund av partiets historia som en underifrån framväxt folkrörelse. Partiets medlemskapsideal är, som vi sett, ett annat än Moderaternas, och betonar snarare en stor medlemskår som avspeglar alla delar av samhället, än medlemmarna som en rekryteringsbas för specifika funktioner. Samtidigt kan, de i Socialdemokraternas värvningsmaterial framträdande, formuleringarna om partimedlemskapet som ett sätt påverka, tolkas på flera olika sätt. Å ena sidan kan det mot partiets folkrörelsebakgrund ses som en del av den ideologiska gemenskapen. Det som ska locka är att vara med i ett parti som tillmäter medlemsinflytandet en viktig roll, på samma sätt som rättvisa och solidaritet, eller andra ideologiska utsagor, tillmätts betydelse. Å andra sidan kan det också ses som ett erbjudande om möjligheter att utöva politisk makt, antingen internt i partiet eller som vald företrädare. Den senare tolkningen av påverkansmöjligheterna blir inte minst tydliga i intervjuerna med socialdemokratiska partifunktionärer.

Att Miljöpartiets i sitt rekryteringsmaterial betonar de kollektiva nyttigheterna kan på motsvarande sätt sägas spegla partiets bakgrund och historia – ett relativt nybildat parti med en vision om ett radikalt annat samhälle lockar givetvis mer med sin ideologi, än etablerade partier som är mer inriktade på att förvalta det befintliga samhället.

I det moderata värvningsmaterialet framträder den politiska gemenskapen som den centrala delen av erbjudandet till potentiella medlemmar. Bilden förändras däremot i intervjuerna med de moderata funktionärerna, som beskriver ett erbjudande dominerat av indikatorer på selektiva nyttigheter: som

möjligheterna att utöva politisk makt och möjligheterna att bli förtroendevald. Att det är Moderaterna som står för de tydligaste uttrycken för indikatorer på selektiva nyttigheter går att koppla till partiets instrumentella syn på medlemmarna. Medlemmarna behövs för att fylla specifika funktioner som förtroendevalda och kampanjarbetare, och erbjudandet anpassas för att locka till sig personer som kan fylla dessa funktioner.

De intervjuade partifunktionärerna vittnar dock, oavsett partitillhörighet, om att personerna som söker sig till partierna ställer ökade krav för att de ska vilja engagera sig. Detta kan antas öka de selektiva nyttigheternas betydelse i rekryteringsprocessen. Moderaternas svar på denna utmaning är att sänka inträdesbarriären till partiorganisationen, genom att erbjuda snabbvägar till förtroendeuppdrag. De socialdemokratiska funktionärerna talar på motsvarande om att förstärka möjligheterna till medlemsinflytande.

De olika svaren avspeglar partiernas skilda traditioner. Det finns inom Socialdemokraterna en tradition av att tala i termer av inflytande, vilket gör det naturligt att tala i termer av förstärkta möjligheter för medlemmarna att påverka internt. I Moderaterna saknas däremot traditionen av att betona medlemsinflytandet. Lösningen blir då att erbjuda tydligare möjligheter att få förtroendeuppdrag.²⁷⁷

Men vad händer när medlemsavgiften är betald och partierna ska förvandla de nya medlemmarna till bra företrädare? Det kommer vi att undersöka i nästa kapitel.

---

²⁷⁷ Teorell, 1998, skriver om de skilda traditionerna i fråga om medlemsinflytande i Moderaterna och Socialdemokraterna. Även Erlingsson, 2008, behandlar skillnaderna mellan Moderaterna och Socialdemokraterna i fråga om medlemsorganisationernas inflytande.

6. Hur ska medlemmarna bli goda partiföreträdare?

Man skulle kunna tro att det stora problemet för partierna var att värva medlemmar – att konkurrensen från andra former av samhällsengagemang är hård är som bekant omvitnat. Men minst lika svårt tycks det vara att få de nya medlemmarna att bli involverade i partiarbetet. Det kan tyckas paradoxalt, med tanke på partifunktionärernas beskrivningar av det engagemang som finns hos dem som söker sig till partierna. Men ändå konstaterar exempelvis en socialdemokratisk partiombudsman, att problemet lika mycket är att kunna erbjuda något meningsfullt när någon väl tagit det ofta stora beslutet att gå med i ett parti.²⁷⁸ I partiombudsmannens iakttagelse ligger givetvis implicit att problemet till stor del ligger hos partierna. Det är helt enkelt svårt för partiorganisationerna att hitta former för engagemang som är attraktiva för de nya medlemmarna.

Men hur går det till när en ny medlem ska skolas in i rollen som framtida förtroendevald eller bli en bra företrädare för sitt parti – i valstugan eller i mötet med vänner och bekanta. Hur ser erbjudandet ut, som ska få de nya medlemmarna att bli goda partiföreträdare? Det är huvudfrågan i detta kapitel.

Från medlem till aktiv medlem

En första bild, av hur partiernas erbjudande för att få de nya medlemmarna att bli involverade i partiorganisationen, ges av de brev som skickas ut till nya medlemmar.

I Moderaternas värvningsmaterial lyste informationen om möjligheterna till aktivt partiarbete med sin frånvaro – tvärtemot funktionärernas tal om att värva kampanjarbetare och framtida förtroendevalda – beskrevs medlemskapet i termer av en politisk gemenskap, snarare än som ett sätt att arbeta aktivt med politik. Detta skulle kunna förklaras av att uppmuntran till aktivt engagemang är något som framförallt sker när en person tagit steget och blivit medlem. Därför är det intressant att notera att det välkomstmateriale som skickas till nya medlemmar inte avviker nämnvärt från värvningsmaterialet. Även här handlar det om att passivt stödja sakpolitik och ideologi, snarare än att aktivt arbeta för dessa inom ramen för partiorganisationen. Förutom penna och klistermärken med Moderaternas logotyp, innehåller välkomstmaterialet en broschyr som presenterar Moderaternas politik, utan några hänvisningar till möjligheten att engagera sig.²⁷⁹ Samtidigt är det värt

²⁷⁸ Intervju med S-funktionär 1.

²⁷⁹ Moderaterna. "Välkommen som medlem". Välkomstkuvert för nya medlemmar januari 2007.

att notera att utskicket är tänkt att följas upp med ett telefonsamtal från den lokala partiorganisationen, där den nya medlemmen bland annat tillfrågas om sina intresseområden.²⁸⁰ Det bör dessutom påpekas, att kommunikationen med en person som värvats inom ramen för ett av Moderaternas så kallade "traineeprogram", skiljer sig från den som riktas till samtliga nya medlemmar.

Ändå är det intressant att Moderaternas allmänt hållna kommunikation med nya och potentiella medlemmar avviker så kraftigt från den bild som ges av partifunktionärerna. För det kan väl rimligtvis inte vara så, att ambitionerna att uppmuntra aktivt partiarbete bara gäller dem som kommer in i partiorganisationen genom traineeprogram och politikerkolor, medan övriga lämnas till avdelningen för postgiromedlemmar?

Betydligt mer uppmuntran till aktivt partiarbete hittar vi däremot i Socialdemokraternas välkomstbrev. Där upprepas många av de mer principiella argumenten om medlemmarnas roll och hur politisk rörelse med många medlemmar bakom sig har en större tyngd i sina politiska krav. Men framförallt handlar välkomstbrevet och den broschyr som bifogas om att locka medlemmarna till aktivt partiarbete, både i form av kampanjarbete och utveckling av partiets politik. I välkomstbrevet skriver partisekreteraren Marita Ulvskog exempelvis: "Om du dessutom – vilket jag hoppas – har möjlighet att delta aktivt i partiarbetet stärks Socialdemokraterna ytterligare. Det kan handla om allt ifrån att sätta upp affischer till att vara med och utforma politikens innehåll."²⁸¹

Även möjligheterna att bli förtroendevald betonas, vilket förtjänar en särskild kommentar. De politiska karriärvägarna brukar tonas ned i den svenska politiska kulturen, men i välkomstbroschyren väljer Socialdemokraterna att lyfta fram möjligheten att själv bli förtroendevald, tillsammans med möjligheterna att påverka partiets politik och vilka som ska företräda partiet:

Nu när du blivit medlem bestämmer du själv hur pass aktiv du vill vara, när och hur du vill engagera dig. Det finns många sätt att göra en insats, till exempel genom praktiskt arbete i din förening. Men främst behövs dina åsikter. Som medlem i partiet har du möjlighet att påverka och delta i debatten. Medlemskapet innebär också att du kan föreslå och välja människor till olika förtroendeuppdrag, du kan även själv bli vald. Du blir en av oss som arbetar för det vi tycker är viktigt.²⁸²

²⁸⁰ Intervju med M-funktionär 1.

²⁸¹ Socialdemokraterna, 2007. Brev till personer som nyligen blivit medlemmar.

²⁸² Socialdemokraterna, 2005. *Välkommen som medlem!*.

Alla de intervjuade socialdemokratiska partifunktionärerna betonar möjligheten att påverka, som den viktigaste delen av erbjudandet som ska locka till medlemskap och partiaktivism. Denna bild av påverkansmöjligheterna som den största fördelen med ett medlemskap, är också tydlig i kommunikationen med nya medlemmar. I den välkomstbroschyr som skickas ut som en del av ett välkomstpaket – tillsammans med partiknappar, dekal och penna med partisymbol – till nya medlemmar i vissa lokalorganisationer, får exempelvis två medlemmar berätta om sitt första år som medlem. De är båda aktiva, och berättar om hur de bland annat deltagit i studiecirklar, rådslag om den framtida socialdemokratiska politiken och möten med ledande kommunalpolitiker. Av särskilt intresse är de två texter som ska illustrera hur man som partimedlem kan påverka politiken på ett konkret sätt. ”Omöjligt att påverka politiken? Inte alls.”, inleds artikeln om hur Mattias Gökinan, som är ledamot i landstingsfullmäktige i Stockholms län, såg till att det byggdes i ny busshållplats i Norsborg. På samma sida finns en artikel om hur Isabelle Sannestedt, ersättare i Västerås kommunfullmäktige, fått igenom ett förslag om att kommunens politiker och tjänstemän skall bo på porrfria hotell när de är på tjänsteresor. Det kan tyckas vara små frågor, som ligger långtifrån vad vi normalt sett förknippar med ett begrepp som politisk maktutövning, ändå är det precis vad det handlar om. Exempelen visar att man som medlem kan göra konkret skillnad sett till vilka beslut som fattas, och de kan med andra ord ses som uttryck för hur partiet använder indikatorer på selektiva incitament för att locka till aktivism.²⁸³

Den ideologiska gemenskapen, som dominerade värvningsmaterialet, fortsätter att ha stor betydelse även i Miljöpartiets kommunikation med dem som valt att bli medlemmar i partiet. Det tydligaste exemplet på detta är att det fullständiga partiprogrammet skickas ut till alla som blivit medlemmar, tillsammans med ett välkomstbrev. Utskicket av partiprogrammet skulle kunna ses ur ett mer instrumentellt kampanjperspektiv. Partiprogrammet är en grundläggande källa till information om partiets ställningstaganden, och kan förstås fungera som ett värdefullt stöd för partimedlemmar som förväntas prata politik med vänner och bekanta. Samtidigt rör sig partiprogram i allmänhet på en betydligt mer principiell och visionär nivå, än vardagliga samtal om politik, som snarare bygger på en diskussion om sakfrågor. Och Miljöpartiets partiprogram är inget undantag från denna regel.²⁸⁴ Detta understryker dock Miljöpartiets betoning av den ideologiska gemenskapen, som en avgörande del i erbjudandet som ska locka till medlemskap och senare till aktivism.

---

²⁸³ Socialdemokraterna, 2005. *Välkommen till Socialdemokraterna: tidning för nya medlemmar*.

²⁸⁴ Miljöpartiet, 2005. *Partiprogram*.

Samtidigt kompletteras den ideologiska gemenskapen med vad som skulle kunna förstås som indikatorer på selektiva nyttigheter, närmare bestämt möjligheterna att som medlem utöva inflytande över partiets politik. De två brev som skickas ut till nyblivna medlemmar, ett undertecknat av språkrören och ett från den ansvariga för medlemssidorna på partiets hemsida, syftar båda till att uppmuntra mottagaren att bli aktiv i partiorganisationen. Antingen på lokal nivå eller i något av de nationella nätverk för olika sakfrågor som partiet inrättat.²⁸⁵

Betoningen av sakpolitiska nätverk och interna politiska diskussioner markerar medlemsinflytandets betydelse som incitament för deltagande. Det är också huvudpunkten i språkrörens brev till de nya medlemmarna där de skriver om möjligheten att vara med och påverka partiets politik: ”Nu har du chansen att vara med och påverka framtidens gröna politik. Inget annat parti har en så stark medlemsdemokrati som Miljöpartiet, något som stämmer väl överens med vår syn på demokrati.”²⁸⁶

Formuleringen illustrerar hur påverkansmöjligheter både kan ses som en del av den ideologiska gemenskapen som Miljöpartiet erbjuder, i form av en specifik demokratisyn, och som en möjlighet att som partimedlem utöva politisk makt. Att påverkansmöjligheterna ska ses både som en indikator på kollektiva och selektiva nyttigheter är rimligt i Miljöpartiets fall. Å ena sidan utmärks partiets erbjudande till potentiella och nya medlemmar av en tydlig betoning av den ideologiska gemenskapen, där deltagardemokratin är ett viktigt ideal. Å andra sidan har Miljöpartiet ett behov av att rekrytera personer som kan ta en aktiv roll i partiets verksamhet, vilket gör det naturligt att även betona de individuella möjligheterna att utöva politiskt inflytande.

En invändning mot att studera välkomstbrev är förstås att de – åtminstone i idealfallet – endast är en del av kommunikationen med nya medlemmar. Men som dokument som går ut till samtliga nya medlemmar, oavsett specifika omständigheter, säger de ändå något allmänt om partiets erbjudande till de nya medlemmarna.

Bilden i välkomstbrev kompletteras när partifunktionärerna understryker behovet av att snabbt involvera de nya medlemmarna i partiarbetet, och på så sätt ge dem konkreta påverkansmöjligheter och ett kontaktnät i partiorganisationen. För ett parti som vill knyta medlemmarna närmare sig, och på så sätt försäkra sig om att de kan fylla behoven av förtroendevalda och kampanjarbetare, är möjligheten att påverka partiets inriktning en viktig del av

---

²⁸⁵ Miljöpartiet, 2005. ”Hej och välkommen till Miljöpartiet de Gröna!”. Brev till nya medlemmar.

²⁸⁶ Miljöpartiet, 2006. ”Välkommen till framtidens rörelse!”. Brev till nya medlemmar.

det som kan erbjudas medlemmarna. Utsikten att kunna påverka sitt partis politik, kan helt enkelt antas att göra medlemmarna mer benägna att involvera sig i partiarbetet och åta sig uppdrag. Tanken, att partiledningarna skulle använda medlemsinflytandet för att locka till ökat deltagande, ligger också i linje med partifunktionärernas vittnesmål om de ökade krav på partierna från personer som idag vill engagera sig partipolitiskt.

De socialdemokratiska funktionärerna talar exempelvis om hur man försöker arrangera möten för nya medlemmar några gånger per år, där de får träffa exempelvis riksdagsledamöter och kommunalråd. På så sätt hoppas man att kunna konkretisera påverkansmöjligheterna genom att de nya medlemmarna ska få en personlig kontakt med de ledande företrädarna, och göra det naturligt för dem att ta kontakt om de vill framföra sina synpunkter.²⁸⁷

Vi måste visa att våra ledande företrädare är vanliga människor som man kan prata och diskutera fritt med. Vill man komma i kontakt med kommunalrådet ska det bara vara att ta kontakt. Den möjligheten är viktig för alla medlemmar, men kanske särskilt för nya medlemmar som vill påverka, och som förknippar partiet med exempelvis kommunalrådet som man sett i tidningen.²⁸⁸

Ett annat sätt att snabbt involvera nya medlemmar – särskilt mellan valen då det kan vara svårt att få förtroendeuppdrag – är genom olika interna arbetsgrupper, som exempelvis kampanjuskott på länsnivå. Det ger de nya medlemmarna möjligheten att kunna göra något konkret i partiorganisationen även om de inte är förtroendevalda, konstaterar en moderat partiombudsman.²⁸⁹ En socialdemokratisk ombudsman konstaterar på motsvarande sätt, att det internt finns många olika sätt att ta vara på ett engagemang hos en ny medlem, som dessutom innebär konkreta möjligheter att påverka politiken. Ombudsmannen nämner den arbetsgrupp som tagit fram Socialdemokraternas bostadspolitiska program för kommunen:

Man behöver ju inte vara ordförande eller ordinarie i en nämnd för att kunna påverka. Vi har arbetsgrupper i partiet som jobbar med specifika frågor och tar fram program som ligger till grund för nämndernas arbete. Där kan man gå in och påverka väldigt mycket i en sakfråga, utan att sitta i själva nämnden.²⁹⁰

Redan i sin medlemsvärkning använder Socialdemokraterna påverkansmöjligheterna som ett viktigt argument. Därför kommer det knappast som någon

²⁸⁷ Intervjuer med M-funktionär 2 och 3 samt S-funktionär 1, 2 och 3.

²⁸⁸ Intervju med S-funktionär 2.

²⁸⁹ Intervju med M-funktionär 3.

²⁹⁰ Intervju med S-funktionär 3.

överraskning att de socialdemokratiska partifunktionärerna talar om medlemsinflytandet som ett viktigt instrument för att engagera medlemmarna i partiarbetet. I partifunktionärernas uttalanden, som exempelvis citatet ovan, blir det tydligt att påverkansmöjligheter här bör tolkas i termer av möjligheter till politisk maktutövning, det vill säga som en indikator på selektiva nytigheter. Det centrala är att de nya medlemmarna snabbt känner att de kan göra politiska avtryck.

De socialdemokratiska funktionärerna lyfter särskilt fram partiets så kallade rådslag, där partiledningen inhämtar medlemmarnas synpunkter på specifika politikområden, som en viktig kanal för medlemsinflytandet. Intresset för rådslagen är generellt sett mycket stort bland medlemmarna, konstaterar en partiombudsman, och menar att det som lockar medlemmarna att delta är att deras synpunkter går direkt till partistyrelsen, utan att som exempelvis medlemsmotioner, ta omvägen via partiets lokala och regionala organ. Och om partiet är i regeringsställning, går synpunkterna direkt till regeringen, utan omvägar.²⁹¹

Samtidigt konstaterar flera av de socialdemokratiska partifunktionärerna att påverkansmöjligheterna måste konkretiseras och göras ännu tydligare, för att locka de allt mer krävande medlemmarna till engagemang. Lars Stjernqvist pratar om behovet av att använda rådslagsinstrumentet ännu oftare. En partiombudsman talar om hur rådslag även skulle kunna användas för att fastställa partiets politik på lokal nivå. En annan partifunktionär talar om hur man i hans partidistrikt arbetar med att korta beslutsvägarna, genom att öppna de lokala representantskapen för alla medlemmar. De formella delarna, som beslut om medlemsavgift och nomineringar, ska visserligen även fortsättningsvis enbart vara öppna för ombuden. Men i diskussionerna om politik ska alla medlemmar kunna delta.²⁹²

Bilden av påverkansmöjligheterna som den största fördelen med ett medlemskap är också tydlig i Socialdemokraternas medlemstidningar. Inför partikongressen 2005 publiceras exempelvis en artikel med rubriken ”En liten motion kan betyda så mycket”. Ingressen sammanfattar budskapet väl – ett medlemskap i Socialdemokraterna möjliggör för dina idéer att bli regeringspolitik: ”Han fick se sin kongressmotion bli regeringspolitik. Hon är en ny partimedlem som just skrivit sin första motion och när samma dröm.”.²⁹³

I artikeln berättas om hur Jan Emanuel Johanssons motion, om att förbjuda pälsdjursuppfödning, antogs av kongressen – för att senare bli regeringspolitik, och om Eva Numminen som varit medlem i Socialdemokraterna i två år

---

²⁹¹ Intervjuer med Lars Stjernqvist samt S-funktionär 1, 2 och 3.

²⁹² Intervjuer med Lars Stjernqvist samt S-funktionär 1 och 3.

²⁹³ Socialdemokraterna, 2005. *Aktuellt i partiet*, nr 2.

och när en liknande dröm om sin motion om rätten till en rökfri bostad. I artikeln framhåller Jan Emanuel Johansson möjligheten att påverka som ett viktigt skäl för engagemang och säger apropå sin motion: ”Det är ett klockrent bevis på att man kan förändra i realiteten. Varför ska jag bry mig? Varför brinner jag för politiken? Jag behöver bara ge det här exemplet.”²⁹⁴ Eva Numminen är inne på liknande tankegångar när hon förklarar varför hon valde att engagera sig just i Socialdemokraterna: ”Det blev Socialdemokraterna för jag tyckte att de hade lite bredare lösningar och det är ett större parti. För man upp något kan det få större genomslagskraft.”²⁹⁵

En sådan artikel syftar förstås till att medlemmarna ska känna att de på allvar kan påverka sitt parti, om de bara väljer att börja arbeta aktivt i partiorganisationen. Dessa exempel ger också viktiga perspektiv på hur man ska tolka uttalanden om möjligheten att påverka. När Socialdemokraterna i kommunikationen med sina medlemmar beskriver möjligheten till påverkan handlar det emellertid inte bara om, en av partiets historia betingad, ideologisk ut-saga. Det handlar också om selektiva nyttigheter, att man som enskild parti-medlem får möjlighet att få gehör för sina idéer, och kanske till och med kan få dem omsatta till politiska beslut.

Möjligheten att som medlem utöva inflytande över den socialdemokratiska politiken tas också upp i samband med rådslagen om framtidens politik inför kongressen 2005. I tidningen uppmanas till ett brett deltagande genom formuleringar som: ”När vi ska bygga framtidens Sverige med rättvisa och trygghet för alla, räcker det inte med att några få politiskt aktiva och förtroendevalda deltar i debatten. Ju fler som är med, desto bättre.”²⁹⁶

Samtidigt finns det förstås skäl att problematisera Socialdemokraternas tal om medlemsinflytande. Ska rådslagen kanske snarare ses som ett sätt för partiledningen att förankra redan beslutade förändringar av den politiska linjen, genom att medlemmarna får säga sitt och kanske göra några förändringar på marginalen? Att rådslagen inte bara är populära bland partimedlemmarna, utan även i den socialdemokratiska partiledningen, understryks av intervjun med Lars Stjernqvist, som pekar på den flexibilitet rådslagen ger för partiledningen jämfört med en medlemsomröstning. Till skillnad från omröstningar leder rådslagen inte till tolkningssvårigheter och risk för interna stridigheter, menar han.²⁹⁷ Detta är ett intressant exempel på hur medbestämmande eller medlemsdemokrati vägs mot flexibilitet. Å ena sidan vill man ge medlemmarna inflytande, å andra sidan vill man inte vara låst vid ett omröstningsresultat som är mycket mer definitivt än resultatet av ett rådslag.

---

²⁹⁴ Socialdemokraterna, 2005. *Aktuellt i partiet*, nr 2.

²⁹⁵ Socialdemokraterna, 2005. *Aktuellt i partiet*, nr 2.

²⁹⁶ Socialdemokraterna, 2004. *Samtal*, nr 4.

²⁹⁷ Intervju med Lars Stjernqvist.

utan ha friheten att vid behov kunna förändra politiken. Trots dessa invändningar är det tydligt att Socialdemokraterna värdesätter att medlemmarna involveras i arbetet med att formulera partiets politik, om de sedan har det avgörande inflytandet är däremot en helt annan fråga.

I sin syn på medlemsinflytandet skiljer sig Socialdemokraterna tydligt från Moderaterna, som ger uttryck för en helt annan syn på medlemmarnas möjligheter till inflytande. Detta blir tydligt i partiets medlemstidning där det nästa helt saknas artiklar om medlemmarnas möjligheter att påverka. Synen på medlemmarnas inflytande över politiken sammanfattas väl av Per Schlingmann:

Det är inte så att medlemmarna är viktigare än någon annan som jobbar på en skola eller en förskola. Medlemskapet är viktigt för att kunna påverka partiet i formell mening. Vi har exempelvis låtit partistämman vara avgörande i fråga om ansvarsutredningens förslag. Där finns det ett mycket stort medlemsinflytande. Men i den löpande partiutvecklingen är vår uppmaning till alla att bryta sig loss från medlemmarna. Tro inte att medlemmarna är en spegel av samhället. Låt alla ha ett inflytande.²⁹⁸

Att enbart lyssna till medlemmarna skulle göra Moderaterna till ett intresseparti, för oavsett hur många medlemmar ett parti har kommer de aldrig att kunna spegla hela samhället, menar Schlingmann. Därför är medlemmarnas intresse bara en av flera faktorer som måste vägas in när politiken utformas:

Vi har från Moderaternas sida varit extremt tydliga med att vi inte enbart utgår från medlemsperspektivet. Det är oerhört viktigt att ha ett vardagsnära perspektiv, men också ett forskningsnära perspektiv. Som politisk kraft måste man balansera olika intressen mot varandra – medlemmarnas intressen är ett av dessa.²⁹⁹

Detta knyter direkt an till Moderaternas självbild som skiljer sig tydligt från folkrörelseidén. Moderaterna ska företräda alla som bor i Sverige, inte bara medlemmarna. Medan Per Schlingmann talar om att alla ska vara välkomna med sina synpunkter, och att skillnaden mellan medlemmar och icke-medlemmar ska suddas ut ifråga om möjligheterna att påverka politiken, talar en moderat partiombudsman däremot på ett sätt som påminner om de socialdemokratiska funktionärernas resonemang, om att konkretisera och förnya medlemsinflytandet. Det handlar exempelvis om påverkansformer som går förbi de traditionella partiföreningarna när man vill inhämta med-

---

²⁹⁸ Intervju med Per Schlingmann.

²⁹⁹ Intervju med Per Schlingmann.

lemmarnas synpunkter. På så sätt breddar man också möjligheten till påverkan bortom de allra mest aktiva och ger fler chansen att göra sina röster hörda, menar partiombudsmannen.

Med exempelvis webbpaneler flyttar man från traditionella påverkansmönster och ger fler medlemmar möjlighet att påverka politiken. Riksorganisationen kommunicerar direkt med medlemmarna och man går vägen förbi föreningarna och stämorna som ju domineras av dem som fått gåvan att kunna tala eller skriva.³⁰⁰

Detta uttalande är intressant, då det på samma sätt som Socialdemokraternas användande av rådslag, visar på avvägningen mellan medlemsinflytande och flexibilitet för partiledningen. Å ena sidan finns ett behov av att göra medlemmarnas påverkansmöjligheter mer konkreta. Å andra sidan vill partiledningen givetvis ha så stor handlingsfrihet som möjligt. Genom att bredda medlemsinflytandet till att även omfatta personer som inte går på årsmöten eller är ombud på partistämmor kan man uppnå precis detta. Medlemsinflytandet kan då frikopplas från de traditionella aktivistgrupperna, som kan tänkas vara mer benägna att utmana partiledningen än de breda medlemslagren.³⁰¹

Samtidigt finns det skäl att ställa frågan om Moderaternas syn på medlemsinflytandet kanske håller på att förändras, genom skapandet av nya kanaler för medlemmarna att göra sina röster hörda. Ett exempel är de så kallade ”samråd” som genomfördes 2008, där länsförbunden, partiföreningarna, enskilda medlemmar, och också – vilket är viktigt att understryka – utomstående fick möjlighet att komma med synpunkter på Moderaternas politik på några olika områden. Även här är det tänkt att samråden ska vara som ett stöd i partiledningens arbete med att formulera den framtida politiken.³⁰² Samråden påminner på så sätt mycket om Socialdemokraternas rådslag. Man kan naturligtvis fråga sig vilket konkret inflytande medlemmarna ges genom dessa inslag i arbetet med att arbeta fram den moderata politiken. Det intressanta är dock ambitionen att ge medlemmarna nya upplevda påverkansmöjligheter, vid sidan om de traditionella som partistämmor. Samtidigt är de moderata samråden öppna för alla, oavsett om man är medlem eller inte, och föga förpliktigande för partiledningen, som därmed kan sägas både bredda medlemsinflytandet och behålla sin handlingsfrihet.³⁰³

³⁰⁰ Intervju med M-funktionär 1.

³⁰¹ Katz & Mair, 1994, sid 16. Scarrow, Webb & Farrell, 2000, sid 133.

³⁰² Moderaterna, 2008. *Samrådsmaterial 08*.

³⁰³ En del forskare menar att ökat medlemsinflytande är ett sätt för partieliten att stärka sin autonomi gentemot partiaktivisterna. Genom att införa exempelvis omröstningar bland samtliga partimedlemmar kan inflytande överföras från aktivistgruppen till passiva medlemmar, som i större utsträckning kan tänkas sluta upp

I likhet med Socialdemokraterna betonar Miljöpartiet värdet av ett brett medlemsinflytande över partiets politik. Miljöpartiet är också det parti som formellt sett har den högsta graden av medlemsinflytande.³⁰⁴ Den kanske främsta symbolen för detta, i det nu granskade materialet, är att medlemstidningen *Grönt* är den enda av de analyserade tidningarna som ägnar stort utrymme åt politisk debatt.

Medan Moderaternas och Socialdemokraternas medlemstidningar till stor del är enkelriktade kommunikationskanaler, där medlemmarna av partiledningen informeras om politiska ställningstaganden eller uppmanas delta i olika aktiviteter, finns i varje nummer av *Grönt* ett eller två uppslag avsatt för medlemmarnas insändare och debattartiklar kring Miljöpartiets politik, men också kring frågor av mer strategisk karaktär som samarbetet med Socialdemokraterna.³⁰⁵ Miljöpartiet ger med andra ord alla medlemmar en formaliserad möjlighet att regelbundet föra en diskussion, som i andra partier kanske endast förs öppet i samband med partistämmor och partikongresser.

Miljöpartiets medlemstidning innehåller också en rad uppmaningar till medlemmarna att engagera sig nätverk och rådslag kring olika sakfrågor. Några exempel på rådslag som medlemmarna inbjuds att delta i är ett om synen på friskolor och ett om kommunernas ansvarsområden.³⁰⁶ Men det handlar också om att involvera medlemmarna i utarbetandet av ett nytt partiprogram, som när Gustav Fridolin i egenskap av sammankallande i programrevideringsgruppen under rubriken ”Engagera dig i partiprogramskrivandet!”, skriver:

Så, ta ansvar för partiets framtid och idéutveckling och engagera dig redan nu i partiprogramarbetet. Yrka på grundvärderingsförslaget, gå med i referensgruppen, och kom med synpunkter till de som arbetar med de sju kommande kapitlen.³⁰⁷

Betydelsen av medlemsinflytande märks även när partiets kampanjaktiviteter planeras. Hösten 2004 utlyser man en tävling bland medlemmarna om att utforma en ny kampanjknapp för partiet.³⁰⁸ Det stora utrymme som ges åt medlemmarnas möjlighet att påverka partiets politik understryker betydelsen av medlemsinflytandet som en av de främsta delarna i det erbjudande som

---

bakom partiledningens kandidater och politiska inriktning. Se exempelvis Scarrow, Webb & Farell, 2000.

³⁰⁴ Widfeldt, 1997, sid 76.

³⁰⁵ Samarbetet med Socialdemokraterna debatteras i bland annat *Grönt* 4-2004, 1-2005, 2-2006 och 4-2006.

³⁰⁶ Miljöpartiet. *Grönt* nr 4-2004 respektive nr 1-2005.

³⁰⁷ Miljöpartiet. *Grönt* nr 1-2004.

³⁰⁸ Miljöpartiet, *Grönt* nr 4-2004.

ska locka Miljöpartiets medlemmar till engagemang. Men att kampanjarbetet även i Miljöpartiet professionaliserats i en sådan utsträckning att det görs avkall på medlemsinflytandet, visar sig emellertid när man i början av 2005 konstaterar att det inte blev någon vinnare i knapptävlingen, eftersom inget av bidragen var tillräckligt bra.³⁰⁹

Betoningen av att konkretisera påverkansmöjligheter, och ge de nya medlemmarna nätverk i partiorganisationen, understryker att påverkansmöjligheterna ska förstås som mer än utslag av en ideologisk gemenskap, utan snarare som kopplade till möjligheterna att som partimedlem utöva politisk makt, det vill säga en indikator på selektiva nyttigheter. Även om den politiska och ideologiska gemenskapen har en framträdande roll i partiernas erbjudande till de nya medlemmarna, blir det här tydligt att även möjligheterna att utöva politisk makt är en viktig del i det som ska locka medlemmarna att engagera sig, åtminstone i Miljöpartiet och Socialdemokraterna.

Från postgiromedlem till kampanjarbete

Om förväntningarna på aktivt arbete saknades i Moderaternas kommunikation med de nyblivna medlemmarna, blir de desto tydligare i partiets medlemstidning *Medborgaren*. Det gäller inte minst under valåret 2006, då flera nummer av tidningen skulle kunna ses som manualer i vad ett modernt politiskt parti förväntar sig av sina medlemmar i kampanjsammanhang.

Det klassiska sättet att få medlemmarna att fylla sin funktion som ambassadörer för sina respektive partier, se till så att de pratar politik, är förstås att hålla dem informerade om partiets politik och på så sätt stärka medlemmarnas möjlighet att känna sig delaktiga i en politisk gemenskap. Historiskt har det skett genom medlemsmöten och medlemstidningar. Något som idag kompletterats med exempelvis elektroniska nyhetsbrev från partierna. En mycket stor del av innehållet i *Medborgaren* utgörs av artiklar om partiets ställningstaganden och politiska framgångar. Denna typ av artiklar fyller givetvis en funktion av att stärka den politiska gemenskapen. Att läsa om Moderaternas politik och framgångar i moderatledda kommuner och lands-ting, är en viktig form av återrapportering till de medlemmar som valt att stödja partiet ekonomiskt, men som inte själva deltar aktivt i partiarbete. Men framförallt kan denna typ av information fungera som stöd till partimedlemmarna, om man från ledningens sida vill uppmuntra dem att delta i kampanjaktiviteter – oavsett om det rör sig om sådana som initierats av partiet eller i form av vardagliga samtal om politik med vänner och bekanta.

Om det historiskt räckt med att förse med information, som medlemmarna efter eget huvud använde, kan man anta att professionaliseringen och media-

---

³⁰⁹ Miljöpartiet, *Grönt* nr 1-2005.

liseringen kommit att ställa nya krav på hur man stärker den politiska gemenskapen, och på så sätt uppmuntrar medlemmarna till kampanjaktiviteter. Som medlem räcker det inte längre att ha koll på *vad* man ska kommunicera, man måste även veta *hur* man ska göra det.

Under den aktuella tidsperioden 2001 till och med 2006 sker en intressant förskjutning i artiklarna om den moderata politiken – helt bortsett från de sakpolitiska förändringar som partiet genomgår under samma period. Det kampanjoperativa inslaget blir markant tydligare – medlemmarnas uppmuntras tydligt genom tips och råd om hur man kan gå till väga genomföra mer eller mindre avancerade kampanjinsatser.

Redan 2001 talas det dock, om än i mycket liten utsträckning, om betydelsen av medlemmarnas samtal med väljarna. ”De personliga samtalen mellan dig som moderat företrädare och de som arbetar i olika vårdverksamheter, eller föräldrar till elever, är extra viktiga under kampanjen”, skriver man exempelvis inför partiets höstkampanj.³¹⁰ Uppmaningarna till aktivitet blir dock – vilket knappast kan ses som oväntat – betydligt vanligare under valåret 2002. Partiledaren Bo Lundgren slår fast, redan i valårets första nummer av *Medborgaren*, att: ”Det är den verkligheten [alltså resultatet av Socialdemokraternas långa maktinnehav] som vi måste förmedla till människor. Här är den lokala insatsen ovärderlig. Att prata med vänner, grannar, arbetskamrater.”³¹¹ I årets andra nummer följs det upp med exempel på vad man som medlem kan göra under partiets vårkampanj: ”Det kan handla om att dela ut material på stan, knacka på hemma hos villaägare för att prata om att vi vill ta bort fastighetsskatten eller besöka människor som arbetar inom vård och omsorg för att prata med dem om vikten av förändring och kvalitet.”³¹² Dessa råd kompletteras med en sida där kampanjens sex huvudbudskap sammanfattas. En liknande kampanjhandledning publiceras i det nummer det nummer av *Medborgaren* som utkom månaden innan valet. ”Som en hjälp till alla som pratar politik i valet har vi också gjort mittenbladet i tidningen till en valhandbok i miniatyr. Där tar vi upp de viktigaste och vanligaste frågorna”, skriver redaktörerna.³¹³ Intressant med denna valhandbok är att den enbart är inriktad på sakfrågorna och på vad Socialdemokraterna anser, medan den inte innehåller några konkreta råd om hur man som medlem ska gå till väga för att sprida budskapet. Dessa råd återfinns dock i viss utsträckning i intervjuer med partisekreteraren och en partiombudsman, samt en av ungdomsförbundets kampanjledare. Tidningen avslutas med några konkreta råd. ”Visa att du är moderat”, skriver man och uppmanar medlemmarna att ”bära en knapp eller ha en dekal på bilen”. ”Berätta om varför du är mode-

³¹⁰ Moderaterna, 2001. *Medborgaren nr 5*.

³¹¹ Moderaterna, 2002. *Medborgaren nr 1*.

³¹² Moderaterna, 2002. *Medborgaren nr 2*.

³¹³ Moderaterna, 2002. *Medborgaren nr 4*.

rat” för grannar, arbetskamrater och familj. Slutligen uppmanas man också kontakta sin lokala partiexpedition, för att delta i flygbladsutdelningar och telemarketinginsatser, men också för att ”delta som publik på ett torgmöte.”³¹⁴

Karaktären på artiklarna som ska hjälpa de moderata medlemmarna i sina kampanjinsatser förändras successivt under 2004. Medan artiklarna, exempelvis under valrörelsen 2002, mest hade karaktären av presentationer av politiken, blir den konkreta kampanjstödande funktionen tydligare. Ett första exempel på detta är det specialnummer av *Medborgaren* som togs fram hösten 2004. Förutom till utseendet mer traditionella artiklar om den moderata politiken på områden, från skatter och sjukvård till försvar, har tidningen försetts med små rutor med de vanligaste frågorna om den moderata politiken och svar på dessa. Exempelvis ”Är det inte bara de rika som tjänar på era skattesänkningar?” eller ”Är ni feminister?”.³¹⁵ Dessa frågor-och-svars-rutor är förstas tänkta som ett stöd för moderata aktivister i deras kontakter med väljare, men också som ett sätt för partiledningen att se till så att aktivisterna kan hantera frågor som de annars kanske skulle uppleva som svåra att besvara.³¹⁶

Att medlemmarna inlemmas i en allt mer professionaliserad kampanjorganisation, som ställer allt större krav, blir tydligt inte bara genom betoningen av insatser utanför den direkta valrörelsen, som när man i medlemstidningen våren 2005, ett och ett halvt år innan nästa val, utropar ”Nu börjar valrörelsen”.³¹⁷ När man annonserar starten för valrörelsen handlar det inte bara om att aktivisterna ska föra ut rätt budskap, utan även ha rätt kommunikativ stil. Vid sidan om de sakpolitiska budskapen presenteras vad som beskrivs som ”tio ledord som en grund för våra möten med väljarna” som till största delen handlar om hur de aktiva medlemmarna ska kommunicera. Det rör sig exempelvis om ”Vi ska svara på frågor väljarna ställer, inte på frågor ingen ställer”, ”Vi ska beskriva verkligheten så att väljarna känner igen sig” och ”För alla inte bara för några”.³¹⁸ Motsvarande punkter återkommer när man våren 2006 presenterar kampanjstrategin för valet. Vid sidan om vilka som är det viktigaste sakfrågorna, slår man exempelvis fast att: ”I allt vi gör ska vi bekräfta och tydliggöra förändringen av Moderaterna” och ”Vi ska an-

---

³¹⁴ Moderaterna, 2002. *Medborgaren nr 4*.

³¹⁵ Moderaterna 2004. *Medborgaren nr 3b*.

³¹⁶ Denna typ av frågor-och-svardsdokument är en klassiker i PR-världen, och tas fram i vitt skilda situationer för att försäkra sig om att företrädarna kommunicerar det önskade budskapet, och kan besvara de frågor som sannolikt kommer att ställas.

³¹⁷ Moderaterna, 2005. *Medborgaren – mars*.

³¹⁸ Moderaterna, 2005. *Medborgaren – mars*.

vända ett språk som är enkelt, begripligt och tar sin utgångspunkt i hur människor upplever sin vardag.”³¹⁹

Betoningen på de olika kommunikativa metoder som de aktiva medlemmarna uppmanas att använda, är avsevärt mycket tydligare 2006, än i motsvarande artiklar inför valet 2002 som nästan uteslutande handlade om sakpolitiken. I februari numret av *Medborgaren* 2006 får Moderaternas medlemmar under rubriken ”Så vinner vi valen” ta del av ett uppslag med råd och tips kring kampanjaktiviteter som de kan genomföra. Det handlar om stort och smått; exempelvis en enkel aktivitet som att bära en knapp till aktiviteter i media. Förutom att skriva insändare, föreslår man också att medlemmarna kan ringa till radions olika telefonväkterier eller göra diskussionsinlägg på hemsidor och bloggar. ”När du skriver ska du tänka på att vara personlig och att ditt budskap helst bör ha en lokal förankring”, rekommenderar man. Aktivisterna inlemmas således i de mediebaserade kampanjmetoderna, som inte bara är förbehållna partiets ledande politiker. Men man föreslår också möten med väljare genom aktiviteter på stan, eller det för svensk politik mer ovanliga sättet – dörrknackning: ”Ta med dig en moderat kompis och gå runt i kvarteret. Knacka på hos de som bor där och berätta om Moderaterna. Fråga om de har några funderingar eller idéer om vår politik. /.../ När du knackar på hemma hos någon är det viktigt att du inte vara för påträngande (sic). Om inte tillfället passar, be att få återkomma.”³²⁰

Det sista numret av *medborgaren* inför valet 2006 skulle kunna ses som en manual på vad ett modernt politiskt parti förväntar sig av sina medlemmar i kampanjväg. Budskapet på tidningens framsida är ”100 timmar kvar! 9 tips på hur du kan göra en insats”. De nio är ”Prata politik med dina vänner”, ”Visa att du är moderat”, ”Skicka SMS till dina vänner”, ”Skicka mail till dina vänner”, ”Aktivera dig på nätet”, ”Skriv en insändare”, ”Ring till Radion”, ”Engagera dig i den lokala kampanjen” och ”Dela ut flygblad”. Förutom budskap, för samtal med vänner och bekanta, och flygblad som är färdiga att dela ut, innehåller tidningen också förslag på hur SMS, mail och insändare kan formuleras, och nummer till såväl Sveriges Radios program ”Ring P1” som lokala radiokanaler med liknande telefonväkterier.³²¹ Dessa hjälpmedel för medlemmarna understryker aktivisternas betydelse i kampanjarbetet. Partiledningens ambition är att skapa så starka incitament som möjligt genom att minska trösklarna för deltagande i kampanjarbetet. Något som kan göras genom att exempelvis förse medlemmarna med förslag på insändare eller telefonnumret till något av radions telefonväkterier. Men det handlar i Moderaternas fall också, vilket framgån tydligt, om aktivisternas inlemmande i den professionella kampanjorganisationen. Förutom samtal

³¹⁹ Moderaterna, 2006. *Medborgaren* – nr 2/06

³²⁰ Moderaterna, 2006. *Medborgaren* – februari.

³²¹ Moderaterna, 2006. *Medborgaren* nr 5.

med vänner och bekanta, uppmantras medlemmarna att använda medier som kanal, och de underkastas samma krav på presentationen av budskapen som ledande företrädare. För att vara moderat partigräsrot räcker det inte längre med att känna till sitt partis politik, man måste också känna till hur den ska kommuniceras.

De moderata partifunktionärerna är mycket positiva till dessa sätt att stödja medlemmarnas kampanjinsatser. En partiombudsman talar om hur viktigt det är att skapa en motvikt till Socialdemokraterna, som i hans ögon länge varit skickliga på att använda program som "Ring P1" för sin opinionsbildning. En annan talar om hur mycket medlemmarna uppskattade valnumret av Medborgaren, och den hjälpte dem.³²²

Bilden av hur Moderaterna försöker stödja och styra medlemmarnas kampanjinsatser förstärks av den broschyr med titeln "Fortsatt förnyelse", som våren 2007 skickades ut till de moderata partimedlemmarna. I broschyren beskrivs den politiska förnyelsen av Moderaterna, och vilka mål partiet har för den innevarande mandatperioden. Av särskilt intresse är resonemangen kring hur mötet med väljarna ska se ut. Bland annat skriver man om det språk de moderata aktivisterna bör använda när de pratar politik:

Vi ska fortsätta lägga stor vikt vid vårt språk. Det politiska språket är idag en barriär för människor. Vårt språk ska vara mer vardagsnära och ta sin utgångspunkt i människors vardag. Det handlar också om att våga vara personlig. Vi ska tala med väljarna om det som är relevant för dem.³²³

Under rubriken "Här är exempel på begrepp vi bör respektiv (sic!) bör undvika i vårt språk" kan man därefter läsa att de moderata partiaktivisterna inte bör tala om att "förändra", utan i stället om att "förbättra". Man ska inte heller använda ord som "offentliganställd" eller "privatisering". I stället föreslås "undersköterska" respektive "mångfald".³²⁴

Tanken är att aktivisternas språkbruk ska vara detsamma som ledande partiföreträdares, och att man på så sätt ska kunna försäkra sig om att kommunicera en enhetlig bild av Moderaterna. Precis på samma sätt som företag under parollen "integrerad kommunikation" brukar tala om att marknadsföringen ska ha samma budskap oavsett om det handlar om PR-insatser, TV-reklam eller printreklam.

---

³²² Intervjuer med M-funktionär 1 och 3.

³²³ Moderaterna, 2007. *Fortsatt förnyelse*.

³²⁴ Moderaterna, 2007. *Fortsatt förnyelse*.

Även om Moderaterna erbjuder de tydligaste exemplen på hur medlemmar-
nas kampanjarbete inlemmas i samma ramverk som partiernas professionella
kampanjarbete, finns liknade tendenser i Socialdemokraternas medlemstid-
ningar.

Huvudintrycket är dock att det, med undantag för valåret 2006, är glest mel-
lan uppmaningarna till externt orienterat kampanjarbete i medlemstidningar-
na. Däremot uppmantras medlemmarna regelbundet till deltagande i det
interna politiska arbetet. Det behöver emellertid inte innebära att den social-
demokratiska partiledningen valt att bortse från medlemmarnas kampanjar-
bete. Tvärtom kan budskapet i medlemstidningarna avspegla tanken, att in-
ternt deltagande i kvalificerat arbete, som exempelvis rådslag om partiets
framtida politik, leder till att medlemmarna i större utsträckning blir motive-
rade att delta i externt inriktat partiarbete – både genom vardagliga kontakter
och i mer organiserad form.

Två undantag är dock värda att nämna. Det handlar dels om återkommande
artiklar om betydelsen av medlemsvärning, som ligger i linje med partiets
medlemsideal som betonar en stor och socialt diversifierad medlemskår, dels
en kommentar från partisekreteraren Marita Ulvskog hösten 2004, där hon
menar att valrörelsen redan börjat och konstaterar, apropå de borgerliga par-
tiernas samarbete, att det är dags att värva både medlemmar och väljare:

Likväl är detta en maning till oss socialdemokrater att höja
temperaturen. Det är dags att värva nya och samla gamla med-
lemmar. Möta högern på hemmaplan och på det sätt vi kan
bäst: att samtala om politikens innehåll med andra och
varandra.³²⁵

Denna tidiga kallelse till valrörelse bör, precis som motsvarande text i Mo-
deraternas medlemstidning, ses som ett exempel på hur medlemmarnas
kampanjfunktioner integreras i det moderna kampanjpartiets arbetsformer.
När partierna genom massmedia bedriver en mer eller mindre permanent
valrörelse är det av betydelse att även medlemmarnas aktiviteter avspeglar
detta. Uppmaningarna till utåtriktade kampanjaktiviteter blir, inte oväntat,
betydligt vanligare under valåret 2006. I det nummer av *Aktuellt i partiet*
som utkom i april 2006 beskriver Marita Ulvskog i sin krönika, alla de möj-
ligheter till kampanjarbete som finns för medlemmarna – från samtal med
vänner och bekanta till aktiviteter i media:

---

³²⁵ Socialdemokraterna, 2004. *Samtal*, nr 3.

Din insats gör skillnad. Du kan också bidra till en socialdemokratisk valseger. Prata med dina nära och kära. Anmäl dig som valarbetare. Demonstrera på Första Maj. Ifrågasätt högerns politik på insändarsidor. Värva en ny medlem! På baksidan av detta nummer hittar du både en värvartalong och en affisch du kan klippa ut och sätta i din trappuppgång eller på jobbet.³²⁶

En ännu utförligare genomgång av hur medlemmarna kan delta i valrörelsen, återfinns i det nummer av *Aktuellt i partiet* som utkom månaden innan valet. Förutom samtal med vänner och bekanta, handlar det både om enkla insatser – som att bära en knapp med partimärket, dela ut flygblad i sitt bostadsområde och sätta upp en affisch på arbetsplatsen – till mer avancerade aktiviteter som att skriva insändare i lokalpressen och rikstidningarna. Andra exempel på medieaktiviteter som föreslås är att medlemmarna ska göra sin röst hörd i radio- och TV-program som handlar om valet. Under rubriken ”Använd Internet!”, uppmuntras medlemmarna också att delta i debatten på chattar och debattforum. ”Vi ska finnas där människor finns för att prata politik. Och många befinner sig på nätet, både unga och gamla”, konstaterar man. De socialdemokratiska medlemmarna uppmuntras också ta kontakt med partiet lokalt för att bli valarbetare och ”(d)ela flygblad på torget, koka kaffe och affischera tillsammans med andra.”. Värt att notera är också att Socialdemokraterna även efterlyser medlemmarnas ekonomiska stöd i form av bidrag till kampfonden, något som inte förekommer i andra nummer av partitidningen.³²⁷

Betoningen av politiska samtal i vardagen som medlemmarnas kanske viktigaste kampanjinstrument, blir ännu tydligare i partisekreteraren Marita Ulvskogs krönika i samma nummer av medlemstidningen:

Om var och en av oss som är medlemmar i partiet talar med 20 väljare – och övertygar dem om att socialdemokratin är det enda rimliga alternativet – då vinner vi också valet! Varje samtal, varje insats, är avgörande för om det är vi eller högern som får forma framtiden.³²⁸

Dessa mer praktiskt orienterade artiklar om vad man som medlem kan göra, kompletteras med en lång rad artiklar om regeringens politik, och partiets viktigaste förslag inför valrörelsen, men också om de politiska motståndarnas förslag. Ett nummer av medlemstidningen innehåller exempelvis en lista med de fem viktigaste argumenten för att rösta på Socialdemokraterna och en genomgång av Moderaternas förslag vad gäller arbetsmarknad och socialförsäkringar. I ett annat återfinns artiklar om den ekonomiska utvecklingen

³²⁶ Socialdemokraterna, 2006. *Aktuellt i partiet*, nr 1.

³²⁷ Socialdemokraterna, 2006. *Aktuellt i partiet*, nr 2.

³²⁸ Socialdemokraterna, 2006. *Aktuellt i partiet*, nr 2.

och Socialdemokraternas förslag till tandvårdsreform.³²⁹ Även om de inte är explicita uppmaningar till kampanjarbete bör givetvis de mer informationsinriktade artiklarna, som sammantaget utgör den dominerande delen av artiklarna i både *Samtal* och *Aktuellt i partiet* under hela den studerade perioden, ses ur ett kampanjperspektiv. Artiklar om den senaste budgetpropositionen, eller intervjuer med ledande socialdemokrater, fyller naturligtvis en central funktion om man från partiledningens sida vill att medlemmarna ska prata politik. Det är genom sådana artiklar som partimedlemmarna, som kanske inte är förtroendevalda och dagligen deltar i partirelaterat arbete, får information om de viktigaste frågorna just nu och de bästa argumenten som kan användas i samtal om politik.

Bilden av Socialdemokraternas förväntningar på medlemmarnas kampanjinsatser, kompletteras av partiets nationella hemsida – www.socialdemokraterna.se – där man under rubriken ”Agera!” presenterar en rad möjliga aktiviteter för partimedlemmar som vill engagera sig. Det rör sig om allt från att komma i kontakt med den lokala partiavdelningen eller med riksdagsledamöter, till enkla och mer kvalificerade opinionsbildningsinsatser. Ett exempel på det senare är att medlemmar och sympatisörer uppmanas att ringa till Sveriges Radios ”insändarprogram” Ring P1, som beskrivs som en ”bra kanal att använda för att säga sin åsikt eller sitt budskap”. På hemsidan finns tydliga instruktioner om hur man ska gå till väga för att komma i kontakt med programmet.³³⁰ Möjligheten ges också att skriva ut flygblad, som kan sättas upp ”på anslagstavlan på jobbet, i skolan eller i trappuppgången! Lägga det på fikabordet eller på disken i din butik!”³³¹ Medlemmar och sympatisörer har också möjlighet att beställa information och prenumerera på nyheter. Att syftet är att bidra till opinionsbildningsarbete i vardagen understryks: ”Diskutera politik med dina vänner! Här kan du beställa information!”³³² Bland de enklare, och mer traditionella kampanjinsatserna, återfinns möjligheten att beställa knappor och pennor med Socialdemokraternas logotyp.³³³

Likheterna med Moderaternas rekommendationer är tydliga, som vi kan se – den största skillnaden är att Moderaterna mer betonar vilka budskap medlemmarna ska föra ut. Genom att förse medlemmarna med tips och råd om hur de ska agera sänks barriären för deltagande i kampanjaktiviteter, samtidigt som man i Moderaternas fall försöker stärka kontrollen över vilka budskap aktivisterna använder.

---

³²⁹ Socialdemokraterna, 2006. *Aktuellt i partiet*, nr 1 och nr 2.

³³⁰ Socialdemokraterna, Ring till radio.

³³¹ Socialdemokraterna, Flygblad.

³³² Socialdemokraterna, Agera!.

³³³ Socialdemokraterna, Visa var du står!.

Den inriktning som finns i Moderaternas och Socialdemokraternas kampanjuppmaningar är inte alls lika tydlig i Miljöpartiets kommunikation med sina medlemmar. I valspecialnumret av medlemstidningen *Grönt* beskrivs inte hur partiets aktivister kan använda sig av ”Ring P1” eller vilka ord de ska använda, respektive inte använda. Förutom en rad artiklar om partiets politik, och vad man uppnått genom samarbetet med Socialdemokraterna, handlar det här mer om hur de på bästa sätt kan genomföra ett torgmöte eller få ut så mycket som möjligt av valstugan. Partiaktivisterna får råd om vilka tider som passar bäst för torgmöten, om betydelsen av att kontrollera mikrofoner och högtalare i förväg, men också om aktiviteter man ha vid valstugan; allt ifrån enkäter till klätterväggar och bordshockeyspel. Men även här är medialiseringen närvarande. Enkätresultaten kan presenteras för media eller så kan man prova mer udda kampanjmetoder som i sig lockar media:

Lyckade försök med att dela ut material gratis och betala en krona för att få tillbaka det har gjorts i bland annat Uppsala. Tanken är att broschyrerna ska kunna läsas av flera istället för att kastas när en person läst klart. Nedskräpningen minskar också. Detta är av intresse för media. Skicka, pressmeddelande!³³⁴

Miljöpartiets medlemstidning innehåller dessutom, på samma sätt som Moderaternas kampanjspecial, löstagbara vykort med samma motiv som partiets valaffischer – för partiaktivisterna att skicka till vänner och bekanta.

Huvudintrycket är dock att kampanjinsatser uppmuntras i mindre utsträckning hos Miljöpartiet, än hos Moderaterna och Socialdemokraterna. Att kampanjaktiviteter inte uppmärksammas i större utsträckning betyder naturligtvis inte att Miljöpartiet bortser från sina medlemmar som en kampanjressurs. Snarare bör det tolkas som att förutsättningarna för medlemmarnas aktivism delvis ser annorlunda ut i Miljöpartiet. Den ideologiska gemenskapen kan i Miljöpartiet tänkas vara en viktigare del av det erbjudande som lockar till engagemang, än i de andra partierna. Och med detta engagemang hos medlemmarna krävs eventuellt inte samma arbete med att sänka barriärerna för kampanjarbete. Men det kan också handla om att Miljöpartiet, som ett relativt nybildat parti, i sitt kollektiva minne har närmare till en tid då man var tvungna att helt förlita sig till ideellt arbete. Behovet av att uppmana till kampanjarbete är inte lika stort när medlemmarna ser det som naturligt att engagera sig.³³⁵

Ett intressant exempel på kontrasten till Moderaterna är den funktion på Miljöpartiets hemsida som låter medlemmarna, som komplement till det

---

³³⁴ Miljöpartiet, *Grönt* valspecial 2006.

³³⁵ Intervju med MP-funktionär 3.

centralt producerade, utforma sina egna broschyrer och flygblad.³³⁶ Detta tyder på en lägre grad av central styrning vad gäller kampanjaktiviteterna än hos Moderaterna, där det är svårt att föreställa sig att partiledningen skulle uppmuntra aktivisterna att formulera egna budskap som de sedan skulle sprida i partiets namn.

Samtidigt finns det även hos Miljöpartiet en tydlig insikt om behoven av att professionalisera kampanjarbetet. En partifunktionär talar om det i termer av ”att se till så att allt verkligen blir gjort”. Funktionären berättar om hur man i den senaste valrörelsen hade anställda i varje valstuga; inför valet annonserade man i medlemstidningen och anställde tolv personer som fick gå en tvådagars kampanjutbildning, och sedan turas om att bemanna partiets fyra valstugor tillsammans med de ideella krafterna.³³⁷

Erfarenheterna från valstugereportaget som Sveriges Televisions ”Uppdrag Granskning” gjorde i 2002 års valrörelse, där partiaktiva uttalade sig främlingsfientligt inför en dold kamera har gjort att man höjt kraven på partiets aktivister. Det menar en annan partifunktionär:

Erfarenheterna från 2002 gjorde att vi höjde kraven på dem som skulle stå i valstugorna [vid valet 2006]. Vi hade som krav att man skulle gå en valstugeutbildning, där vi förutom partiets politik också tog upp bemötandefrågor. Med rollspel fick man träna på hur man ska agera när det kommer personer som är kritiska till, eller ifrågasätter, partiets politik. Det är en svår avvägning hur hårda krav man kan ställa. Å ena sidan måste valstugan vara bemannad, å andra sidan vill man ha bra företrädare.³³⁸

Men partifunktionären konstaterar också att denna typ av utbildningar inte är garant för att allt ska fungera problemfritt. En person som gick utbildningen gjorde sedan under valrörelsen uttalanden i media, som kunde tolkas som ett stöd för det så kallade ”Osynliga partiets” vandalisering av borgerliga valstugor.³³⁹

Det erbjudande som ska locka till kampanjarbete är framförallt uppbyggt kring den politiska gemenskapen, det vill säga en indikator på kollektiva nyttigheter. Genom att förstärka denna, exempelvis genom olika typer av politisk information, hoppas partierna öka motivationen att delta i kampanjarbete. Men vad genomgången visar är att den politiska gemenskapen inte längre är kopplad uteslutande till partiets politiska ställningstaganden – den

---

³³⁶ Miljöpartiet, Engagera dig!

³³⁷ Intervju med MP-funktionär 1.

³³⁸ Intervju med MP-funktionär 4.

³³⁹ Intervju med MP-funktionär 4.

bygger även på de kampanjinstrument partiet tillhandahåller sina medlemmar. Särskilt i Moderaterna blir det tydligt att partiet även strävar efter att bygga en gemenskap kring hur aktivisterna ska agera, men även i övriga partier finns motsvarande tendenser. Detta illustrerar hur den politiska gemenskap partierna erbjuder sina medlemmar växer samman med de professionaliserade partiorganisationerna. Oavsett om man faktiskt är avlönad eller inte, är man som partimedlem en del av en professionell politisk gemenskap.

Det är intressant att sätta denna utveckling i relation till den kritik mot professionaliserade kampanjer som både moderater och socialdemokrater framfört mot misslyckandet i EMU-omröstningen, där kampanjarbetet till stor del byggde på professionella insatser. Medlemmarnas politiska samtal ses som en mer effektiv och mer förtroendeingivande form för opinionsbildning. Man kan fråga sig om det inte finns motsättning mellan att, å ena sidan tala om medlemmarna som partiets ambassadörer i vardagen, och å andra sidan förse dem med färdiga debattinlägg och kampanjmanualer. En möjlig förklaring till denna paradox kanske kan finnas i Moderaternas erfarenheter från valrörelsen 2002. I valrörelsen hade partiet till stor del valt bort valstugorna till förmån för mobila grupper av kampanjarbetare. När ”Uppdrag granskning” gjorde sina avslöjanden fanns det få ställen för väljarna att vända sig till för att få sina frågor besvarade. Det kan jämföras med valrörelsen 2006, då valstugorna var tillbaka, och de sista dagarna bemannades dygnet runt med välutbildade kampanjarbetare. 2002 års erfarenheter visade med andra ord både problemen med partiaktivister som säger fel saker, och med att välja bort gräsrotsarbetet. Lärdomen blev att inför valet 2006 budskapsträna de partiaktiva, samtidigt som det traditionella kampanjarbetet återkom.

Från aktiv till förtroendevald

Ett återkommande tema i intervjuerna med partifunktionärer i de tre partierna, är de ökade krav på partiets aktivister som följt i spåren av politikens medialisering. Även om man bara representerar sitt parti i en kommunal nämnd måste man vara beredd på att bli granskad av media, eller som en moderat partiombudsman uttrycker saken: ”Jag brukar fråga de förtroendevalda om de kan leva med att det eller det står på Aftonbladets löpsedel, eller om deras familj kan det.”³⁴⁰

Att fullt ut försäkra sig om att ett partis företrädare inte kommer uttala sig olämpligt i media, eller på något annat sätt skada partiet är, som flera partifunktionärer konstaterar, så gott som omöjligt. Den bästa garantin är, kanske fortfarande som en partiombudsman konstaterar, att man måste vara ganska välkänd för att få tunga uppdrag, och då kan man inte ha alltför mycket i

---

³⁴⁰ Intervju med M-funktionär 3.

bagaget. Samtidigt speglas de ökade kraven på partiernas företrädare i hur partiernas erbjudande till medlemmarna ser ut.

Flera av de intervjuade partifunktionärerna beskriver valrörelsen 2002 som ett uppvaknade i fråga om behovet av att ställa krav på dem som företräder partiet. Bakgrunden till detta är reportaget i ”Uppdrag granskning” där kampanjarbetare, som i många fall dessutom var förtroendevald för Moderaterna och Socialdemokraterna, gjorde främlingsfientliga uttalanden inför en reporter som med dold kamera uppträdde som väljare. Detta bidrog utan tvivel till Moderaternas kraftiga tillbakagång i valet några veckor senare. Föga förvånande, med tanke på Moderaternas kraftiga tillbakagång i valet, är det de moderata partifunktionärerna som talar mest om erfarenheterna från 2002 och hur detta påverkat partiets syn på sina företrädare.³⁴¹

Ett instrument som lyfts fram av de moderata partifunktionärerna är olika former av certifieringsprogram för valarbetare.³⁴² I Stockholms stad och län tvingades alla, oavsett bakgrund eller position i partiet, att genomgå en nio timmars utbildning – som omfattade både partiets politik och kampanjmetod – för att få representera partiet i exempelvis valstugor, och för att efter valet få förtroendeuppdrag. Kommunalsrådet tvingades alltså att sätta sig på skolbänken, tillsammans med den nyblivna medlemmen som ville jobba för Moderaterna i valrörelsen. Initiativet handlade dels om lärdomarna från 2002, men också om insikten att det är väldigt svårt att ställa krav på medlemmarna om man inte ger något tillbaka – i det här fallet en avancerad kampanjutbildning:

Om du inte deltar så gör det inget, men kom då inte och säg att du ska ha en massa uppdrag efter valet och kom då inte och säg att du vill företräda partiet under valrörelsen. Jag måste kunna säga till väljarna att den du talar med, som har en gul jacka och namnbricka, talar för partiet. Det var ett kvalitetskrav som växte fram ur lärdomarna från 2002.³⁴³

En partiombudsman beskriver hur certifieringsprogrammet initialt innebar en fullständig kulturkrock med hur man tidigare arbetat i partiet, då man varit tacksam om någon överhuvudtaget ställt upp och knappast ställt några krav på dem som uttalade sig för partiet. Effekten av certifieringskursen blev dock, beskriver partiombudsmannen, att gemenskapen och engagemanget bland de partiaktiva stärktes. Att de fick något av partiet, fick som effekt att man skapade en gemenskap.³⁴⁴

---

³⁴¹ Intervjuer med M-funktionär 1, 2 och 3, MP-funktionär 4 samt Lars Stjernqvist.

³⁴² Intervjuer med M-funktionär 1, 2 och 3.

³⁴³ Intervju med M-funktionär 1.

³⁴⁴ Intervju med M-funktionär 1.

Även om alla de moderata funktionärerna talar uppskattande om certifieringskursen, konstaterar en ombudsman att det inte är tillämpbart i ett litet distrikt. För att kunna fylla de funktioner som krävs under en valrörelse, måste man nöja sig med de medlemmar som finns och vill ställa upp. Däremot, konstaterar ombudsmannen, arrangerade man frivilliga medieutbildningar, där partiets kandidater tränades i att möta media.³⁴⁵

Även Moderaternas så kallade traineeprogram ska givetvis ses som ett sätt att försäkra sig om att partiet får förtroendevalda som är väl förberedda för sina uppdrag. I föregående avsnitt beskrevs hur traineeprogrammen används i medlemsvärvningssyfte, men de används även för att förbereda tidigare passiva medlemmar för en roll som förtroendevalda. Traineeprogrammen skulle kunna ses som en professionalisering av förtroenderollen. Personen kanske inte blir heltidsarvoderad, men underkastas samma krav som en heltidspolitiker. Det handlar inte bara längre om att ha ett politiskt engagemang, det handlar också om att ha vissa färdigheter och personliga egenskaper. Det är en bild som förstärks av Per Schlingmann när han talar om hur traineeprogrammen, med inspiration från brittiska politiska partier, skulle kunna utvecklas ytterligare med exempelvis tester av kandidaternas problemlösningsförmåga och sociala kompetens, på samma sätt som vid chefsrekryteringar i näringslivet.³⁴⁶ Både certifieringskurser och traineeprogram kan med andra ord förstås som sätt att bygga och utveckla den politiska gemenskapen, och på så sätt skapa bra partiföreträdare.

Även de socialdemokratiska partifunktionärerna diskuterar hur partiet kan försäkra sig om att de aktiva medlemmarna blir bra företrädare. Den allmänna bilden bland de intervjuade partifunktionärerna är att det bäst sker genom att personerna involveras i partiarbetet innan de tar på sig tyngre uppdrag.³⁴⁷

Det är framförallt ute i föreningarna som person- och lokalkännen finns, och med det också möjligheten att upptäcka om en person av en eller annan anledning inte skulle passa som förtroendevald, menar en socialdemokratisk partiombudsman. Den kontroll av kandidaterna som görs i samband med att listorna fastställs sker framförallt genom kontaktnät – man frågar helt enkelt runt i partiorganisationen bland personer som känner den tilltänkta kandidaten. Samtidigt konstaterar partiombudsmannen att det förekommer att man begär in olika registerutdrag på möjliga kandidater, om man hör rykten som inte går att få bekräftade på annat sätt. Det kan exempelvis handla om att undersöka om personen har skatteskulder hos kronofogden,

---

³⁴⁵ Intervju med M-funktionär 3.

³⁴⁶ Intervju med Per Schlingmann.

³⁴⁷ Intervjuer med S-funktionär 1, 2 och 3.

vilket diskvalificerat en person från att bli förtroendevald för Socialdemokraterna.³⁴⁸

Lars Stjernqvist gör en intressant iakttagelse om hur det minskade medlemsantalet påverkar möjligheten till den traditionella gallringsprocessen i partiföreningarna. Med färre medlemmar får allt fler personer tunga förtroendeuppdrag, utan att tidigare ha deltagit i politiskt arbete, konstaterar han. Det innebär att de riskerar att råka ut för problem som kunnat undvikas om de tidigare prövats i det interna arbetet. När steget in i politiken kan gå snabbt ökar med andra ord kraven på granskning av kandidaterna, både genom att de möjliga kandidaterna själva får redovisa saker som skulle kunna vändas mot dem, och genom initiativ som Moderaternas certifieringsutbildningar, menar Stjernqvist:

Jag tycker att det är ett bra initiativ med den typ av kampanjbetarcertifiering som Moderaterna använt sig av. Vi har sedan några val tillbaka ställt krav på kandidaterna att de ska redovisa sina fel och brister. Det handlar om att vi ska kunna säga till väljarna att de som står på listan har vi kvalitetssäkrat både politiskt och personligt. Den typen av åtgärder blir ännu viktigare när medlemsminskningen gör att det även i vårt parti går snabbare att göra karriär, och man inte känner personerna på samma sätt som tidigare.³⁴⁹

Ett annat sätt att komma åt problemet, menar Stjernqvist, skulle kunna vara att bryta trenden mot färre förtroendeuppdrag i kommunerna. Med fler uppdrag skulle inskolningsprocessen kunna ta lite längre tid, och de partiaktiva skulle vara bättre förberedda när de åtar sig de riktigt tunga uppdragen. Med det skulle också underlätta rekryteringen av förtroendevalda, då man snabbare skulle kunna erbjuda nya medlemmar konkreta uppdrag för partiet.³⁵⁰

Samtidigt som de socialdemokratiska funktionärerna talar om erfarenheterna från valrörelsen 2002, och riskerna med partimedlemmar som säger fel saker i media, ställer några frågan om utvecklingen inte nått så långt att det ställs allt för höga krav på fritidspolitikerna. Alla hyllar fritidspolitikers engagemang, men förväntar sig ändå att de ska vara som professionella politiker. Man måste förstå att fritidspolitikern, som säger något dumt, inte är representativ, konstaterar Lars Stjernqvist. Flera socialdemokratiska partiombudsmän är inne på samma spår när de konstaterar att det stora problemet kanske inte är att partiaktiva gör dumma uttalanden, något som ändå är så

---

³⁴⁸ Intervju med S-funktionär 3.

³⁴⁹ Intervju med Lars Stjernqvist.

³⁵⁰ Intervju med Lars Stjernqvist.

gott som omöjligt att helt ut försäkra sig mot, utan att de inte uttalar sig alls och inte syns som företrädare för sitt parti.³⁵¹

I dessa iakttagelser ligger ett stort mått av kritik mot medialiseringen av politiken – även på lokal nivå. Men oavsett hur man ställer sig till denna utveckling på ett principiellt plan, måste partierna förhålla sig till den när de förbereder sina medlemmar för förtroendeuppdrag. Ett sätt som lyfts fram av en socialdemokratisk partiombudsman är medieträningar för alla som ska ha tyngre uppdrag, som ordförande eller vice ordförande i kommunala nämnder.³⁵² Att kunna hantera media på ett professionellt sätt, är inte längre enbart ett krav för politiker på allra högsta nivå, utan även för ganska många fritidspolitiker.

När Miljöpartiets funktionärer talar om rekryteringen av förtroendevalda ser problematiken delvis annorlunda ut. Det finns ett stort behov av personer som är beredda att ta förtroendeuppdrag. Men medan många som går med i Moderaterna och Socialdemokraterna har tänkt i termer av kommunalpolitiska uppdrag, är det ovanligare bland nya medlemmar i Miljöpartiet, som snarare lockats av partiets ideologi än av möjligheterna att kunna påverka kommunalpolitiskt.³⁵³

Utmaningen för partiorganisationen blir att intressera personer, som i utgångsläget kanske har ett brinnande engagemang för globala miljö- och rättvisefrågor, för kommunalpolitik. En partifunktionär beskriver hur man letar efter egenskaper, som sakfrågeengagemang, förmågan att ta till sig komplex information och social kompetens, bland de nya medlemmarna för att kunna identifiera bra framtida förtroendevalda. Att hitta personer med dessa egenskaper blir allt viktigare allteftersom politiken blir mer komplex, framhåller en partifunktionär.³⁵⁴

Ett sätt blir att intressera de nya medlemmarna för förtroendeuppdrag är, tvärt emot Socialdemokraternas och Moderaternas tankar om att förbereda medlemmarna för uppdrag, att ge relativt oprövade medlemmar ersätтарыppdrag i kommunala nämnder, och hoppas att de får mersmak:

---

³⁵¹ Intervjuer med Lars Stjernqvist samt S-funktionär 1 och 2.

³⁵² Intervju med S-funktionär 1.

³⁵³ Intervjuer med MP-funktionär 3 och 4.

³⁵⁴ Intervju med MP-funktionär 2.

De flesta som kommer in som medlemmar har ett engagemang för miljöfrågorna på nationell eller global nivå, och har inte tänkt så mycket på kommunalpolitiken. Så vi frågar om det finns något i kommunalpolitiken de skulle kunna vara intresserade av, och om de vill prova på att vara ersättare i en nämnd. Ofta är det ett bra sätt att bli introducerad, och de flesta som blivit ersättare fortsätter i kommunalpolitiken.³⁵⁵

Ett liknande sätt att involvera de nya medlemmarna, som skiljer Miljöpartiet från Moderaterna och Socialdemokraterna, är traditionen att göra relativt nya medlemmar till kongressombud. Även det lyfts fram som ett sätt att lära sig mer om politiken, och motivera de nya medlemmarna att åta sig uppdrag:

En sak som skiljer Miljöpartiet från de andra partierna är att det inte automatiskt är de mest inflytelserika som åker som ombud på rikskongressen. Ofta försöker vi skicka även relativt nya medlemmar. Det är en bra politikerskola där man lär känna partiet.³⁵⁶

Snarare än att bygga politisk gemenskap, handlar Miljöpartiets erbjudande till de nya medlemmarna om att direkt erbjuda möjligheter att bli förtroendevald, och till att utöva politisk makt. Genom detta hoppas man motivera till ett ökat engagemang. Men att locka medlemmarna till att ta förtroendeuppdrag handlar också om att avdramatisera rollen som förtroendevald. En partifunktionär talar om att väldigt många partiaktiva har dåligt politiskt självförtroende, och menar att det hänger samman med medialiseringen av politiken. Många medlemmar tror att de måste kunna leverera lika snabba och initierade svar som språkrören, konstaterar funktionären. Därför gäller det att erbjuda kurser och studiecirklar som syftar till att man ska känna sig säkrare i rollen som förtroendevald. Det kan exempelvis handla om att lära sig att argumentera på ett mer kommunikativt sätt, och snabbt kunna besvara väljarnas frågor eller ta en debatt.³⁵⁷

Att det inte är helt oproblemiskt att, som Miljöpartiet, ge uppdrag till oprövade medlemmar understryks av flera partifunktionärer. Det handlar inte bara om att man riskerar att skrämja bort människor, om de blir erbjudna uppdrag för snabbt eller får för många uppdrag. Man borde också göra mer för att kvalitetssäkra de förtroendevalda – men samtidigt finns inte så många medlemmar att välja mellan, och man får vara glad att partiet kan fylla alla platser, konstaterar en partifunktionär. En annan partifunktionär talar om hur det kanske är lite för lätt att få uppdrag för Miljöpartiet. Den gallring som sker i andra partier är betydligt mindre i Miljöpartiet. Det handlar om att

---

³⁵⁵ Intervju med MP-funktionär 3.

³⁵⁶ Intervju med MP-funktionär 4.

³⁵⁷ Intervju med MP-funktionär 2.

partiet har ganska få medlemmar som ska besätta relativt många uppdrag. Men också om rotationsprincipen, som gör att Miljöpartiets förtroendevalda bara får sitta en viss tid på ett och samma uppdrag. Det gör att urvalsprocessen blir lidande, menar funktionären. I större kommunorganisationer frågar man visserligen regelmässigt de potentiella kandidaterna om de har något i sitt förflutna som media kan dra upp, men i de flesta mindre kommuner är det omöjligt med den typen av kvalitetssäkring av kandidaterna.³⁵⁸

Partiernas erbjudande för att locka nya medlemmar att ta förtroendeuppdrag består av en kombination av indikatorer på kollektiva och selektiva nyttigheter. Bland de tydligaste exemplen på selektiva nyttigheter återfinns Moderaternas så kallade traineeprogram, som diskuterades utförligare i avsnittet om rekrytering av nya medlemmar, och som i korthet går ut på att medlemmar värvas med det uttalande erbjudandet om en karriärväg till förtroendeposter. Men även Miljöpartiets strategi att erbjuda nyblivna partimedlemmar förtroendeuppdrag, är ett exempel på hur möjligheten att bli förtroendevald används som en del i erbjudandet för att engagera nya medlemmar. Precis som i fråga om erbjudandet som ska locka till kampanjarbete är även den politiska gemenskapen, och indirekt den sociala gemenskapen, – det vill säga indikatorer på kollektiva nyttigheter – en viktig del av erbjudandet som ska få medlemmarna att överväga en roll som förtroendevald. Det handlar exempelvis om att erbjuda medlemmarna utbildningar och andra aktiviteter som förbereder dem för rollen som förtroendevald, eller som fördjupar deras kunskaper om partiets politik, ideologi eller olika aspekter av praktiskt politiskt arbete. Att stärka gemenskapen fyller en dubbel funktion. Dels knyter det medlemmarna närmare partiet, både genom att den politiska övertygelsen stärks och genom sociala band, och gör dem därmed mer benägna att fylla de önskade funktionerna. Dels innebär det en möjlighet för partierna att forma sina medlemmar så att de uppfyller mallen för en bra partiföreträdare, i fråga om exempelvis språkbruk och framtoning.

Slutsatser - hur ska medlemmarna bli goda partiföreträdare?

Två trender framträder när man studerar det erbjudande som ska få medlemmarna att involvera sig i partiorganisationen, och få dem att fylla funktioner som kampanjarbetare och förtroendevalda. Det rör sig för det första om ambitionen att professionalisera aktivisternas arbete, vilket förändrar karaktären på den politiska gemenskap som partierna erbjuder. Självklart kommer inte alla av de partiaktiva att bli heltidsavlönade partifunktionärer. Däremot är det uppenbart att de krav som ställs på partimedlemmarna, i deras arbete med att företräda partiet, alltmer kommer att påminna om de som ställs på ledande företrädare. Det handlar exempelvis om att kunna använda de rätta kampanjmetoderna, att kunna uttala sig i media, och att använda de rätta

---

³⁵⁸ Intervjuer med MP-funktionär 1 och 3.

budskapen. För det andra kan man se en diskussion om hur möjligheterna till politisk maktutövning kan förstärkas för att locka till engagemang. Här diskuteras partiföreträdarna bland annat nya former för medlemsinflytande över politiken, men också om nya karriärvägar till förtroendeposter.

Den politiska gemenskapen, det vill säga en indikator på kollektiva nyttigheter, ses som en viktig del i erbjudandet som ska få medlemmarna att engagera sig i kampanjarbetet. Det handlar dels om att, genom informationsinsatser och utbildningar, öka medlemmarnas kunskap om partiets politik, men också om att få medlemmarna att känna större samhörighet med partiet. Den gemenskap partierna erbjuder är emellertid inte bara kopplad till partiets politiska ställningstaganden, den är även intimt sammankopplad med partiernas professionaliserade kampanjorganisationer. Särskilt i Moderaterna blir det tydligt att partiet även strävar efter att bygga en gemenskap kring hur aktivisterna ska agera, genom exempelvis utbildningar och information om hur kampanjaktiviteter ska genomföras. Men även i övriga partier syns motsvarande tendenser. Undersökningen visar med andra ord att den politiska gemenskapen är en mycket viktig del av erbjudandet som ska locka till aktivism, men den får alltmer karaktären av en professionell gemenskap. I stället för enbart att bygga på gemensamma ideologiska värderingar och politiska ställningstaganden, bygger den även på gemensamma uppfattningar om vilka aktiviteter man som partiföreträdare bör genomföra och hur man som partiaktivist ska uppträda.

För att förstärka medlemmarnas engagemang framhålls möjligheterna till politisk maktutövning som en viktig del av partiernas erbjudande. Det gäller särskilt i Miljöpartiet och Socialdemokraterna, som båda har en tradition av att betona medlemsinflytandet, där partifunktionärerna diskuterar behovet av att utveckla och konkretisera formerna för medlemsinflytande för att på så sätt stärka medlemmarnas engagemang. En annan indikator på selektiva nyttigheter är möjligheterna att bli förtroendevald, som särskilt i Moderaterna har en framträdande roll genom de så kallade traineeprogrammen där medlemmar värvas med det uttalande erbjudandet om en karriärväg till förtroendeposter. Men även Miljöpartiets strategi att erbjuda nyblivna partimedlemmar förtroendeuppdrag, är ett exempel på hur möjligheten att bli förtroendevald blir en del av erbjudandet som ska locka nya medlemmar till engagemang.

Trots skillnader mellan partiernas erbjudanden är det intressant att notera hur mycket partierna har gemensamt. Att de som är intresserade av ett politiskt engagemang är allt mer krävande, allteftersom alternativen till partipolitiken blir fler, påverkar hur partiernas utformar sina aktiviteter. Men inte heller grundläggande förändringar av politikens villkor, som exempelvis medialiseringen, lämnar partiernas medlemsorganisationer opåverkade.

7. Partiernas behov av medlemmar

Ett ingångsvärde i analysen är tanken att partiernas erbjudande till medlemmarna avspeglar de funktioner medlemmarna ska fylla i partiorganisationen. Ser man framförallt expressiva värden med medlemmarna, exempelvis i form av en bred medlemskår som kan ge partiet legitimitet, kommer man sannolikt att betona kollektiva nyttigheter – som politisk och ideologisk gemenskap. Ser man däremot i huvudsak instrumentella värden med medlemmarna kommer man att erbjuda selektiva nyttigheter, som möjligheter att utöva politisk makt och möjligheter att bli förtroendevald. Ju högre förväntningar partiet har på medlemmarnas deltagande, desto specifikare måste erbjudandet vara. Detta måste också ses mot bakgrund av att de potentiella medlemmarna, enligt partifunktionärerna, ställer större krav än tidigare för att välja ett partipolitiskt engagemang. Partipolitiken är inte den enda möjliga engagemangsformen för människor med ett politiskt intresse, och det räcker därför inte längre att locka med ideologisk och social gemenskap, menar partifunktionärerna.

I de studerade partierna finns, som framgått, uttryck för såväl de expressiva som instrumentella värdena med partimedlemmar. Det tydligaste exemplet på en betoning av de expressiva värdena står Socialdemokraterna för, när partiets funktionärer betonar hur ambitionen att vara en bred politisk rörelse hänger samman med att man har en bred medlemskår. Samtidigt är det tydligt att de instrumentella värdena har en mycket viktig roll när de tre partierna bedömer behovet av medlemmar.

Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet ser medlemmarna som en viktig resurs i kampanj- och opinionsbildningsarbetet. Medlemmarnas betydelse sätts både av moderater och socialdemokrater i relation till ja-sidans misslyckande i EMU-omröstningen, där kampanjarbetet till stor del byggde på professionella insatser. Det blir också tydligt att partierna står inför en gemensam utmaning i att försäkra sig om rekryteringen av framtida förtroendevalda – samtidigt som det blir allt svårare att värva medlemmar. Att partifunktionärer i både Miljöpartiet och Socialdemokraterna talar om baksidan med att medlemmar ibland alldeles för snabbt får tunga förtroendeuppdrag, understryker i vilken utsträckning partierna blivit rekryteringsorganisationer för valda uppdrag. Slutsatsen som partifunktionärerna drar är att partiernas erbjudande måste förstärkas för att kunna rekrytera medlemmar som kan fylla dessa funktioner.

Detta behov av att konkretisera erbjudandet leder i flera fall till en betoning av indikatorer på selektiva nyttigheter. Moderaterna väljer att betona möjligheterna att bli förtroendevald, genom att skapa särskilda karriärvägar in i partiet för personer som vill bli förtroendevalda, så kallade traineeprogram

för nya medlemmar. Nya medlemmar ska inte längre behöva gå den långa vägen genom föreningsarbete, innan de får möjlighet att kandidera till exempelvis kommunala förtroendeposter. Socialdemokraterna understryker däremot möjligheterna till politisk maktutövning, genom att betona att formerna för medlemsinflytande måste bli mer konkreta för att på så sätt göra partimedlemskap attraktivare. Genom exempelvis utökad användning av rådslagsinstrumentet hoppas man kunna locka fler att bli medlemmar och aktiva i partiorganisationen. Skillnaden mellan Moderaterna och Socialdemokraterna kan sannolikt förklaras av partiernas olika historia och skilda partikulturer. I Moderaterna har medlemsorganisationen aldrig haft samma tyngd som riksdagsgruppen, i formulerandet av politiken, vilket gör det naturligare att erbjuda förtroendeposter som instrument för att stärka medlemmarnas engagemang. I Socialdemokraterna har medlemsorganisationen, i linje med folk rörelsetraditionen, alltid haft en större tyngd i fråga om partiets politik, vilket gör det naturligt att förstärka denna aspekt av partimedlemskapet. Trots skillnaderna i vilka indikatorer på selektiva incitament som erbjuds är syftet desamma: att göra partimedlemskap och partiengagemang mer attraktivt.

Detta innebär emellertid inte att indikatorer på kollektiva nyttigheter – som politisk, ideologisk och social gemenskap – skulle sakna betydelse i partiernas erbjudande till medlemmarna. Tvärtom har de i flera fall stor betydelse. Det gäller exempelvis Moderaternas starka betoning av den politiska gemenskapen i sitt värningsmaterial och i arbetet med att aktivera nya medlemmar. Särskilt tydlig blir betydelsen av indikatorer på kollektiva nyttigheter i Miljöpartiet där den ideologiska gemenskapen framstår som den enskilt viktigaste delen av det erbjudande som ska locka till medlemskap och aktivism. Den ideologiska gemenskapens betydelse i Miljöpartiet kan kopplas till partiets position som ett relativt nytt parti med en vision om ett samhälle som skiljer sig kraftigt från dagens. För någon som väljer att engagera sig i Miljöpartiet kan ideologin helt enkelt tänkas vara en betydligt viktigare del av erbjudandet än för någon som väljer att engagera sig i Moderaterna eller Socialdemokraterna. Något som givetvis också kommer att avspeglas i partiets arbete med att värva och engagera medlemmar. Samtidigt betonar även Miljöpartiet möjligheterna till politisk maktutövning, och möjligheterna att bli förtroendevald, i sitt erbjudande till potentiella och nya medlemmar.

Trots partiernas olikartade historia och olika organisatoriska traditioner, uppvisar de stora likheter när det gäller frågan om hur man ska locka till sig och engagera medlemmar. Indikatorer på selektiva nyttigheter, som möjligheten att bli förtroendevald och möjligheten att utöva politisk makt, har en framskjuten plats i den kombination av nyttigheter partierna erbjuder nya och befintliga medlemmar. Detta bör ses mot bakgrund av karaktären hos partiernas behov av medlemmar.

Att partierna, trots professionalisering och medialisering, behöver medlemmar blir tydligt i undersökningen. Men det blir också tydligt att man har en instrumentell syn på medlemmarna, där de integreras i de professionaliserade kampanjorganisationerna eller förväntas fylla rollen som förtroendevalda företrädare. Både företrädare för Moderaterna och Miljöpartiet talar i undersökningen nästan uteslutande om medlemmarna ur ett instrumentellt perspektiv. Socialdemokraterna håller däremot i större utsträckning fast vid synen på en stor medlemskår som ett värde i sig, då den skänker legitimitet åt partiets politik, samtidigt som även de betonar vikten av att ha medlemmar som kan fylla förtroendeposter och bemanna kampanjer. För att kunna rekrytera medlemmar, och få dessa att åta sig kvalificerade arbetsuppgifter i partiorganisationen, måste partierna förstärka sitt erbjudande – något som i sin tur tycks förstärka de selektiva nyttigheternas roll i partiernas erbjudanden.

Denna utveckling knyter medlemmarna närmare partiledningen. Ju viktigare de selektiva nyttigheterna blir i erbjudandet till medlemmarna, och ju mer medlemmarna blir inriktade på att fylla funktioner som förtroendevalda eller kampanjarbetare, desto mer kommer de sannolikt att likna partiledningen, sett till förutsättningarna för engagemanget. Det utmanar föreställningarna – som de formulerats av exempelvis Panebianco och i John Mays ”lag om kurvlinjära opinionstrukturerna inom politiska partier” – om spänningar inom partiorganisationer mellan dessa två grupper.³⁵⁹

Såväl Panebianco som May menar att spänningarna kan förklaras av att olika grupper har olika förutsättningar för sitt engagemang. Medan partieliten regelbundet tvingas möta väljarna, och för sina uppdrag är beroende av väljarna, är partiaktivisterna till stor del oberoende av partiernas valresultat. Det gör att det är den ideologiska och politiska gemenskapen, och inte möjligheterna att bli förtroendevald eller utöva politisk makt, som antas ha betydelse för aktivisterna. Om partierna, som undersökningen visar, använder selektiva nyttigheter för att locka till medlemskap och aktivism, kan det emellertid tänkas innebära att medlemmarna i större utsträckning blir beroende av valresultaten för sitt engagemang.

Detta ökade beroende av valresultatet skulle kunna öppna för en ökad flexibilitet i fråga om politiska ställningstaganden. Partiledningarnas handlingsfrihet att genomföra den typen av kursomläggningar, som vi på senare år fått se i exempelvis Moderaterna och Miljöpartiet, skulle med andra ord öka. Därmed inte sagt att partiledningarnas tillvaro skulle bli enklare. Från att ha ställt krav på ideologisk renlärighet, kan medlemmarna i allt större utsträckning tänkas kräva valframgångar som villkor för sin lojalitet och sitt engagemang. Frågan är vad som är enklast att tillgodose för en partiledning?

---

³⁵⁹ Panebianco, 1988, sid 26-27. May, 1973.

Medlemmarna och deras partier

8. Att ta steget in i partipolitiken

Att bli medlem

När de aktiva partimedlemmarna får frågan om deras förväntningar på partimedlemskapet, då de först blev medlemmar, kan svaren – oberoende av partitillhörighet - grovt sett delas in i två kategorier. Dels de som talar om att de inte hade några särskilda förväntningar, och dels de som talar om att man förväntade sig att på ett eller annat sätt kunna påverka genom sitt partimedlemskap. Det är viktigt att påpeka att den ställda frågan handlar om förväntningar på partimedlemskapet, det vill säga vilka delar av ett partiengagemang som lockade, eller helt enkelt vad man ville ha ut av sitt partimedlemskap. Frågan handlar med andra ord inte om grundläggande motiv, som exempelvis ideologisk eller sakpolitisk övertygelse, utan om det erbjudande från partierna som påverkade beslutet att bli partimedlem.

De som talar om begränsade förväntningar, när de först blev partimedlemmar, lyfter i de flesta fall fram de mer eller mindre slumpartade omständigheterna som fick dem att bli medlemmar.³⁶⁰ Det kan handla om att man känner någon som är medlem, och blir medbjuden på ett möte, utan att man egentligen har några större förväntningar på vad det kan innebära. En socialdemokratisk partiaktivist berättar exempelvis om hur det började med en inbjudan av en granne: ”Jag blev medbjuden på ett partimöte av en granne. Det var trevligt. Mycket folk, god mat och vi diskuterade politik. Det kändes så bra att jag ville fortsätta att gå på mötena.”³⁶¹

I andra fall kan det som för en miljöpartist handla om ens arbete med miljöfrågor som gör att man tar steget och blir medlem:

Jag hade inte en tanke på att bli partimedlem och hade ganska stora betänkligheter kring hur de existerande partierna fungerade. Jag såg mig själv som en fritänkare och vill inte binda mig. Men jag gjorde en utredning åt Miljöpartiet, där jag analyserade kommunernas avfallsplaner, och efter det tryckte partiet på.³⁶²

Man skulle kunna problematisera denna typ av utsagor. Är beslut att bli partimedlem verkligen så slumpmässiga som det framställs av vissa intervjupersoner? Kanske ska uttalanden som dessa ses som ett sätt tona ned betydelsen

³⁶⁰ En liknande bild framkommer i en studie av den kommunalpolitiska miljön i Helsingborg, Fredriksson, 2003, sid 91. Många av intervjupersonerna beskriver där inledningen på sitt engagemang som slumpmässig – ”det bara blev så”.

³⁶¹ Intervju med S-aktivist 11.

³⁶² Intervju med mp-aktivist 1.

av, exempelvis, politiskt aktiva familjemedlemmar eller ett starkt politiskt intresse. Samtidigt kan det mycket väl vara så, att det var just det faktum att man blev medbjuden på ett partimöte, eller fick frågan om att bli partimedlem, som realiserade det latent intresset att engagera sig partipolitiskt.

Frånvaron av förväntningar på vad partimedlemskapet ska ge, handlar också i många fall om att det uppfattas som en ensidig relation. Man vill visa sitt stöd för ett parti eller en viss idé om hur samhället ska se ut, men förväntar sig egentligen inte att få något tillbaka av partiorganisationen. Partimedlemskapet ses som ett föreningsmedlemskap bland andra. Det närmaste man tänkt sig vad gäller aktivitet är att kanske att hjälpa till i valrörelsen. Vad medlemskapet framförallt handlar om är i stället att gentemot sig själv eller omvärlden visa var man hör hemma. Det vill säga ett uttryck för tanken att det partierna kan erbjuda är ideologisk eller politisk gemenskap. Ett tydligt exempel på detta är en moderat kommunalpolitiker som gick med i partiet i slutet av 1960-talet och beskriver sitt beslut som ett sätt att "visa tillhörighet i en röd tid".³⁶³ Men även bland personer som gått med långt senare i en politiskt mindre polariserad tid återkommer tankegången. Detta synsätt sammanfattas av en moderat partiaktivist:

Jag hade varit politiskt medveten länge och hade klart för mig vad jag tyckte. När Muf hade en kampanj på min skola tyckte jag att det var en bra sak att gå med för att visa mitt ställningstagande. Men då hade jag egentligen inga förväntningar att få något tillbaka.³⁶⁴

Ideologisk och sakpolitisk gemenskap är båda exempel på de kollektiva nytigheter som partierna erbjuder. Viljan att understryka sin politiska tillhörighet, genom ett medlemskap i det parti man sympatiserar med, är precis som i citatet ett återkommande tema i samtalen med partiaktivister. Det illustrerar att de kollektiva nytigheternas betydelse för det initiala beslutet att gå med i ett politiskt parti knappast kan underskattas.

Även bland de som talar om att de förväntade sig att kunna påverka är det få som kan, eller vill, konkretisera vilka konkreta påverkansmöjligheter de såg framför sig. Tvärtom är talet om påverkan svårt att skilja från förväntningarna om ideologisk och politisk gemenskap. Snarare än att själv vara med och utforma de konkreta besluten, vill man vara med i en organisation som kan påverka samhället i en viss riktning. Man har en bild framför sig att partier är en väg att påverka, men samtidigt är osäkerheten kring vilka påverkansmöjligheter ett partimedlemskap faktiskt innebär ganska stor. En moderat partiaktivist, som idag har flera tunga uppdrag i sin kommun, är representativ för

---

³⁶³ Intervju med m-aktivist 5.

³⁶⁴ Intervju med m-aktivist 10.

detta synsätt. Partiaktivisten reflekterade inte över konkreta påverkansmöjligheter, i form av exempelvis uppdrag:

Jag gick med för att kunna påverka, men reflekterade egentligen inte över olika påverkansmöjligheter. Som ny medlem är man ju så uppfylld av sina åsikter och värderingar. Det var knappast så att jag tänkte att "när jag blir stor ska jag bli riksdagsman".³⁶⁵

Påverkansmöjligheterna blir här enbart en förlängning av upplevelsen av ideologisk och politisk gemenskap, och bör med andra ord förstås som ett exempel på kollektiva nyttigheter. Ett liknande resonemang, om viljan att vara med i en grupp som kan påverka, förs av en socialdemokratisk partiaktivist. Aktivisten blev partimedlem utifrån ett engagemang för utrikespolitik, och en vilja att påverka i internationella frågor – men utan närmare tankar kring vilka konkreta möjligheter som partiengagemanget erbjöd:

För mig handlade det om att jag var förbannad över invasionen av Irak, Det kanske är långsökt att gå med i ett parti av den anledningen, men ska man sitta i soffan och gnälla eller ska man göra något? Jag började i en helt annan ände, och det var först när jag hamnade i en nämnd som jag insåg hur viktig kommunalpolitiken är.³⁶⁶

Att flertalet av dem, som förväntat sig att kunna påverka genom sitt parti-medlemskap, ger uttryck för vaga uppfattningar om hur påverkan faktiskt ska ske, innebär inte att alla har denna uppfattning. Bland de intervjuade partiaktivisterna finns även de som har en tydligare bild av vilka påverkansmöjligheter som erbjuds. De är dock relativt få jämfört med dem som talar i mer vaga termer om påverkan.

I den utsträckning förväntningarna om påverkansmöjligheter konkretiseras, handlar det nästan uteslutande om missnöje med lokala frågor eller om ett intresse för att påverka sin närmiljö. Inte minst engagerar frågor som skolan och barnomsorgen, och egna erfarenheter av dessa. Det gäller både personer som själva går i skolan eller har sin skoltid i nära minne, eller personer som har barn i skol- eller förskoleåldern. En moderat partiaktivist beskriver hur de egna erfarenheterna från skolans värld inverkade på att ta steget in i partipolitiken:

Jag gick med för att jag upplevde väldigt stora nedskärningar i skolan. Dels är gymnasielärare, men jag har också tre barn som då gick i skolan. Till slut kände jag att det gått för långt. Jag

---

³⁶⁵ Intervju med M-aktivist 7.

³⁶⁶ Intervju med S-aktivist 1.

ville påverka och såg den politiska strukturen som en möjlig arena. Men jag ville också lära mig hur det hela fungerar, hur beslut fattas.³⁶⁷

I viljan att påverka kommunala frågor sker en tydlig glidning, i riktning mot en bild av påverkansmöjligheterna som stämmer mer överens med indikatorerna på selektiva nyttigheter. Man vill, som personen i citatet, vara med och konkret påverka utformningen av politiken, och man vill bli förtroendevald. Vad partiet kan erbjuda är instrumenten för att uppnå detta, inte bara möjligheten att stödja en viss idé om hur exempelvis skolan borde utvecklas.

Bland de intervjupersoner som ger uttryck för mer specifika initiala förväntningar kring påverkansmöjligheterna, exempelvis i form av en ambition att sträva efter förtroendeuppdrag, hänger detta ofta samman med tidigare erfarenheter av politiskt eller fackligt arbete. Gemensamt för dem är att de alla talar om hur de är personer som alltid haft nära till engagemang – från Unga örnar och elevråd, till fackföreningar och husockupationer, eller politiskt arbete i ett annat land. Genom dessa former av engagemang har de fått en bild av hur den politiska processen ser ut, och bildat sig en uppfattning om hur man kan påverka genom olika demokratiska beslutsprocesser. Möjligtvis finns det anledning att problematisera uttalanden som lyfter fram hur man “alltid” varit engagerad i olika politiska sammanhang – kanske är det en identitet som förstärks genom ett omfattande partipolitiskt engagemang. Men det kan naturligtvis lika gärna vara så att en engagemangsform sänker inträdesbarriären till en annan. Medan merparten av de intervjuade partiaktivisterna talar om påverkan som en kollektiv nytta, talar dessa aktivister i större utsträckning om att få tillgång till specifika påverkansmöjligheter, som ligger närmare bilden av selektiva nyttigheter. En miljöpartistisk aktivist beskriver exempelvis sitt steg från den utomparlamentariska politiken till partipolitiken:

Jag har alltid haft åsikter och velat vara med och tycka till. När jag var 18-19 år följde jag med några kompisar och kramade träd för att protestera mot ett motorvägsbygge, jag satt på gatan för att stoppa bilar och ockuperade hus. Men efter att ha rest mycket insåg jag att det är väldigt bra här jämfört med många andra ställen, och bestämde mig för att bli fritidspolitiker. Kan alla andra som jag mött genom åren, kan jag väl också. Så jag gick in på MP-kansliet och slickade kuvert hela valrörelsen 1998.³⁶⁸

Erfarenheterna av engagemang utanför partipolitiken kombineras, särskilt bland Miljöpartiets aktivister, med ett deltagardemokratiskt ideal – med

---

³⁶⁷ Intervju med M-aktivist 11.

³⁶⁸ Intervju med MP-aktivist 10.

andra ord den klassiska republikanska tanken att vi som medborgare har en skyldighet att engagera oss i politiken. Att engagera sig politiskt är, som en aktivist beskriver det, ”något alla ska göra någon gång i livet”.³⁶⁹ Det egna engagemanget ses därmed mot bakgrund av att det är bra om så många som möjligt engagerar sig politiskt:

Jag ville engagera mig kommunalpolitiskt. Eftersom jag är väldigt intresserad av trafikfrågor ville jag sitta i en teknisk nämnd och vara med och påverka. Alla borde vara med och påverka någon gång i sitt liv, politiskt eller genom föreningsengagemang.³⁷⁰

Med tanke på de svenska politiska partiernas folkrörelseinspirerade organisationsmodeller, skulle man kunna tänka sig att möjligheten att påverka partierna genom de interna beslutsprocesserna skulle lyftas fram som en påverkansväg – bland dem som gick med i politiska partier med en uttalad förväntan om att kunna påverka. Trots detta är det endast några miljöpartister som lyfter fram möjligheten att internt kunna påverka partiet som en viktig förväntan på medlemskapet. Kanske avspeglar det en realistisk syn på vilka interna påverkansmöjligheter ett partimedlemskap egentligen innebär. I ett relativt nytt och litet parti, som Miljöpartiet, finns det fortfarande möjlighet att som enskild medlem på allvar vara med och utveckla partiets politik, eller vrida den i en viss riktning. En partiaktivist som varit med i Miljöpartiet i något år berättar:

I många sakfrågor är jag nog mer enig med Vänsterpartiet, men tillväxtfrågan fällde avgörandet när jag gick med i Miljöpartiet. Jag ville se om man kan påverka partiet internt och flytta det till vänster. Min bild var att Miljöpartiet nog var ganska lätt att påverka.³⁷¹

Vid sidan om olika former av påverkansmöjligheter – som indikerar förekomsten av både kollektiva och selektiva nyttigheter i partiernas erbjudanden – är en utbredd initial förväntning på partimedlemskapet möjligheten att lära sig mer om politik och hur politiska beslut fattas. Några talar om att lära sig mer, andra om att få bättre inblick i vad som händer i kommunen där man bor. Ofta, men inte alltid, är den som ovav kopplad till en vilja att kunna påverka. Ambitionen att genom partimedlemskapet få lära sig mer finns även bland dem som öppet talar om att de blev partimedlemmar med en uttalad ambition att bli förtroendevald. En miljöpartistisk partiaktivist berättar exempelvis:

---

³⁶⁹ Intervjuer med MP-aktivist 4.

³⁷⁰ Intervju med MP-aktivist 9.

³⁷¹ Intervju med MP-aktivist 12.

Jag såg absolut att jag skulle ha uppdrag, men först ville jag vara med och lära mig mer om partiet, den politiska processen och var man faktiskt kan påverka. Sedan trodde jag inte att jag skulle få uppdrag så snabbt som jag fick.³⁷²

Tanken på partiengagemanget, som ett sätt att lära sig mer om politik, hänger samman med tanken på partimedlemskapet som en källa till social gemenskap, där man får möjlighet att träffa andra med samma liknande politiska uppfattningar, diskutera och fördjupa sitt politiska intresse. Precis som med ideologisk och sakpolitisk gemenskap ska social gemenskap ses som ett exempel på kollektiva nyttigheter – möjligheten att uppleva social gemenskap tillfaller potentiellt alla partimedlemmar. Att gå med i ett politiskt parti för att lära känna och umgås med likasinnade har historiskt sett varit en viktig drivkraft för människor som sökt sig till politiska partier. De intervjuade partifunktionärerna menar dock att denna grund för engagemang minskat.³⁷³ Ett bra exempel på hur det historiskt sett ut ger en äldre socialdemokratisk partiaktivist:

När jag engagerade mig var det i Metalls socialdemokratiska förening på min arbetsplats. Jag såg det mycket som en social gemenskap där jag gick studiecirklar och utbildningar, men tänkte inte så mycket på att påverka. Så småningom fattade man vad det gick ut på.³⁷⁴

Hur representativ denna bild är för hur det såg ut i partierna tidigare ligger vid sidan om denna undersökning. Däremot kan vi dels konstatera att den stämmer väl överens med bilden av hur det såg ut tidigare i partierna, dels att det inte tycks lika vanligt idag att tala om den sociala gemenskapen som en viktig initial förväntan på partimedlemskapet. Idéer om påverkansmöjligheter, eller tankar på sakpolitisk gemenskap, framträder som vanligare förväntansbilder. Det tydligaste undantaget från denna bild är de partiaktivister i undersökningen som engagerat sig via ungdomsförbunden. Många pratar om hur man gillade att diskutera och prata om politik, och hur man som en aktivist beskriver det ”sökte ett socialt sammanhang” för detta.³⁷⁵ En yngre miljöpartist berättar hur den sociala gemenskapen lockade vid sidan om att lära sig mer om politik:

---

³⁷² Intervju med MP-aktivist 11.

³⁷³ Intervjuer med Lars Stjernqvist, Håkan Wählstedt samt M-funktionär 1 och 3.

³⁷⁴ Intervju med S-aktivist 12.

³⁷⁵ Intervjuer med S-aktivist 6.

Då ville jag mest lära mig mer. Men när jag väl var med gav det mig mycket att träffa andra ungdomar som verkligen ville göra något. Jag hade många kompisar som inte orkade engagera sig. Så det var befriande att träffa likasinnade som trodde på möjligheten att förändra.³⁷⁶

Kanske är det så att den sociala gemenskapens betydelse underskattas i undersökningen. Som partiaktivist kan man vara mer benägen att tala om de renodlat politiska förväntningarna, som kanske upplevs som mer relevanta. Samtidigt ska betydelsen av att få ett socialt sammanhang, där man kan ägna sig åt sitt politiska intresse tillsammans med likasinnade, inte underskattas, vilket intervjuerna med personer med bakgrund i ungdomsförbunden illustrerar. Det som ändå talar för att den sociala gemenskapen har relativt liten betydelse som initial förväntan, är att den snarare växer fram och ökar i betydelse allteftersom man varit aktiv i partiorganisationen en tid, och lärt känna sina partikamrater. Det först då det sociala livet börjar kretsa kring partiet.

Bland de intervjuade partiaktivisterna återfinns både de som gått med i ett politiskt parti med tydliga förväntningar om att kunna bli förtroendevald, och de som blivit medlemmar med små eller inga konkreta förväntningar. Den dominerade bilden är dock att kollektiva nyttigheter i form av ideologisk och politisk gemenskap har mycket stor betydelse för beslutet att bli medlem. Som ny medlem vill man framförallt understryka sin ideologiska eller politiska tillhörighet, för sig själv och för andra. Bland personer som engagerar sig genom ungdomsförbunden tillkommer dessutom förväntningen om att genom medlemskapet få ett socialt sammanhang för sitt politiska intresse – även det en indikator på kollektiva incitament. Många talar även om initiala förväntningar om att kunna påverka, men i många fall är det vaga förväntningar som snarare handlar om att man vill se en viss samhällsutveckling, än ambitioner att genom att aktivt politiskt arbete vara med och genomföra politiska beslut. Den förskjutning i riktning mot selektiva nyttigheter, eller selektiva incitament, som enligt Panebianco utmärker det elektoralt-professionella partiet, är med andra ord relativt osynlig när man studerar partiaktivisternas initiala förväntningar.

Att intervjupersonerna i stor utsträckning ger uttryck för vaga initiala förväntningar kan jämföras med Jan Fredrikssons iakttagelse i kommundemokratiutredningen, att många av hans intervjupersoner ger intryck av att de tagit steget in i politiken av mer eller mindre slumpartade omständigheter. Bakom detta, konstaterar han, döljer sig dock i många fall att personerna kommer från en samhällsengagerad och politisk miljö.³⁷⁷ Det kan finnas

---

³⁷⁶ Intervju med MP-aktivist 7.

³⁷⁷ Fredriksson, 2001, sid 220

många anledningar till varför partiaktiva tonar ner sina initiala förväntningar. Det kan handla om att man inte vill framstå som alltför karriärlistisk, eller att man faktiskt inte riktigt minns vad det var som gjorde att man tog steget och blev partimedlem. Men det kan också handla om att de konkreta möjligheterna till engagemang och påverkan, som partimedlemskapet erbjuder, helt enkelt är svåra att relatera till innan man befinner sig på insidan. För det är uppenbart att förväntningarna blir allt mer konkreta ju mer engagerad man blir som medlem.

Samtidigt som aktivisterna talar om den initiala frånvaron av konkreta förväntningar, beskriver de hur snabbt engagemanget växer genom känslan av att kunna göra sin röst hörd i olika politiska sammanhang, exempelvis på partiföreningsmöten och öppna fullmäktigegruppsmöten. Detta kan ses som en successiv förskjutning från kollektiva till selektiva nyttigheter. När man går med i ett parti är det kollektiva nyttigheter som huvudsakligen lockar, som ideologisk och politisk samhörighet, men allteftersom man tar större del i partiarbetet blir de selektiva nyttigheterna, i form av konkreta påverkansmöjligheter, viktiga för om man fortsätter att vara engagerad och väljer att bli aktiv. En beskrivning om hur ett långvarigt kommunalpolitiskt engagemanget föddes kommer från en socialdemokratisk partiaktivist. Partiaktivisten berättar om att, på ett av ett av sina första partimöten i början av 1980-talet, lyckas ändra en formulering i ett lokalt programdokument:

På ett av de första mötena jag var med på höll man på att arbeta med ett nytt kommunalt program. Jag gillade inte en formulering i förslaget och gick igenom mina synpunkter. Det kanske är det enda inflytande jag haft, men jag fick verkligen betalt första dagen.³⁷⁸

Att man sugns in i partiorganisationen behöver emellertid inte handla om en förskjutning mot selektiva nyttigheter som i exemplet ovan. Det kan också handla om känslan av att få ett socialt sammanhang för sitt politiska engagemang – att träffa och umgås med andra som har samma politiska och ideologiska intresse och övertygelse. En yngre moderat kommunalpolitiker berättar exempelvis hur den sociala gemenskapen i ungdomsförbundet påverkade denne att bli mer och mer aktiv, trots att initialt ha sett sitt partimedlemskap som ett passivt stöd för partiet:

Jag var passiv medlem under gymnasietiden i en annan stad. Men när jag flyttade hem igen upptäckte jag av en slump att en kompis hade en kompis som var moderat, och då kom jag in i det gänget och blev successivt mer och mer engagerad.³⁷⁹

---

³⁷⁸ Intervju med S-aktivist 8.

³⁷⁹ Intervju med M-aktivist 12.

Citatet illustrerat att kollektiva nyttigheter, som social gemenskap, även kan vara viktig för ett fördjupat engagemang. Den generella bilden är dock att de selektiva nyttigheterna blir allt viktigare ju mer engagerad man blir – detta understryks inte minst av partiaktivisternas beskrivningar av hur det gick till när de fick sina första förtroendeuppdrag.

Att få förtroendeuppdrag

Även om de flesta av de intervjuade partiaktivisterna säger sig ha blivit partimedlemmar, utan några tydliga förväntningar om karriärer som förtroendevalda, har de alla förr eller senare tagit steget och blivit en del av respektive partis kärna av aktiva. Hur gick det då till när intervjupersonerna tog steget och blev förtroendevalda företrädare för sitt parti?

Den vanligaste beskrivningen av steget in i rollen som förtroendevald är att tala om det som ”ett naturligt steg”.³⁸⁰ Många engagerar sig med otidliga förväntningar på partimedlemskapet, men sedan tar man successivt små steg mot ett ökat engagemang, och en tydligare förväntansbild. När man varit medlem i ett parti ett tag – lärt känna andra medlemmar, gått på möten, börjat sätta sig in i olika sakfrågor och deltagit i kampanjaktiviteter – vill många något mer med sitt partiengagemang. Då är det självklara steget att söka förtroendeuppdrag för att kunna vara med där besluten fattas. Eller som en moderat beskriver det: ”Man befinner sig i en miljö där man är väldigt engagerad och det blir självklart att ta förtroendeuppdrag. Har man en åsikt ska man inte bara tycka.”³⁸¹

Liknande beskrivningar av att, genom umgänget med andra partimedlemmar, socialiseras in i tanken på förtroendeuppdrag som en självklar del av ett partiengagemang, ges av flera av de intervjuade Socialdemokraterna. Allteftersom man lär känna fler känns det naturligt att själv vilja vara med där besluten fattas: ”När man började diskutera och umgicks med de aktiva SSU-medlemmarna växte engagemanget. Man kände att ‘det där måste jag också vara med i - att komma in där de riktiga besluten fattas’.”³⁸²

Det partiaktivisterna i citaten illustrerar är samspelet mellan de olika nyttigheter partierna erbjuder. Den sociala gemenskapen fortsätter att ha betydelse för att fördjupa partiengagemanget. Samtidigt kan man se en successiv förskjutning, i riktning mot ökad betydelse för selektiva nyttigheter, allteftersom det fördjupande engagemanget gör att man får upp ögonen för de

---

³⁸⁰ Intervjuer med M-aktivist 5, 7, 10, 12, och S-aktivist 2 och 10 samt MP-aktivist 1.

³⁸¹ Intervju med M-aktivist 7.

³⁸² Intervju med S-aktivist 10.

möjligheter som förtroendeuppdrag innebär. Som ny medlem är man uppfylld av den politiska, ideologiska och sociala gemenskapen – men allteftersom man blir mer engagerad blir ens förväntningar på att själv kunna påverka mer tydliga, och då blir kommunala förtroendeuppdrag ett naturligt steg.

En snarlik aspekt på insocialiseringen i partiorganisationen handlar om, hur man som ny partimedlem dras med i den omfattande diskussion om fördelningen av förtroendeuppdrag, som förs i varje parti inför och efter ett val. Även om man bara har en vag uppfattning om vad det innebär att vara förtroendevald, ser man att andra vill bli det och då vill man själv ha uppdrag, konstaterar den aktiva Socialdemokraten. Men det handlar också om att det ganska snart i ett partimedlemskap blir tydligt vilka det är som påverkar och var. Många beskriver hur man för att kunna påverka ”på riktigt” bör vara förtroendevald, eftersom att det är i sammanträdesrummen som besluten fattas.³⁸³

När partiaktivisterna talar om att påverka ”på riktigt” är det tydligt att det handlar om påverkan som politisk maktutövning. Det handlar inte längre enbart om att ge stöd åt en viss samhällsutveckling, det handlar om att själv vara med och utforma och fatta de konkreta besluten. Det handlar med andra ord om en förskjutning, från kollektiva till selektiva nyttigheter. Denna perspektivförändring blir tydlig i intervjuerna med några moderata partiaktivister som talar om hur de tog steget från ungdomsförbundet till kommunalpolitiken. Om man vill försöka göra verklighet av det man diskuterat i ungdomsförbundet, inser man snart att påverkansmöjligheterna är begränsade ”om man nöjer sig med att hålla tal på Muf-konferenser”, konstaterar de.³⁸⁴

Situationen i ett ungdomsförbund, där diskussionen ofta förs på ett mer ideologiskt plan än i moderpartierna, är förstås tillspetsad. Men i princip handlar det om motsvarande process, oavsett om man tar vägen via ett ungdomsförbund eller inte. Man kommer in med mer principiella idéer om att förändra samhället, och efter en tid i partiorganisationen inser man hur man kan vara med och förverkliga idéerna. Då blir de selektiva nyttigheterna, i form av förtroendeuppdrag och konkret inflytande över partiets politiska utveckling, allt viktigare för engagemanget. En miljöpartistisk kommunalpolitiker berättar hur denne gick med i partiet för att påverka, men utan en tanke på förtroendeuppdrag, bara för att ganska snart ompröva sin syn:

---

³⁸³ Intervjuer med M-aktivist 1, 3, 6 och 10, S-aktivist 1, 10 och 13 samt MP-aktivister 6 och 8.

³⁸⁴ Intervjuer med M-aktivist 1, 2 och 7.

Jag ville skapa opinion och förändra attityden hos människor genom demonstrationer och utställningar. Men mycket av det politiska arbetet visade sig vara mer parlamentariskt. Det är i fullmäktige, nämnder och styrelser man påverkar mest. Då kändes det också naturligt att ta uppdrag.³⁸⁵

Att man blir intresserad av förtroendeuppdrag är emellertid inte enbart ett resultat av insocialisering i partiorganisationerna och umgänge med andra partiaktiva. Åtminstone i Moderaterna finns, som även framgått i tidigare avsnitt om partiernas syn på sina medlemmar, uttalande ambitioner att förbereda sina medlemmar för förtroendeposter genom att tala om en karriärstege för moderata partimedlemmar. Det vill säga att partierna lyfter fram de selektiva nyttigheterna för att locka till fördjupat engagemang. En yngre moderat kommunalpolitiker berättar hur de på ungdomsförbundets utbildningar uppmuntrades att planera och sätta upp mål för sina partiengagemang: ”När jag gick utbildningen för unga moderater var en uppgift att sätta upp mål för sig själv. Då var det naturligt att sätta upp målet att när jag fyller 18 vill jag ha ett kommunalt uppdrag.”³⁸⁶

Kanske kan man, mot bakgrund av partiernas behov av att fylla de förtroendeposter man tilldelats efter valen, rentav tala om en förväntan från partiorganisationens sida om att man ska ta uppdrag om man är aktiv. Det är knappast något nytt – medlemmar som arbetat länge i partiet har alltid belönats med förtroendeuppdrag. Så även om man inte själv tar initiativet har man som aktiv i partiorganisationen förr eller senare ofta blivit erbjuden förtroendeuppdrag. Eller som en Socialdemokrat beskriver saken: ”Jag tänkte inte så mycket på kommunala uppdrag. Men för 20-30 år sedan delade vi ut mycket mer flygblad än idag. Och när man delat ut tillräckligt många flygblad fick man ett uppdrag.”³⁸⁷

Däremot kan man argumentera för att processen sannolikt går mycket snabbare idag. Det handlar förstas om att antalet medlemmar är mindre, vilket gjort att partimedlemmarna uppmuntras att ta uppdrag, snarare än att vänta på sin tur. Precis som i Moderaterna finns det i Miljöpartiet, en uttalad ambition att få nya medlemmar att ta förtroendeuppdrag, men där finns sällan samma tid för förberedelse som i Moderaterna. En rad miljöpartister berättar hur de snabbt fått förtroendeuppdrag i kommuner. Inte minst berättar de hur de nappat på partiets medlemsutskick om att man behöver personer till olika förtroendeuppdrag. En miljöpartist, som sitter i en av kommunens viktigaste nämnder, berättar exempelvis hur det endast handlade om veckor från steget att bli medlem, till en nominering för ett tungt nämnduppdrag: ”Jag skickade

---

³⁸⁵ Intervju med MP-aktivist 8.

³⁸⁶ Intervju med M-aktivist 6.

³⁸⁷ Intervju med S-aktivist 8.

in ansökan på vinst och förlust efter tre veckor som medlem, mest för att visa upp mig. Om jag suttit i valberedningen hade jag aldrig nominerat mig till ett så viktigt uppdrag.”³⁸⁸

Det är lätt att se partimedlemmarnas steg in i rollen som förtroendevald, som ett resultat av ömsesidiga önskemål. Partimedlemmarna vill ha konkreta påverkansmöjligheter, och partiorganisationerna kan erbjuda denna selektiva nytthet i form av förtroendeuppdrag – samtidigt som de tillgodoser sina behov av förtroendevalda. I de flesta fall tycks denna bild stämma relativt väl. Samtidigt är det en långtifrån entydig utveckling. Den sociala och politiska gemenskapen spelar även här en viktig roll som drivkraft för det fördjupade engagemanget. Framförallt yttrar det sig i form av plikt känslor gentemot partiorganisationen när frågan om förtroendeuppdrag kommer på tal. En yngre moderat kommunalpolitiker konstaterar exempelvis att: ”På något sätt förväntas det att man tar nästa steg och blir förtroendevald om man fortsätter att vara aktiv efter gymnasiet. Men jag hade inte gjort det om det inte kändes roligt.”³⁸⁹

Med detta perspektiv blir partiaktivisternas vilja att ta på sig förtroendeuppdrag inte längre enbart en fråga om selektiva nyttheter. Pliktkänslorna gentemot partiorganisationen ska ju snarare förstås som en förlängning av känslorna av ideologisk, politisk och social gemenskap – det vill säga indikatorer på kollektiva nyttheter. Även om den dominerande bilden är att steget in i rollen som förtroendevald framförallt tas för att konkretisera påverkansmöjligheterna, och möjlighet att utöva politisk makt, ska känslorna av plikt och lojalitet gentemot partiorganisationen inte underskattas. Det blir inte minst tydligt när intervjupersonerna reflekterar över hur de reagerade när de fick det första erbjudandet om förtroendeuppdrag. Gemensamt för samtliga intervjupersoner är att de inte tvekade inför erbjudandet. Förutom möjligheten att påverka, talar många om känslan av förtroende och hur de kände sig hedrade av att få frågan om att bli förtroendevald. En miljöpartist berättar exempelvis om känslorna när vid erbjudandet om sitt första nämnduppdrag: ”Jag blev positivt överraskad när jag fick frågan, och kände mig lite hedrad av att de trodde att jag som ungdom och helt ny medlem kunde klara av uppdraget.”³⁹⁰

Det som intervjupersonen i citatet ger uttryck ska förstås mot bakgrund av plikt- och lojalitetskänslor gentemot partiorganisationen. Som medlem har

---

³⁸⁸ Intervju med MP-aktivist 12.

³⁸⁹ Intervju med M-aktivist 12.

³⁹⁰ Intervju med MP-aktivist 7.

man lagt ner mycket tid på sitt engagemang, och genom erbjudandet om ett förtroendeuppdrag visar partiet att engagemanget är ömsesidigt.³⁹¹

I den utsträckning intervjupersonerna talar om en gnutta tvekan inför erbjudandet om förtroendeuppdrag, tycks man snabbt komma över den. Intervjupersonerna talar, som vi kan se, om att konkretisera sina påverkansmöjligheter. Samtidigt beskriver några intervjupersoner hur de egentligen inte hade någon aning om vad det innebar när de fick sitt första uppdrag, men att nyfikenheten får dem att tacka ja. I några fall kan det bli som med den moderate kommunalpolitikern som av en slump hamnade i en nämnd, numer som ordförande:

Jag satt på kansliet och klistrade kuvert när Muf-ordföranden kom ut ur sammanträdesrummet och frågade om jag ville sitta i socialnämnden. Jag visste inte vad socialnämnden var, men var sugen på att prova på förtroendeuppdrag. Så efter en minuts övertalning tackade jag ja till något jag inte visste vad det innebar.³⁹²

Partiaktivisternas beskrivning av hur det gick till när de fick sina första förtroendeuppdrag, illustrerar att steget till att bli förtroendevald kan förstås som en kombination av de kollektiva och selektiva nyttigheter partierna erbjuder sina medlemmar. Å ena sidan får de selektiva nyttigheterna allt större betydelse allteftersom man blir mer engagerad i partiorganisationen. Man vill konkretisera de påverkansmöjligheter man initialt endast hade en vag uppfattning om, och då blir det naturligt att eftersträva ett förtroendeuppdrag. Å andra sidan fortsätter de kollektiva nyttigheterna i form av politisk, ideologisk och social gemenskap att ha betydelse, nu i form av lojalitet gentemot partiorganisationen.

Sammanfattning och slutsatser

När partifunktionärerna i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet gavs möjlighet att reflektera över vad som krävs för att locka människor att engagera sig partipolitiskt talade de alla om behovet av att kunna erbjuda konkreta påverkansmöjligheter. Då de i form av nya former för internt medlemsinflytande, och tydliga möjligheter att nå kommunala förtroendeuppdrag – vilket ger en indikation på betydelsen av selektiva nyttigheter. Ideologisk, politisk och social gemenskap är enligt partifunktionärerna inte ett tillräckligt starkt erbjudande för att människor ska engagera sig. Dessa iakttagelser

---

³⁹¹ Detta kan jämföras med Jan Fredrikssons undersökning om motiven bakom kommunalpolitiska engagemang. Även här talar flera intervjupersoner om plikt känslor mot partiorganisationen. Fredriksson, 2001, sid 236.

³⁹² Intervju med m-aktivist 10.

ligger med andra ord nära idén, om att dagens partier skulle utmärkas av de selektiva nyttigheternas betydelse.

När de aktiva medlemmarna själva får beskriva vad de initialt hade för förväntningar på partiengagemanget, framkommer däremot en annan bild. Visst finns det personer i alla tre partier, som när de blev medlemmar förväntade sig konkreta möjligheter till politisk maktutövning, exempelvis genom kommunala förtroendeuppdrag. Men merparten av intervjupersonerna talar i stället om vaga förväntningar, som snarare för tankarna till indikatorer på kollektiva nyttigheter – social, ideologisk och sakpolitisk gemenskap. Många beskriver hur de såg partimedlemskapet som en ensidig relation, där de ville visa sitt stöd för en viss politisk eller ideologisk inriktning utan egentliga förväntningar på att få något tillbaka. Andra talar om en förväntan att på ett eller annat sätt kunna påverka, men utan att närmare precisera vilka konkreta påverkansmöjligheter man såg framför sig, vilket gör det till ett argument snarlikt det att visa sitt stöd för en viss samhällsutveckling. Men de finns också de som talar om att lära sig mer om politik, och att få diskutera politik och träffa likasinnade.³⁹³

Det finns ett antal möjliga sätt att förstå skillnaderna, mellan partiaktivisternas och partifunktionärernas förväntningar på partimedlemskapet, när de blev medlemmar. En möjlig förklaring kan vara att kulturellt betingad blygsamhet hindrar partiaktivisterna från att säga att de redan från början eftersträfvade förtroendeuppdrag. En annan tänkbar förklaring kan vara att även politiskt intresserade personer har begränsade kunskaper om hur kommunala beslut fattas. Kunskapen om, att det är som förtroendevald man kan utöva inflytande – vilket är den vanliga uppfattningen bland intervjupersonerna – är något som successivt växer fram i och med att engagemanget fördjupas. Slutligen är det förstås så att det, bakom de skilda uppfattningarna om initiala förväntningar, även döljer sig perspektivskillnader. Som ny partimedlem kanske man sonika inte reflekterar särskilt mycket över vad man vill ha ut av ett partimedlemskap. Att, flera år efter att man blivit medlem, fundera över vilka förväntningar man egentligen hade blir då oerhört svårt, och kan lätt tänkas resultera i den typ av vaga formuleringar som intervjuundersökningen gett en rad exempel på. Som partisekreterare och partiombudsman har man det däremot som jobb att fundera över vad människor vill ha ut av ett partiengagemang, vilket leder till en betydligt konkretare bild.

Även om bilden av de initiala förväntningarna pekar i riktning mot de kollektiva nyttigheter som partierna erbjuder, visar intervjuerna med partiaktivister att förväntansbilden relativt snabbt konkretiseras, och med detta följer

---

³⁹³ Detta kan jämföras med Fredriksson 2001, som i sin intervjuundersökning om motiv för kommunalpolitiskt engagemang i många avseenden kommer till liknande slutsatser.

en ökad betydelse för de selektiva nyttigheterna. De allra flesta beskriver valet, att ta förtroendeuppdrag, som ett naturligt steg i den process som inleddes med att man blev medlem. Även om man initialt inte tänkt tanken på förtroendeuppdrag, socialiseras man – under förutsättning att man väljer att se sitt partimedlemskap som något mer än ett passivt postgirostöd – in i ett synsätt där förtroendeuppdrag ses som en självklar del av ett partiengagemang. Denna insocialisering handlar exempelvis om att man umgås med personer som redan har förtroendeuppdrag, och om den omfattande diskussion om fördelningen av förtroendeuppdrag som förs i alla partier inför och efter allmänna val. Men också att man uppmuntras av partiorganisationen och andra aktiva att ta förtroendeuppdrag.

Det är rimligt att tolka detta som en förskjutning i riktning mot selektiva nyttigheter. Vad intervjupersonerna ger uttryck för är en vilja att själva vara med och påverka de konkreta beslutens utformning, inte bara stödja en viss politik. Man vill, som en intervjuperson uttrycker det, vara med och påverka ”på riktigt”, och då blir möjligheterna till maktutövning och förtroendeuppdrag viktiga delar av det partierna kan erbjuda. Samtidigt lever de kollektiva nyttigheterna, såsom politisk och ideologisk gemenskap, vidare i form av plikt känslor mot partiorganisationen – man förväntas ställa upp när man blir tillfrågad och man inspireras genom umgänget med sina partikamrater att söka förtroendeuppdrag.

Resultaten av intervjuundersökningen kan jämföras med Peder Nielsens undersökning för kommundemokratiutredningen som visade liknande resultat. Där uppgav 73 procent av de partimedlemmar, som har något uppdrag i partiet, att de är positiva till åta sig kommunala förtroendeuppdrag. Av dem som har varit på något partimöte det senaste året, men som inte har något internt uppdrag, är 46 procent positiva, medan 34 procent av de passiva medlemmarna ställde sig positiva till kommunala förtroendeuppdrag.³⁹⁴

Man kan också koppla undersökningresultatet till Gissur Erlingssons och Richard Öhrvalls studie av kommunalpolitiska engagemang. De menar att det finns en utbredd potentiell uppdragsvillighet, som enbart väntar på att frigöras genom att partierna ger rätt erbjudande. Däremot framstår intervjupersonerna överlag som mer drivna i sina engagemang än personerna i Erlingssons och Öhrvalls undersökning, som karaktäriseras som ”motvilligt engagerade”, och snarare övertalade av andra att ta uppdrag än beredda att själva ta initiativ för att fördjupa sitt engagemang.³⁹⁵

Partierna får allt färre medlemmar, men de som är kvar tycks överlag positivt inställda till att ta på sig förtroendeuppdrag. Det är i sammanhanget värt att

---

³⁹⁴ Nielsen, 2001, sid 40.

³⁹⁵ Erlingsson & Öhrvall, 2010, sid 51.

notera att det inte föreligger några större skillnader mellan de olika partierna, de skillnader som framkommer ligger framförallt på individnivå. Däremot ger intervjuerna med partiaktivisterna inget entydigt stöd till Panebiancos tanke att de selektiva nyttigheterna skulle ha en dominerande ställning om man vill förstå aktivismen i dagens partier. Om man ska förstå vad som lockar de som tar steget in i partipolitiken, handlar det snarare om ett samspel mellan indikatorer på såväl kollektiva som selektiva nyttigheter. Initialt dominerar indikatorerna på kollektiva nyttigheter, som ideologisk, sakpolitisk och social gemenskap. Däremot kan man argumentera för att de selektiva nyttigheterna som partierna erbjuder tycks få allt större betydelse allteftersom engagemanget fördjupas.

I nästa avsnitt kommer vi att undersöka hur partiaktivisternas förväntningar ser ut idag. Vad i partiernas erbjudande är det som lockar de förtroendevalda miljöpartisterna, Moderaterna och Socialdemokraterna?

9. Att vara aktiv

Vad man vill ha ut av sitt partiengagemang

I föregående avsnitt beskrev de partiaktiva hur förväntningarna på vad partimedlemskapet kan ge, konkretiseras allteftersom engagemanget fördjupas. De initiala förväntningarna som till stor del kretsar kring ideologisk, politisk och social gemenskap – det vill säga indikatorer på kollektiva nyttigheter – kompletteras med allt tydligare förväntningar om att kunna utöva politisk inflytande genom exempelvis förtroendeuppdrag. När intervjupersonerna får frågan vad de idag vill ha ut av sitt partimedlemskap, bekräftas denna bild av de selektiva nyttigheternas betydelse för de partiaktivas engagemang.

I stor utsträckning handlar intervjupersonernas svar om möjligheterna att själva vara med där politiken utformas, och där de politiska besluten tas, det vill säga möjligheterna till politisk maktutövning. När man väl varit aktiv i en partiorganisation ett tag tycks de andra förväntningarna på vad ett partiengagemang kan ge hamna i skymundan. Att lära sig mer framstår inte som en lika stark drivkraft när man väl befinner sig på politikens insida. Samma sak gäller de initiala förväntningarna om att få träffa likasinnade och diskutera politik. Därmed inte sagt att dessa delar av parternas erbjudanden helt skulle förlora sin betydelse. Tvärtom finns det anledning att misstänka att betydelsen av gemenskaps känslor underskattas i intervjuerna. Efter en tid som partiaktiv blir känslan av gemenskap, social och politisk, sannolikt en så självklar del av ens liv att man knappast reflekterar över det i termer av förväntningar på partimedlemskapet. Denna förskjutning hos de partiaktiva, från mer allmänna förväntningar på gemenskap och en vilja att visa tillhörighet, till en ambition att kunna utöva konkret påverkan, sammanfattas väl av en socialdemokratisk kommunalpolitiker:

Det känns som mina förväntningar har lyfts till en annan nivå eftersom jag känner att jag har så pass stora påverkansmöjligheter på det politiska arbetet i kommunhuset. Tidigare handlade det om att få folk att reagera mot orättvisor eller främlingsfientlighet. Nu kan det handla om lokala frågor som att vi har en skola här i kommunen där det inte fungerar.³⁹⁶

Citatet illustrerar förskjutningen från ett mer allmänt ideologiskt engagemang, som kan förstås i termer av indikatorer på kollektiva nyttigheter, till förväntningar om att kunna utöva politisk makt, det vill säga ett uttryck för de selektiva nyttigheter partierna erbjuder. I det första skedet är det partiets förmåga att kunna erbjuda en ideologisk, politisk eller social gemenskap som står i centrum. I den senare får partiets förmåga att erbjuda förtroendeupp-

³⁹⁶ Intervju med S-aktivist 3.

drag, och andra möjligheter till maktutövning, en allt större betydelse. Denna beskrivning av förväntningarna på partiengagemanget är representativ för partiaktivisterna i denna undersökning. För det allra flesta intervjupersoner är förväntningarna om att kunna påverka intimt sammankopplade med intervjupersonens kommunala förtroendeuppdrag, och den ställning dessa uppdrag ger i partiorganisationen. Flera intervjupersoner, med olika partitillhörighet, talar exempelvis om att påverka hur skolorna i kommunen fungerar. Andra exempel är den socialdemokrat som talar om att vara med och lösa problem på några av kommunens äldreboenden, en moderat partiaktivist pratar på motsvarande sätt om att få arbeta med ”fritidssektorns utmaningar som exempelvis ledarförsörjning”, medan en miljöpartist talar om att genom sina sakkunskaper kunna utöva inflytande i miljönämnden.³⁹⁷

Dessa beskrivningar understryker betydelsen av att kunna se konkreta resultat av det politiska engagemanget, eller vad som skulle kunna beskrivas som möjligheter till politisk maktutövning. En socialdemokratisk kommunalpolitiker med en lång karriär bakom sig, bland annat som heltidsarvoderad politiker under en period, reflekterar över hur viktig känslan av att nå handfasta resultat varit under den politiska karriären:

I kommunen och fritidsnämnden är politiken så påtaglig. Du kan vara med och fatta ett beslut och två-tre dagar senare kan du gå ut på stan och se ditt beslut i verkligheten. Därför har jag aldrig haft någon ambition att bli riksdagsledamot. Jag är alltså resultatinkriktad för att ha ett sådant uppdrag.³⁹⁸

Citatet illustrerar även hur förtroendeuppdrag inte alltid hänger samman med möjligheter till politisk maktutövning. Att vara riksdagsledamot kan ses som förknippat med framförallt status och materiella fördelar, vilket också indikerar selektiva nyttigheter. Men möjligheten till politisk maktutövning återfinns, enligt intervjupersonen, snarare på andra förtroendeposter.

Att förväntningarna handlar om, vad som bäst kan förstås som politisk maktutövning, blir också tydligt när intervjupersonerna kopplar den positiva känslan av att påverka till att vara i majoritet. Visst kan det vara roligt att komma på snärtiga repliker i en fullmäktigedebatt, men på det stora hela är det rätt trist att vara i opposition konstaterar exempelvis en miljöpartist. En annan miljöpartist talar om känslan av att göra skillnad när man får med sig majoriteten i en fråga man driver. En moderat talar om hur det varit en viktig drivkraft att komma i majoritet och på så sätt kunna förverkliga politiken.³⁹⁹

---

³⁹⁷ Intervjuer med M-aktivist 4, 5, 11 och 14, S-aktivist 4 och 16 samt MP-aktivist 1, 11 och 16.

³⁹⁸ Intervju med S-aktivist 12.

³⁹⁹ Intervjuer med M-aktivist 10 samt MP-aktivist 1 och 16.

Det är värt att framhålla att det framförallt är miljöpartister som talar om sin frustration över att befinna sig i opposition. Man skulle kunna anta att det vore enklare för ett relativt nytt och i vissa avseenden mer ideologiskt drivet parti, som Miljöpartiet, att anpassa sig till oppositionsrollen. Men i stället låter många miljöpartister som kommunalpolitikern som fick ge upp en nämndordförandepost efter valet 2006: "Det är alltid lite tråkigt att sitta i opposition. Det är roligare att själv kunna åstadkomma något än att leta efter brister hos de styrande."⁴⁰⁰

Att aktivister i Miljöpartiet intar en position där en indikator på selektiva nyttigheter, som maktutövning, framträder som mycket viktig för engagemanget, är i sammanhanget intressant. De företräder ett parti som i många avseenden är mer ideologiskt, i bemärkelsen att de förespråkar mer långtgående samhällsförändringar, än Moderaterna och Socialdemokraterna – där kollektiva nyttigheter i form av ideologisk och sakpolitisk gemenskap således skulle kunna tänkas ha större betydelse. Nu framstår intervjupersonerna från Miljöpartiet tvärtom lika inriktade på deltagande i det konkreta politiska beslutsfattandet som företrädarna för Moderaterna och Socialdemokraterna

Att partiaktivisternas förväntningar domineras av de påverkansmöjligheter som förtroendeuppdragen ger tillgång till, innebär emellertid inte att den ideologiska och politiska gemenskapen förlorar sin betydelse. Bland de intervjuade partiaktivisterna finns även de som talar om påverkan mot bakgrund av både mer principiella eller internationella frågor, som en mer ideologisk samhällsvision, eller globala miljöproblem. En av dem som talar om sin vilja att påverka i ideologiska termer, som snarare för tankarna till kollektiva nyttigheter, är en yngre moderat som beskriver hur Socialdemokraternas politik får honom att bli upprörd och hur denna ilska driver honom att vara partiaktiv:

Min förhoppning är att kunna göra skillnad till något bättre. Jag är en sådan som har svårt att titta på nyheterna utan att bli sur och som blir upprörd och byter kanal när jag tycker att Mona Sahlin är ute och cyklar. För att kanalisera den här upprördheten har jag valt att engagera mig.⁴⁰¹

Partiengagemanget erbjuder här en möjlighet att kanalisera ett engagemang, utan att det nödvändigtvis är kopplat till förtroendeuppdrag eller politisk maktutövning, utan snarare kan förstås i termer av politisk eller ideologisk gemenskap. De initiala förväntningarna om ideologisk och politisk gemenskap lever alltså vidare, sida vid sida med förväntningarna om att kunna

---

⁴⁰⁰ Intervju med MP-aktivist 1.

⁴⁰¹ Intervju med M-aktivist 1.

utöva politiskt makt. Allt annat vore förstås mycket märkligt – det är knappast så att önskan att ingå i en politisk och social gemenskap försvinner bara för att man får ett kommunalt förtroendeuppdrag. Däremot kompletteras dessa önsknings med förväntningar om konkreta påverkansmöjligheter.

Uttalandet illustrerar iakttagelsen, att frågan om kollektiva och selektiva nyttigheter inte handlar om antingen eller, utan om var tonvikten ligger. Genom dessa intervjuer med partiaktivisterna har det blivit tydligt att möjligheterna till politisk maktutövning, genom exempelvis förtroendeuppdrag, är mycket viktig för partiaktivisternas engagemang, oavsett om de är moderater, socialdemokrater eller miljöpartister. Något som indikerar de selektiva nyttigheternas betydelse.

De kommunala förtroendeuppdragens betydelse

Bland indikatorerna på selektiva nyttigheter framträder möjligheten att bli kommunalt förtroendevald, som den viktigaste delen av partiernas erbjudande när partimedlemmarna vill konkretisera sina initiala förväntningar om att kunna påverka. Så gott som samtliga intervjupersoner talar om de kommunala förtroendeuppdragen som mycket viktiga eller rentav avgörande för deras engagemang. Uppdragen är, menar intervjupersonerna, centrala då det är dessa som ger möjligheten att kunna åstadkomma något konkret, det vill säga utöva politisk makt. En miljöpartist sätter exempelvis likhetstecken mellan sitt politiska engagemang och arbetet i fullmäktige och nämnder.⁴⁰² En liknande bild ger en yngre moderat som beskriver de kommunala förtroendeuppdragens betydelse för partiengagemanget: ”Jag skäms inte för att säga att jag vill vara med och fatta beslut och ha makt, det är därför jag engagerat mig. Jag vill vara med där besluten tas.”⁴⁰³

Implicit i intervjupersonernas resonemang om betydelsen av förtroendeuppdrag ligger förstås frågan om de skulle välja att vara partiaktiva även utan kommunala uppdrag. De flesta avstår från att direkt diskutera frågan. Några kanske för att det skulle se illa ut om man erkände att det är de kommunala uppdragen som gör att man är partiaktiv, andra kanske för att frågan framstår som alltför spekulativ. Naturligtvis är det svårt att spekulera i, men mot bakgrund av de svar som ändå framkommer, framstår det som troligt att många skulle avstå från partiengagemang om det inte var för kommunala uppdrag. Ett exempel på detta är moderaten i citatet ovan, ett annat står en miljöpartistisk kommunalpolitiker för som säger att man antingen är förtroendevald eller så är man inte engagerad alls: ”Antingen är man med eller så är man

---

⁴⁰² Intervju med MP-aktivist 1.

⁴⁰³ Intervju med M-aktivist 6.

inte med, sade jag lite skämtsamt i samband med provvalet. Jag har velat ha bra uppdrag. Jag är en sådan maktpolitiker, det måste jag nog erkänna.”⁴⁰⁴

Även om avhopp från kommunala uppdrag är något som diskuteras i många sammanhang, kan man misstänka att uppdragen samtidigt bidrar till att göra det svårare, åtminstone för en del, att lämna partipolitiken. De kommunala uppdragen har funktionen att de gör att man stannar kvar i partiet även när politik känns tråkigt. ”Det blir lite som ett jobb”, menar en intervjuperson.⁴⁰⁵ Att ha tagit på sig förtroendeuppdrag gör att ”exittröskeln” blir så pass hög att man inte bara kan sluta när man vill, menar en annan aktivist:

De kommunala uppdragen är viktiga för att hålla kvar en i partiet. Jag slutar inte engagera mig bara för att jag har en månad då jag tycker att politiken är tråkig. Samtidigt tror jag att en del kommunala uppdrag tar mer kraft och energi än vad de ger tillbaka.⁴⁰⁶

Det huvudsakliga intrycket är att partiengagemanget i de allra flesta fall är svårt att skilja från de kommunala förtroendeuppdragen, vilket ger en indikation på de selektiva nyttigheternas betydelse för partiaktivism. Samtidigt finns det förstås de som säger att de skulle fortsätta att vara partiaktiva, även utan kommunala förtroendeuppdrag. Intressant är dock att det i undersökningen dels rör sig om en ung moderat, som fortfarande har ett stort engagemang i ungdomsförbundet, dels om en person som kommit in i politiken sent i livet och egentligen inte tänkt på att bli förtroendevald, utan snarare såg partimedlemskapet som en social gemenskap.⁴⁰⁷

Detta understryker iakttagelsen att de kommunala förtroendeuppdragen är av avgörande betydelse för de allra flesta partiaktivas engagemang. Så länge man har ett socialt grundat engagemang, i exempelvis ungdomsförbundet eller i en större partiförening, är det lätt att se sig själv som partiaktiv utan förtroendeuppdrag. Men när man lämnat ungdomsförbundet krävs det något mer för att få partimedlemmarna att förbli aktiva – och då tycks kommunalpolitikens möjligheter till politisk maktutövning vara av stor betydelse.

Betydelsen av de konkreta påverkansmöjligheterna för intervjupersonernas engagemang kan också kopplas till diskussionen om avhopp från kommunala förtroendeuppdrag. Bland de som hoppar av sina kommunala förtroendeuppdrag, ser nästan var fjärde bristande påverkansmöjligheter som den

---

⁴⁰⁴ Intervju med MP-aktivist 6.

⁴⁰⁵ Intervju med S-aktivist 6.

⁴⁰⁶ Intervju med MP-aktivist 7.

⁴⁰⁷ Intervjuer med M-aktivist 1 och 9.

viktigaste anledningen.⁴⁰⁸ Man skaffar sig förtroendeuppdrag för att man vill påverka. Då är det kanske inte så konstigt att man väljer att lämna om engagemanget inte motsvarar förväntningarna.

Interndemokratins betydelse

Susan Scarrow beskriver medlemsinflytandet som en av de viktigaste delarna i det partierna kan erbjuda potentiella medlemmar i utbyte mot att de engagerar sig i partiorganisationen.⁴⁰⁹ Vid sidan om förtroendeuppdrag, skulle möjligheterna att utöva inflytande över partiets politiska inriktning – genom interna beslutsprocesser – kunna ses som en annan viktig indikator på de selektiva nyttigheter som partier kan erbjuda sina medlemmar. Ändå är det få medlemmar som spontant talar om detta när de beskriver sina förväntningar på partimedlemskapet. Möjligheterna till intern påverkan kan givetvis både vara informella – ofta kopplade till position i partiorganisationen – och formella. Här diskuteras i första hand de formella strukturerna för medlemsinflytande, som kongresser, stämmor, årsmöten, samrådsförfaranden, programremitter och medlemsomröstningar.

Även om de svenska politiska partierna har organisationer som på många sätt påminner om varandra, har de som beskrivits tidigare tydligt olika traditioner vad gäller medlemsinflytandets ställning. Dessa skillnader påverkar i hög grad hur de intervjuade partiaktivisterna ser på de interna påverkansmöjligheterna. För både Miljöpartiets och Socialdemokraternas aktivister är medlemsinflytandet en självklar utgångspunkt för relationen till respektive parti. I dessa partier finns det anledning att tala om medlemsinflytande som en viktig del av den organisatoriska ideologin, och därmed som en indikator på kollektiva nyttigheter. Bland Moderaternas aktivister lyser detta synsätt däremot helt med sin frånvaro.

Miljöpartiet har sedan partiet bildades fäst stor vikt vid direkt- och deltagardemokratiska ideal, vilket också avspeglas i partiets programdokument.⁴¹⁰ Bland de svenska politiska partierna anses också Miljöpartiet inneha den högsta graden av formellt medlemsinflytande.⁴¹¹ Bland det intervjuade miljöpartisterna finns en märkbar stolthet över partiets interndemokrati. Även om man erkänner att det är svårt att jämföra med andra partier, är föreställningen om Miljöpartiet som mer interndemokratiskt än andra partier i hög grad levande. Flera av Miljöpartiets aktivister menar att det skulle vara svårt att vara engagerad om partiet var organiserat på ett annat sätt. Att Miljöpartiet organisatoriskt och ideologiskt betonar medlemsinflytandet, framstår

⁴⁰⁸ Nielsen, 2001, sid 93-94.

⁴⁰⁹ Scarrow, 1994, sid 52 och Scarrow, Webb, & Farrell, 2000.

⁴¹⁰ Möller, 2007, sid 284-285.

⁴¹¹ Widfeldt, 1997, sid 76.

med andra ord som ett viktigt skäl att välja att kanalisera sitt politiska engagemang genom ett medlemskap i just detta parti. Ett exempel ger den partiaktivist som konstaterar att: ”Jag ville helst inte gå med i ett för stort parti, där man kommer längre från makten än i ett mindre och mer demokratiskt parti.”⁴¹² Citatet understryker medlemsinflytandets karaktär som möjlig indikator på både selektiva och kollektiva nyttigheter. Å ena sidan handlar det om möjligheten att vara med i ett parti som värderar medlemsinflytande högt, det vill säga medlemsinflytandet som en del av den ideologiska och politiska gemenskapen. Å andra sidan handlar det om möjligheterna att utöva politisk makt.

Att interndemokratin har stor betydelse för Miljöpartiets aktivister illustreras också av den livaktiga diskussionen om hur interndemokratin fungerar, som förs bland de intervjuade partiaktivisterna. Så gott som alla intervjupersoner är engagerade i frågan om hur medlemsinflytandet ser ut, inte minst mot bakgrund av den medlemsomröstning om partiets EU-politik som hölls bara några månader innan intervjuerna. Detta engagemang kan jämföras med de socialdemokratiska aktivisterna som lyfter fram partiets folkrörelsetradition som något positivt, men som saknar det konkreta engagemanget i formerna för medlemsinflytandet.

Några intervjupersoner framhåller fördelarna med medlemsomröstningar. De som är ombud på partikongresserna är inte som medlemmarna i allmänhet, menar exempelvis några intervjupersoner. Slutsatsen som man drar bli att medlemsomröstningar borde användas i större utsträckning än idag när det handlar stora frågor. Kopplingen till partiets övergripande demokratiideal blir tydlig när en partiaktivist talar om medlemsomröstningar som ett sätt att öka engagemanget och kunskapsnivån bland partimedlemmarna: ”Det var en mycket bra idé med medlemsomröstning om utträdeskravet. Det tvingar folk att engagera sig och ökar kunskapsnivån. Och det engagerar de som annars inte är aktiva. Precis som folkomröstningar.”⁴¹³

Engagemanget kring medlemsinflytandet illustreras också av en utbredd oro kring att Miljöpartiet håller på att, som flera aktivister beskriver saken, bli som andra partier:

Medlemsdemokratin är fortfarande viktig för mitt engagemang. Jag tror att Miljöpartiet fortfarande är bättre än de andra, men att vi har blivit sämre. Till exempel i fråga om samarbetet med Socialdemokraterna där riksorganisationen drivit på ganska hårt och inte tagit sig tid att förankra och ta hänsyn till hur det ser ut i kommunerna.⁴¹⁴

⁴¹² Intervju med MP-aktivist 8.

⁴¹³ Intervju med MP-aktivist 9.

⁴¹⁴ Intervju med MP-aktivist 8.

Denna bild av ett försämrat medlemsinflytande återkommer i intervjuerna med flera miljöpartiaktivister. Partiledningen är dålig på att lyssna, och driver igenom sin linje oavsett vilken kritik som framförs, menar man. En partiaktivist tar som exempel att språkrören inte deltar i den interna diskussionen på internet. Detta är en bra illustration till de interndemokratiska förväntningarna inom Miljöpartiet. I vilket annat parti förväntar sig medlemmarna att partiledningen ska delta i medlemmarnas löpande diskussion?

Medlemsinflytandet är som vi kan se en central del av förväntningarna kring den ideologiska och politiska gemenskapen som ett medlemskap i Miljöpartiet innebär. Men det ses också som en möjlighet att utöva inflytande över partiets politik. Trots att intervjupersonerna är kritiska till utvecklingen av medlemsinflytandet inom Miljöpartiet talar många ändå om att de konkreta påverkansmöjligheterna fortfarande är goda. Det är högt i tak i partiet och egentligen ganska lätt att göra avtryck både organisatoriskt och politiskt, konstaterar man. Det handlar inte minst om att inom ramen för arbetet i de lokala partiorganisationerna kunna påverka partiets ställningstaganden i kommunala frågor. En partiaktivist beskriver exempelvis hur han sedan han blev medlem för några år sedan lyckats förändra partiets politik i en viktig kommunal fråga, på ett sätt som givet traditionerna inom Miljöpartiet skulle kunna tänkas vara kontroversiellt.⁴¹⁵

Även bland de socialdemokratiska partiaktivisterna finns en stolthet över medlemsinflytandet i deras parti. I likhet med Miljöpartiet har medlemsinflytandet för de socialdemokratiska aktivisterna en tydlig ideologisk karaktär. Något som kan illustreras i uttalanden som detta: ”Det kanske är fel att tala om Socialdemokraterna som en folkrörelse idag. Men vi måste vårda arvet. Vi får inte bli en reklambyrå eller tjänstemannamaskin, utan måste vara ett levande parti.”⁴¹⁶

För de socialdemokratiska aktivisterna är folkrörelseidealet, tanken att alla ska kunna göra sin röst hörd, en av partiets grundläggande idéer. Som partiaktivisten i citatet ovan konstaterar, är det värden man måste slå vakt om även när idealen inte fullt ut stämmer överens med hur partiet verkligen fungerar. Medlemsinflytandets ideologiska karaktär understryks också av att flera socialdemokratiska intervjupersoner, precis som deras motsvarigheter i Miljöpartiet, menar att det skulle vara otänkbart för dem att vara aktiv i ett parti som saknade denna syn på medlemsinflytande. En socialdemokratisk partiaktivist konstaterar exempelvis att: ”Medlemsinflytandet är jätteviktigt.

---

⁴¹⁵ Intervju med MP-aktivist 12.

⁴¹⁶ Intervju med S-aktivist 7.

Känner jag att jag bara ska vara en stödtrupp, då vet jag inte om jag vill vara med längre.”⁴¹⁷

Åsikterna går dock isär huruvida medlemsinflytandet genom den traditionella folkrörelseorganisationen har konkret betydelse. Om man som medlem verkligen kan påverka partiets politik genom dessa strukturer. – lokalföreningar, kommunorganisationer, länsorganisationer och liknande. För många av intervjupersonerna ligger medlemsinflytandets värde snarare i själva deltagandet och diskussionerna, än i de konkreta möjligheterna att själv påverka partiets inriktning. Det viktiga är de interna beslutsprocesserna i sig, inte vad deltagandet i dessa leder fram till. En socialdemokratisk partiaktivist tar de, i samband med intervjun, nyligen genomförda rådslagen om partiets politik som exempel: ”Jag tror att det faktum att man har rådslaget är viktigare än resultatet. Det finns ett egenvärde i att man har det.”⁴¹⁸

Ett liknande perspektiv ger den aktivist som menar att rådslagen har fördelen att de får medlemmar som annars inte diskuterar politik att börja göra det: ”Det är svårt att säga hur medlemmarnas åsikter tagits till vara. Men många föreningar har för första gången på väldigt länge haft möten där man diskuterat politik.”⁴¹⁹

För ett parti som ser medlemsorganisationen som den främsta bäraren av partiets politik, blir det helt avgörande att medlemmarna känner delaktighet i arbetet med att utforma politiken – däremot är det, som partiaktivisten i citatet ovan konstaterar, mindre viktigt om den kända delaktigheten leder till faktiska påverkansmöjligheter. Medlemsinflytande är här intimt sammanlänkat med partiets ideologi och idén om vad den socialdemokratiska medlemsgemenskapen innebär, och bör därför snarare ses som en indikation på de kollektiva nyttigheter partiet erbjuder.

De socialdemokratiska partiaktivisternas beskrivning av medlemsinflytandets roll kan också ses mot bakgrund av, den inom Socialdemokraterna viktiga, idén om hur partiledaren ska förankra politiken i partiorganisationen. Jenny Madestam beskriver tanken på förankringens betydelse som ett sätt att hantera spänningen mellan, å ena sidan folkrörelseidealet, och å andra sidan den socialdemokratiska traditionen av partiledare som åtnjutit stor handlingsfrihet.⁴²⁰ Med ett sådant perspektiv blir det också självklart varför en av intervjupersonerna framhåller just det faktum att man ”får bra svar från partiledningen” som ett av de viktigaste värdena med partiets former för med-

---

⁴¹⁷ Intervju med S-aktivist 8.

⁴¹⁸ Intervju med S-aktivist 3.

⁴¹⁹ Intervju med S-aktivist 6.

⁴²⁰ Madestam, 2009, sid 146-154.

lemsinflytande.⁴²¹ Ett annat exempel på denna förankringstanke kommer fram när en socialdemokratisk aktivist talar om rådslagen som ett sätt att få gräsrotterna att känna igen sig, när kongressen fattar beslut om partiets politik: ”Det är ett bra sätt att engagera gräsrotterna. Vi har inte gjort tillräckligt för att engagera dem, så att de känner igen sig när programmen ska behandlas på kongressen.”⁴²²

De aktiva i Socialdemokraterna och Miljöpartiet är märkbart stolta över sina respektive partiers betoning av medlemsinflytandet. I båda fallen kan medlemsinflytandet ses som en central del av den ideologiska gemenskap som partierna erbjuder sina medlemmar. Samtidigt finns det skillnader mellan partierna. I Socialdemokraterna kan medlemsinflytandet förstås som en mer renodlad indikator på kollektiva nyttigheter – det centrala är inte de individuella påverkansmöjligheterna, utan känslan av att delta i en organisation byggd på vissa ideal om medlemsinflytande. För Miljöpartiets aktivister är medlemsinflytandet både en del av den ideologiska gemenskapen, och en möjlighet av att själv kunna utöva inflytande över partiets inriktning.

Två möjliga förklaringar till dessa skillnader är värda att framhålla. Medan Socialdemokraterna som parti är byggt utifrån en folkrörelsetradition med en hierarkisk organisation, är Miljöpartiet sprunget ur en direkt demokratisk tradition. Detta leder till olika perspektiv på den enskilde medlemmens påverkansmöjligheter. Den andra faktorn är givetvis att det handlar om ett stort och gammalt parti, samt ett mindre och nyare parti. Som ett relativt nybildat parti har medlemmarna, oavsett om man var med när partiet grundades eller inte, betydligt närmare till partiets ursprungliga ideal än i ett äldre parti. I Miljöpartiet är den enskilde aktivists påverkansmöjligheter fortfarande något konkret, medan dessa möjligheter i ett större och äldre parti mer får en teoretisk karaktär.

Som vi har sett betonar de aktiva i både Miljöpartiet och Socialdemokraterna medlemsinflytandets betydelse. Bland de intervjuade moderata partiaktivisterna är det däremot mycket ovanligt att man talar om de interna påverkansprocesserna som viktiga för engagemanget. Endast två av de intervjuade Moderaterna talar om de detta. Att de moderata partiaktivisterna inte talar om medlemsinflytande kommer knappast som en överraskning. När man är verksam i ett parti där makten över politiken framförallt ligger hos riksdagsgruppen eller fullmäktigegrupperna, blir det naturligt att betona andra delar av partiengagemanget, som exempelvis rollen som förtroendevald. Det interna partiarbetet blir då, som en moderat partiaktivist beskriver saken, ett

---

⁴²¹ Intervju med S-aktivist 5.

⁴²² Intervju med S-aktivist 12.

sätt att öka sina chanser att bli förtroendevald: ”Ju mer man engagerar sig på fotfolksnivå, desto större chans att kunna bli vald till nationella uppdrag.”⁴²³

De senaste åren har Moderaterna emellertid introducerat en ny form av medlemsinflytande, som på många sätt påminner om Socialdemokraternas rådslag. Dessa ”samråd” är öppna både för partimedlemmar och icke-medlemmar. Bilden av medlemsinflytandet som en oväsentlig del i de moderata aktivisters engagemang bekräftas dock av att flera intervjupersoner understryker att samråden framförallt riktar sig till personer som inte är aktiva: ”Det är ett bra sätt för medlemmarna att diskutera politik. Många känner att de gör allt annat än att diskutera politik, särskilt om man inte har uppdrag.”⁴²⁴

Det är intressant att notera hur moderataaktivisten i citatet ovan skiljer mellan medlemmar och aktiva. Den bild som framkommer när de moderata partiaktivisterna beskriver de nya formerna för medlemsinflytande är att de dels ska ses som ett sätt att visa för postgiromedlemmarna att det händer något i partiorganisationen, dels som ett sätt att skapa beslutsunderlag för partiets politiker. Samråden skulle på så sätt kunna liknas vid en opinionsundersökning där människor får möjlighet att som några partiaktivister beskriver saken dela med sig av ”erfarenheter från sin verklighet”.⁴²⁵

En invändning är förstås att det är ungefär samma funktion som de socialdemokratiska rådslagen fyller – människor ska få möjlighet att göra sin röst hörd och partiledningen få en bild av hur de politiska stämningarna ser ut bland partiets medlemmar. Men i Moderaternas fall är processen, av historiska skäl, helt befriad från ideologisk överbyggnad och partitraditioner.

Introduktionen av nya påverkansformer inom Moderaterna kan ses i ljuset av de ideologiska och sakpolitiska förändringar som skett inom partiet under de senaste åren. Att skapa påverkansmöjligheter för icke-medlemmar, och postgiromedlemmar, skulle kunna ses som ett sätt att stärka partiledningens kontroll. Genom att åberopa opinionen som den kommit till uttryck genom samråden skulle partiledningen kunna tänkas kringgå de partiaktiva som är mer obenägna till förändring. Samtidigt skulle man i Moderaternas fall kunna argumentera för att det saknas traditioner av medlemsinflytande, och att partiledningen även historiskt åtnjutit ett stort handlingsutrymme.

Skillnaderna mellan partierna avspeglas också i partiaktivisternas deltagande i de interna beslutsprocesserna. I Miljöpartiet talar alla intervjupersoner om hur de deltagit i medlemsomröstningen om EU-politiken. Några talar om hur

---

⁴²³ Intervju med M-aktivist 4.

⁴²⁴ Intervju med M-aktivist 1.

⁴²⁵ Intervjuer med M-aktivist 1, 2, 3, 7, 8, 11 och 14.

de deltar i arbetet med att utforma politiken genom regionala och nationella nätverk, som är öppna för alla medlemmar som är intresserade av vissa saksfrågor. En partiaktivist talar om sitt arbete med att ta fram ett utbildningsmaterial inom socialpolitik, och på så sätt påverka partiets politik:

Som utbildningsansvarig i styrelsen håller jag på att ta fram ett utbildningsmaterial i socialpolitik, och ska åka runt med det till andra föreningar. Det är inget objektiva studiematerial utan pekar i den riktning som jag tycker att partiet ska gå. Anledningen till att jag kan göra det är att vi inte har någon socialpolitik – det är ett svart hål. Så är man bara lite försigkommen kan man göra väldigt mycket.⁴²⁶

I Socialdemokraterna har runt hälften av de intervjuade partiaktivisterna deltagit i partiets senaste rådslag, och ytterligare några menar att de skulle ha deltagit om det inte familjeskäl kommit i vägen. Detta medan det i Moderaterna bara en av de intervjuade partiaktivisterna som deltagit i samrådet kring Moderaternas framtida politik på nationell nivå. Däremot talar några om hur de deltagit i kommunala samråd.

Hur ska man tolka skillnaderna i deltagande? I både Miljöpartiet och Socialdemokraterna finns det traditioner av medlemmarna är engagerade i arbetet med att utforma partiets politik, ett arbete som dessutom är intimt sammanlänkat med partiets övergripande ideologi. Dessa traditioner saknas i Moderaterna, där påverkansmöjligheterna snarare är, och har varit, kopplade till rollen som förtroendevald.

Det är i sammanhanget anmärkningsvärt att inga av de intervjuade partiaktivisterna tar upp möjligheten att påverka utformningen av partiets valsedlar, genom provval och nomineringsprocesser, som en viktig del av de interna påverkansprocesserna, eller som en del av vad man förväntar sig av att få ut av sitt partiengagemang. Kanske hänger det ihop med bilden av det egna engagemanget som sammanväxt med rollen som förtroendevald – nomineringsprocessen ses snarare som ett hinder på vägen mot en fortsatt partikarriär än som en positiv del av det partiet erbjuder. Det är som en partiaktivist beskriver det, då man som förtroendevald ska ”rättfärdiga” sin plats.⁴²⁷

Däremot är det desto vanligare att man talar om förväntningarna att kunna påverka genom arbetet i fullmäktigegrupper och andra sammanhang, formella och informella, som framförallt är tillgängliga för personer med förtroendeuppdrag. Om man verkligen vill påverka partiets politik, menar en rad socialdemokrater, sker det genom mer informella kanaler som man får

---

⁴²⁶ Intervju med MP-aktivist 12.

⁴²⁷ Intervju med M-aktivist 6.

tillgång till när man varit aktiv under lång tid och byggt upp ett personligt nätverk, inom partiet och det interna partiarbetet, i form av exempelvis gruppmöten.

Detta perspektiv är också vanligt bland undersökningens moderata partiaktivister, som i övrigt inte talar mycket om interna påverkansmöjligheter. En moderat kommunalpolitiker talar exempelvis om betydelsen av att ingå i fullmäktigegruppen om man vill ha inflytande över politiken:

Sitter man i fullmäktige ingår man i kommunfullmäktigegruppen och det är där besluten fattas kring vad partiet ska tycka. Det ger riktigt bra påverkansmöjligheter. För oavsett om man är kommunstyrelsens ordförande eller siste ersättare är varje röst lika mycket värd i den gruppen.⁴²⁸

Man förstår ställa sig frågande inför påståendet att varje röst skulle verkligen skulle vara lika mycket värd i en fullmäktigegrupp. Men synsättet illustrerar betydelsen av förtroendeuppdragen för partiaktivisternas engagemang, vilket ger en indikation på de selektiva nyttigheternas betydelse. När de talar om möjligheterna att påverka tänker de inte i första hand på folkrörelsepartiets traditionella former för medlemsinflytandet. Partiaktivisterna lockas knappast av möjligheten att skriva motioner till partiföreningsårsmötet som sedan går vidare genom beslutsmaskineriet. Utan det är genom de informella diskussionerna med partivännerna, och på gruppmöten för förtroendevalda, som intervjupersonerna menar att de kan utöva inflytande över politiken.

Ett intressant perspektiv på påverkansmöjligheter som intimt sammankopplade med den egna positionen inom partiorganisationen framkommer när en moderat partiaktivist framhåller den kommunala rikskonferensen, som en betydelsefull arena om man vill påverka partiets politik:

Kommunala rikskonferensen är en bra påverkansmöjlighet. Där får man möjlighet att föra fram synpunkter till partiledningen, inte minst vad gäller utvecklingsarbetet inom partiet. Jag upplever det som otroligt givande. Här har partiet verkligen lyckats skapa ett arrangemang som gör att den interna demokratin kommer fram. Det är inte ett spel för gallerierna, utan innebär reella påverkansmöjligheter.⁴²⁹

Av särskilt intresse är hur den moderate aktivisten beskriver den kommunala rikskonferensen, där inga formella beslut fattas, som ett exempel på ”intern demokrati”, medan partistämmor och liknande avfärdas som spel för gallerierna. Påverkansmöjligheterna ligger här i diskussionerna med andra kom-

---

⁴²⁸ Intervju med M-aktivist 10.

⁴²⁹ Intervju med M-aktivist 10.

municipalpolitiker och företrädare för partiledningen, och är helt frikopplade från partiets formella strukturer för medlemsinflytande.

Att många beslut fattas i partigrupperna, och att påverkansmöjligheterna där kan vara stora, är förstås tämligen okontroversiellt. Man kan dessutom anta att betydligt fler, än de intervjupersoner som explicit talar om gruppmötena, egentligen talar om beslut på gruppmötena när de talar om den påverkan de kan utöva som förtroendevalda. De flesta ser sannolikt inte gruppmötena som en separat arena, utan som en integrerad del av förtroendeuppdraget.⁴³⁰

Samtidigt betonar några socialdemokratiska partiaktivister att det vore fel att skilja gruppmötena från den övriga interndemokratiska processen. Synsättet sammanfattas väl av den socialdemokratiska kommunalpolitikern som talar om hur det interna och externa arbetet i partiet förutsätter varandra. Kommunalpolitikern konstaterar att man inte kan komma och bli kommunalpolitiker utan att delta i partiarbetet: "Fullmäktigegruppen kan inte börja leva sitt eget liv. Det måste kännas meningsfullt att vara aktiv i en förening utan att ha ett kommunalt uppdrag."⁴³¹ Detta förhållningssätt speglas även hos en annan socialdemokratisk aktivist som reflekterar över sitt eget deltagande i partiarbetets olika delar: "Uppdrag är viktigt för det är där besluten fattas. Men även processen innan är viktig för att få partiorganisationens förtroende."⁴³²

Att det är socialdemokrater som talar om gruppmötena som en del av ett större internt partiarbete, hänger sannolikt samman med de förtroendevaldas tradition av att se sig som partiföreträdare, snarare än som enskilda förtroendevalda. Om man ser sig som företrädare för ett parti, och representant för en fastslagen partilinje, blir det naturligt att se gruppmötet som en del av en större interndemokratisk process, där partilinjens mejslas ut i samråd med personer från olika delar av partiet. Samtidigt går det inte att komma ifrån att det finns en grundläggande skillnad mellan exempelvis ett föreningsmöte och ett gruppmöte, när det gäller vilka som kan göra sin röst hörd och påverka utformningen av besluten. Den hållning som några socialdemokratiska intervjupersoner ger uttryck för kan jämföras med den moderata traditionen, där de förtroendevalda i större utsträckning ser sitt mandat som personligt, vilket gör samspelet med partiorganisationen mindre viktigt. Mötena med partigruppen blir därmed en arena för de enskilda förtroendevalda att diskutera på och lägga fast en partilinje, snarare än en del av en större partiintern

---

⁴³⁰ Gruppmötets betydelse illustreras även exempelvis av Fredriksson, 2003, sid 59. Det är på gruppmötet, menar han, de verkliga politiska diskussionerna äger rum och där frågor stäms av mot partiets ideologi och inriktning. Gruppmötet ger också uttryck för idén om de förtroendevaldas jämlikhet, att alla ska kunna komma till tals.

⁴³¹ Intervju med S-aktivist 8.

⁴³² Intervju med S-aktivist 9.

beslutsprocess som involverar även personer utanför de förtroendevaldas skara.⁴³³

Att många intervjupersoner, när de diskuterar interna påverkansmöjligheter, lyfter fram informella påverkanskanaler och arenor som framförallt är öppna för partiernas förtroendevalda, kan ses som en indikation på de selektiva nyttigheternas betydelse i dagens partiorganisationer. Förväntningarna om att kunna påverka går, med få undantag, att skilja från möjligheten att bli förtroendevald, och de arenor denna position ger tillgång till.

Sammanfattning och slutsatser

För den nyblivna partimedlemmen dominerar förväntningarna om att parti-medlemskapet ska ge ideologisk, politisk och social samhörighet. Ofta pratar man om en ambition att påverka, men har samtidigt endast vaga uppfattningar om vilka konkreta möjligheter partiengagemanget erbjuder. Men efter en tid som partipolitiskt engagerad konkretiseras bilden av påverkansmöjligheterna, och möjligheterna till politisk maktutövning blir allt viktigare i partimedlemmarnas förväntansbild. För de intervjuade partiaktivisterna är dessa möjligheter att utöva konkret inflytande över politiken intimt sammankopplade med de kommunala förtroendeuppdragen, och de positioner dessa ger inom partiet. Flera intervjupersoner sätter dessutom sitt politiska engagemang i relation till om deras parti befinner sig i majoritetsställning eller inte. Att vara politiskt aktiv är, menar de, betydligt roligare och mer givande, om man befinner sig i en maktposition.⁴³⁴

Vid sidan om förtroendeuppdrag är deltagande i de interna påverkansprocesserna, i form av exempelvis partistämmor, kongresser och medlemsomröstningar, en potentiellt viktig kanal som partierna kan erbjuda de medlemmar som vill utöva inflytande över politiken. Men endast i ett fåtal fall framstår detta som lika viktiga som de påverkanskanaler rollen som förtroendevald öppnar för. När intervjupersonerna talar om vikten av att kunna påverka partiets politiska ställningstaganden handlar det i stället om arenor, som positionen som förtroendevalda ger tillgång till, som exempelvis partigrupper i kommunfullmäktige och nämnder, eller om det nätverk av kontakter man byggt upp genom att vara partiaktiv under en längre tid.

---

⁴³³ Erlingsson, 2008, sid 95-96.

⁴³⁴ Detta kan sättas i relation till hur kommunalpolitiker värderar sitt inflytande. Gilljam, Karlsson & Sundell, 2010, sid 62-63, har låtit kommunalpolitiker uppskatta sitt inflytande på en skala 1-10 (där 10 innebär mycket stort inflytande). Kommunalpolitikerna placerar sig själva på 6,1. Kommunstyrelsens ordförande placeras på 8,7, de kommunala tjänstemännen på 6,8 och medborgarna på 4,4. Det relativt höga värde kommunalpolitikerna ger sig själva illustrerar att det finns anledning att förstå partiaktivisternas tal om påverkansmöjligheter i termer av politisk maktutövning.

I många fall är det rimligt att koppla medlemsinflytandet till möjligheterna till politisk maktutövning, det vill säga en indikator på selektiva nyttigheter. Samtidigt finns det i Miljöpartiet och Socialdemokraterna en tradition, där medlemsinflytandet även ses som en central del av den ideologiska och politiska gemenskap som partiet kan erbjuda sina medlemmar, vilket snarare gör det till en indikator på kollektiva nyttigheter. Det viktiga i detta synsätt är snarare att vara med i ett politiskt parti som värderar medlemsinflytandet högt, än de faktiska möjligheterna att påverka partiets politik. I såväl Miljöpartiet och Socialdemokraterna är medlemsinflytandet på detta sätt intimt sammanlänkad med partiets ideologi, i form av direkt deltagar- och direkt-demokratiska ideal, respektive folkrörelsetraditioner. Att de moderata partiaktivisterna inte talar om partiets interna beslutsprocesser som viktiga kan på motsvarande sätt förstås mot bakgrund av partiets historia där medlemsorganisationen haft betydligt mindre betydelse än i exempelvis Socialdemokraterna.

Det är dock värt att notera att skillnaderna mellan de olika partierna i övrigt är små. Visserligen är Socialdemokrater mer benägna att betona sambandet mellan partiets förtroendevalda och partiorganisationen i övrigt. Men det förändrar knappast den grundläggande bilden: att möjligheterna att utöva politisk makt – inte minst som förtroendevald – är en mycket viktig del i partiernas erbjudande oavsett om man är miljöpartistisk, moderat eller socialdemokratisk partiaktivist. Förtroendeuppdragets betydelse för de intervjuade partiaktivisternas engagemang ligger i linje med tanken på de selektiva nyttigheternas stora betydelse för aktivisterna i dagens elektoralt-professionella partier. Självklart innebär det inte att indikatorer på kollektiva nyttigheter, som ideologisk, politisk och social gemenskap, förlorar sin betydelse. Men för att förstå partiaktivisternas engagemang blir de möjligheter att nå förtroendeuppdrag och utöva politisk makt, som partierna erbjuder, en avgörande faktor.

Hur ser de partiaktiva på att arbeta heltid med politik – kan de tänka sig en yrkeskarriär som politiker? Det är frågan som undersöks i nästa avsnitt.

10. Att göra karriär

Möjligheten till en politisk karriär är precis som möjligheten att bli förtroendevald en av de selektiva nyttigheterna som partierna erbjuder sina medlemmar. I likhet med möjligheterna att bli förtroendevald är den också intimt sammanlänkad med en annan indikator på selektiva nyttigheter, nämligen möjligheten att utöva politisk makt.

Att ett politiskt engagemang lätt blir mycket mer än en vanlig hobby, kan alla som varit i närheten av ett politiskt parti intyga. En socialdemokrat talar exempelvis om hur politiken är en del av livet, dygnet runt, medan en miljöpartist konstaterar att dennes vardag handlar om politik.⁴³⁵ En moderat talar på motsvarande sätt om det politiska engagemanget som en livsstil: ”Det är lite av en livsstil. Man är med och påverkar på riktigt och man vet vad som händer.”⁴³⁶

Gemensamt för intervjupersonerna är att politiken är en otroligt viktig del av deras liv, som sträcker sig långt utanför partilokaler och kommunala sammanträdesrum, vilket understryks av beskrivningen av politik som en livsstil. När man tar del av beskrivningar som dessa vore det knappast konstigt om många partiaktivister även övervägde att göra sin fritidssysselsättning till ett yrke. Att kunna leva på sitt stora intresse är en dröm som många har, oavsett om det handlar om proffsidrott eller författarskap. Ändå är den bild som framkommit i studierna av partiaktivisters engagemang, att de flesta drar sig för att prata om eventuella karriärambitioner.⁴³⁷

Det innebär emellertid inte att karriärambitionerna skulle lysa med sin frånvaro bland partiaktiva. En indikation på detta ges av Patrik Öhberg som undersökt karriärambitioner bland riksdagsledamöter. Andelen ledamöter med karriärambitioner är visserligen lägre i den svenska riksdagen än i andra västeuropeiska parlament. Men hos en knapp femtedel av ledamöterna finns det anledning att tala om karriärambitioner. Öhberg menar dessutom att karriärambitioner inte heller har någon betydelse för de faktiska karriärmöjligheterna – att visa sig angelägen om att göra karriär tycks med andra ord inte vara det hinder för en partikarriär, tvärtom vad den gängse bilden vill göra gällande.⁴³⁸

Rimligtvis går det även att hitta karriärambitioner bland personer som är aktiva på lägre nivå i partiorganisationerna. Det hade varit en annan sak om

---

⁴³⁵ Intervjuer med MP-aktivist 3 och S-aktivist 9.

⁴³⁶ Intervju med M-aktivist 7.

⁴³⁷ Se exempelvis Gidlund & Möller, 1999, Nilsson, 2001 och Karlsson 2001.

⁴³⁸ Öhberg, 2011.

det i huvudsak var den sociala samvaron i partiföreningen som lockade, eller om partiaktivisterna framförallt såg partiengagemanget som ett sätt att realisera känslan av en medborgerlig plikt genom att under en tid ställa upp som politiker. Men som vi sett är det i stor utsträckning möjligheterna att utöva politisk makt som lockar de partiaktiva, och då framstår det som rimligt att det finns partiaktiva som ser politiken som ett möjligt yrke.

Det är rimligt att tänka sig att partiaktiva ser politiken som ett möjligt yrke; dels utifrån om hur mycket tid partiaktivisterna redan i utgångsläget lägger på sitt politiska engagemang, dels hur viktiga de anser att rollen som förtroendevalda är för deras politiska engagemang. Men det handlar också om, att möjligheterna att ha politik som yrke, ökat kraftigt med de professionaliserings-tendenser som finns inom de politiska partierna. Varje tjänst som politisk sekreterare, kampanjexpert eller sakfrågeexpert som ska tillsättas är idag en möjlighet för partiaktivisten att göra politiken till sitt yrke, vilket kan tänkas göra politiska karriärmöjligheter till en allt viktigare del av det partierna erbjuder sina medlemmar.

Hur mycket tid går åt till politik?

Att de intervjuade partiaktivisterna lägger mycket tid på sitt politiska engagemang är knappast någon överraskning. Kommundemokratiutredningen pekade dessutom på en ökad tidsåtgång. År 1993 lade personer med kommunala förtroendeuppdrag 37 timmar i månaden på politik, det vill säga både kommunala uppdrag och partiarbete; 1999 visade en undersökning att de kommunala förtroendevalda lade i genomsnitt tio timmar i veckan på kommunalpolitiska åtaganden.⁴³⁹ En aktuell undersökning visar på motsvarande sätt att kommunfullmäktigeledamöter lägger i genomsnitt tolv timmar i veckan på sitt politiska engagemang.⁴⁴⁰ Även om undersökningarna inte är direkt jämförbara indikerar de att politiken tar allt mer tid i anspråk för de partiaktiva.

Men hur mycket tid handlar det egentligen om? Att intervjupersonerna själva upplever att de lägger mycket, och ibland för mycket, tid på politiken blir uppenbart om man ser till reaktionen inför frågan om hur mycket tid de lägger på politik en vanlig vecka. Det vanligaste svaret är, som en moderat beskriver det, att det är en fråga man helst inte vill veta svaret på. Medan en miljöpartist på motsvarande sätt konstaterar att livet blir mycket enklare om man inte funderar över hur mycket tid man lägger på politik.⁴⁴¹ Flera intervjupersoner pekar också på svårigheten att dra en gräns mellan vad som är politiskt engagemang och vad som inte är det. Det politiska engagemanget

⁴³⁹ Karlsson, 2001, sid 123-124.

⁴⁴⁰ Erlingsson & Öhrvall, 2010, sid 77.

⁴⁴¹ Intervjuer med M-aktivist 6 och MP-aktivist 7.

går i ett med vardagliga sysslor som lika gärna skulle kunna vara frikopplade från politiken: ”När jag tittar på nyhetsprogram, gör jag det bara av politiska skäl, eller skulle jag ha haft två dagstidningar om jag inte var politiskt engagerad?”⁴⁴²

I samband med intervjuerna har partiaktivisterna fått uppskatta den tid de under en vanlig vecka lägger på sitt partiengagemang, både i form av partiarbete och kommunala förtroendeuppdrag. Denna typ av uppskattningar är förstuds behäftade med problem. Hur ska man exempelvis, som några intervjupersoner själva påpekar, se på att man som politiskt aktiv ofta läser flera morgontidningar och tittar på flera nyhetsändningar? Är det politiskt arbete eller inte? De flesta intervjupersoner räknar troligen inte med dessa delar i sitt politiska engagemang, när de ska uppskatta den tid de lägger ner, vilket gör att siffrorna kan ses som försiktiga uppskattningar.

Partiaktivisternas svar ligger i linje med resultatet av Kommundemokratiutredningens undersökning av tidsåtgången. Flertalet intervjupersoner säger sig lägga mellan 10-20 timmar i veckan på sitt politiska engagemang, det vill säga mellan 20 och 50 procent av en normal heltid. Svaren visar inte heller på några dramatiska skillnader mellan partierna i fråga om hur mycket tid aktivisterna lägger på sitt engagemang.

Bland de intervjuade partiaktivisterna är en handfull arvoderade på en nivå som mer eller mindre motsvarar arbetsinsatsen, det vill säga arvoderingar på mellan 20 och 50 procent. Men för de allra flesta står den ekonomiska ersättningen däremot inte i proportion till den arbetsinsats de lägger ner. Med denna bild i åtanke är det knappast överraskande att en miljöpartist med besvikelse konstaterar att denne aldrig fått möjligheten att få ett arvode som motsvarar arbetsinsatsen: ”Jag har inte fått förmånen att bli heltidspolitiker med ett arvode som motsvarar arbetet.”⁴⁴³

Flera intervjupersoner talar på motsvarande sätt om hur det är lätt att samla på sig för många uppdrag – hur man tvingas sälla bland uppdragen för att tiden inte räcker till, och att den ekonomiska ersättningen inte står i proportion till den tidsinsats som krävs.

Som vi kan se lägger intervjupersonerna redan idag så mycket tid på politiken att det är svårt att se politiken som en traditionell fritidssysselsättning. När man talar om personer som lägger närmare en halvtidstjänst på politiskt arbete varje månad blir det mer eller mindre meningslöst att tala om fritidspolitiker. Utifrån den bild som många av partiaktivisterna tecknar ligger det betydligt närmare till hands att tala om politiken som ett yrke, om än på del-

---

⁴⁴² Intervju med M-aktivist 3.

⁴⁴³ Intervju med MP-aktivist 1.

tid – eller i frånvaron av lön, som en livsstil. Detta kan antas göra möjligheten att arbeta heltid med politik till en allt mer attraktiv del av det partier erbjuder.

Politik på heltid?

Som tidigare påpekats finns det i svensk partipolitik en tradition av att inte tala om eventuella karriärambitioner. Genom att flytta tonvikten i frågan, från de i sammanhanget känsliga individuella ambitionerna till samspelet med partiorganisationen, blir frågan om eventuellt intresse för en politisk karriär förhoppningsvis enklare för intervjupersonerna att fritt reflektera över.

Vad som verkligen överraskar, när intervjupersonerna får reflektera över frågan om de skulle kunna tänka sig att arbeta heltid med politik, är att de med få undantag – och oavsett partitillhörighet – talar om att de skulle tacka ja till en sådan möjlighet. Alla är visserligen inte lika öppenhjärtiga som den miljöpartist, som utan att linda in sitt svar beskriver politiken som en möjlig karriärväg:

Det är min ambition att få fler uppdrag, till exempel en plats i fullmäktige eller en nämndordförandepost. Jag kan absolut tänka mig att jobba heltid med politik, och ser det som en möjlig karriärväg. Men det kan man inte riktigt välja själv.⁴⁴⁴

Miljöpartisten i citatet ovan skulle sannolikt ha talat om sina karriärambitioner oavsett hur frågan ställdes, och skulle även i tidigare undersökningar kvalificerats som ”karriärist”, i bemärkelsen att man talar öppet om sitt intresse för olika uppdrag.⁴⁴⁵ Det intressanta är att övriga intervjupersoner inte ligger långt ifrån. Vanligast är att intervjupersonerna talar om att de skulle vilja sitta i riksdagen. Andra nämner att de skulle kunna tänka sig att arbeta som kommunalråd, medan andra gärna skulle arbeta som politiska sekreterare eller i någon annan tjänstemannaroll i partiorganisationen. Detta bör rimligtvis tolkas som ett uttryck för karriärmöjligheternas betydelse som del av det erbjudande som ska locka till aktivism.

En invändning mot att tolka in alltför mycket i dessa svar är att de endast skulle avspegla plikt känslor mot partiorganisationen, och snarare ses som ett uttryck för den politiska och sociala gemenskapen. Intervjupersonernas resonemang kring möjligheten att arbeta heltid med politik framstår emellertid som ett sätt att stärka de påverkansmöjligheter som visat sig vara en viktig del av det som lockar till partiaktivism.

⁴⁴⁴ Intervju med mp-aktivist 12.

⁴⁴⁵ Gidlund & Möller, 1999, sid 139-140.

Bland dem som säger att politik på heltid inte är något som lockar, återfinns några aktivister som tidigare varit heltidsarvoderade politiker. och som vid intervjutillfället inte har några planer att återvända till heltidspolitikern. I gruppen återfinns också partiaktivister som varit arvoderade på 50 procent och anser att halvtid är lagom om man vill behålla lite distans till politiken. En socialdemokrat beskriver exempelvis hur arbetet som sjuksköterska gjort det möjligt att hålla sig borta från det politiska intrigerande som lätt fyller partiaktivistens vardag: ”50 procent fick vara nog. Min räddning har varit mitt vanliga jobb. Då får man lite distans till det hela När det är uppror i stadshuset kommer man upp på operationsavdelningen, och ingen bryr sig.”⁴⁴⁶

Däremot är det endast några få intervjupersoner som uttalat begränsar sitt politiska engagemang till en traditionell fritidspolitikerroll, där man lägger max ett par timmar i veckan på sitt politiska engagemang. En yngre socialdemokrat säger sig hellre vilja satsa på sitt arbete på en bank, medan det för några partiaktivister, som kommit in i politiken relativt sent i livet, aldrig varit aktuellt att se engagemanget som något annat än fritidsintresse.⁴⁴⁷

Däremot är det knappt någon som tar upp baksidorna med att vara heltidspolitiker, som ett argument för att tacka nej om möjligheten gavs. Intervjupersonerna talar visserligen om både arbetsbelastningen och den ständiga granskningen som uppenbara baksidor. Ändå framstår politik på heltid som något attraktivt för intervjupersonerna.

För att förstå vad det är som lockar intervjupersonerna kan man ta avstamp i hur en av intervjupersonerna som tidigare varit arvoderad på heltid beskriver fördelarna med att ha politik som yrke: ”Det var fantastiskt roligt att vara heltidsarvoderad. Jag lärde mig enormt mycket och kunde lägga tid på att vara ute i verksamheterna och inte bara träffa tjänstemän. För det är väldigt lätt att bli insnöad som fritidspolitiker.”⁴⁴⁸

Citatet understryker en uppfattning som återkommer i intervjuerna med de partiaktivister som skulle kunna tänka sig att jobba heltid med politik. Att vara heltidspolitiker ses som ett sätt att fördjupa engagemanget, och få bättre möjligheter att driva de frågor man redan i utgångsläget är engagerad i. Att intervjupersonerna ställer sig positiva till att arbeta heltid med politik handlar såldes inte primärt om plikt känslor mot partiorganisationen, även om den faktorn också har betydelse. I stället handlar det om skäl som påminner om de som får partiaktivisterna att sträva efter förtroendeuppdrag, det vill säga

⁴⁴⁶ Intervju med S-aktivist 8.

⁴⁴⁷ Intervjuer med S-aktivist 4 och 10 samt M-aktivist 9.

⁴⁴⁸ Intervju med S-aktivist 2.

möjligheterna till maktutövning. Precis som en plats i kommunfullmäktige för den nyblivne partimedlemmen framstår som ett sätt att förstärka sitt engagemang och få större möjligheter att påverka politiskt, blir möjligheten att arbeta heltid med politik ett sätt för fritidspolitikern att kunna ägna mer tid åt politik och opinionsbildning och på så sätt förbättra sina möjligheter att utöva politisk makt: ”Det skulle förenkla för mig att driva frågor och påverka. Men det är inte många som får möjligheten.”⁴⁴⁹

Det är inte bara det politiska arbetet som skulle underlättas av att vara heltidspolitiker. Även livet vid sidan om politiken skulle underlättas, menar en socialdemokrat, som anknyter till den påtagliga skillnaden mellan hur mycket tid partiaktivisterna lägger på politik och hur mycket av den tid som är arvoderad: ”Rollen som fritidspolitiker är inte lätt att kombinera med barn och familj. Så jag skulle kunna tänka mig att arbeta heltid med politik, antingen i kommunen eller på riksnivå.”⁴⁵⁰

Intervjupersonernas överlag positiva bild av politik på heltid kan ställas mot en betydligt mer skeptisk syn på att lägga mer tid på politik, om det inte följs av heltidsarvodering. Att vara fritidspolitiker är svårt att kombinera med både yrkesarbete och familjeliv, vilket får många intervjupersoner att konstatera att de inte kan tänka sig att lägga mer tid på politik om det inte följs av motsvarande arvodering – det finns en gräns för hur mycket gratistid man kan lägga ner, konstaterar exempelvis en partiaktivist. Tanken på att vara heltidspolitiker kan med andra ord även förstås som en lösning på fritidspolitikerns så kallade livspussel. Detta synsätt pekar också i riktning mot en annan indikator på selektiva nyttigheter – nämligen de materiella fördelar ett partiengagemang kan ge tillgång till, här i form av arvodering på heltid.

Det är intressant att dra paralleller mellan synen på att ta förtroendeuppdrag och tankarna på att arbeta heltid med politik. Precis som medlemmarna, efter ett tag som partimedlem, ser det som naturligt att ta ett förtroendeuppdrag, blir det efter ett tag som partiaktiv naturligt att tänka i termer av politik som en möjlig heltidssysselsättning. När man kommit till en viss nivå i partiorganisationen, och ser vad det kan innebära i form av möjligheter, kommer politik på heltid att framstå som en attraktiv möjlighet. På samma sätt som partiaktivister beskriver att mötet med andra kommunalpolitiker leder till att man vill ha kommunala uppdrag, leder mötet med riksdagsledamöter eller kommunalråd till insikten om att man mycket väl själv skulle kunna tänka sig ett sådant jobb. ”När man har många bekanta som sitter i riksdagen känns det inte lika stort eller lika avlägset längre”, konstaterar exempelvis en aktiv miljöpartist.⁴⁵¹ Givet hur mycket tid man som partiaktiv redan i utgångsläget

⁴⁴⁹ Intervju med MP-aktivist 1.

⁴⁵⁰ Intervju med S-aktivist 1.

⁴⁵¹ Intervju med MP-aktivist 7.

lägger på politik vore det kanske rentav konstigt att inte tänka tanken att man skulle vilja jobba heltid med politik, menar samma miljöpartist: ”Som politiskt aktiv ljuger man om man inte reflekterar över möjligheten att jobba heltid med politik.”⁴⁵²

Med detta perspektiv framstår möjligheten till en politisk karriär som intimt sammanlänkad med möjligheterna till politisk maktutövning. Tillsammans med möjligheten att bli förtroendevald, som också kan ses som ett uttryck för möjligheten att utöva politisk makt, är de viktiga indikatorer på de selektiva nyttigheternas betydelse i dagens partier.

Att möjligheten till en politisk karriär i hög grad kopplas samman med politisk maktutövning innebär inte, att exempelvis plikt känslor gentemot partiorganisationen saknas. Att man ställer upp när partiet kallar gäller inte bara det första nämnduppdraget. Detta har däremot ingen dominerande roll i intervjupersonernas berättelser.

En moderat som idag är arvoderad på halvtid beskriver emellertid hur sin tvekan inför att ta på sig det aktuella uppdraget, men tackade till slut ja eftersom det, som moderaten beskriver det, ingår i att vara politiskt aktiv: ”När det blir ett maktskifte går det inte att säga nej om man har hållit på länge med frågorna och har stora sakkunskaper. Att ställa upp ingår i spelets regler.”⁴⁵³

Det kan naturligtvis diskuteras huruvida uttalanden som dessa ska tolkas som ett utslag av kulturell återhållsamhet. Att man skulle ställa upp av lojalitet gentemot partiet eller väljarna blir ett sätt att tona ned att man lockas av de möjligheter till politiskt inflytande som exempelvis en nämndordförandepost för med sig. Samtidigt är det rimligt att tänka sig att den politiska och sociala gemenskapen, det vill säga indikatorer på kollektiva nyttigheter, fortsätter att ha betydelse. Som partiaktiv ingår man i en social gemenskap, och som alla sådana gemenskaper leder den ju till lojaliteter och plikt känslor som påverkar ens agerande. Utifrån detta skulle man till och med kunna argumentera för att det intressanta i sammanhanget är att plikt känslorna inte har en mer framträdande roll. Huvudintrycket är dock att möjligheten att arbeta heltid med politik framförallt ses som ett attraktivt sätt att förstärka sina möjligheter att utöva politisk makt.

I många tidigare undersökningar har intervjuade partimedlemmar tonat ned sina individuella karriärambitioner. Utifrån detta skulle man kunna förvänta sig en begränsad betydelse för karriärmöjligheter som del av partiernas er-

---

⁴⁵² Intervju med MP-aktivist 7.

⁴⁵³ Intervju med M-aktivist 11.

bjudande. Resultatet av denna undersökning pekar som vi sett i en annan riktning. Samtidigt vore det förstås konstigt om den blygsamhet och frånvaro av individuella ambitioner som tidigare identifierats inte syntes även i denna undersökning. Merparten av intervjupersonerna konstaterar, som vi kan se, att de gärna skulle arbeta heltid med politik om de gavs möjligheten. Men i många fall kommer reservationerna redan i nästa mening. Att ett sådant erbjudande dyker upp förefaller osannolikt inom överskådlig framtid, konstaterar exempelvis en partiaktivist. Andra understryker att det helt beror på vilken typ av heltidsuppdrag det handlar om. En ung miljöpartist som tackat nej till ett heltidsuppdrag, skulle gärna ta ett sådant uppdrag efter att ha samlat på sig mer erfarenhet.⁴⁵⁴ Andra talar om att det är svårt att ha det som mål att bli heltidspolitiker, då möjligheterna av avhängiga av många faktorer bortom ens egen kontroll – som valresultat, konkurrenssituationen inom partiorganisationen och annat. I dessa beskrivningar framstår blygsamheten på så sätt lika mycket som resultatet av realistiska bedömningar – att göra politisk karriär är svårt, även om man bara tänker sig det i blygsam skala – som av partipolitisk korrekthet.

Möjligheten att arbeta heltid med politik är attraktiv för de partiaktiva, men det finns en medvetenhet om att den är den kanske mest selektiva bland de selektiva nyttigheterna. Även om karriärmöjligheterna ökat, är det fortfarande få som i praktiken kommer att arbeta heltid med politik.

Även om det på ett övergripande plan inte går att se några tydliga skiljelinjer mellan partierna, är det värt att notera att det särskilt bland moderata aktivister talas om betydelsen av att ha en förankring utanför politiken. Flera moderater talar, samtidigt som de lockas av möjligheten att arbeta heltid med politik, om vikten av att också ha en karriär utanför politiken för att på så sätt få andra referensramar. Synsättet sammanfattas ganska väl av den moderata partiaktivist som just nu inte vill arbeta heltid med politik, men mycket väl kan tänka sig att göra det senare i livet: ”Just nu vill jag inte jobba med politik. Det är viktigt med en civil karriär och andra plattformar. Men senare i livet kan jag tänka mig att vara politisk sekreterare eller sitta i riksdagen.”⁴⁵⁵

De moderata partiaktivisterna beskriver, i sina resonemang, arbete i privata företag som en särskilt eftersträvarsvärd erfarenhet om man ska vara politiker. Det är intressant att socialdemokrater inte på motsvarande sätt lyfter fram arbete utanför politiken som en viktig erfarenhet. Men de moderata aktivisternas uttalanden kan också ses som en närmast ideologisk utsaga. För de aktiva i ett parti som, åtminstone historiskt, velat minska politikens räckvidd, får privata företag symbolisera eftersträvarsvärda ideal.

---

⁴⁵⁴ Intervju med MP-aktivist 2.

⁴⁵⁵ Intervju med M-aktivist 7.

Att de intervjuade partiaktivisterna är lockade av möjligheten att arbeta heltid med politik, ger en indikation på de selektiva nyttigheternas betydelse i dagens partier. Så gott som samtliga intervjupersoner har reflekterat över möjligheten att arbeta heltid med politik, och för det stora flertalet har dessa överväganden utfallit på ett sådant sätt att intervjupersonerna konstaterar att de mycket väl skulle kunna tänka sig att bli politiker på heltid.

Andra partiaktiva och deras syn på karriärmöjligheter

De intervjuade partiaktivisterna talar, som vi kan se öppenhjärtigt, om sin syn på möjligheten att arbeta heltid med politik. Givet det kulturellt känsliga i att tala om betydelsen av karriärmöjligheter, som framkommit i tidigare undersökningar, finns det anledning att fördjupa analysen. Ett sätt att ta sig runt eventuella kulturella hinder är att fråga de partiaktiva hur de ser på andra aktivisters intresse för förtroendeuppdrag och politiska karriärmöjligheter.

Möjligheten att få förtroendeuppdrag bedöms av ett stort antal intervjupersoner som en mycket viktig anledning, om än inte den enda, till varför människor engagerar sig partipolitiskt. De vill kunna påverka och vill därför ha uppdrag, menar intervjupersonerna. En moderat partiaktivist illustrerar detta med hur många nya medlemmar som dyker upp i samband med att partiet håller provval innan man fastställer valsedlarna:

I senaste provvalet var det många ansikten jag inte kände igen. Det måste innebära att det finns ett antal nya medlemmar som vill prova sin bärighet i partiet och se om de kan bli valda. Annars skulle provvalskatalogen inte ha sett ut som den gjorde.⁴⁵⁶

Intervjupersonerna kopplar också intresset för uppdrag hos dem som engagerar sig partipolitiskt till tidpunkten för engagemanget. För personer som gått via ungdomsförbunden kommer intresset för uppdrag successivt, menar man. Det vill säga ungefär på samma sätt som partiaktivisternas beskriver hur deras eget intresse för förtroendeuppdrag växte fram allteftersom engagemanget fördjupades. Men för personer som engagerar sig senare i livet, utan den sociala och politiska gemenskap som ofta finns i ett ungdomsförbunds-engagemang, anser intervjupersonerna att detta ofta sker med ett direkt intresse för att kunna påverka genom kommunala förtroendeuppdrag: ”Om man engagerar sig i ett parti när man är i 30-årsåldern då är det en sakfråga man vill påverka. Och utan konkreta påverkansmöjligheter engagerar man sig inte.”⁴⁵⁷

---

⁴⁵⁶ Intervju med M-aktivist 5.

⁴⁵⁷ Intervju med M-aktivist 12.

Det är värt att notera att intervjupersonerna utifrån den öppna frågan om förtroendeuppdragens betydelse för nya medlemmar i många fall för in samtalet på vad de anser vara ökade karriärambitioner hos nya medlemmar. Att man kommer in som ny medlem med planer på en snabb politisk karriär är ganska vanligt, menar flera av de intervjuade i partiaktivisterna i alla tre partierna.

En socialdemokrat som varit aktiv i sitt parti under lång tid konstaterar, menar att det är en tydlig förändring jämfört med tidigare. Det krävs helt enkelt inte lika mycket idag för att få tunga kommunala uppdrag:

Alla vill bli kommunalråd idag, fastän de inte har någon erfarenhet. De är säkert välutbildade i något yrke eller så. Men den politiska skolningen, att se sammanhang och samband, där kan jag tycka att kvaliteten går ner.⁴⁵⁸

Intresset för förtroendeuppdrag och politiska karriärer hänger, menar några intervjupersoner, samman med ökade individuella ambitioner. De som går med ser inte det politiska engagemanget som viktigt för samhället eller partiet, utan försöker i stället göra karriär och förverkliga personliga ambitioner. Det hävdar exempelvis en partiaktivist som konstaterar att: ”Många har baktankar med sitt engagemang och gör det av egenintresse. Det finns de som gör det för att synas, för arvodet eller för framtida arvoden.”⁴⁵⁹

Partiaktivisternas beskrivningar av andra partiaktivas engagemang pekar i riktning mot flera indikatorer på selektiva nyttigheter. Det handlar både om betydelsen av förtroendeuppdrag och möjligheterna till en politisk karriär, men även som i citatet ovan om de materiella fördelarna som ett partiengagemang kan ge.

Samtidigt menar intervjupersonerna att ambitioner inte behöver vara något dåligt. En socialdemokrat konstaterar exempelvis att partiet skulle stanna utan de nya medlemmarna, som kommer in med stora karriärambitioner och därför är beredda att lägga ner mycket tid på politiken.⁴⁶⁰

Bilden av andra partiaktivas intresse för förtroendeuppdrag kan jämföras med beskrivningarna av de egna förväntningarna som ny medlem. Själva beskriver de hur de hade väldigt vaga förväntningar och framförallt lockades av den politiska och sociala gemenskapen, medan intresset för uppdrag växte fram successivt.

---

⁴⁵⁸ Intervju med S-aktivist 12.

⁴⁵⁹ Intervju med S-aktivist 10.

⁴⁶⁰ Intervju med S-aktivist 4.

Denna bild framkommer även när intervjupersonerna talar om andra medlemmars engagemang. Inte minst gäller det uppfattningen att människor lockas av möjligheterna att lära sig mer om och få diskutera politik. Men den dominerande bilden är att många engagerar sig för möjligheterna att bli förtroendevalda. Dessa skillnader kan tolkas på två sätt. Dels kan det handla om en medveten nedtoning av det egna intresset för förtroendeuppdrag och möjligheterna till en politisk karriär, vilket skulle vare helt i linje med de kulturella föreställningarna om hur man ska se på förtroendeuppdrag. Dels kan det tänkas illustrera en förändring över tid. Kanske är det så det som lockar med ett partiengagemang idag till stor del kretsar kring möjligheten att få förtroendeuppdrag, medan erbjudandet för fem-tio år sedan, då flertalet intervjupersoner engagerade sig, var betydligt bredare. Om den senare tolkningen stämmer, skulle det ge stöd åt tanken att det skett en förskjutning i partiernas erbjudande från kollektiva till selektiva nyttigheter.

Beskrivningarna av andra partiaktivas intresse för förtroendeuppdrag bör emellertid även sättas i relation till det minskade medlemsantalet som i många sammanhang minskat konkurrensen om förtroendeuppdragen, och gjort att steget från ny medlem till förtroendevald kan vara mycket kort. Tillgången på uppdrag är sannolikt en viktig förklaring till varför de som idag engagerar sig upplevs som mer intresserade av uppdrag än tidigare generationer av partiaktiva. Utvecklingen är inte minst tydligt i Miljöpartiet, där de intervjuade partiaktivisterna talar om hur lätt det är att få uppdrag och hur det lockar personer med karriärambitioner till partiet. ”Vi tar i princip in folk från gatan för att sätta dem i nämnder”, konstaterar en miljöpartistisk kommunalpolitiker.⁴⁶¹

Sammanfattning och slutsatser

Politik är ett tidskrävande fritidsintresse, som lätt tar betydligt mer tid i anspråk än vad man ursprungligen tänkt. Det kan alla som varit i närheten av partipolitiskt arbete intyga. Att svenska fritidspolitiker i många fall lägger tid motsvarande en normal halvtidstjänst på politiken framkommer i denna undersökning, såväl som i flera tidigare undersökningar. Dessutom har en tidigare undersökning pekat i riktning mot att politiken tar allt mer tid i anspråk för de som har förtroendeuppdrag.⁴⁶²

Dessa iakttagelser ger anledning att problematisera bilden av fritidspolitikern som lägger några timmar i månaden på politiken, och som framförallt lockas av den ideologiska, politiska och sociala gemenskap ett parti erbjuder. Visst finns de fortfarande, men de är knappast de som bär upp partiorganisationerna. I stället framträder en grupp partiaktivister där förtroendeuppdragen och

---

⁴⁶¹ Intervju med MP-aktivist 8.

⁴⁶² Karlsson, 2001, sid 123-124.

möjligheterna till politisk maktutövning framstår som centrala delar i det som lockar till partipolitiskt engagemang.

För dessa partiaktivister framstår politiken inte bara som en fritidssysselsättning, utan även som ett potentiellt yrke. Flertalet intervjupersoner, oavsett partitillhörighet, skulle om de fick möjlighet ta chansen att arbeta heltid med politik. Detta diskuteras sällan, men det borde egentligen inte komma som någon överraskning att partiaktivisterna i de allra flesta fall skulle kunna tänka sig att växla upp till heltid. När man redan lägger 15-20 timmar i veckan på politik och kanske bara är arvoderad för en mindre del, lockar rimligtvis de påverkansmöjligheter och den ekonomiska ersättning det skulle innebära att bli arvoderad på heltid. Detta kompletterar den bild som tidigare framkommit av svenska partiaktivisters intresse politiska karriärmöjligheter, där det utmärkande draget framförallt varit att man undvikit att tala i termer av egna karriärambitioner.⁴⁶³

Att intervjupersonerna lockas av möjligheten att arbeta heltid med politik tycks i första hand inte handla om plikt känslor gentemot partiorganisationen, även om detta förekommer. I stället är det i stor utsträckning samma drivkrafter, som får partiaktivisterna att i utgångsläget eftersträva förtroendeuppdrag, som senare får dem att ställa sig positiva till att arbeta heltid med politik. Att vara heltidspolitiker ses som ett sätt att fördjupa engagemanget, och få bättre möjligheter att utöva politiskt inflytande i de frågor där man redan i utgångsläget har ett engagemang.

De intervjuade partiaktivisterna kanske inte ser politiken som en livslång karriär. Men de ser den definitivt som ett möjligt yrke under en del av sitt arbetsliv. Kanske sammanfattas hållningen ganska väl av den socialdemokrat som, visserligen inte planerar en karriär, men självklart skulle kunna tänka sig att hålla på med politik på heltid: ”Jag har inga ambitioner att göra jättekariär, men samtidigt brinner jag för frågorna och skulle jättegärna jobba heltid med det.”⁴⁶⁴

Aktivisternas syn på heltidspolitik, som den exempelvis framträder i citatet ovan, illustrerar professionaliseringstendenserna inom politiken. Politik är en möjlig yrkesbana, som den partiaktive tvingas förhålla sig till, och som är en viktig del av det partierna erbjuder sina aktiva.

Kopplingen mellan möjligheterna att utöva politisk makt, samt möjligheterna att bli förtroendevald och göra politisk karriär, som framkommer i intervjuerna, ger en stark indikation på de selektiva nyttigheternas betydelse i dagens partiorganisationer. De partiaktiva tycks i stor utsträckning lockas av de

---

⁴⁶³ Gidlund & Möller, 1999, sid 139. Karlsson, 2001, sid 152-153.

⁴⁶⁴ Intervju med S-aktivist 7.

påverkansmöjligheter som förtroendeuppdrag ger tillgång till. Att få möjlighet att arbeta heltid med politik kan med detta synsätt förstås som den ultimata selektiva nyttigheten.

11. Erbjudandet som lockar till medlemskap

Den traditionella bilden av partiaktivisten i masspartiet, såsom den tecknats av exempelvis Panebianco, är den av en person som lockas av den ideologiska och sociala gemenskap partierna erbjuder. En viktig punkt i Panebiancos beskrivning av hur masspartierna utvecklats till dagens elektoralt-professionella partier handlar om hur denna incitamentsstruktur för aktivism förändrats. Enligt denna bild har tonvikten i partierna flyttats från dem som lockas av de kollektiva nyttigheter partierna erbjuder, som ideologisk och social gemenskap, till dem som tilltalas av selektiva nyttigheter – som möjligheten att bli vald till förtroendeuppdrag eller möjligheten att utöva politisk makt.⁴⁶⁵

I samband med presentationen av indikatorerna på kollektiva och selektiva nyttigheter argumenterade jag för att *förtroendeuppdrag* och *politik som karriär* framstår som de mest entydiga uttrycken för selektiva nyttigheter. På motsvarande sätt är *social och ideologisk gemenskap* de tydligaste indikatorerna på kollektiva nyttigheter. Därför är det intressant att särskilt diskutera betydelsen av dessa indikatorer.

Om man utifrån intervjuerna med aktivister i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet ska försöka teckna en bild av det erbjudande som lockar till partiaktivism framträder en bild som har stora likheter med Panebiancos tankar. Trots de tre partiernas olika organisatoriska traditioner ger de intervjuade partiaktivisterna uttryck för en samstämmig bild av vilka nyttigheter som har betydelse för det egna engagemanget.

För de intervjuade partiaktivisterna är det politiska engagemanget intimt sammankopplat med de kommunala förtroendeuppdragen. Det som partierna kan erbjuda sina aktiva medlemmar är framförallt möjligheten att bli förtroendevald, och möjligheten att utöva politisk makt genom de kommunala beslutsprocesserna, samt genom de partiinterna processer statusen som förtroendevald ger tillgång till. Det vill säga indikatorer på selektiva nyttigheter.

Även om indikatorerna på selektiva nyttigheter har en framträdande roll när de partiaktiva beskriver sitt engagemang, innebär det inte att faktorer som politisk och social gemenskap saknar betydelse. Tvärtom har de stor betydelse, framförallt i samband med beslutet att engagera sig partipolitiskt, och under första tiden som medlem. Initialt kretsar aktivisternas förväntningar i hög utsträckning kring möjligheterna att få ett socialt sammanhang för sitt

---

⁴⁶⁵ Panebianco, 1988, sid 264.

politiska intresse eller möjligheten att genom ett partimedlemskap visa sin politiska tillhörighet, det vill säga exempel på social och politisk gemenskap.

Det innebär att tanken på en dominerande ställning för de selektiva nyttigheterna, om man vill förstå engagemanget i dagens partier, inte tycks gälla det erbjudande som påverkar människors val att bli partimedlemmar. Visst finns de personer som lockas av möjligheten att bli förtroendevald eller möjligheterna att som partiaktiv utöva politisk makt, men den dominerande gruppen är de som tilltalas av den gemenskap de politiska partierna erbjuder.

Det är intressant att notera att partiaktivisternas beskrivningar av de egna förväntningarna på partierna skiljer sig från partifunktionärernas, som menar att det krävs något mer än politisk och social gemenskap för att locka nya medlemmar. Tvärtom understryker partifunktionärerna betydelsen av exempelvis förtroendeuppdrag och andra indikatorer på selektiva nyttigheter för att få människor att engagera sig partipolitiskt. Dessa skillnader kan tänkas hänga samman med kulturellt betingad blygsamhet – som aktivist vill man kanske inte erkänna att man lockades av möjligheterna att bli förtroendevald. En annan tänkbar förklaring är perspektivskillnader mellan aktiva och funktionärer. Som partiaktiv har man kanske vaga minnesbilder av vad som en gång lockade med ett partiengagemang, medan en partiombudsman dagligen funderar över hur man ska locka till sig nya medlemmar. Men det är också fullt möjligt, att kunskapen om de selektiva nyttigheter partiorganisationen erbjuder är begränsad, även bland de politiskt intresserade som söker sig till partierna.

För även om det erbjudande som lockar initialt domineras av indikatorer på kollektiva nyttigheter, som politisk och social gemenskap, blir det i intervjuerna tydligt att de partiaktiva ganska snart upptäcker de selektiva nyttigheter som partierna erbjuder. Efter ett tag nöjer man sig inte med den sociala och politiska gemenskap ett partimedlemskap ger. Man vill också ha del av de möjligheter, att utforma och genomföra politiska beslut, som partierna erbjuder.

Det främsta instrumentet för detta, är de möjligheter att bli kommunalt förtroendevald som ett partiengagemang för med sig. I många av intervjuerna framträder möjligheterna att bli förtroendevald som en helt avgörande del av partiernas erbjudande. Detta kan illustreras av hur det kommunalpolitiska arbetet som förtroendevald för många av intervjupersonerna är så gott som synonymt med partiengagemanget. En tolkning är att många partiaktiva skulle avstå från att kanalisera sitt politiska engagemang genom ett politiskt parti om möjligheterna att bli förtroendevald begränsades. Förtroendeuppdragen blir med andra ord den självklara kärnan i partiengagemanget för de partiaktiva.

Intervjupersonerna tydliggör också kopplingen mellan förtroendeuppdrag och möjligheterna till politisk maktutövning. Att även det senare har stor betydelse för många partiaktiva illustreras exempelvis av att ett antal intervjupersoner konstaterar att deras partiengagemang är mer givande om det egna partiet befinner sig i majoritetsställning, då det ökar möjligheterna till faktiskt maktutövande.

I intervjuundersökningen framkommer också att det stora flertalet av de intervjuade partiaktivisterna skulle kunna tänka sig att arbeta heltid med politik, det vill säga att man ser politiken som en möjlig karriär. Att intervjupersonerna på så sätt lockas av den ultimata selektiva nyttigheten kan till stor del förklaras av samma mekanismer som får medlemmarna att lockas av möjligheterna att bli förtroendevalda. Precis som när man efter ett tag som partimedlem ser det som naturligt att fördjupa sitt engagemang, och börjar intressera sig för möjligheterna att utöva politisk makt och bli förtroendevald, blir det även naturligt att tänka i termer av politik som en möjlig heltidssysselsättning. När man kommit till en viss nivå i partiorganisationen och ser vad det kan innebära, i form av möjligheter till maktutövning, status och materiella fördelar, kommer politik på heltid att framstå som en självklar möjlighet.

Bilden av förtroendeuppdragets och karriärmöjligheternas betydelse förstärks av partiaktivisternas redogörelser för hur man uppfattar andra partiaktivas engagemang. Det som framförallt lockar till partiengagemang, menar de, är möjligheterna att bli förtroendevalda och för vissa även möjligheten att göra karriär inom politiken.

Det är möjligt att dessa beskrivningar överdriver de selektiva nyttigheternas betydelse för partiengagemang. Även om indikatorerna på selektiva nyttigheter har en framskjuten position, finns det anledning att anta att faktorer som politisk och social gemenskap fortsätter att ha betydelse efter det att de partiaktiva fått upp ögonen för möjligheterna att bli förtroendevalda och utöva politisk makt.

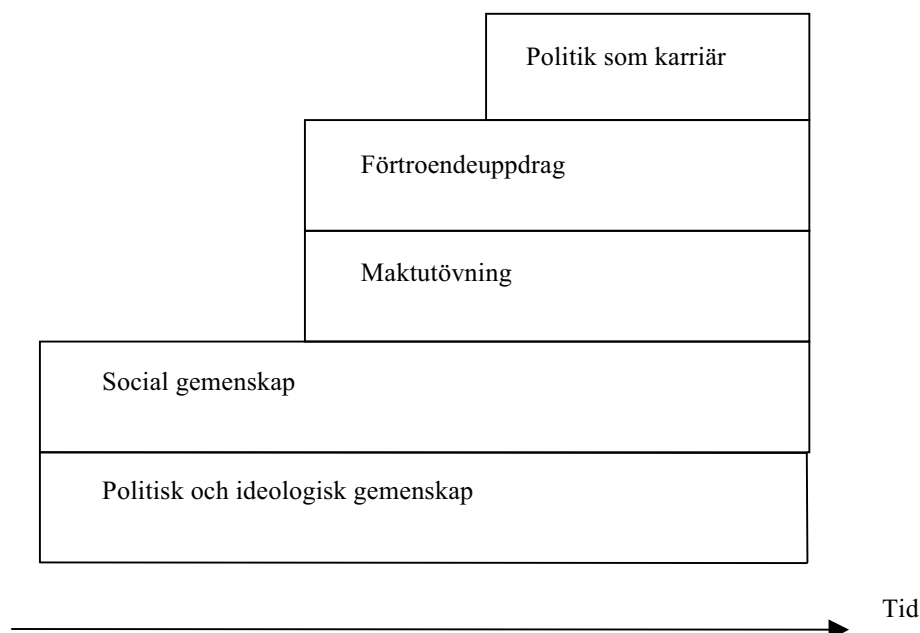
I själva verket är det rimligt att tänka sig att partimedlemmar lockas av olika delar i partiernas erbjudande, beroende på hur länge man varit engagerad. Initialt är det primärt kollektiva nyttigheter som lockar, men allteftersom engagemanget fördjupas får de selektiva nyttigheterna en större roll. Grunden förblir dock den politiska och sociala gemenskap som partierna erbjuder, även om den sannolikt tas mer eller mindre för given och därför inte framstår som lika betydelsefull som de selektiva nyttigheter som partierna erbjuder.

Detta skulle kunna förstås som en minskning av de kollektiva nyttigheternas relativa betydelse på individnivå. När man går med i ett politiskt parti och engagerar sig i partiorganisationen är det lätt att initialt bortse från möjlig-

heterna att bli förtroendevald, man är i stället uppfyllt av att ha fått ett socialt sammanhang för sitt engagemang, eller av den känsla av politisk identitet som ett partiengagemang ger. För dem som varit aktiva ett tag blir det däremot svårt att tänka sig ett partiengagemang utan förtroendeuppdrag och möjligheter till maktutövning. För vissa leder det senare till ett intresse för en politisk karriär, medan andra nöjer sig med rollen som fritidspolitiker och de möjligheter till maktutövning den för med sig.

Denna tanke på ett erbjudande i flera ”lager” sammanfattas i figuren nedan:

Figur 4: Erbjudandet som ska locka till partiaktivism

Ett sådant perspektiv fördjupar den bild Panebianco ger när han talar om de selektiva incitamenten som dominerande i det elektoralt-professionella partiet. Intervjuundersökningen ger dock en stark indikation på de selektiva nyttigheternas betydelse för aktivisternas engagemang. Selektiva nyttigheter framstår som en mycket viktig del av det erbjudande som lockar till partiaktivism. Därmed skulle man kunna argumentera för att de intervjuade partiaktivisterna ligger relativt nära vad Panebianco beskrivit som ”karriärister”, det vill säga partiaktiva som lockas av möjligheterna att utöva politisk makt och bli förtroendevalda. Det innebär också att förutsättningarna för partiaktivis-

ternas engagemang i många avseenden påminner om den som brukar tillskrivas partieliten.

Nästa kapitel handlar om partiaktivisternas syn på sina respektive partiets agerande på väljararenan och i de parlamentariska församlingarna. Har de selektiva nyttigheternas betydelse fört med sig ett större mått av strategisk orientering hos partiaktivisterna, än vad de traditionella teorierna om relationen mellan partiaktivister och partieliter gjort gällande?

Medlemmarna och strategisk orientering

12. Att känna igen sitt parti

Alla som följer svensk partipolitik har någon gång konfronterats med tevebilderna på den missnöjda partiaktivisten, som förklarar att han eller hon efter partiledningens senaste beslut inte längre känner igen sitt parti. Det är bilder som dessa som ligger bakom antagandena i Mays lag; en konflikt mellan partiledningarnas ambitioner att, å ena sidan nå framgång på de elektoral och parlamentariska arenorna och å andra sidan att upprätthålla den interna stabiliteten i partiorganisationen. Trots svårigheterna att empiriskt belägga Mays lag, som beskrivits tidigare, är det uppenbart att den här typen av konflikter existerar i partiorganisationer. Det räcker som sagt att följa en genomsnittlig partikongress för att se exempel på konflikter mellan partiledningar och partiaktivister, som kan förklaras med att de två grupperna har olika uppfattningar om vilka mål partiet bör prioritera.

Det är också den bild som framkommer i intervjun med Miljöpartiets partisekreterare Håkan Wåhlstedt, som direkt knyter an till tankarna i Mays lag:

Jag upplever ibland att partiledningarna i de flesta partier, inklusive Miljöpartiet, står närmare partiets väljare än vad medlemmarna gör. Ibland är det en del kongressombud som tycker att det är viktigare att göra en definition av hur man är renlärig, än att få igenom politiken. Det visar sig till exempel när vi förhandlat och drivit en satsning på en miljard på ett visst område, och fått igenom 500 miljoner. Har vi då vunnit eller förlorat 500 miljoner? Min bestämda uppfattning är att vi vunnit 500 miljoner. För hade vi inte förhandlat hade det inte blivit en krona.⁴⁶⁶

Wåhlstedts uttalande illustrerar tydligt att spänningen mellan partiledning och partiaktivister inte är en teoretisk konstruktion, utan i allra högsta grad en realitet i partiorganisationerna.

Skillnaderna i prioriteringar kan förklaras med olika förutsättningar för de två gruppernas engagemang. Partieliten, framförallt lockad av selektiva nyttigheter, antas prioritera valframgångar och inflytande i parlamentariska församlingar. Medan partiaktivisterna, lockade av partiorganisationernas kollektiva nyttigheter, antas prioritera ideologisk kontinuitet.⁴⁶⁷

Intervjuerna med partifunktionärer och partiaktivister har dock gett en stark indikation på de selektiva nyttigheternas betydelse för aktivisternas engagemang. Möjligheterna att bli förtroendevald och utöva politisk makt är myck-

---

⁴⁶⁶ Intervju med Håkan Wåhlstedt.

⁴⁶⁷ Panebianco, 1988, sid 26-27.

et viktiga delar av det som lockar till engagemang. Den bild som framkommer gör det med andra ord möjligt att argumentera för att förutsättningarna för partiaktivisternas engagemang i många avseenden påminner om den, som historiskt tillskrivits partieliten.

Den centrala frågan i detta avsnitt är hur konflikten mellan partieliten och partiaktivisterna, såsom den beskrivits i tidigare forskning, påverkas av de selektiva nyttigheternas betydelse för de aktiva partimedlemmarna. Innebär de selektiva nyttigheternas betydelse för dagens partiaktivister att de även uppvisar en högre grad av strategisk orientering än tidigare teorier gjort gällande? Det vill säga i vilken utsträckning är partiaktivisterna beredda att acceptera avvägningar som går ut över traditionella partiståndpunkter eller strategier, men som kan bidra till framgångar på de elektorala eller parlamentariska arenorna?

Partier som förändras

Graden av strategisk orientering hos partiaktivisterna har undersökts genom att intervjupersonerna fått möjlighet att reflektera över senare års förändringar inom respektive parti. Det handlar om förändringar som inträffat sedan början av 2000-talet, och som kan förstås mot bakgrund av en vilja att uppnå en starkare position på väljararenan och i de folkvalda församlingar, och som samtidigt inneburit att man gjort avkall på långvariga sakpolitiska och organisatoriska traditioner.

Sedan förlusten i valet 2002 har Moderaternas politik på en rad centrala områden omprövats. På ett övergripande plan skulle omvandlingen av Moderaterna till de ”nya Moderaterna” kunna sammanfattas med att partiet intagit en mer positiv hållning gentemot välfärdsstaten och tonat ner de nyliberala idéer som präglade partiet under 1980- och 90-talet. Konkret handlar det att göra avkall på tidigare centrala inslag i den moderata politiken som exempelvis krav på förändrad arbetsrätt och avskaffad värnsskatt. Men minst lika mycket handlar det om sättet man från den moderata ledningen talar om partiets politik – fackföreningarna ses inte längre som fiender, välfärdsstaten inte längre som ett hot mot individens frihet och privat är inte längre alltid bättre än offentligt. Med Sjöbloms perspektiv skulle dessa förändringar kunna tänkas leda till spänningar mellan partiets externa och interna arenor, eller annorlunda uttryckt, till partiaktivister som inte känner igen sitt parti.

Det slående när de moderata aktivisterna reflekterar över frågan om det inte känns konstigt att vara med i ett parti som så tydligt bytt tonvikt i politiken, är hur förändringarna tonas ner. Trots att det är tydligt att de nyliberala idéerna fått stå tillbaka till förmån för en uppslutning bakom välfärdsstaten, väljer flertalet intervjupersoner att tala om ideologisk kontinuitet – att Moderaterna har behållit sina grundvärderingar och endast förändrat sakpolitiken.

Några anknyter samtidigt till det kommunalpolitiska arbetet och menar att de inte känner av några förändringar i den politik som förs på kommunnivå. ”Här i kommunen ligger politiken fast”, konstaterar exempelvis en aktivist.⁴⁶⁸

Ett intressant exempel på beskrivningarna av ideologisk kontinuitet framkommer när en moderat aktivist lyfter fram partiets nyfunna försvar för fackföreningsrörelsen och kollektivavtalen: ”Jag är väldigt nöjd med utvecklingen och ser ingen större fara med exempelvis kollektivavtalskramandet. Den ideologiska grunden ligger fast.”⁴⁶⁹

Ändå innehåller partiets förändrade syn på kollektivavtalen en av de tydligaste ideologiska förändringarna bort från den tidigare dominerade nyliberalismen. Från att uteslutande betonat den negativa friheten – att stå vid sidan om kollektivavtalen – har Moderaterna i stället anslutit sig till det positiva frihetsbegreppet – i det här fallet rätten att som individ organisera sig fackligt.

Man kan tolka talet om ideologisk kontinuitet som ett sätt för aktivisterna att hantera stora förändringar. När ställningstagandena i tidigare viktiga sakfrågor förändras måste man ha något alla hålla fast sig i, för att känna igen sitt parti och kunna motivera sitt fortsatta engagemang. Även om de är långtifrån den största gruppen finns det utan tvivel de moderata aktivister som ser förändringarna på detta sätt. De politiska förändringarna kommer då att handla enbart om en förändring av tidsperspektivet i politiken.

Att man prioriterar vissa frågor i en valrörelse, betyder inte att man långsiktigt stänger dörren för de större förändringar som partiet tidigare förespråkade, menar många av de moderata intervjupersonerna:

Jag tycker inte att förändringarna känns konstiga. När jag gick med pratade man om en vision som låg långt bort, som kanske skulle kräva 30 år av regerande. Nu pratar man om det närmaste året eller åren, och tar det stegvis. Då kan människor identifiera sig. Jag tycker att det är helt rätt att man gjort så.⁴⁷⁰

Men man kan också förstå det synsätt som framkommer i citatet, och i flertalet intervjuer med moderata partiaktivister, som ett uttryck för strategisk orientering. Det viktiga är värderingarna och färdriktningen – hur man tar sig dit är en öppen fråga som löpande måste omprövas. Detta förhållningssätt sammanfattas ganska väl av en partiaktivist:

---

⁴⁶⁸ Intervju med M-aktivist 2.

⁴⁶⁹ Intervju med M-aktivist 1.

⁴⁷⁰ Intervju med M-aktivist 8.

Det finns ju inget som hindrar partiet göra en fullständig omsvängning. Det handlar mer om att erkänna att vi inte längre är ett parti som företräder en viss grupp, utan att vi företräder en viss generell idéströmning. Och när sätten att bäst uppnå målen förändrats måste vi göra så här i stället. Om man har den grundinställningen är det inget konstigt att omvärdera sin politik. Personligen tycker jag att de omsvängningar alla partier gjort går åt rätt håll. För bara några år sedan var partierna både till höger och vänster fastlåsta i en omodern ideologi.⁴⁷¹

Med ett sådant perspektiv blir inte ens sakpolitiska hjärtefrågor svåra att ompröva – de är, som en moderat aktivist beskriver partiets krav på skattesänkningar, bara tillfälliga paketeringar av partiets grundvärderingar:

Personlig frihet och individuellt ansvarstagande är grundvärderingarna. Hur man paketerar det, genom att exempelvis välja att tala om skattesänkningar, är inte i första hand de moderata kärnvärderingarna – utan uttryck för hur ett parti väljer att gå i olika sakfrågor.⁴⁷²

Pragmatismen i synen på sakpolitiken är intressant att relatera till intervjupersonernas påståenden om att de inte märkt av några större förändringar, i hur Moderaternas politik i den egna kommunen ser ut. Kommunalpolitik är pragmatisk, och det finns sällan utrymme för några större ideologiska uttryck. På så sätt kan Moderaternas nya förhållningssätt till politiken på nationell nivå sägas avspegla partiaktivisternas vardag bättre än den gamla mer ideologiska inriktningen. Att partiaktivister som ser de kommunala förtroendeuppdragen, och de möjligheter till maktutövning som de för med sig, som centrala för engagemanget sluter upp bakom en sådan förändring framstår därmed som naturligt.

En aspekt av de moderata aktivisternas syn på förändringarna inom partiet, som också ligger i linje med resonemangen om kommunalpolitikens pragmatiska karaktär, är att många av intervjupersonerna säger sig ha varit missnöjda med de gamla Moderaternas inriktning. Förvånansvärt många intervjupersoner talar nämligen om de nya Moderaterna som ett parti som i sin politik ligger närmare de egna åsikterna. Det har, som en moderat aktivist beskriver det, gjort det lätt att ta till sig förändringarna:

---

⁴⁷¹ Intervju med M-aktivist 4.

⁴⁷² Intervju med M-aktivist 11.

Många av de förändringar Fredrik Reinfeldt gjort är saker jag framfört under årens lopp och försökt få gehör för. Så för mig var många av förändringarna väldigt bekväma. Nya Moderaterna ligger mycket närmare min politiska profil än gamla Moderaterna.⁴⁷³

Intrycket att de moderata partiaktivisternas villighet att acceptera långtgående förändringar av partiets politik, framförallt handlar om vad som skulle kunna förstås som strategisk orientering, förstärks av aktivisternas reflektioner över varför förändringarna varit så pass okontroversiella internt. Generellt sett framställs de genomförda förändringarna av den moderata politiken som den självklaraste saken i världen. Partier ”förändras för att överleva”, konstaterar exempelvis en moderat aktivist.⁴⁷⁴ På motsvarande sätt lyfter en annan moderat aktivist fram behovet av förändring när ett parti inte längre stämmer överens med väljarnas värderingar och önskemål: ”Jag tycker generellt sett att partier måste kunna omprofilera sig om man upptäcker att den politik man tidigare företrätt är inaktuell, omodern och inte i takt med vad väljarna önskar.”⁴⁷⁵

Visst ligger det mycket i dessa iakttagelser. Partiers politik och retorik befinner sig i ständig utveckling, vilket skapar möjlighet för successiv tillväxning för aktivisterna. Det intressanta med förändringen i Moderaterna är att den skett under väldigt kort tid, men samtidigt snabbt vunnit stöd bland aktivisterna. Beredvilligheten att ta till sig förändringar illustrerar den strategiska orienteringen hos de moderata partiaktivisterna. När förändringar bedöms som nödvändiga ställer man sig bakom dem även om de innebär att viktiga delar av politiken omprövas. Detta var vad som skedde efter valet 2002. Förändringarna inom Moderaterna måste, som intervjupersonerna påpekar, ses mot bakgrund av partiets dåliga resultat i valet 2002. Detta beskrivs av intervjupersonerna som ögonöppnaren, som gjorde det uppenbart att förändringar var nödvändiga. En moderat aktivist beskriver exempelvis valnederlaget 2002 som en insikt om att samhällsutvecklingen sprungit ifrån Moderaterna: ”Många kom till insikt om att något måste göras, att man kommit till vägs ände med den traditionella politiken och framtoningen.”⁴⁷⁶

Detta uttalande återspeglas i intervjuerna med flera av de moderata aktivisterna. De talar alla om hur ett partis politik måste förändras allteftersom samhället förändrats, men att Moderaterna hade misslyckats med detta. Vid valet 2002 hade partiet inte längre svar på de frågor väljarna ställde, utan resonerade som om samhället såg ut som för 10-15 år sedan, menar intervju-

---

⁴⁷³ Intervju med M-aktivist 3.

⁴⁷⁴ Intervju med M-aktivist 6.

⁴⁷⁵ Intervju med M-aktivist 4.

⁴⁷⁶ Intervju med M-aktivist 7.

personerna, och understryker att förändringarna gjort det lättare att nå ut till väljarna.

En annan aspekt av förändringarna inom Moderaterna är professionaliseringen av medlemmarnas arbete, exempelvis i form av certifieringar för kampanjarbetare och manualer för vilka ord som ska användas i kommunikationen. När frågan kommer på tal väljer intervjupersonerna att tona ned försöken att styra de partiaktiva, något de menar fått alldeles för stort utrymme i media. Samtidigt talar de emellertid i positiva ordalag om samma styrningsförsök som en del i ett arbete för partiets bästa, inte minst efter valförlusten 2002. En moderat partiaktivist konstaterar exempelvis att: ”Vi kände att man inte kan sätta vem som helst i en valstuga. Bara för att man vill stå i en valstuga, ska man inte stå i en valstuga. För att företräda Moderaterna måste man veta vad vi står för.”⁴⁷⁷

Det intressanta med detta uttalande och flera andra liknande är att de moderata partiaktivisterna, när dessa potentiellt kontroversiella frågor kommer på tal, väljer att tala som partiföreträdare och inte som enskilda partiaktiva, något som inte sker vid andra tillfällen under intervjun. Detta understryker de moderata partiaktivisternas uppslutning bakom förändringarna av Moderaternas politik.

Att de moderata partiaktivisternas acceptans för de politiska och retoriska förändringarna, kan tolkas i termer av strategisk orientering, illustreras av det elektorala perspektivet i intervjupersonernas resonemang. För att kunna vinna val måste partiet avspegla väljarnas preferenser – inte försöka förändra dem. Och i Sverige innebär det, som några av intervjupersonerna beskriver det, att man måste spela på Socialdemokraternas planhalva. Eftersom väljarna vill ha höga skatter måste även Moderaterna driva en sådan politik. Att framgångar på den elektorala arenan väger tyngre än politisk och ideologisk kontinuitet sammanfattas väl i följande reflektion över anpassningen till Socialdemokraterna: ”Det är vad folk vill och det funkar samhällsekonomiskt. Och man driver ändå en borgerlig politik.”⁴⁷⁸ Så talar en partimedlem som befinner sig ganska långt från de klassiska föreställningarna om partiaktivisterna som ideologiska ”renhetsivrare”.

I likhet med Moderaterna har Miljöpartiet genomgått omfattande förändringar de senaste åren. Efter en medlemsomröstning hösten 2008 slopades kravet på utträde ur EU, som länge haft en framträdande position i partiets profil. Samtidigt har partiet exempelvis tonat ned den klassiska idén om att införa ett system med medborgarlön, som kärna i välfärdssystemet, och i stället slutit upp bakom inkomstbortfallsprincipen. Vid sidan om de sakpolitiska

---

⁴⁷⁷ Intervju med M-aktivist 1.

⁴⁷⁸ Intervju med M-aktivist 8.

förändringarna band partiet inför valet 2010 upp sig i ett formaliserat samarbete med Socialdemokraterna, och övergav därmed idén från partiets grundande om att stå fria från blockpolitiken.

Generellt sett är Miljöpartiets aktivister mer öppna än sina moderata kollegor inför att ifrågasätta förändringarna av det egna partiet. Samtidigt ger de uttryck för samma betoning av ideologisk kontinuitet som de moderata aktivisterna. Den ideologiska linjen ligger fast, och målet om det hållbara samhället är detsamma – däremot har de sakpolitiska uttrycken förändrats, resonerar man. En miljöpartistisk kommunalpolitiker som varit med länge i partiet konstaterar exempelvis att: ”De grundläggande principerna tycker jag är ganska mycket desamma. Men visst finns det sakfrågor där jag tycker att man kan vara fundersam över vad som hänt.”⁴⁷⁹

Samtidigt menar aktivisten i citatet ovan att några av de uppmärksammade förändringarna egentligen inte påverkar partiets faktiska politik, och jämför kravet på EU-utträde med Socialdemokraternas krav på monarkins avskaffande. Det är en intressant iakttagelse, men frågan är om det egentligen minskar förändringens betydelse. Kontinuitet i ett parti handlar ju minst lika mycket om symboler som om praktisk politik. Och som symbolfråga kan frågan om EU-utträde knappast underskattas.

Vid sidan om att betona den ideologiska kontinuiteten, diskuterar många av de intervjuade partiaktivisterna även i termer av att professionalisera och göra Miljöpartiet regeringsdugligt. Tidigare fanns det för mycket ”orealistiska tankar och naivitet” i partiet konstaterar exempelvis en partiaktivist, medan en annan talar om att det var partiets inflytande i samarbetet med Socialdemokraterna under perioden 2002-2006 som fick aktivisten att bli medlem.⁴⁸⁰

Intervjupersonerna beskriver överlag strävan, efter att göra partiet regeringsdugligt, som en positiv utveckling. Något som bör ses som ett utslag av strategisk orientering. Möjligheterna att nå framgång i det parlamentariska arbetet väger här tyngre än behovet att slå vakt om traditionella partiståndpunkter. Precis som bland de moderata partiaktivisterna, beskrivs förändringarna som en naturlig utveckling – för att få inflytande måste partier förändras, konstaterar exempelvis en av intervjupersonerna:

---

⁴⁷⁹ Intervju med MP-aktivist 8.

⁴⁸⁰ Intervjuer med MP-aktivist 4 och 6.

Ett parti måste förändras. Man ska så klart inte göra vad som helst för att få makt, men om man är en parlamentarisk rörelse måste man vara beredd att kompromissa för att få inflytande. Man kan inte bara stå vid sidan om och skrika. Men bland dem som var med och grundade partiet finns säkert en del besvikelse eftersom man vill ha ett parti som inte fungerar som andra partier, som är alternativt på alla sätt.⁴⁸¹

Även om utvecklingen i stora drag ses som positiv, finns det intervjupersoner som varnar för en alltför ensidig betoning av strävan efter inflytande. Och också hur det riskerar att äventyra partiets traditionella linje – det vill säga den uppfattning som i de klassiska teorierna brukar förknippas med partiaktivister:

Jag försöker fortfarande driva den linjen jag trott på från början. Även om formerna förändras över tiden måste man hålla en bestämd ideologisk linje. Jag mår illa av att man talar i termer av makt. Det ska inte vara huvudmålet. Det är viktigt för att kunna genomföra politiken, men det kan inte vara det huvudsakliga syftet. Därför måste vi redan nu vara tydligare mot Socialdemokraterna om vad vi kan gå med på och vad vi inte kan gå med på.⁴⁸²

Intervjupersonen i citatet understryker att ideologin sätter tydliga gränser för vad som är acceptabelt i en förhandling, och att partiet redan i förväg bör göra klart var dessa gränser för kompromissviljan går. Detta citat är kanske det närmaste vi kommer den traditionella bilden av aktivisten i denna undersökning, och det finns bland övriga intervjupersoner endast ett fåtal som ger uttryck för liknande uppfattningar. Att uttalanden som dessa inte är vanligare bör givetvis ses som en indikation på graden av strategisk orientering hos partiaktivisterna.

Samtidigt som intervjupersonerna överlag konstaterar, att förändringarna är nödvändiga om partiet ska kunna vara i regeringsställning och få verkligt inflytande i hjärtefrågor som klimatpolitiken, finns det en oro över att partiets särskilda karaktärsdrag riskerar att försvinna. Denna uppfattning framkommer både i intervjuer med nyare och äldre partimedlemmar, som i positiva ordalag talar om Miljöpartiet som ett ”lite annorlunda parti” – i bemärkelsen att partiet är mer ideologiskt och mer interdemokratiskt än de andra partierna.⁴⁸³

---

⁴⁸¹ Intervju med MP-aktivist 9.

⁴⁸² Intervju med MP-aktivist 1.

⁴⁸³ Intervjuer med MP-aktivist 1, 2, 7, 8 och 11

Farhågor med förändringarna, som intervjupersonerna framför, handlar framförallt om partiets interna arbetsformer och hur förändringar påverkar interndemokratin. En partiaktivist konstaterar exempelvis att: ”Jag är lite oroad över förändringstakten, framförallt när man funderar över hur interndemokratiskt förankrad den är, och vilka som drar nytta av den.”⁴⁸⁴

En rad intervjupersoner tar medlemsomröstningen om EU-politiken som exempel på problemen med interndemokratin. Även om intervjupersonerna menar att det i princip är bra med medlemsomröstning, anser de att man kan diskutera hur EU-omröstningen utformades. Det handlar exempelvis om språkrörens roll, där de menar att det var fel av dessa att gå ut i media och deklarerat sin personliga uppfattning, eftersom det kan ha påverkat utgången av omröstningen. En annan aspekt som lyfts fram av några intervjupersoner, är frågan om var initiativet till en medlemsomröstning ska ligga – hos medlemmarna eller hos partiledningen:

Omröstningen om EU-politiken kom väldigt hastigt och lustigt och det fanns inte tid att driva en ordentlig kampanj. Man kan också diskutera rimligheten i att lyfta frågan. Varför lyftes den just nu? Det var inte medlemmarna som valde det, initiativet kom uppifrån. Så det går ju att styra vad medlemmarna ska tycka.⁴⁸⁵

Intervjupersonerna kopplar ihop upplevelsen av försämrat medlemsinflytande, med användningen av medlemsomröstningar och förändrade arbetsformer på partikongresserna. Dessa förändringar är, tvärtom den gängse bilden, ett sätt att urvattna medlemmarnas inflytande, resonerar de. När partiledningen misstänker att kongressen skulle rösta nej, räknar de med att de passiva medlemmarna ska vara av en annan åsikt. Eller som en partiaktivist beskriver saken:

Medlemsomröstningar lämnar fältet fritt för auktoriteterna och de som får mest utrymme i media. Det är ingen slump att partiledningens linje drevs igenom. Det är samma sak med påverkanstorgen på kongressen. I och med att det inte finns någon plenumdebatt längre, går det beslut som partistyrelsen rekommenderar nästan alltid igenom.⁴⁸⁶

På så sätt blir ökat medlemsinflytande ett sätt att stärka partiledningens grepp om organisationen. Detta ligger helt in linje med tanken att breddat medlemsinflytande kan vara ett sätt för partiledningar att undvika de spänningar som exempelvis Mays lag illustrerar. Genom att förflytta makten från

---

⁴⁸⁴ Intervju med MP-aktivist 7.

⁴⁸⁵ Intervju med MP-aktivist 7.

⁴⁸⁶ Intervju med MP-aktivist 12.

de aktiva medlemmarna – som antas vara mindre beredda att acceptera förändringar – till de passiva medlemmarna, vars åsikter kan antas bättre spegla väljarkåren som helhet, får partiledningen ett ökat utrymme att prioritera elektorala och parlamentariska framgångar framför intern politisk och ideologisk kontinuitet.⁴⁸⁷

Samtidigt finns det bland de intervjuade aktivisterna en medvetenhet, om att upplevelsen av minskat medlemsinflytande kanske är ofrånkomlig, i och med att partiet blir större och får möjlighet att utöva reellt politiskt inflytande genom samarbete med andra partier. Det kommer helt enkelt inte att bli som det var när Miljöpartiet var nystartat:

När jag var ny i partiet hade vi inte kommit i riksdagen än och våra resurser var mycket begränsade. Vi satt i en liten lokal i Kristineberg. Jag gjorde utredningar och språkrören Birger Schlaug och Marianne Samuelsson fick passera igenom mitt rum om de skulle någonstans.⁴⁸⁸

Frågan som en miljöpartiaktivist ställer är om det ens var så mycket bättre förr. I själva verket är det mycket bättre att vara aktiv i dagens mer professioniserade parti, menar aktivisten och konstaterar att: ”Det var lite gulligt som vi arbetade förr, men som vi gör saker idag är fantastiskt mycket bättre.”⁴⁸⁹

Att som aktivist känna igen sitt parti handlar, som miljöpartisternas beskrivningar illustrerar, inte bara om sakpolitiska ställningstaganden, utan lika mycket om organisatoriska val. Miljöpartisternas oro över hur partiet förändras när det får ökad möjlighet att utöva politisk makt, måste förstås mot bakgrund av partiets traditioner av att betona medlemmarnas inflytande. För Miljöpartiets aktivister är de deltagar- och direktdemokratiska idealen en lika central del av partiets ideologi, som tanken på ett ekologiskt långsiktigt hållbart samhälle.

Medan de moderata partiaktivisterna har ett tydligt elektoralt perspektiv på förändringarna i partiet, betonar intervjupersonerna Miljöpartiet snarare möjligheterna att nå inflytande i det parlamentariska arbetet. Även om de erkänner att det är en svår gränsdragning, menar flera intervjupersoner att det skulle ha varit betydligt svårare att acceptera förändringarna som gjorts om de enbart syftade till att vinna fler väljare. De menar att det är acceptabelt att kompromissa och förändra politiken för att nå inflytande.

---

⁴⁸⁷ Scarrow, Webb & Farrell, 2000.

⁴⁸⁸ Intervju med MP-aktivist 1.

⁴⁸⁹ Intervju med MP-aktivist 4.

Ambitionen att maximera inflytandet återkommer när intervjupersonerna reflekterar över Miljöpartiets samarbete med Socialdemokraterna. Den strategiska orienteringen hos Miljöpartiets aktivister blir tydlig när de konstaterar att ett formaliserat rödgrönt samarbete är rätt väg att gå, även om det innebär att man ibland får acceptera saker som man inte gillar. Alternativet till att samarbeta med Socialdemokraterna är nämligen ännu sämre, konstaterar en intervjuperson utifrån sina kommunalpolitiska erfarenheter: ”Om man inte är med och förhandlar kommer Socialdemokraterna att göra upp med Moderaterna i alla de frågor där de är överens, som exempelvis vägbyggen.”⁴⁹⁰

Om man i en mening ska sammanfatta ett strategiskt förhållningssätt till politiken är citatet ovan ett bra exempel. Politik handlar sällan om att förverkliga sin förstahandspreferens, utan snarare om att välja mellan mindre dåliga alternativ.

Samtidigt finns det oro över att inflytandet kan minska i ett formaliserat samarbete. En partiaktivist konstaterar exempelvis att det finns en risk att man som ett litet parti försvinner i ett regeringssamarbete, och pekar på de tyska gröna systerpartiets erfarenhet av att samarbeta med Socialdemokraterna. En annan aktivist talar utifrån liknande farhågor om att Miljöpartiet borde nöja sig med att vara ett stödparti: ”Jag tycker att det är bättre att vara stödparti. I ett formaliserat samarbete tenderar man att som litet parti ätas upp, och det finns en stor risk att man ger upp centrala frågor.”⁴⁹¹

Miljöpartiets aktivister konstaterar, att möjligheterna att nå parlamentariskt inflytande i många sammanhang väger tyngre än att hålla fast vid traditionella partiståndpunkter. Även i ett nyare parti, som i sitt program förespråkar betydligt mer långgående samhällsförändringar än exempelvis Moderaterna och Socialdemokraterna, visar partiaktivisterna med andra ord prov på ett stort mått av strategisk orientering.

Både Moderaterna och Miljöpartiet har under de senaste åren präglats av snabba förändringar, som medvetet syftat till att förändra bilden av respektive parti för att på så sätt uppnå fördelar i mötet med väljarna och i det parlamentariska arbetet. I Socialdemokraterna är förändringarna inte lika uppenbara om man ser till utvecklingen sedan början av 2000-talet. Samtidigt ska förändringarna knappast underskattas. Innan regeringsskiftet 2006 motsatte sig partiet alla inkomstskattesänkningar, men successivt har man i sak accepterat en stor del av de skattesänkningar den borgerliga regeringen genomfört. Det är en gradvis förändringsstrategi som kan jämföras med Socialdemokraternas förändrade syn på privata entreprenörer i kommunal verk-

---

⁴⁹⁰ Intervju med MP-aktivist 10.

⁴⁹¹ Intervju med MP-aktivist 12.

samhet. Från att i början av 1990-talet ha varit motståndare, till exempelvis friskolor, ser man dem idag som ett naturligt inslag i skolsystemet. Detta samtidigt som delar av den kritiska retoriken kvarstår. En sådan förändringsstrategi kan förstås mot bakgrund av en partilednings avvägning – mellan å ena sidan stabiliteten på den interna arenan - det vill säga att aktivisterna ska känna igen sitt parti, samtidigt som politiken av olika anledningar måste omprövas för att nå framgångar på de externa arenorna. Detta kan ses som en förklaring till varför endast en av de intervjuade Socialdemokraterna tar upp sakpolitiska förändringar under den tid han varit aktiv som något problematiskt: ”Utrikespolitiken har förändrats. Man har inte samma respekt för FN och ibland håller man medvetet tyst. Ibland undrar jag om det är samma parti.”⁴⁹²

På ett område har förändringarna inom Socialdemokraterna varit minst lika snabba och omfattande, som de förändringar som Moderaternas och Miljöpartiets aktivister ställts inför. För ett parti som alltid hävdade att man går till val för att bilda en socialdemokratisk regering, och att diskussioner om eventuella samarbeten med andra partier är en fråga som ska behandlas först när väljarna har sagt sitt, är ett formaliserat samarbete med andra partier givetvis en stor förändring. Med tanke på den långvariga socialdemokratiska traditionen som utmanas, skulle det formaliserade rödgröna samarbetet inför valet 2010 kunna ses som en minst lika stor förändring som vissa av de sakpolitiska förändringar som skett inom Moderaterna och Miljöpartiet.

De socialdemokratiska aktivisterna är också märkbart klivna inför förändringarna. Många talar om rädslan för ett tvåpartisystem och dess effekter på representativiteten och därmed det demokratiska systemet. ”Jag är rädd vi med ett tvåpartisystem tappar mångfalden i politiken, och att människor ska strunta i att gå och rösta”, konstaterar exempelvis en partiaktivist.⁴⁹³

Oron inför en eventuell utveckling i riktning mot ett tvåpartisystem är värd att problematisera ur ett partistrategiskt perspektiv. Å ena sidan kan man tänka sig att aktivisterna ger uttryck för en verklig oro över risken för att representativiteten försämras. Å andra sidan kan man lika gärna tolka det som en rädsla för att det egna partiet ska förlora parlamentarisk inflytande, och i stället bli de mindre partiernas fånge i förhandlingarna. Att stå fri från formaliserade samarbeten innebär, för Socialdemokraternas del, möjlighet att söka stöd både till höger och till vänster. Genom att spela ut möjliga samarbetspartners mot varandra kan partiet maximera sitt eget inflytande. Oron över minskat socialdemokratiskt inflytande, i spåren av det formaliserade rödgröna samarbetet, speglas inte minst i uttalanden om att Socialdemokraterna måste få inflytande i relation till sin storlek. Och också i åsikten att det

---

⁴⁹² Intervju med S-aktivist 9.

⁴⁹³ Intervju med S-aktivist 3.

är Vänsterpartiet och Miljöpartiet som ska fråga om de får vara med, och inte tvärtom. En annan partiaktivist menar att det finns gränser för hur stort utrymme ett elektoralt perspektiv kan få. Har man politik för att man vill förändra samhället eller för att man vill vinna valet, frågar aktivisten sig.⁴⁹⁴

Trots invändningar som dessa menar flertalet socialdemokratiska aktivister att samarbetet är nödvändigt just för att kunna vinna val . Man kan inte förändra om man inte är med och spelar, konstaterar några aktivister, medan andra sätter behovet av rödgrönt samarbete i relation till förändringar i väljarkåren. Väljarna idag vill ”ha tydliga alternativ”, fastslår exempelvis en intervjuperson.⁴⁹⁵ Andra knyter an till framgångarna för det borgerliga allianssamarbetet:

De borgerliga har börjat samarbete, så det är enda möjligheten. Vi borde nog ha börjat samarbete tidigare. Samtidigt finns det risk för tvåpartisystem. Det är viktigt för demokratin med en större mångfald av partier.⁴⁹⁶

I överväganden som detta finns en tydlig förhoppning om att ett formaliserat samarbete ska göra det lättare att vinna kommande val. Det är också just detta elektorala perspektiv som får aktivisterna att svälja sina mer principiella invändningar mot samarbetet, eller om man så vill, acceptera att partiet lägger viktiga traditioner åt sidan. ”Det kan väl fungera på samma sätt som för de borgerliga inför förra valet. Om man kan vinna val på det, tycker jag att det är bra”, konstaterar exempelvis en socialdemokratisk aktivist.⁴⁹⁷

Samtidigt vittnar aktivisterna om en utbredd skepsis bland medlemmar i allmänhet mot samarbetet. Många gamla socialdemokrater vill inte samarbeta med, vad en socialdemokratisk aktivist beskriver som, ”kommunister och trädskrämmare”, medan en annan bekymrar sig över vad samarbetet med Miljöpartiet kan innebära för sakfrågor som bensinskatten och synen på kärnkraften.⁴⁹⁸ I dessa iakttagelser rymms möjligtvis fröet till en intressant distinktion mellan de icke-aktiva medlemmarna och de aktiva medlemmarna. De förra är mer skeptiska till förändring, medan bland de senare dominerar det elektorala perspektivet. Exempelvis som i följande uttalande: ”Jag tror att det blir lättare att vinna valet. Vi kanske tappar en och annan gammal sosse, men förhoppningsvis får vi många nya väljare.”⁴⁹⁹

---

⁴⁹⁴ Intervju med s-aktivist 8.

⁴⁹⁵ Intervju med s-aktivist 2.

⁴⁹⁶ Intervju med s-aktivist 7.

⁴⁹⁷ Intervju med s-aktivist 10.

⁴⁹⁸ Intervjuer med s-aktivister 10 och 16.

⁴⁹⁹ Intervju med S-aktivist 11.

Detta citat sammanfattar på ett bra sätt den strategiska orienteringen hos de socialdemokratiska aktivisterna. Om man vill vinna val och på så sätt få inflytande, måste man eventuellt acceptera förändringar av politiken som kan ifrågasättas av dem som enbart ser till partitraditionerna. En intervjuperson talar på motsvarande sätt om att Socialdemokraterna måste anpassa sig till att alla inte är socialdemokrater, och att man inte längre är ett 50-procentsparti: ”Jag gillar inte blockpolitiken eller tanken på ett tvåpartisystem. Men vi måste ta hänsyn till verkligheten. Vi är inte ett 50-procentsparti.”⁵⁰⁰

På många sätt speglar de socialdemokratiska aktivisternas också de moderata intervjupersonernas beskrivningar, av förändringarna som en naturlig process för att partiet ska kunna nå valframgångar. Bland de intervjuade socialdemokratiska partiaktivisterna finns också en tydlig tilltro till partiledningens förmåga att göra det bästa möjliga av det rödgröna samarbetet, något som exempelvis illustreras i uttalanden som ”det där fixar partiledningen”.⁵⁰¹

Denna tilltro till partiledningen kan också förklara varför det historiskt varit ganska lätt för Socialdemokraterna att genomföra förändringar av politiken. Trots förändringar av den faktiska politiken i centrala frågor – som exempelvis skatter, konkurrens inom offentlig sektor och EU-medlemskap – har detta inte lett till några långvariga effekter på den interna stabiliteten i partiet.

Precis som de miljöpartistiska och moderata intervjupersonerna, visar de socialdemokratiska aktivisterna prov på ett stort mått av strategisk orientering. När de väger förändringar av partiets traditioner, mot förutsättningarna att nå valframgångar, vinner de senare. Graden av strategisk orientering hos de socialdemokratiska aktivisterna måste även förstås mot bakgrund av Socialdemokraternas långa regeringsinnehav. Detta har med stor sannolikhet påverkat aktivisternas syn på vad som krävs för att nå politiska framgångar och skapat en förståelse för de kompromisser och avsteg från partiprogrammet som är självklara om man befinner sig i regeringsställning. Socialdemokraterna är som en aktivist beskriver det sedan länge ”en pragmatisk rörelse”.⁵⁰²

Gränsen för förändring

Varken Moderaternas, Miljöpartiets eller Socialdemokraternas aktivister passar in i den klassiska bilden av partiaktivisten som en konserverande kraft. Alla har de i intervjuerna visat prov på en vilja att prioritera framgångar i val och parlamentariskt arbete, framför ett bevarande av tradition-

---

⁵⁰⁰ Intervju med S-aktivist 1.

⁵⁰¹ Intervju med S-aktivist 5.

⁵⁰² Intervju med S-aktivist 12.

ella partiståndpunkter. Det är dock viktigt att problematisera denna bild. Det är fullt möjligt att många partiaktivister drar sig för att rikta kritik mot sitt parti och sin partiledning, även när det handlar om anonymiserade intervjuer med vetenskapligt syfte. Att försvara sitt partis politiska ställningstaganden, trots att de förändrats, är ju en del av vad det innebär att företräda ett parti. Ett sätt att hantera detta problem är att även fråga om gränser för framtida förändringar. En sådan fråga flyttar fokus från dagspolitiska ställningstaganden, som partiaktivisterna kan tänka försvara utifrån sin roll som partiföreträdare, och öppnar för ett friare reflekterande kring partiets framtida inriktning.

Men hur stora förändringar kan de intervjuade partiaktivisterna acceptera? När skulle de säga ifrån och bli den typ av aktivister som partiforskningen hittills föreställt sig? Den bild som framkommer i intervjuerna är att aktivisterna generellt är beredda att acceptera mycket långtgående förändringar av respektive partis politik. För intervjupersonerna framstår frågan om var gränsen för acceptabla förändringar som teoretisk och mer eller mindre omöjlig att sätta i relation till den politiska vardagen. Denna iakttagelse måste ses mot bakgrund av intervjupersonernas bild av förändringar som nödvändiga för att deras respektive partier ska överleva som politisk kraft. Med detta strategiska perspektiv på partiets inriktning, blir det naturligt att inte ställa upp några alltför fasta gränser för vilka förändringar som är acceptabla. För vem vet vad den elektorala och parlamentariska verkligheten kräver om ett eller fyra år?

De moderata partiaktivisterna beskriver hur gränsen för förändringarna går vid grundläggande ideologiska ståndpunkter. Men även i dessa resonemang om partiets ideologier finns ett stort mått av pragmatism. Partiet får inte vara "slav under en ideologi", konstaterar exempelvis en intervjuperson.⁵⁰³ En annan moderat intervjuperson beskriver ett liknande synsätt: "Gränsen går när jag känner att det varken är ideologiskt eller pragmatiskt försvarbart."⁵⁰⁴

Frågan är vad detta uttalande innebär i praktiken. Att förändringar antingen måste vara ideologiskt eller pragmatiskt försvarbara ger i princip partiledningen obegränsat handlingsutrymme – för nog klarar en partiledning alltid av att pragmatiskt försvara en förändrad ståndpunkt. Att det finns moderata aktivister som sluter upp bakom uppfattningen att partiledningen får genomföra vilka förändringar de vill, så länge de har bra argument, illustreras exempelvis av en annan moderat aktivist som menar att frågan om en gräns för förändringar är en konstig frågeställning:

---

⁵⁰³ Intervju med M-aktivist 12.

⁵⁰⁴ Intervju med M-aktivist 1.

Det är svårt att se någon konkret fråga. Det hamnar ju i en kontext. Om det är nödvändigt för landet, då måste man ju . Och om man har en bra argumentation, då får man köpa det. För då är det ju den världen vi lever i.⁵⁰⁵

Uttalandet illustrerar inte bara en tydlig resultatorientering, som kan kopplas ihop med en hög grad av strategisk orientering, utan även den inom Moderaterna utbredda föreställningen att partiet företräder objektiv kunskap snarare än politiska idéer. Förändras kunskapsläget, måste politiken förändras, även om det innebär avsteg från partiets traditionella politik och värderingar.⁵⁰⁶ I uttalandet ryms också ett stort förtroende för partiledningen. Så länge det går bra i valen får partiledningen göra i princip vad den vill.⁵⁰⁷ Det innebär med andra ord att den verkliga begränsningen på den moderata partiledningens handlingsfrihet, inte skulle handla om aktivisternas möjligheter att känna igen sig sakpolitisk och ideologiskt, utan om förmågan att leverera goda valresultat, vilket också några av intervjupersonerna är inne på. En moderat partiaktivist konstaterar exempelvis att: ”Vinner man ett val och får statsministerposten tystnar mycket av kritiken, så enkelt är det ju.”⁵⁰⁸

Det är värt att reflektera över hur denna syn på partiledningen förhåller sig till graden av strategisk orientering. Å ena sidan kan den ses som ett utslag av en mycket hög grad av strategisk orientering, där aktivisterna accepterar partiledningens vägval så länge den uppnår de elektorala målen. Å andra sidan kan förhållningssättet ses som mer kopplat till Moderaternas historia av en, i relation till riksdagsgruppen, relativt svag medlemsorganisation.

Flertalet moderata partiaktivister försöker dock konkretisera talet om att ledningen inte får bryta med partiets grundläggande principer. Några frågor som lyfts fram är förstatliganden av företag, motstånd mot friskolor, protektionism, främlingsfientlighet eller samarbete med Sverigedemokraterna. För de flesta handlar gränsen dock om skattepolitiken – om partiet börjar förespråka höjda skatter kommer de moderata partiaktivisterna att bli missnöjda. Men även här finns det ett utrymme för pragmatism – ibland behöver man som kommunalpolitiker höja kommunalskatten:

Det finns frågor där jag sagt, att det där kan jag aldrig gå med på. För mig skulle det till exempel vara helt otänkbart att gå med på skattehöjningar i kommunen, innan jag är övertygad om vi har den mest slimmade och effektiva organisationen. Då skulle jag hellre avgå.⁵⁰⁹

⁵⁰⁵ Intervju med M-aktivist 8.

⁵⁰⁶ Barrling Hermansson, 2004, sid 107.

⁵⁰⁷ Teorell, 1998, sid 335-336.

⁵⁰⁸ Intervju med M-aktivist 11.

⁵⁰⁹ Intervju med M-aktivist 10.

Citatet illustrerar väl det strategiska perspektivet hos de moderata partiaktivisterna, där den ideologiska övertygelsen kombineras med den kommunalpolitiska verkligheten. Det finns frågor som är ideologiskt viktiga, till och med så viktiga att man är beredd att avgå på grund av dem, men samtidigt är man även här beredd att kompromissa när det är nödvändigt.

När Miljöpartiets aktivister resonerar om gränserna för förändringar av partiet, kretsar samtalen kring miljöfrågorna, som fyller samma funktion som skatterna för de moderata intervjupersonerna. Några aktivister nämner specifikt kärnkraften – den fråga som partiet en gång grundades utifrån – som ett exempel på en fråga där en förändrad politik skulle få dem att visa sitt missnöje. Andra talar om klimatpolitiken. En av intervjupersonerna knyter exempelvis an till samarbetet med Socialdemokraterna, och menar att en nedprioriterad klimatpolitik skulle leda till ett övervägande om att sluta med partipolitik: ”Om vi skulle sitta i regeringsställning, och ändå inte tydligt visa hur Sverige ska gå före i klimatfrågan, då skulle det vara svårt att vara engagerad.”⁵¹⁰

Vid sidan om miljöfrågorna tar några intervjupersoner upp medlemsinflytandet som ett exempel på en fråga som skulle kunna få dem att säga ifrån. Detta understryker ännu en gång interndemokratins ställning som ett helt centralt värde i Miljöpartiet, som mycket väl kan jämföras med exempelvis partiets kärnkraftsmotstånd när det gäller ideologiskt symbolvärde: ”Jag har svårt att se att en sakpolitisk förändring skulle leda till att jag lämnade partiet. Jag är så pass ljusgrön. Problem med interndemokratien skulle däremot kunna få mig att lämna.”⁵¹¹

Huvudintrycket är dock att även Miljöpartiets aktivister är beredda att acceptera långtgående förändringar av partiets politik, utan att protestera. Resonemangen om att gränsen går vid förändringar i partiets syn på miljöfrågor är, med undantag för kärnkraftsfrågan, väldigt allmänna. Detta ger partiledningen ett stort handlingsutrymme. Men det finns också en insikt om att politik till stor del är en fråga om förhandlingar, och att man ibland är tvungen att ge upp hjärtfrågor för att få igenom andra: ”Om vi sade att vi skulle bygga ut kärnkraften, då skulle det till mycket för att kompensera det.”⁵¹²

Att trösklarna för att ge upp ett partiengagemang är höga – oavsett om man är Miljöpartist, Moderat eller Socialdemokrat – och att man hellre accepterar stora förändringar av respektive partis politik, kan tolkas i termer av strate-

---

⁵¹⁰ Intervju med MP-aktivist 11.

⁵¹¹ Intervju med MP-aktivist 2.

⁵¹² Intervju med MP-aktivist 8.

gisk orientering. Det primära är inte ideologisk och politisk kontinuitet, utan möjligheterna att nå valframgångar och parlamentariskt inflytande. Mycket tyder på att det i stor utsträckning handlar om ett sådant förhållningssätt. Men villigheten att acceptera förändringar kan också tolkas ur ett socialt perspektiv. När man väl varit aktiv ett tag är de sociala trösklarna för att lämna partiengagemanget väldigt höga – och då är det enklare att acceptera förändringar av politiken:

För två år sedan råkade jag säga till några kompisar att ett slopat utträdeskrav var något som skulle kunna få mig att lämna, men jag har ju inte lämnat. Så det är svårt att veta var gränsen går. Det viktiga för mig är miljöfrågorna och de finns ju kvar i partiet. Det är också att jag inte ser något alternativ – antingen engagerar jag mig i Miljöpartiet eller inte alls. Lämnar man tar man ju avstånd från så mycket. Mycket av mitt sociala liv och min fritid hänger ihop med Miljöpartiet, så det skulle vara ett stort beslut. Då är det kanske ett mindre beslut att flytta gränsen, och säga att man är kvar ändå.⁵¹³

Naturligtvis utesluter de två förklaringsmodellerna inte varandra. Snarare är det sannolikt så, att beredvilligheten att acceptera stora förändringar av det egna partiets politik beror på en kombination av de två faktorerna. Aktivisterna värderar elektorala och parlamentariska framgångar högt, även när de innebär att man tonar ned traditionella hjärtefrågor. Men som intervjuerna också illustrerat kretsar mycket av aktivisternas liv kring partiengagemanget, och det är rimligt att tänka sig att det skapar den typ av trösklar som intervjupersonen i citatet beskriver. Även den sociala gemenskapen – en indikator på kollektiva nyttigheter – bidrar med andra ord till graden av strategisk orientering.

Även de socialdemokratiska aktivisterna visar generellt sett prov på en mycket pragmatisk syn på gränserna för förändring. Centralt i de socialdemokratiska aktivisternas resonemang är vikten av att i det politiska arbetet uppnå resultat, vilket ofta kräver en förmåga att tänka strategiskt. Detta förhållningssätt formuleras träffande av en socialdemokratisk partiaktivist: ”Om jag har målet klart för mig, kan jag gå ganska krokiga vägar, så länge jag inte tappar siktet. Bara jag ser att det går framåt åt skapligt rätt håll.”⁵¹⁴

Den resultatorientering som citatet ger uttryck för bör sättas i relation till aktivisternas roll som förtroendevalda. Som intervjuerna visat är möjligheterna, att genom sina förtroendeuppdrag uppnå konkreta resultat, en central drivkraft för aktivisterna i deras partiengagemang. Samtidigt finns det i kommunalpolitiken sällan särskilt stort utrymme för den som enbart värderar

⁵¹³ Intervju med MP-aktivist 7.

⁵¹⁴ Intervju med S-aktivist 8.

ideologisk konsekvens – tvärtom bygger arbetet i nämnder och fullmäktige på pragmatism och förmågan att kompromissa. Här ser vi hur detta pragmatiska kommunalpolitiska ideal även avspeglar aktivisterna i deras syn på partiets övergripande inriktning. Den kommunalpolitiska praktiken bidrar med andra ord till graden av strategisk orientering, i synen på hur det egna partiet bör agera.⁵¹⁵

På motsvarande sätt talar intervjupersonerna om att det egentligen inte finns några behov av att sätta gränser. När företrädare för olika partier sätter sig ner och förhandlar brukar de kunna mötas på ett bra sätt, även om det innebär ett givande och tagande. Intervjupersonerna är eniga om att gränsen går när man inte längre själv kan stå för kompromissen, men var exakt den gränsen går ”varierar från fall till fall”, konstaterar exempelvis en aktivist.⁵¹⁶

Detta synsätt som indikerar en hög grad av strategisk orientering sammanfattas väl av en aktivist, som konstaterar att regeringsställning är förknippat med sådana fördelar, att man ibland måste acceptera inslag i politiken som man kanske inte håller med om fullt ut: ”Det finns en poäng att ha makten. Om man inte har makten kan man inte göra något överhuvudtaget, så ibland måste man ta det minst dåliga.”⁵¹⁷

Samtidigt finns det sakpolitiska gränser, eller som en aktivist beskriver saken, ”principer som man inte bryter”.⁵¹⁸ För de socialdemokratiska aktivisterna handlar det framförallt om välfärdsstaten och fördelningspolitik. Någon exemplifierar med skattefinansierad sjukvård, andra med socialförsäkringssystemet. Några aktivister knyter också an till samarbetet med Miljöpartiet, och menar att arbetsrätten och kärnkraften är frågor där Socialdemokraterna inte kan gå med på vilka kompromisser som helst. Men även de socialdemokratiska aktivisternas uttalanden om sakpolitiska gränser, rymmer ett stort mått av flexibilitet, som följande exempel visar: ”Sjukförsäkringssystemet, a-kassan, att vi som har mer ska betala mer skatt, det kommer jag aldrig att släppa. Allt annat kan jag släppa.”⁵¹⁹

---

⁵¹⁵ Ett sätt att illustrera den pragmatiska miljö som kommunalpolitiken ofta innebär, är att låta kommunalpolitikerna uppskatta konfliktnivån i den egna kommunen. I Gilljam, Karlsson & Sundell, 2010, sid 84-85, har kommunalpolitiker fått uppskatta konfliktgraden sin kommun på en skala 0-10. Där 0=i huvudsak samförstånd och 10=i huvudsak partipolitiska konflikter. Medelvärdet är 4,7 – men hela 30 procent har angivit en konfliktnivå på 2 eller mindre. Elva procent har svarat 8 eller högre.

⁵¹⁶ Intervju med S-aktivist 8.

⁵¹⁷ Intervju med S-aktivist 3.

⁵¹⁸ Intervju med S-aktivist 3.

⁵¹⁹ Intervju med S-aktivist 11.

Vilket parti sluter idag inte upp bakom välfärdsstatens grundläggande principer och någon form av fördelningspolitik? Att sätta upp detta som kärnan, som det inte går att kompromissa med, skapar i själva verket förutsättningar för väldigt många olika konkreta utformningar av politiken och ett stort mått av handlingsutrymme för partiledningen. Eller som socialdemokrat beskriver saken: ”gränserna för kompromisserna förändras hela tiden”.⁵²⁰

Detta understryker ännu en gång graden av strategisk orientering hos de socialdemokratiska aktivisterna. Det är ett förhållningssätt till politiken som de är långtifrån ensamma om; det delas med aktivisterna i Moderaterna och Miljöpartiet.

Sammanfattning och slutsatser

Enligt Mays ”lag om kurvlinjära opinionsstrukturer inom politiska partier” antas partiaktivister på mellannivå vara radikalare – det vill säga inta mer extrema positioner på en höger-vänsterskala – än såväl partiets sympatisörer, som partieliten.⁵²¹ För att förklara dessa skillnader, pekar May på skillnaderna i förutsättningar för de olika gruppernas engagemang. Partiaktivisterna är till stor del oberoende av partiernas valresultat, och kan prioritera ideologisk renlärighet. Att jämföra med partieliten som regelbundet tvingas möta väljarna, och för sina uppdrag är beroende av väljarna, och därför är tvungen att inta en mer moderat och pragmatisk syn på politiken. Motsvarande resonemang finns hos Panebianco, som beskriver aktivisterna som, åtminstone historiskt, drivna av kollektiva incitament som ideologi. Medan partiledningen ansetts prioritera selektiva incitament, kopplade till valresultat, som förtroendeuppdrag och inflytande.⁵²²

Ett annat sätt att beskriva spänningen mellan aktivister och partielit, är att se ett politiskt partis agerande som en avvägning mellan partiorganisationens grundläggande mål. Partiaktivisternas förhållningssätt, där framförallt ideologisk och sakpolitisk igenkänning värderas högt, blir då en begränsning på partiledningens möjligheter att väga de olika målen mot varandra – för att kunna maximera målen om programförverkligande, valframgångar, parlamentariskt inflytande och intern stabilitet. Annorlunda uttryckt; med alltför ideologiskt hängivna aktivister, blir det svårt för partiledningen att göra de sakpolitiska och ideologiska kompromisser, som är nödvändiga för att vinna val och utöva makt i parlamentariska församlingar, utan att riskera internt missnöje. Detta kan förstås som skillnader i graden av strategisk orientering – å ena sidan de som i huvudsak prioriterar ideologisk och sakpolitisk konti-

---

⁵²⁰ Intervju med S-aktivist 3.

⁵²¹ May, 1973.

⁵²² Panebianco, 1988, sid 26-27.

nuitet – å andra sidan de som ser det som självklart att väga partiorganisationens olika mål mot varandra, och att dessa avvägningar varierar över tid.⁵²³

Oavsett om vi talar om de ”nya Moderaterna”, Miljöpartiets förändrade politik eller det rödgröna samarbetet, handlar det om förändringar som kan tolkas som nya avvägningar mellan partiernas grundläggande mål. I samtliga fall har väletablerade åsikter och arbetssätt omprövats för att förbättra förutsättningarna att vinna val och nå regeringsmakten. Förstått i termer av måluppfyllelse skulle man kunna se förändringarna, som att möjligheterna till elektorala och parlamentariska framgångar värderats upp på bekostnad av målen om programförverkligande och intern stabilitet. Man skulle också kunna se förändringarna som exempel på framväxten av marknadsorienterade partier.⁵²⁴ I alla tre fallen handlar det om att partierna, i stället för att enbart formulera sin politik utifrån den egna ideologin, i hög grad även vägt in vad väljarna, och då inte minst marginalväljarna, efterfrågar i form av nedtonad ideologi och tydliga regeringsalternativ. Sett till den klassiska bilden av partiaktivisterna borde dessa förändringar ha lett till ett utbrett missnöje.

De intervjuade partiaktivisterna visar emellertid en tydlig beredvillighet att sluta upp bakom förändringarna i respektive parti, och talar även själva i termer av att vinna val och vara regeringsdugliga. De utgör med andra ord knappast den ideologiskt motiverade begränsning på partiledningens handlingsfrihet som den traditionella partiteorin gör gällande. Man kan se tre tänkbara förklaringar till att partiaktivisterna tycks uppvisa en högre grad av strategisk orientering, än vad som tidigare antagits.

För det första kan man tänka sig att aktivisterna, genom att deras engagemang domineras av kommunala förtroendeuppdrag, har kommit fram till att politiskt arbete knappast är en linjär process, utan att de, som den framgångsrike politikern Leif Lewin beskriver: ”använder en mångfald av metoder för att nå sina mål”.⁵²⁵ Det räcker inte med att år ut år in tala om sina hjärtefrågor på samma sätt som man alltid gör, och då får man acceptera att man inte alltid känner igen sitt parti.

För det andra kan partiaktivisternas uppfattningar förstås mot bakgrund av en förändrad styrkebalans inom partiorganisationerna. Med färre medlemmar blir medlemsorganisationen och de interna beslutsprocesserna mindre viktiga.⁵²⁶ Det begränsar handlingsutrymmet för missnöjda medlemmar, som i

---

⁵²³ Sjöblom, 1968, sid 86-87.

⁵²⁴ Lees-Marshment, 2001, Lilleker & Lees-Marshment, 2005, och Fagerholm, Gradien, & Lozanovska, 2009, sid 93-94.

⁵²⁵ Lewin, 1992, sid 22.

⁵²⁶ Möller, 2009, sid 108-109.

princip får välja mellan att acceptera de politiska och ideologiska förändringarna, eller lämna partiet. Och att lämna är, som några aktivister antytt, sällan ett alternativ av sociala skäl. Mot den bakgrunden kan man förstå att många intervjupersoner väljer att tona ned förändringarna i sina respektive partier. Att tala om kontinuitet blir ett sätt att motivera för sig själv varför man accepterar stora förändringar. En invändning mot denna förklaring skulle kunna vara att det minskande medlemsantalet tvärtom även minskar partiledningens handlingsutrymme. Så är troligen också fallet om partiledningen och partiaktivisterna har olika uppfattningar. Genomsnittsaktivisten idag är sannolikt mer aktiv än tidigare, och har genom sin position som förtroendevald större tyngd i partiorganisationen. Samtidigt är partierna beroende av medlemmarna för att kunna fylla förtroendeposter. Det ger sammantaget aktivistgruppen potentiellt större makt om de skulle hamna i konflikt med partiledningen.

För det tredje skulle avideologiseringen av partierna kunna bidra till att förklara aktivisternas positioner. I ett första skede har utvecklingen från traditionella masspartier till catch-all-partier bidragit till att minska ideologins betydelse, både sett till utåtriktade budskap och som del i partiernas erbjudande till medlemmarna. I ett senare skede har denna utveckling förstärkts av minskad intensitet i höger-vänster-konflikten. I stället för skilda, ideologiskt grundade, alternativ för samhällsutvecklingen har konkurrensen mellan partierna kommit att handla om regeringsduglighet. Sammantaget kan denna utveckling tänkas ha bidragit till hur aktivisterna väger partiorganisationens olika mål mot varandra.

Dessa tre faktorer bidrar alla till graden av strategisk orientering hos partiaktivisterna. Intervjuundersökningen emellertid den första av de tre möjliga förklaringarna. Aktivisternas politiska engagemang är i stor utsträckning uppbyggt kring de kommunala förtroendeuppdragen och möjligheterna till politisk maktutövning – det vill säga de selektiva nyttigheter partierna erbjuder. Och kommunalpolitik utmärks sällan av sin ideologiska karaktär, snarare utmärks den kommunalpolitiska praktiken av pragmatism och resultatorientering. Samtidigt innebär förtroendeuppdragets betydelse att aktivisterna är beroende av respektive partis valresultat för sitt engagemang i större utsträckning än vad som tidigare antagits. Det innebär att förutsättningarna för aktivisternas engagemang kommit att påminna om de som tidigare tillskrivits partieliten. Valframgångar och resultat i det parlamentariska arbetet värderas högre än ideologisk- och sakpolitisk kontinuitet.

När man undersöker graden av strategisk orientering hos partiaktivisterna kan attityderna hos Miljöpartiets aktiva medlemmar ses som ett kritiskt test. Miljöpartiet är ett nyare och mer ideologiskt inriktat parti, med större krav på radikala samhällsförändringar. Det gör att partiaktivisterna skulle kunna tänkas vara mer inriktade på att hålla fast vid partiideologin och traditionella

sakpolitiska ståndpunkter, än aktivisterna i gamla partier som Moderaterna och Socialdemokraterna – som på ett helt annat sätt kan tänkas vara inskolade i en tradition av resultatpolitik.

Miljöpartiets aktivister är också de intervjupersoner som talar mest kritiskt om förändringarna inom respektive parti, och då framförallt om hur intern-demokratin förändrats eller riskerar att förändras. Med tanke på medlemsdemokratin ställning i Miljöpartiet kan detta ses som ett exempel på hur medlemmarna slår vakt om partiets traditioner. Samtidigt är Miljöpartiets aktivister i det närmaste lika beredda att sluta upp bakom stora sakpolitiska och strategiska förändringar, som aktivisterna i Moderaterna och Socialdemokraterna. Och på samma sätt som undersökningens moderater och socialdemokrater sätter de förändringarna i relation till partiets möjligheter att nå framgångar på de elektoral och parlamentariska arenorna. Att Miljöpartiets aktivister på detta sätt visar prov på ett stort mått av strategisk orientering, kan ses som ett uttryck för det strategiska tänkandets ställning bland partiaktivister i allmänhet.

Resultatet av intervjuundersökningen ger oss därför anledning att ifrågasätta Mays lag och andra liknande föreställningar om hur relationen mellan partiaktivister och partiledningar ser ut, och vilka spänningar i partiorganisationen den ger upphov till. Partiaktivisterna i de tre partierna framstår inte som ensidigt drivna av ideologiska överväganden, tvärtom uppvisar de ett stort mått av strategiskt tänkande, i förhållande till hur respektive parti bör agera. Denna iakttagelse kan hjälpa oss att förstå de djupgående sakpolitiska och organisatoriska förändringar som skett i många politiska partier på senare år. Det senare är något som illustreras väl av en yngre moderat partiaktivist:

Man kan inte vara slav under en ideologi, utan måste förhålla sig till verkligheten. Men gränsen går kanske vid en massa förstatliganden utan anledning, om vi skulle börja förstatliga alla McDonalds.⁵²⁷

När en ung moderat sätter upp en sådan gräns, för vilka förändringar av partiets politik som är acceptabla, innebär det ett avsevärt handlingsutrymme för partiledningen.

---

⁵²⁷ Intervju med M-aktivist 12.

Avslutande reflektioner

13. Efter folkrörelsepartiet

Mitt under arbetet med den här avhandlingen fylldes tunnelbanan av affischer föreställande hurrande fotbollssupportrar. Det var Socialdemokraterna som på det sättet ville locka fler att bli partimedlemmar, eller ”supportrar” till partiet, som den dåvarande partisekreteraren Marita Ulvskog uttryckte saken.

Kanske ska man inte tolka in allt för mycket i den socialdemokratiska kampanjen – det är klart att man som partisekreterare vill ha många som hejar sitt parti, och desto bättre om de dessutom är beredda att betala en eller ett par hundralappar om året för nöjet. Men jämförelsen med fotbollssupportern väcker ändå ett antal intressanta frågor om hur relationen mellan partierna och deras medlemmar ser ut idag.

Bilden av fotbollssupportern stämmer nämligen ganska väl överens med hur vi, historiskt sett, har föreställt oss en partimedlem. Valet att gå med i ett parti, har precis som valet av lag, präglats av faktorer som hemmiljö, påverkan från föräldrar, vänner och bekanta, geografisk hemvist eller klasstillhörighet – och mindre av överväganden där olika partiers för- och nackdelar vägts mot varandra. Och när man väl gått med i ett parti har man varit beredd att stödja sitt parti i vått och torrt – på precis samma sätt som fotbollssupportern förväntas vara lika lojal och sluta upp bakom sitt lag, oavsett om man vinner allsvenskan eller tvingas till spel i superettan. Det är ju ändå mitt lag – eller parti.

Idag blir det allt ovanligare med denna typ av relationer till politiska partier. Allt färre identifierar sig med ett parti, och än färre är beredda att ta steget och bli partimedlem. Vi röstar inte längre av vana eller klassidentifikation som våra föräldrar gjorde, vi röstar på olika partier i olika val, och byter både parti- och blocklojalitet mellan valen. Lite hårddraget skulle man kunna beskriva det som att våra politiska identiteter i allt större utsträckning ser ut som svaren på de inför varje val så populära partitesterna. En person kan vara 25 procent Moderat, 20 procent Miljöpartist, 15 procent Vänsterpartist, 10 procent Centerpartist, 10 procent Socialdemokrat, och så vidare.

Detta bidrar, tillsammans med en medialisering och professionalisering av politiken, till att förändra de politiska partiernas karaktär. Med tanke på partiernas avgörande roll i ett demokratiskt styrelseskick, finns det all anledning att närmare studera hur dagens partiorganisationer fungerar. Inte minst är det intressant att rikta in sig på de partiaktiva, det vill säga den grupp som partiernas förmåga att representera väljarna ytterst kan sägas vila på.

Min ambition i den här avhandlingen är därför att ge en bild av partiernas erbjudande till nya och befintliga medlemmar. Annorlunda uttryckt: vad är det i partiernas erbjudande som lockar dagens partiaktiva? Svaret på denna fråga har i sin tur potentiella implikationer för ett klassiskt forskningsfält inom partiforskningen, nämligen frågan om hur samspelet mellan partiledningen och de partiaktiva ser ut.

Relationen mellan partiledning och partiaktiva illustreras ofta med John Mays ”lag om kurvlinjära opinionsstrukturer inom politiska partier” – tanken att partiaktivister på mellannivå antas vara radikalare än såväl partiets sympatisörer som partieliten.⁵²⁸ May pekar framförallt på de skilda förutsättningarna för respektive grupps engagemang, såsom faktorn bakom de opinionsmässiga skillnaderna. Medan partieliten regelbundet tvingas möta väljarna, och för sina uppdrag är beroende av väljarna, är partiaktivisterna till stor del oberoende av partiernas valresultat, och kan därför antas prioritera positioner som inte ger utdelning i form av valresultat.⁵²⁹ Denna spänning mellan partiledning och partiaktiva kan antas leda till en inskränkning av partiledningens handlingsfrihet. För att inte äventyra stödet från de partiaktiva, och på så sätt riskera att skapa dålig stämning i partiorganisationen, kommer partiledningen att hålla fast vid ideologiskt motiverade positioner – även när de innebär en belastning i mötet med väljarna.

De senaste åren har vi sett en lång rad exempel på politiska partier som gjort stora omläggningar av den egna politiken, och tonat ned traditionella ideologiska positioner. Moderaterna har rört sig mot den politiska mitten och lämnat mycket av det marknadsliberala tankegodset som dominerade partiet under 1980- och 1990-talet bakom sig. Centern har, i ett försök att vinna väljare i storstäderna, profilerat sig som det liberala partiet i svensk politik, medan Folkpartiet övergivit socialliberalismen till förmån för nya hjärtefrågor, som ordning och reda i skolan, Natomedlemskap och mer kärnkraft. Socialdemokraterna övergav inför valet 2010 tanken att ensamma söka väljarnas stöd och inledde i stället ett formaliserat samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Parallellt har Miljöpartiet, i en process för att göra partiet redo för eventuell regeringsmakt, omprövat gamla profilfrågor som EU-utträde och medborgarlön, samtidigt som man inordnat sig i blockpolitiken. Liknande exempel på partipolitiska kursomläggningar går dessutom att hitta runt om i Europa. Partier har som Kay Lawson och Peter Merkl konstaterar lyckats vända negativa trender genom att skaffa sig nya ledare, ny politik och nya väljare.⁵³⁰ I samtliga dessa fall handlar det om hur partier framgångsrikt anpassat sig till förändrade omständigheter – exempelvis nya eller mindre ideologiska konflikter och ökad rörlighet i väljarkåren – genom att utan några

---

⁵²⁸ May, 1973.

⁵²⁹ May, 1973, sid 148-149.

⁵³⁰ Lawson & Merkl, 2007, sid 1-6.

större interna konflikter lägga gamla ställningstaganden och principer åt sidan.

Denna typ av kursomläggningar innebär en utmaning för partiforskningen, och ett behov av forskning som kan bidra till utvecklingen av teorierna på området. Givet den roll som förutsättningarna för engagemanget tillmäts i formulerandet av Mays lag, framstår det som rimligt att rikta blicken ditåt, om man vill försöka förstå dagens politiska kursomläggningar. Om partiaktiva idag verkar i en miljö som påminner om partiledningens, och framförallt lockas av de möjligheter att få förtroendeuppdrag och utöva politisk makt som ett partiengagemang för med sig, skulle det därför kunna bidra till att förklara de partiaktivas villighet att acceptera politiska kursomläggningar.

Vad erbjuder partierna och vad lockar medlemmarna?

Partiernas erbjudande till medlemmarna kan förstås i termer av kollektiva och selektiva nyttigheter. Kollektiva nyttigheter är de delar av partiets erbjudande som tillfaller alla deltagare i partiorganisationen, exempelvis den ideologiska och politiska gemenskap ett partimedlemskap ger. När någon väl har blivit medlem i partiet, är det så gott som omöjligt att exkludera någon från att ta del av den ideologiska eller politiska gemenskapen. Inte heller blir det mindre kvar av den politiska gemenskapen bara för att ett stort antal medlemmar drar fördel av den – det finns lika mycket kvar av de kollektiva nyttigheterna till andra, nya medlemmar, som också vill dra fördel av dem. Selektiva nyttigheter är däremot de delar av erbjudandet som bara tillfaller vissa medlemmar, exempelvis förtroendeuppdrag och möjligheter att utöva politisk makt. Dessa nyttigheter utmärks dels av att det är enkelt att exkludera andra från dem – ett förtroendeuppdrag kan bara innehas av en person åt gången – dels att de finns i en begränsad mängd.

För varje parti består erbjudandet till medlemmarna av en kombination av kollektiva och selektiva nyttigheter. Hur kombinationen ser ut kan tänkas bero både på kulturella faktorer, som vilken roll medlemsorganisationen historiskt sett har tillskrivits, och vilka konkreta behov partierna idag har av medlemmar. Om ett parti exempelvis har en tradition av att betona vikten av många medlemmar, kan de kollektiva nyttigheterna tänkas ha en framträdande roll. Om partiet däremot i första hand ser medlemmarna som en rekryteringsbas för förtroendeposter, kan de selektiva nyttigheterna antas få ökad tyngd i erbjudandet.

De svenska politiska partierna uppvisar stora organisatoriska likheter. Det som Duverger beskrev som ”smittan från vänster” har fått masspartiets, eller folkrörelsepartiets, ideal om en stor medlemskår – som engageras i lokalföreningar och utövar sitt inflytande genom medlemsdemokrati på lokal, reg-

ional och slutligen nationell nivå – att bli den organisatoriska utgångspunkten för samtliga partier.

Det innebär emellertid inte att de svenska partierna är identiska sett till interna förhållanden - tvärtom. Skillnaderna handlar både om partikultur, det vill säga de kollektiva självbilderna som präglar partierna, och om formerna för hur beslut fattas.⁵³¹ Dessa skillnader kan förstås mot bakgrund både av partiets historia och i vilken miljö partiet verkar. Ett parti som sedan länge betonar medlemsinflytande, exempelvis Socialdemokraterna, kan tänkas utveckla en typ av föreställningar om medlemmarnas roll, medan det i ett parti där makten framförallt ligger hos riksdagsgruppen, exempelvis Moderaterna, kan tänkas få en annan partikultur. En närliggande faktor är hur gammalt ett parti är. I ett relativt nybildat parti har ideologin sannolikt större betydelse än i ett parti som i decennier verkat i valda församlingar.⁵³² På motsvarande sätt kan långa perioder i opposition eller långvariga regeringsinnehav tänkas påverka hur partiet fungerar internt. Undersökningen omfattar tre partier – Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Detta urval är tänkt att täcka in dessa skillnader mellan partierna, som alla kan tänkas påverka förutsättningarna för medlemmarnas engagemang.

De kulturella och historiska skillnaderna mellan partierna syns exempelvis i de olika perspektiv på medlemmarnas roll, som framkommer i intervjuerna med partifunktionärer i de tre partierna. De socialdemokratiska funktionärerna anknuter till folkrörelsetraditionerna och talar om behovet av många medlemmar, och om medlemskåren som ett sätt att ge partiet legitimitet i alla delar av samhället – medlemmarna fungerar som partiets öra mot väljarna i stort. Bland de moderata funktionärerna framkommer däremot en betydligt mer instrumentell bild av medlemskåren – medlemmarna är viktiga för att kunna tillgodose behovet av förtroendevalda och kampanjarbetare. Dessa skillnader i perspektiv kan sannolikt till viss del förklaras av olika traditioner. Att Moderaterna är det parti som tydligast talar om medlemmarna som ett sätt att tillgodose behovet av förtroendevalda kan ses som en återgång till partiets rötter som kaderparti. Socialdemokraterna håller däremot, som ett klassiskt medlemsparti, fast vid folkrörelseidealen.

Samtidigt som de kulturella skillnaderna lever vidare påverkas partierna på ett likartat sätt av faktorer som minskande medlemsantal, medialisering och professionalisering. Något som kan tänkas bidra till en organisatorisk konvergens mellan partierna.

Bilden av de gemensamma utmaningarna blir tydlig i intervjuerna med funktionärer i de tre partierna. För partierna består utmaningen till stor del i

---

⁵³¹ Teorell, 1998, sid 332. Barrling Hermansson, 2004.

⁵³² Panebianco, 1988, sid 53.

att rekrytera personer som kan fylla funktioner, som kampanjarbetare och förtroendevalda. Slutsatsen som partifunktionärerna drar är att partiernas erbjudande måste förstärkas för att kunna rekrytera medlemmar som kan fylla dessa funktioner. Detta behov av att konkretisera erbjudandet leder i många fall till en betoning av indikatorer på selektiva nyttigheter. Moderaterna väljer exempelvis att betona möjligheterna att bli förtroendevald, genom att skapa särskilda karriärvägar in i partiet för personer som vill bli förtroendevalda, så kallade traineeprogram för nya medlemmar, medan Socialdemokraterna understryker möjligheterna till medlemsinflytande över politiken. Vilka selektiva nyttigheter partierna betonar tycks med andra ord påverkas av partiernas respektive historia och kultur. I ett parti som Socialdemokraterna, där medlemsinflytandet länge betonats, blir det naturligt att emfasera denna aspekt av erbjudandet. Medan i ett parti som Moderaterna, där medlemsinflytandet inte haft samma ställning, blir det naturligare att betona möjligheterna att bli förtroendevald. Trots skillnaderna mellan partierna är syftet dock detsamma: att genom de selektiva nyttigheterna göra partimedlemskap och partiengagemang mer attraktivt.

Betoningen av de selektiva nyttigheterna innebär emellertid inte att kollektiva nyttigheter – som politisk, ideologisk och social gemenskap – skulle sakna betydelse i partiernas erbjudande till medlemmarna. Särskilt tydligt blir detta i Miljöpartiet, där den ideologiska gemenskapen framstår som den enskilt viktigaste delen av det erbjudande som ska locka till medlemskap och aktivism. Detta kan kopplas till partiets position som ett relativt nytt parti, med en vision om ett samhälle som skiljer sig kraftigt från dagens samhälle.

De kollektiva nyttigheternas betydelse blir också tydlig när aktivisterna beskriver sina initiala förväntningar på partimedlemskapet. Som nybliven medlem lockas man till stor del av den sociala gemenskapen och av möjligheten att visa ideologisk och politisk tillhörighet, det vill säga exempel på de kollektiva nyttigheter som partierna erbjuder. Ganska snabbt utvecklas förväntansbilden, och det som lockar blir i allt större utsträckning selektiva nyttigheter; som möjligheterna att utöva politisk makt och möjligheterna att bli förtroendevald. Även om den sociala och politiska gemenskapen fortsätter att vara viktig för de partiaktiva, tycks det, för dem som varit aktiva ett tag, bli svårt att tänka sig ett partiengagemang utan möjligheterna att få förtroendeuppdrag och möjligheter till maktutövning. Det politiska engagemanget blir för många i det närmaste synonymt med de kommunala förtroendeuppgifterna och de positioner dessa ger inom partiet.

Medan det i undersökningen framkom skillnader i partifunktionärernas syn på medlemmarnas roll är skillnaderna mellan partierna små när det gäller de aktivas syn på det egna engagemanget. Givetvis märks även här partiernas ursprung och kultur genom att Miljöpartiets aktivister är mer benägna att betona den ideologiska gemenskapen, medan socialdemokratiska aktivister

ibland talar om medlemsinflytandet som ideologisk gemenskap, snarare än som en möjlighet att utöva politisk makt. Men den övergripande bilden är, trots detta, att möjligheterna till maktutövning, inte minst som förtroendevald, är en mycket viktig del av det partiorganisationerna erbjuder. Oavsett om man är miljöpartistisk, moderat eller socialdemokratisk partiaktivist.

Om man utifrån intervjuerna med funktionärer och aktivister i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet ska försöka teckna en bild av förutsättningarna för partiaktivism i dagens svenska partier, framträder en bild som har stora likheter med Panebiancos idé om det elektoralt-professionella partiet. Medan Panebianco talade om partiorganisationens kollektiva och selektiva incitament har jag, i syfte att tydliggöra begreppen, valt att beskriva partiernas erbjudande i termer av kollektiva och selektiva nyttigheter. Den grundläggande tanken, oavsett om man talar om incitament eller nyttigheter, är dock densamma: för att locka till medlemskap och aktivism måste partierna erbjuda medlemmarna olika typer av fördelar.

Panebianco menade att det skett en förskjutning inom partierna. Från medlemmar som framförallt lockas av, det han beskrev som kollektiva incitament – det vill säga ideologisk och politisk gemenskap – till medlemmar som i första hand lockas av selektiva incitament, som möjligheterna att bli förtroendevalda och utöva politisk makt. De tongivande grupperna i det elektoralt-professionella partiet skulle med andra ord ha en delvis annan incitamentsstruktur än de aktivister som dominerade masspartierna.

Om det verkligen handlar om en förändring över tid ligger vid sidan om denna undersökning. Intervjuerna med både partifunktionärer och partiaktivister i Moderaterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet ger däremot en bild av de selektiva nyttigheternas betydelse för dagens partiaktiva, som är snarlik den ställning Panebianco tillskrev de selektiva incitamenten. För de intervjuade partiaktivisterna är det politiska engagemanget intimt sammankopplat med möjligheterna att bli förtroendevald, och möjligheterna att utöva politisk makt genom de kommunala beslutsprocesserna och de partiinterna processer som statusen som förtroendevald ger tillgång till. Tillgång till dessa selektiva nyttigheter är också en mycket viktig del av partiernas erbjudande till nya medlemmar.

Det är i sammanhanget intressant att notera de små skillnader mellan de tre partier som ingår i undersökningen. Trots olika partikulturer och organisatoriska traditioner ger de intervjuade partiaktivisterna uttryck för en relativt samstämmig bild av vilka nyttigheter som har betydelse för det egna engagemanget. Det illustrerar att det, trots de skillnader som existerar mellan partierna, ändå är relevant att tala om dagens partier i termer av exempelvis elektoralt-professionella partier.

Selektiva nyttigheter och politiska kursomläggningar

Den bild som framträder av de politiska partierna, är i stor utsträckning den av professionella gemenskaper. Det finns, som författaren till en bok om professionaliseringen av valrörelser beskrivit saken, inte längre plats för amatörer.⁵³³ Även om man, som de intervjuade aktivisterna, enbart är fritids-politiker är rollen som företrädare för sitt parti – på väljararenan och i valda församlingar – central för engagemanget. Man är företrädare för sitt parti, inte bara anhängare av en viss politik eller ideologisk uppfattning. Detta kan beskrivas som en förskjutning av partimedlemmarnas aktivitet – från den interna arenan, där den ideologiska och politiska gemenskapen är det centrala, till den externa arenan där mötet med väljarna och arbetet i parlamentariska församlingar utgör kärnan. Denna bild av förutsättningarna för partiaktivism, där de selektiva nyttigheterna framträder som mycket viktiga för de partiaktivas engagemang, kan hjälpa oss att förstå politiska partiers agerande.

Oavsett om man tar avstamp hos Gunnar Sjöblom, Angelo Panebianco, eller i Mays lag återkommer tanken på de aktiva medlemmarna som mer ideologiskt hängivna än sina respektive partiledningar. Att partiaktivisterna prioriterar ideologisk och sakpolitisk kontinuitet, gör att de antas vara beredda att försöka sätta stopp för varje försök från partiledningens sida att ompröva partiets politik i syfte att exempelvis vinna nya väljare eller nå parlamentariska framgångar. Och under hotet om intern splittring kommer partiledningen att avstå från alltför stora kursomläggningar. Ingen partiledning vill att partiet ska förlamas av intern osämja, eller att bilden av partiet ska präglas av aktivister som förklarar att de inte längre känner igen sitt parti. Med detta analytiska ramverk blir stora politiska kursomläggningar, där väletablerade åsikter och arbetssätt snabbt omprövas för att förbättra förutsättningarna att vinna val och nå regeringsmakten, svårförståeliga. De förändringar som exempelvis ledde fram till de ”nya” Moderaterna borde ha varit, om inte omöjliga, så åtminstone betydligt svårare att uppnå än vad som visat sig vara fallet. Det som utmärker många av de politiska kursomläggningar som ägt rum på senare är, förutom omfattningen på förändringarna, att de varit relativt okontroversiella internt i partierna. Knappast några moderater har offentligt krävt en återgång till 1990-talets systemskiftespolitik. Och få miljöpartister tycks på allvar sörja att partiet inte längre är som på Birger Schlaugs eller Per Gahrtons tid.

De intervjuade partiaktivisterna sluter i stället tydligt upp bakom förändringarna i respektive parti, och talar själva i termer av att vinna val och vara regeringsdugliga när de diskuterar avvägningen mellan dessa värden, och den politiska och ideologiska kontinuiteten. De utgör med andra ord knappast

---

⁵³³ Strömbäck, 2009, sid 63.

den ideologiskt motiverade begränsning på partiledningens agerande, som den traditionella teoribildningen antyder, utan uppvisar i stället en hög grad av vad som skulle kunna beskrivas som strategisk orientering.

Graden av strategisk orientering hos partiaktivisterna kan förstås mot bakgrund av de selektiva nyttigheternas betydelse för deras engagemang. Om man som partiaktiv lockas av möjligheterna att bli förtroendevald, eller möjligheterna att utöva politisk makt, är det rimligt att tänka sig att man blir mer benägen att stödja ett agerande som ökar möjligheten att komma i åtnjutande av dessa nyttigheter. Det kan exempelvis yttra sig att man blir beredd att ställa sig bakom förändringar av partiets budskap och politik, som genomförs i syfte att öka stödet i väljarkåren, eller att öka möjligheterna att utöva politisk inflytande.

När man undersöker graden av strategisk orientering hos partiaktivisterna, kan attityderna hos Miljöpartiets aktiva medlemmar ses som ett kritiskt test. Miljöpartiet är ett nyare och mer ideologiskt parti med större krav på radikala samhällsförändringar. Det gör att partiaktivisterna skulle kunna tänkas vara mer inriktade på att hålla fast vid partiideologin och traditionella sakpolitiska ståndpunkter, än aktivisterna i gamla partier som Moderaterna och Socialdemokraterna – som på ett helt annat sätt kan tänkas vara inskolade i en tradition av resultatpolitik. Aktivisterna i Miljöpartiet slår också vakt om partiets traditioner när de talar kritiskt om risken för förändringar i partiets interndemokrati. Samtidigt är de emellertid i det närmaste lika beredda att sluta upp bakom stora sakpolitiska och strategiska förändringar, som aktivisterna i Moderaterna och Socialdemokraterna.

Att skillnaderna mellan de tre partierna när det gäller graden av strategisk orientering framstår som relativt små, understryker likheterna mellan dagens partier. Trots olika partikulturer, olika historia och olika traditioner av att befinna sig i opposition eller i regeringsposition, gör de partiaktiva snarlika överväganden i fråga om strategisk orientering. Kanske kan det därför finnas anledning att tala om en konvergenstrend, där partierna blir alltmer lika sett till partikulturer och hur aktivisterna ser på sitt engagemang. Att så skulle kunna vara fallet illustreras inte minst av Miljöpartiets aktivister, som trots att de verkar i ett parti med en helt annan historia än Moderaterna och Socialdemokraterna, uppvisar tydliga likheter med de aktiva i de två stora och gamla partierna när det gäller frågor om strategisk orientering. Att det, även vad gäller aktivisternas strategiska orientering, framkommer så pass stora likheter mellan de tre partierna i undersökningen, understryker ännu en gång relevansen i att tala om dagens politiska partier, som en specifik typ av parti som skiljer sig från exempelvis det klassiska masspartiet.

De selektiva nyttigheternas betydelse för de partiaktiva kan ses som ett uttryck för hur förutsättningarna för olika gruppers partiengagemang blivit mer

homogent, åtminstone jämfört med hur vi tidigare föreställt oss partiernas inre liv. Att både partiledning och partiaktivister lockas av de selektiva nyttigheter som partiorganisationen erbjuder, minskar konflikten mellan grupperna – då båda grupper blir inriktade på att vinna val och utöva politisk makt. Resultatet av undersökningen ger därför anledning att ifrågasätta föreställningarna om en spänning mellan partiaktivister och partiledningar som den uttryckts i exempelvis Mays lag. Med stor sannolikhet kommer vi att få se både fler och tätare kursomläggningar i de politiska partierna. När partiet står inför frågan om hur man ska vinna val och inflytande, kommer ingen att blicka bakåt och påpeka att man inte längre känner igen sitt parti.

Därmed inte sagt att ideologiska övertygelser skulle sakna betydelse i dagens partier. Sannolikt kommer man även i framtiden se samband liknande de i Mays lag. Men de ideologiska övertygelserna hos partiaktivisterna vägs, precis som hos partiledningen, löpande mot andra av partiets mål, och utgör därmed inte den självklara begränsning på partiledningarnas handlingsfrihet som många teorier tidigare gjort gällande.

Att spänningen mellan partiaktivister och partiledning i undersökningen framstår som begränsad, innebär naturligtvis inte att partiorganisationerna i framtiden kommer att vara konfliktfria. Tvärtom kan den gemensamma inriktningen på elektorala och parlamentariska framgångar leda till nya typer av konflikter. Detta kan illustreras med utvecklingen inom Socialdemokraterna efter valet 2010. Inför valet var de partiaktiva, som intervjuundersökningen visar, beredda att acceptera en stor kursomläggning i form av ett formaliserat rödgrönt samarbete. När detta inte gav den utdelning som aktivisterna hade hoppats på, ledde det till ett snabbt övergivande av samarbetet, men också till att partiledaren tvingades avgå. Att detta sker just i Socialdemokraterna är förstås intressant mot bakgrund av att partiorganisationen tidigare visat prov på stort tålamod med sina partiledare, som kunnat misslyckas i flera val utan att tvingas avgå.⁵³⁴ Att vara partiledare i ett parti där aktivisterna är inriktade på valframgångar och politisk makt, kan med andra ord vara minst lika utmanande som att leda ett parti där aktivisterna är den politiska kontinuitetens väktare.

Partier som politiska varumärken

Bilden av hur dagens partier – genom en hög grad av strategisk orientering hos partiaktivisterna – har stora möjligheter att genomföra politiska kursomläggningar, knyter an till idén om det marknadsorienterade partiet. Med utgångspunkt i hur politiska partier formulerar sin politik och sina budskap skiljer Jennifer Lees-Marshment mellan produkt-, sälj- och marknadsorienterade

---

⁵³⁴ Madestam, 2009, sid 102-106, diskuterar vad som ligger bakom att Socialdemokraterna sällan bytt partiledare.

rade partier.⁵³⁵ Produktorienterade partier är partier som formulerar sin politik internt utifrån partiets ideologi, och mer eller mindre tydligt utgår från att väljarna sedan ska upptäcka hur bra politiken är. Det vill säga en bild som i en svensk kontext ligger nära den traditionella bilden av hur ett partis politik växer fram genom beslut på de olika nivåerna i medlemsorganisationen. Det säljorienterade partiet formulerar sin politik på samma sätt som det produktorienterade partiet, men inser att politiken måste säljas för att man ska nå några framgångar. Alltså satsar man stort på kommunikationsinsatser, där politiken paketeras och marknadsförs. Det är en partimodell som med andra ord ligger nära idén om det elektoralt-professionella partiet, och hur vi föreställer oss moderna politiska partier med professionella kampanjorganisationer. Det marknadsorienterade partiet formulerar däremot sin politik lika mycket utifrån vad väljarna efterfrågar, som utifrån partiideologin och vad som är praktiskt möjligt att uppnå i regeringsställning.⁵³⁶

Lite hårddraget skulle man kunna beskriva skillnaden med att det säljorienterade partiet byter kommunikationsstrategi när man misslyckats i ett val, medan det marknadsorienterade partiet i stället byter politik. Den här beskrivningen kan hjälpa oss att fördjupa Panebiancos modell för det elektoralt-professionella partiet, där han beskriver hur de ideologiska argumenten fått lämna plats för sakfråge- och ledarskapsinriktade budskap.⁵³⁷ Medan Panebiancos beskrivning handlar om steget från massparti till elektoralt-professionellt parti, kan steget från säljorienterat till marknadsorienterat parti förstås som nästa steg i samma process. Det vill säga partiernas anpassning till nya kampanjmetoder, avideologisering och ökad rörlighet i väljarkåren.

Det är lätt att tolka de senaste årens ideologiska och sakpolitiska kursomläggningar som just ett utslag av en ökad marknadsorientering bland partierna. Med en mer homogen incitamentsstruktur i partiorganisationerna, där även partiaktivisterna prioriterar valframgångar och inflytande i parlamentariska församlingar, lär denna utveckling fortsätta. Samtidigt är det förstås viktigt att komma ihåg att det, även med dessa förutsättningar, finns gränser för ett partis möjligheter att driva en marknadsorienteringsstrategi. Men restriktionen utgörs inte längre av partiaktivister som hotar med att göra uppror om de inte känner igen sig. I stället måste man förstå politiska partier som varumärken där framgången är beroende av att, å ena sidan, vara responsiv gentemot väljarmarknaden och visa att man har svar på väljarnas frågor, å andra sidan behovet av att bygga trovärdighet genom att över tid upprätthålla en kontinuitet i fråga om kärnvärderingarna. Misslyckas man i det första

---

⁵³⁵ Lees-Marshment, 2001, och Lilleker & Lees-Marshment, 2005. Fagerholm, Gradien, & Lozanovska, 2009, tillämpar idén om det marknadsorienterade partiet på Centerns kursomläggning inför valet 2006.

⁵³⁶ Lees-Marshment, 2001, sid 30-41.

⁵³⁷ Panebianco, 1988, sid 264.

ledet kommer man endast att locka den allt mindre, ideologiskt motiverade, kärntruppen. Misslyckas man i det andra ledet blir det svårt för väljarna att knyta an till varumärket – man blir en utförare av så gott som identiska regeringstjänster, som får svårt att vinna väljare i konkurrens med andra partier som har tydligare kärnvärden. Kanske skulle dagens partier därför kunna förstås som politiska varumärken. Medan produkten – politiken – är under ständig omprövning, finns det en kärna av grundläggande värderingar som förknippas med partibeteckningen, varumärket, som man måste vårda för att långsiktigt behålla sin position på väljarmarknaden.

Demokratin efter folkrörelsepartierna

Bilden av dagens politiska partier står i kontrast till den klassiska bilden av folkrörelsepartierna. Visst finns de organisatoriska uttrycken, med lokala och regionala organisationer, fortfarande kvar. Och en betraktare kan fortfarande känna igen strukturen med årsmöten, motionsskrivande och distriktsstämmor. Men organisationen befolkas knappast av de omfattande medlemsskador som en gång utmärkte folkrörelsepartierna. Därmed blir det också svårt att upprätthålla den historiska legitimitetsgrunden för partierna; förmågan att genom partiorganisationen organisera och företräda många människor. I stället blir partierna sammanslutningar av mer eller mindre professionella politiker som distanserar sig från väljarna i det att man riskerar att förlora de kontaktytor gentemot folket som medlemsorganisationerna historiskt sett utgjort. Att många ser med oro på denna utveckling är knappast förvånande. Demokratin som vi känner den är intimt sammankopplad med masspartierna, eller folkrörelsepartierna. Det var i dessa partier som politikens kollektiva identiteter formades, och folkets idéer kring samhällsutvecklingen formulerades och omsattes till parlamentariskt handlande. Kort sagt var det till stor del masspartierna som möjliggjorde folkets deltagande i politiken – och därmed förverkligandet av demokratin som något mer än en uppsättning formella demokratiska fri- och rättigheter.

Oron över vad förändringarna i de politiska partierna innebär för det demokratiska styrelseskicket sammanfattas väl av Kay Lawson, som talar om att utvecklingen innebär att partierna ”avdemokratiserar”. Partiledningarnas ställning stärks på bekostnad av medlemmar och sympatisörer. Ledningarna är i sin tur inriktade på politikens mittfåra, oavsett ideologiskt ursprung, samtidigt som de bygger upp barriärer mot nya partier. Resultatet blir, menar Lawson, att det blir svårare för medborgarna att påverka politiken, både genom de etablerade partierna och genom att bilda nya partier.⁵³⁸

Denna bild av hur partierna glider från medlemmar och väljare, anknuter till Richard Katz och Peter Mairs uppmärksammande idé om kartellpartiet, eller

---

⁵³⁸ Lawson & Merkl, 2007, sid 353-366.

hur partierna gått från att vara en länk mellan civilsamhället och staten, till att bli en del av staten. Samtidigt som partiernas utveckling till catch-all-partier, och framväxten av nya masskommunikationsbaserade kampanjmetoder, har antalet medlemmar och aktivitetsnivån i medlemsorganisationerna minskat. Det har skapat ett behov för partierna av att försöka lösa resursbehovet på annat håll, resonerar Katz och Mair. Lösningen har blivit staten som en institutionaliserad stödfunktion för de etablerade partierna, som därmed bildat en kartell för att hålla nya aktörer borta från väljarmarknaden.⁵³⁹

Effekten för det demokratiska systemet blir, som Katz och Mair beskriver saken, att det folkliga deltagandet minskar i betydelse. Demokrati bli en fråga om elitorganisationer som konkurrerar om att vara bäst på att leverera de offentliga nyttigheter det uppfattas råda samhällelig konsensus kring, snarare än att konkurrera med varandra genom att erbjuda olika idéer om samhällets utveckling. Därmed blir politik också alltmer en fråga om ett yrke än om en övertygelse.⁵⁴⁰

Det är lätt att instämma i delar av beskrivningen av kartellpartiet. Inte minst ligger tanken på partierna som professionella gemenskaper, nära den bild som framkom i intervjuerna med partiaktivister i denna avhandling. Även tanken på hur konkurrensen mellan partierna kommit att handla om regeringsduglighet, snarare än om idéer om samhällets långsiktiga utveckling, är lätt att känna igen sig i om man följer politiken i Sverige, och många andra länder, de senaste åren. Mark Blyth och Richard Katz har i en artikel diskuterat kartellpartiet utifrån just ett avideologiseringsperspektiv. Framväxten av nya restriktioner för policykonkurrens, i form av exempelvis EU-medlemskap och globaliserade finansmarknader, gör det betydligt svårare för partierna att konkurrera med varandra genom att erbjuda olika idéer om hur samhället ska organiseras, menar de. De etablerade partierna får ett intresse i att begränsa politikens utbudssida. Vi får en kartell av partier, inte bara sett till kontrollen över parti- och kampanjfinansiering, utan även sett till politikens innehåll.⁵⁴¹ Att konkurrensen mellan partierna minskar på policynivå framstår som en rimlig iakttagelse. Detta kan exempelvis illustreras med hur de rödgröna partierna under den senaste valrörelsen, med marginala justeringar, accepterade den borgerliga regeringens omfattande sänkningar av inkomstskatten. Men att partierna, sett till sakpolitiken, ligger allt närmare varandra innebär inte nödvändigtvis att konkurrensen mellan partierna på en retorisk nivå avtar. Tvärtom kan man misstänka att tonläget i debatten mellan partierna höjs, för att, trots de små policykillnaderna, kunna mobilisera och vinna väljare.

---

⁵³⁹ Katz & Mair, 1995, sid 15-16.

⁵⁴⁰ Katz & Mair, 1995, sid 22-23.

⁵⁴¹ Blyth & Katz, 2005.

Samtidigt finns det anledning att problematisera kartellpartiiden. För det första har den ökade rörligheten i väljarkåren gjort att det blivit allt vanligare att nya partier tar plats i parlamentariska församlingar. Det tycks med andra ord inte finnas något tydligt empiriskt belägg för tanken att de etablerade partierna, genom systemen för partistöd, kan förhindra framväxten av nya partier och deras inträde i de folkvalda församlingarna.⁵⁴²

För det andra kan man diskutera om farhågorna, för att partierna skulle förlora sin koppling till civilsamhället, kanske är överdrivna. Som framgår av intervjuerna med partifunktionärerna kvarstår behovet av att ständigt rekrytera nya medlemmar. Till stor del är detta behov en effekt av det politiska systemets utformning, och därmed oavhängigt av hur partierna väljer att organisera sig. Samtidigt finns det också tecken på att partierna, trots medialiseringstrenden, tillmäter medlemmarnas politiska samtal med vänner och bekanta en viktig roll som kampanjinstrument. Trots att antalet förtroendeuppdrag i kommunerna minskar kommer partierna, oavsett om de vill eller inte, att behöva medlemmar som kan ta på sig förtroendeuppdrag. Att det handlar om betydligt färre än tidigare, och att det ger dagens partier än annan karaktär än de traditionella folkrörelsepartierna, är uppenbart. Men man skulle ändå kunna argumentera för att den medlemsbas som krävs för att kunna tillgodose rekryterings- och kampanjbehoven åtminstone ger partierna en viss förankring i det omgivande samhället. Dessutom tycks det i Sverige finnas ett utbrett latent politiskt engagemang, som dessutom visat sig vara stabilt över tid. Undersökningar pekar på att mellan 16 och 20 procent av medborgarna kan tänka sig att ta på sig politiska uppdrag.⁵⁴³ Utmaningen för partierna blir, med andra ord, att formulera ett erbjudande som kan förlösa detta latent engagemang och på så sätt bredda sin medlemsbas.

En fingervisning om vad ett sådant erbjudande skulle kunna innehålla kanske återfinns i de partiaktivas resonemang kring vad det är som lockar med ett partiengagemang. Med tanke på den betydelse intervjupersonerna tillmäter selektiva nyttigheter, som möjligheten att bli förtroendevald och möjligheterna att utöva politisk makt, är det inte osannolikt att partierna skulle bli attraktivare för fler om dessa delar av erbjudandet tydligare betonas. Moderaternas så kallade traineeprogram, där nya medlemmar rekryteras med det uttalade syftet att förbereda dem för förtroendeposter, skulle därför kunna ses som en inspirationskälla även för andra partier som vill öka sin medlemsrekrytering.

För det tredje kan man ställa frågan om mindre medlemsorganisationer nödvändigtvis innebär att partierna blir sämre på att fylla funktionen som länk

---

⁵⁴² Koole, 1996 och Bolin, 2007.

⁵⁴³ Erlingsson & Öhrvall, 2010, sid 40.

mellan medborgarna och de folkvalda. Att partiernas intresse förflyttas från medlemsorganisationerna till väljarna, i kombination med nya kommunikationsteknologier, skapar kanske rentav bättre förutsättningar än på länge för att de ska kunna fylla kanaliseringfunktionen genom tvåvägskommunikation direkt med väljare och sympatisörer. Att partierna blir mer marknadsorienterade, för att använda Lees-Marshments term, innebär ju i princip inget annat än att de blir mer responsiva inför väljarnas önskemål. Partierna blir på allvar utförare av folkviljan, snarare än utförare av partimedlemmarnas önskemål, eller av tolkningar av folkviljan. Med allt lägre partiidentifikation och ökad rörlighet blir det allt svårare för partierna att se medlemsbasen som en avspeglning av partiets väljarkår, och i förlängningen som källa för partiets legitimitet. Det parti som tror att medlemmarnas värderingar avspeglar väljarnas lär snabbt hamna i problem.⁵⁴⁴ I själva verket kan man argumentera för att det är ganska länge sedan medlemsorganisationen kunde fylla denna funktion, och i ett allt mer heterogent samhälle blir det än mer ogenomförbart. Risken har snarare varit att partierna, genom att intala sig att de gamla folkrörelserna varit vid liv, bortsett från den faktiska kanaliseringfunktionen och istället betraktat partiorganisationens värderingar och synpunkter som synonyma för partiets potentiella väljare.

Utan att helt och hållet avfärda detta optimistiska perspektiv på dagens partier finns det dock skäl att reflektera över vad det egentligen innebär att politiken formas utifrån väljarmarknadens efterfrågan. Vem eller vilka är det som i ett marknadsorienterat parti har kontroll över hur politiken formuleras? I svaret på denna fråga framträder betydelsefulla skillnader jämfört med folkrörelsepartierna, skillnader som i sin tur kan hjälpa oss att förstå hur partierna idag påverkar demokratins sätt att fungera.

Folkrörelsepartierna byggde på tanken om medlemmarnas aktiva deltagande i partiarbetet. På partimöten, i diskussioner med sina partivänner, och ibland även i rollen som förtroendevalda, kunde människor identifiera gemensamma intressen. Utifrån dessa formade de kollektiva politiska identiteter och formulerade de krav som sedan låg till grund för partiernas agerande. Detta är kanske en idealiserad bild av hur folkrörelsepartierna aggregerade och kanaliserade folkliga opinioner. Men den fångar ändå en avgörande aspekt av dessa partier, nämligen det breda folkliga deltagandet i de politiska partierna, och därmed i den representativa demokratins finrum.

När partiernas medlemsantal minskar och, som denna avhandling visar, alltmer får karaktären av professionella organisationer för valkampanjer och politiskt beslutsfattande, ändras förutsättningarna för partiernas aggregerings- och kanaliseringfunktioner. Partierna måste fortfarande presentera politiska förslag för väljarna och i de folkvalda församlingarna. Men när

---

⁵⁴⁴ Norris & Lovenduski, 2004.

partierna inte längre samlar stora skaror av medlemmar måste informationen om vilka samhällsproblem som är relevanta, och hur människor ser på dessa, hämtas på annat håll – utanför partiorganisationen. Som jag tidigare beskrivit kan detta ha fördelar. Möjligheten att företräda väljarna kanske rentav förbättras när deras åsikter inte längre behöver filtreras via de aktiva partimedlemmarna.

Samtidigt leder denna ”individualisering” av väljarnas politiska preferenser till problematiska effekter sett till partiernas förmåga att väga samman väljarnas uppfattningar och forma en politik. När en betydande del av ett partis väljare också ingår i kollektivet av partimedlemmar, ger det sannolikt bättre möjligheter för väljarna att sätta sitt avtryck på ett partis politik än när väljarna agerar var och en för sig utanför partiorganisationerna.⁵⁴⁵

Att väljarkåren idag befinner sig på utsidan av partiorganisationerna riskerar därför att ge välorganiserade intressen ett oproportionerligt stort inflytande. En organisation som kan förse partierna med välformulerade problembeskrivningar och argument kommer att ha betydligt större möjligheter att påverka hur partiets politik utformas, än väljarna som saknar kollektiv organisering. En invändning mot detta resonemang är förstås att intressegrupper av olika slag alltid försökt påverka de politiska beslutsfattarna. Skillnaden är dock att det tidigare – när partierna samlade större medlemsskaror – fanns en naturlig intern motvikt, som åtminstone till viss del var synonym med partiernas väljare.

Man kan också misstänka att partier som befolkas av personer, lockade av partiernas selektiva nyttigheter som förtroendeuppdrag, i många sammanhang kan tänkas dela sociala och kulturella referensramar med de som företräder olika intresseorganisationer. Oavsett hur bra instrument man har för att undersöka opinionen, kan det tänkas innebära att det blir svårare för partierna att ta till sig synpunkter från människor som lever under helt andra förhållanden än de som arbetar mer eller mindre professionellt med politik i partier och intresseorganisationer. Samtidigt finns också risken att partierna i sin jakt på marginalväljarna väljer att ensidigt kanalisera intressena hos en liten väljargrupp – som för samtliga partier upplevs som avgörande för valutgången. På så sätt kan små grupperns intressen komma att bli utgångspunkten för politiken, medan andra, kanske större problem och konflikter i samhället, avförs från den politiska dagordningen.

Utan den stora medlemskåren riskerar partierna att förlora den naturliga kopplingen till väljarna och deras intressen. I stället för att vara en del av partiarbetet reduceras väljarna till att bli siffror i opinionsundersökningar.

---

⁵⁴⁵ Resonemangen i detta, och de följande styckena, har bland annat inspirerats av Crouch, 2011, och Mouffe, 2008.

Det öppnar för ett samhälle där politiken fjärrar sig ytterligare från medborgarna, och där medborgarna upplever det som allt svårare att påverka politikens inriktning. Medborgarnas roll i demokratin blir inte längre att formulera krav på politiken, utan att i opinionsundersökningar och val bekräfta eller förkasta de förslag som de politiska partierna i samarbete med andra elitorganisationer formulerat. Och om medborgarna tänker sig en annan roll kan de avfärdas som "särintressen" som hotar det "allmänintresse" partierna anser sig stå för.

Visst kan det ibland vara svårt att föreställa sig att partipolitiken skulle kunna se ut på något annat sätt än idag – dominerad av professionaliserade kampanjorganisationer med snarlika budskap. Avslutningsvis kan det därför vara värt att påminna om att varken partistrukturen eller dagens situation, där de stora partierna till höger och vänster i politiken för fram så gott som identiska budskap i jakt på samma väljare, är något permanent.

Vilka idéer som dominerar samhällsdebatten förändras över tid, samtidigt som nya ideologiska konfliktlinjer tillkommer, medan gamla kanske förlorar i betydelse. Och en bristande förmåga hos partierna att företräda medborgarna leder förr eller senare till förändringar i partistrukturen – kanske rentav till framväxten av nya folkrörelser.

Summary

The relationship between a party leadership and party activists is often illustrated by the use of John May's "Law of curvilinear opinion structures in political parties", i.e. the idea that mid-level party activists are assumed to be more radical than both party sympathisers and the party elite. May points primarily to the different conditions for each group's involvement as the factor behind the differences in terms of opinion. While the party elite is regularly forced to face the voters and are dependent on voters for their posts, party activists are largely independent of their party's election results and can therefore be assumed to give priority to positions that do not produce dividends in the form of election results. This tension between party leadership and party activists can be assumed to lead to a restriction on the party leadership's freedom of action. In order not to endanger the support of party activists, the party leadership will stick to ideologically motivated positions, even when they add up to a drawback when facing the voters.

However, in recent years we have seen a whole series of examples where Swedish political parties have made major realignments of their own policies and toned down traditional ideological positions. Moreover, a number of similar changes by political parties can be found across Europe. All these cases show how parties have successfully adapted to changed circumstances in the form of, for example, new or less ideological conflicts and greater mobility in the electorate by setting aside old positions and principles without any substantial internal conflicts.

This type of changes is a challenge to research on political parties, generating a need for research that can contribute to the development of the theories in the area. Given the role assigned to conditions for involvement in the formulation of May's Law it appears reasonable to look in that direction when trying to understand changes in present-day political parties. My ambition in this thesis is therefore to examine what it is in the parties' offer that attracts the party activists of today.

The offer made by the parties to their members can be understood in terms of collective goods and selective goods. Collective goods are the parts of a party's offer that accrue to all participants in the party organisation, such as the ideological and political community provided by party membership. Once someone has become a member of a party, it is virtually impossible to exclude them from sharing in its ideological or political community. Nor is any less of the political community left just because a large number of members are benefiting from it; there are just as much of the collective goods left for other, new members who also want to enjoy them. Selective goods, in contrast, are the parts of the offer that only accrue to certain members, such

as elected offices and opportunities to exercise political power. The characteristic of these goods is that it is simple to exclude others from them – an elected office can only be held by one person at a time, and only a limited quantity of them are available.

For every party, its offer to its members consists of a combination of collective and selective goods. The particular combination offered may be seen as depending both on the party's history, cultural factors, such as what role the member organisation has been assigned historically, and what concrete need the party currently has of members. If, for example, a party has a tradition of stressing the importance of having many members, the collective goods might be expected to have a prominent role. If, on the other hand, the party primarily views its members as a recruitment base for elected offices, the selective goods can be assumed to be given greater weight in its offer. This study covers three parties – the Moderate Party (*Moderaterna*), the Social Democratic Party (*Socialdemokraterna*) and the Green Party (*Miljöpartiet*). This sample is intended to cover the differences between the parties that may affect the conditions for the involvement of their members.

At the same time as there are cultural differences between the parties, they are influenced in a similar way by factors such as falling membership, medicalisation and professionalisation, which might be expected to contribute to organisational convergence.

The picture of the common challenges emerges clearly from the interviews with officials of the three parties. For the parties the challenge largely consists of recruiting people who can fill functions as campaign workers and elected representatives. The conclusion drawn by party officials is that the parties' offer must be enhanced in order to be able to recruit members who can fill these functions. In many cases this need to concretise the offer leads to an emphasis on selective goods. For example, the Moderate Party chooses to emphasise the opportunities to become an elected representative by establishing special career paths in the party for people who want to be elected representatives, "trainee programmes" for new members, while the Social Democratic Party underlines the opportunities for members to influence its policies. In other words, what selective goods the parties emphasise seems to be influenced by the history and culture of each party. In a party like the Social Democratic Party, in which member influence has long been emphasised, it is natural to emphasise this part of its offer. While in a party, like the Moderate Party, in which member influence has not had the same standing it is more natural to emphasise the opportunities to become an elected representative. However, despite the differences between the parties, the aim is the same: to make party membership and party involvement more attractive by means of selective goods.

However, the emphasis on selective goods does not mean that collective goods, such as political, ideological and social community, are of no importance in the parties' offer to their members. This is particularly clear in the Green Party, where ideological community stands out as the single most important part of the offer intended to attract people to membership and activism, which can be linked to the Party's position as a relatively new party with a vision of a society very different from present-day society.

The importance of collective goods also emerges clearly when the activists describe their initial expectations of their party membership. As new members, they are largely attracted by the social community and the opportunity to demonstrate ideological and political affiliation, i.e. the collective goods offered by the parties. However, this set of expectations develops quite quickly and the attraction is increasingly selective goods such as the opportunities to exercise political power and the opportunities to become an elected representative. Even if social and political community continues to be important to party activists, it seems difficult for those who have been active for a while to consider party involvement without the opportunities to obtain elected office and the opportunities to exercise power. For many, political involvement is virtually synonymous with elected offices in local government and the positions they confer in the party.

In other words, for the political activists interviewed political involvement is intimately bound up with the opportunities to become an elected representative and exercising political power through local government decision-making processes and the internal party processes that the status of elected representative gives access to. This is true irrespective of whether the individual is active in the Green Party, the Moderate Party or the Social Democratic Party.

To a great extent the picture that emerges of the political parties is one of professional communities. Even when, like the activists interviewed, they only act as politicians in their leisure time, their role as representatives of their party in the electoral arena and in elected assemblies is central to their involvement. They are representatives of their party, and not just supporters of a particular political or ideological view. This can be described as a shift in the party members' activity from the internal arena, where the ideological and political community is of central importance, to the external arena, whose core is campaign activities and work in parliamentary assemblies. This picture of the conditions for party activism, in which the selective goods stand out as very important for the involvement of party activists, can help us to understand ideological and political changes in present-day parties.

Indeed, it turns out that the party activists interviewed clearly back the changes in their party and speak themselves in terms of winning elections and being capable of governing when they discuss the balance to be struck between these values and political and ideological continuity. In other words, they hardly constitute the ideologically motivated restriction on the actions of their party leadership indicated by May's Law, showing instead a high degree of what could be described as strategic orientation.

The degree of strategic orientation among party activists can be understood in the light of the importance of selective goods for their involvement. If, as a party activist, one is attracted by the opportunities to become an elected representative or the opportunities to exercise political power, it is reasonable to imagine that one will be more inclined to support actions that increase the opportunity to enjoy these goods. This can, for example, be expressed in a preparedness to back changes in the party's message and policies that are made in order to increase its support in the electorate or the opportunities to exercise political influence.

When studying the degree of strategic orientation among party activists, the attitudes of active members of the Green Party can be seen as a critical test. The Green Party is a newer and more ideological party making greater demands for radical social change. This means that its party activists might be expected to be more focused on sticking to their party ideology and traditional positions in specific policy matters than activists in old parties like the Moderate Party and the Social Democratic Party, who might be expected to be trained in a quite different way in a tradition of results-oriented politics. In addition, activists in the Green Party stand up for the Party's traditions when they talk critically about the risk of changes in the Party's internal democracy. However, they are, at the same time, almost as prepared to support major substantive policy and strategic changes as activists in the Moderate Party and the Social Democratic Party.

The importance of selective goods to party activists can be seen as an expression of how the conditions for party involvement by different groups have become more homogenous, compared at any rate with how we have previously imagined the inner lives of parties. Since both the party leadership and the party activists are attracted by the selective goods offered by the party organisation, the conflict between these groups decreases, as both groups are focused on winning elections and exercising political power. The result of this study therefore provides grounds for questioning the ideas of a tension between party activists and party leaderships as it is expressed in May's Law, for example. It is highly likely that we will see further and more frequent changes in the political parties.

Referenser

Intervjuer:

Tre samtalsintervjuer med partisekreterare, och före detta partisekreterare: Per Schlingmann, Moderaterna (27/2-2007), Lars Stjernqvist, Socialdemokraterna (12/4-2007) och Håkan Wåhlstedt, Miljöpartiet (27/2-2007).

10 anonymiserade samtalsintervjuer med partiombudsmän eller motsvarande, i Moderaterna (3), Socialdemokraterna (3) och Miljöpartiet (4). Intervjuerna genomfördes under perioden 26/2-2007 till och med 10/4-2007.

36 anonymiserade samtalsintervjuer med aktiva medlemmar i Moderaterna (12), Socialdemokraterna (12) och Miljöpartiet (12). Intervjuerna genomfördes under perioden 30/10-2007 till och med 10/11 2009

Partimaterial etc:

Miljöpartiet. *Grönt*. Medlemstidning för Miljöpartiet. 2003-2006.

Miljöpartiet, 2005. "Hej och välkommen till Miljöpartiet de Gröna!". Brev till nya medlemmar.

Miljöpartiet, 2005. Partiprogram antaget av kongressen 2005.

Miljöpartiet, 2006. "Välkommen till framtidens rörelse!". Brev till nya medlemmar.

Miljöpartiet, 2006. *Tillsammans*. Medlemsvärvarfolder.

Miljöpartiet, 2006. *Vi vill...*

Miljöpartiet. www.mp.se, citerad 3/7 2006.

Miljöpartiet- "Bli medlem", tillgänglig på <http://lasso.mp.se/medlem/index.lasso?org=mp>, citerad 3/7 2006.

Miljöpartiet. "Engagera dig!", tillgänglig på http://mp.se/templates/Mct_77.aspx?number=333&avdnr=90, citerad 3/7 2006.

Moderaterna. *Medborgaren*. Medlemstidning för Moderaterna, 2001-2006.

Moderaterna, 2005. *Vi älskar Sverige – Fem skäl att välja Moderaterna*.

Moderaterna, 2005. *Tre frågor som ligger oss varmt om hjärtat*.

Moderaterna, 2005. *Vi älskar Sverige – Fem skäl att välja Moderaterna*

Moderaterna, 2007. *Fortsatt förnyelse*.

Moderaterna, 2007. "Välkommen som medlem". Välkomstkuvett för nya medlemmar januari 2007.

Moderaterna, 2008. *Samrådsmaterial 08*.

Moderaterna. www.moderat.se, citerad 3/7 2006.

Moderaterna, Bli medlem!, tillgänglig på [http://www.moderat.se/\(S\(inrkbtepdnreujmdeplnmh45\)\)/artikel.aspx?webbid=1&menyid=1&artikelid=20170](http://www.moderat.se/(S(inrkbtepdnreujmdeplnmh45))/artikel.aspx?webbid=1&menyid=1&artikelid=20170), citerad 3/7 2006.

Moderaterna, Ge ett bidrag, tillgänglig på
[http://www.moderat.se/\(S\(inrkbtepdnreujmdeplnmh45\)\)/artikel.aspx?wbbid=1&menyid=1&artikelid=20171](http://www.moderat.se/(S(inrkbtepdnreujmdeplnmh45))/artikel.aspx?wbbid=1&menyid=1&artikelid=20171), citerad 3/7 2006.

Moderaterna i Stockholms län och stad. www.moderaterna.net, citerad 3/7 2006

Moderaterna i Stockholms stad och län, Skapa opinion, tillgänglig på
<http://www.moderaterna.net/opinion/default.asp>, citerad 3/7 2006.

Moderaterna i Stockholms stad och län, Information om vår utbildningssatsning, tillgänglig på <http://www.moderaterna.net/utbildning/default.asp>, citerad 3/7 2006.

Socialdemokraterna. *Aktuellt i partiet*. Medlemstidning för Socialdemokraterna, 2004

Socialdemokraterna. *Samtal*. Medlemstidning för Socialdemokraterna, 2005-2006.

Socialdemokraterna, 2001. *Partiprogram antaget vid partikongressen 2001*

Socialdemokraterna, 2005. *Lite om socialdemokratin*.

Socialdemokraterna, 2005. *Välkommen till Socialdemokraterna: tidning för nya medlemmar*.

Socialdemokraterna, 2005. *Välkommen som medlem!*

Socialdemokraterna, 2007. Brev till personer som nyligen blivit medlemmar.

Socialdemokraterna, 2007. Brev till personer som beställer informationspaketet via partiets hemsida.

Socialdemokraterna. www.socialdemokraterna.se, citerad 3/7 2006.

Socialdemokraterna, Agera!, tillgänglig på
http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page___1732.aspx, citerad 3/7 2006.

Socialdemokraterna, Bli medlem, tillgänglig på
http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page___2719.aspx, citerad 3/7 2006

Socialdemokraterna, Flygblad, tillgänglig på
http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page___2726.aspx, citerad 3/7 2006.

Socialdemokraterna, Ring till radio, tillgänglig på
http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page___6504.aspx, citerad 3/7 2006.

Socialdemokraterna, Stöd oss ekonomiskt, tillgänglig på
http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page___37562.aspx, citerad 3/7 2006.

Socialdemokraterna, Visa var du står!, tillgänglig på
http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page___38657.aspx, citerad 3/7 2006.

Socialdemokraterna i Stockholms stad, Våra aktiviteter, tillgänglig på
http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page___2637.aspx, citerad 3/7 2006.

Litteratur etc:

- Ahrne, Göran & Papakostas, Apostolis, 2003. "Vem behöver medlemmar?", *Sociologisk forskning*, 2003:3, sid 3-10.
- Albright, Jeremy J, 2010. "The multidimensional nature of party competition", *Party Politics*, vol 16, sid 699-719.
- Barrling Hermansson, 2004. *Partikulturer*. Uppsala: Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen.
- Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus.
- Bergh, Andreas, 2009. *Den kapitalistiska välfärdsstaten*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Bergh, Andreas & Erlingsson, Gissur, 2009. "Den tysta omvälvningen. Svenska liberaliseringar 1980-2000". I Santesson-Wilson, Peter & Erlingsson, Gissur (red.), 2009. *Reform*. Stockholm: Norstedts.
- Berry, Jeffrey M, 2002. "Validity and Reliability Issues in Elite Interviewing", *Political Science and Politics*, vol 35, sid 679-682.
- Bjereld, Ulf & Demker, Marie, 2008. *Kampen om kunskapen*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg.
- Blaikie, Norman, 2010. *Designing Social Research*. Cambridge: Polity Press.
- Blyth, Mark & Katz, Richard, 2005. "From Catch-all Politics to Cartelisation: The Political Economy of the Cartel Party", *West European Politics*, vol 28, sid 33-60.
- Bolin, Niklas, 2007. *New Party Entrance – Analyzing the Impact of Political Institutions*. Umeå Working Papers in Political Science, no 2. Statsvetenskapliga Institutionen vid Umeå Universitet.
- Buch Jensen, Roger, 2000. *Lokale partiorganisationer*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Budge, Ian, Klingemann, Hans-Dieter, Volkens, Andrea, Bara, Judith & Tanenbaum, Eric, 2001. *Mapping Policy Preferences*. Oxford: Oxford University Press.
- Bäck, Mats & Möller, Tommy, 2003. *Partier och organisationer*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Caul, Miki & Gray, Mark, 2000. "From Platform Declarations to Policy Outcomes". I Dalton, Russel J & Wattenberg, Martin p (red.), 2000. *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Crouch, Colin, 2011. *Postdemokrati*. Göteborg: Daidalos.
- Dalton, Russel J & Wattenberg, Martin P (red.), 2000. *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Davidsson, Lars, 2006. *I linje med partiet?* Stockholm: SNS Förlag.
- Downs, Anthony, 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.

- Duverger, Maurice, 1954. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen & Co.
- George, Alexander & Bennett Andrew, 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Giddens, Anthony, 1999. *Tredje vägen. Om Socialdemokratins förnyelse*. Stockholm: Atlas.
- Gidlund, Gullan & Möller, Tommy, 1999. *Demokratins trotjänare*. SOU 1999:130.
- Gilljam, Mikael, Karlsson, David & Sundell, Anders, 2010. *Politik på hemmaplan*. Stockholm: SKL Kommentus.
- Erlingsson, Gissur, Håkansson, Anders, Johansson, Karl Magnus & Mattson, Ingvar, 2005. *Politiska Partier*. Lund: Studentlitteratur.
- Erlingsson, Gissur, 2008. *Partier i kommunpolitiken*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Erlingsson, Gissur & Öhrvall, Richard, 2010. *Politikens villkor. Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken*. Linköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings Universitet.
- Esaiasson, Peter & Holmberg, Sören, 1988. *De folkvalda*. Stockholm: Bonnier Fakta.
- Esaiasson, Peter & Holmberg, Sören, 1996. *Representation from above*. Aldershot: Dartmouth.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud Lena, 2004. *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Fagerholm, Anna-Sara, Grandien, Christina & Lozanovska Jeanette, 2009. "Centerpartiets valkampanj 2006 – en fallstudie". I Nord, Lars & Ström-bäck, Jesper (red.), 2009. *Väljarna, partierna och mederna*. Stockholm: SNS Förlag.
- Fredriksson, Jan, 2001. "Vägen till politiken" i *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*. SOU: 2001:48.
- Fredriksson, Jan, 2003. *Politisk kultur och samhällsengagemang*. Stockholm: Carlssons.
- Hagevi, Magnus, 2003. "Sweden: Between Participation Ideal and Professionalism". I Borchert, Jens & Zeiss, Jurgen (red.), 2003. *The Political Class in Advanced Democracies. A Comparative Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- Heidar, Knut, 1994. "The Polymorphic nature of party membership", *European Journal of Political Research*, vol 25, sid 61-86.
- Karlsson, David, 2001. "Ny som förtroendevald i kommuner och landsting" i *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*. SOU: 2001:48.
- Katz, Richard & Mair, Peter (eds), 1994. *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*. London: SAGE.
- Katz, Richard & Mair, Peter, 1995. "Changing Models of Party Organization and Party Democracy", *Party Politics*, vol 1, sid 5-28.

- Kirscheimer, Otto, 1966. "The Transformation of the Western European Party System", i LaPalombra, J & Weiner, M (eds.). *Political Parties and Political Development*. Princeton: Princeton University Press.
- Kitschelt, Herbert, 1989. "The Internal Politics of Parties: The Law of Curvilinear Disparity Revisited", *Political Studies*, vol 37, sid 400-421.
- Kitschelt, Herbert, 1994. *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Koole, Ruud, 1996. "Cadre, Catch-all or Cartel?", *Party Politics*, vol 2, sid 507-523.
- Kvale, Steinar, 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lawson, Kay & Merkl, Peter H (eds.), 2007. *When Parties Prosper*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Lees-Marshment, Jennifer, 2001. *Political marketing and British political parties*. Manchester: Manchester University Press.
- Lewin, Leif, 1992. *Ideologi och strategi*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Lilleker, Darren G & Lees-Marshment, Jennifer (red), 2005. *Political marketing. A comparative perspective*. Manchester: Manchester University Press.
- Madestam, Jenny, 2009. *En kompispappa och en ytlig djuping*. Stockholm: Statsvetenskapliga Institutionen, Stockholms Universitet.
- Mair, Peter, 1997. *Party System Change. Approaches and Interpretations*. Oxford: Oxford University Press.
- May, John, 1973. "Opinion Structure of Political Parties: The Special Law of Curvilinear Disparity", *Political Studies*, vol 21, sid 135-151.
- McNutt, Patrick, 1999. "Public Goods & Club Goods". I Bouckaert & deGeest (red), 1999. *Encyclopedia of Law and Economics*. Cheltenham: Edward Elgar Publishers.
- Michels, Robert, 1983 (1915). *Organisationer och demokrati – en sociologisk undersökning av de oligarkiska tendenserna i vår tids demokrati*. Stockholm: Ratio.
- Millares, Matilde, 2010. *Den underordnade överideologin*. Avhandlingsplan vid Statsvetenskapliga Institutionen, Stockholms Universitet.
- Mouffe, Chantal, 2008. *Om det politiska*. Hägersten: Tankekraft Förlag.
- Möller, Tommy, 1996. *Brukare och klienter i välfärdsstaten*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Möller, Tommy, 2007. *Svensk politisk historia*. Lund: Studentlitteratur.
- Möller, Tommy, 2009. *Politiskt ledarskap*. Malmö: Liber.
- Möller, Tommy, 2010. "Ideologierna har aldrig dött", *Axess*, Nr 4 maj 2010.
- Nielsen, Peder, 2001. "På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin" i *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*. SOU: 2001:48.
- Nilsson, Thorbjörn, 2001. *Den lokalpolitiska karriären*. Växjö: Växjö University Press.

- Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.), 2009. *Väljarna, partierna och mederna*. Stockholm: SNS Förlag.
- Norris, Pippa, 1995. "May's Law of Curvilinear Disparity Revisited", *Party Politics*, vol 1, sid 29-47.
- Norris, Pippa & Lovenduski, Joni, 2004. "Why Parties Fail to Learn", *Party Politics*, Vol. 10, No. 1, sid 85-104.
- Olson, Mancur, 1971. *The Logic of Collective Action*. Cambridge: Harvard University Press.
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören, 2008. *Regeringsskifte. Väljarna och valet 2006*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Ostrom, Elinor, Gardner, Roy & Walker, Jamers, 1994. *Rules, Games and Common-Pool Resources*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Panbianco, Angelo, 1988. *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Petersson, Olof, 1989. *Metaforernas makt*. Stockholm: Carlssons
- Petersson, Olof m fl, 1998. *Demokrati och medborgarskap*. Stockholm: SNS Förlag.
- Petersson, Olof m fl, 2000. *Demokrati utan partier?* Stockholm: SNS Förlag.
- Petersson, Olof, 2005. *De politiska partiernas medlemsutveckling*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle.
- Petersson, Olof, m fl 2006. *Mediernas valmakt*. Stockholm: SNS Förlag.
- Pierre, Jon, 1986. "Attitudes and behaviour of party activists", *European Journal of Political Research*, vol 14, sid 465-479.
- Pierre, Jon, 1986. *Partikongresser och regeringspolitik*. Lund: Kommunfakta förlag.
- Pierre, Jon & Widfeldt, Anders, 1994. "Party Organization in Sweden: Colossuses with Feet of Clay or Flexible Pillars of Government?". I Katz, Richard & Mair, Peter (red.), 1994. *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*. London: SAGE.
- Read, M & Marsh, D, 2002. "Combining Qualitative and Quantitative Methods" i Marsh, D & Stoker G (red), 2002. *Theory and Methods in Political Science*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rothstein, Bo (red), 1995. *Demokrati som dialog*. Stockholm: SNS Förlag.
- Santesson-Wilson, Peter & Erlingsson, Gissur (red.), 2009. *Reform*. Stockholm: Norstedts.
- Scarrow, Susan E, 1994. "The 'paradox of enrollment': Assessing the costs and benefits of party memberships", *European Journal of Political Research*, Vol. 25, sid 41-60.
- Scarrow, Susan E, 1996. *Parties and their Members*. Oxford: Oxford University Press.
- Scarrow, Susan E, 2000. "Parties without Members". I Dalton, Russel J & Wattenberg, Martin p (red.), 2000. *Parties without Partisans. Political*

- Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Scarrow, Susan E, Webb, Paul & Farell, David M, 2000. "From Social Integration to Electoral Contestation". I Dalton, Russel J & Wattenberg, Martin p (red.), 2000. *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Seyd, Patrick & Whiteley, Paul, 1992. *Labour's Grass Roots: The Politics of Party Membership*. Oxford: Clarendon Press.
- Sjöblom, Gunnar, 1968. *Party Strategies in a Multiparty System*. Lund: Studentlitteratur.
- Soininen, Maritta & Etzler, Nils, 2006. *Partierna nominerar*. SOU 2006:53.
- Ström, Kaare, 1990. "A Behavioral Theory of Competitive Political Parties", *American Journal of Political Science*, vol 34, no 2, sid 565-598.
- Strömbäck, Jesper, 2009. "Professionaliseringen av svenska valkampanjer – myt eller verklighet?". I Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red.), 2009. *Väljarna, partierna och mederna*. Stockholm: SNS Förlag.
- Teorell, Jan, 1998. *Demokrati eller fåtalsvälde?* Uppsala: Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen.
- Weber, Max, 1994 (1918). "Politics as Vocation", *Political Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Whiteley, Paul, Seyd, Patrick & Richardson, Jeremy, 1994. *True Blue: The Politics of Conservative Party Membership*. Oxford: Clarendon.
- Whiteley, Paul, Seyd, Patrick & Billinghamurst, Antony 2006. *Third Force Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Widfeldt, Anders, 1997. *Linking Parties with People?* Göteborg: Göteborg Studies in Politics.
- Öhberg, Patrik, 2011. *Politiker med karriärambitioner – en omöjlig självklarhet*. Göteborg: Statsvetenskapliga Institutionen, Göteborgs Universitet.

Appendix 1

Intervjuguide för intervjuer med partisekreterare och partiombudsmän

- *Medlemsvärkning beskrivs ofta som en prioriterad kampanjaktivitet. Varför är det så viktigt att värva medlemmar?*
- *Vilka funktioner fyller partimedlemmarna i idealfallet?*
- *Vad är det som ska locka någon som sympatiserar med partiet att ta steget till att också bli medlem och senare aktiv i partiarbetet?*
- *Vilka förväntningar har personer som kommer till partiet idag på sitt medlemskap? Och känner du att ni kan leva upp till dessa?*
- *I vilken utsträckning märker ni av att partimedlemmarna vill vara med och påverka inriktningen på partiets politik? Vilka områden vill man påverka och hur möter ni dessa krav?*
- *Man brukar ju tala om en ökad betydelse för media i kommunikationen med väljarna, och som en följd av detta en ökad professionalisering av arbetsformerna – hur passar medlemmarna in i det?*
- *Har utvecklingen mot ökad betydelse för media inneburit att det ställs nya krav på medlemmarna?*
- *Hur försäkrar man sig om att medlemmarna när de arbetar under exempelvis en valrörelse är goda företrädare för partiet?*
- *Ofta brukar man tala om medlemmarna som ambassadörer i vardagen för sina partier. Hur ser ni på denna roll?*
- *Ibland talar man om medlemmarna som de valdas ”öra” mot väljarna. Hur viktigt är denna funktion idag – inte minst mot bakgrund av det utbredda användandet av opinionsundersökningar?*
- *När en person har blivit medlem i partiet. Finns det rutiner för hur ni ska ta hand den nya medlemmen och involvera honom eller henne i partiarbetet?*
- *Hur ser rekryteringssituationen ut till förtroendeposter i kommun och landsting?*

- *Hur vanligt är det utifrån dina erfarenheter att man engagerar sig i partiet med en uttalad eller outtalad ambition att bli förtroendevald? Och hur ser ni på denna typ av ambitioner?*

Appendix 2

Intervjuguide för intervjuer med partiaktivister

- *När du gick med i Miljöpartiet/Moderaterna/Socialdemokraterna vilka förväntningar hade du på partimedlemskapet?*
- *Vad var det som fick dig att bli aktiv kommunalpolitiskt?*
- *Om vi byter perspektiv och ser till dina förväntningar på partimedlemskapet idag. Vad vill du idag ha ut av att vara partimedlem?*
- *Hur viktig är möjligheten att kunna delta i den politiska beslutsprocessen genom kommunala uppdrag för ditt partiengagemang som helhet?*
- *Hur viktig tror du att möjligheten att kunna påverka genom kommunala uppdrag är för andra som valt att engagera sig i Miljöpartiet/Moderaterna/Socialdemokraterna?*
- *Hur mycket tid lägger du på politik varje månad?*
- *Kan du tänka dig att lägga mer tid på politiken?*
- *Om du fick möjligheten skulle du kunna tänka dig att under en period arbeta heltid med politik?*

Medan frågorna ovan ställts till samtliga intervjuade partiaktivister, oavsett partitillhörighet, har frågorna om interna påverkansmöjligheter och strategiska orienteringen hos partiaktivisterna anpassats till respektive partis särskilda förutsättningar.

- *Miljöpartiet har ju en tradition av stort medlemsinflytande över partiets inriktning, exempelvis i form av samråd kring nya programdokument eller som nu senast i form av en medlemsomröstning i EU-frågan. Brukar du engagera dig i denna typ av arbete med att utforma partiets politik och är det viktigt för ditt engagemang i Miljöpartiet att ha den här typen av påverkansmöjligheter?*
- *De senaste åren har Moderaterna haft ett antal samråd, där medlemmar och andra bjudits in för att komma med synpunkter på partiets politik, t ex det så kallade samrådet om framtiden. Har du del-*

tagit i något av samråden och är det viktigt för ditt engagemang i Moderaterna att ha den här typen av påverkansmöjligheter?

- *Socialdemokraterna har länge betonat medlemsinflytandet över partiets inriktning, exempelvis i form av återkommande rådslag om partiets framtida politik. Har du deltagit i det senaste rådslaget och är det viktigt för ditt engagemang i Socialdemokraterna att ha den här typen av påverkansmöjligheter?*
- *Moderaternas syn på alltifrån skatter till offentlig sektor och arbetsrätt har ju förändrats rejält de senaste åren. Känns det inte konstigt att vara med i och arbeta för ett parti som i många avseenden står för helt andra saker än för bara några år sedan?*
- *Miljöpartiet har ju förändrats ganska kraftigt de senaste åren i och med att man slopat kravet på utträde ur EU, tonat ned idén om medborgarlön och bundit upp sig i ett samarbete med Socialdemokraterna. Känns det inte konstigt att vara med i och arbeta för ett parti som ser ganska annorlunda ut jämfört med för bara några år sedan?*
- *Den senaste tiden har ju Socialdemokraternas samarbete med Miljöpartiet och vänsterpartiet diskuterats mycket. Hur ställer du dig till att ingå den typen av formellt samarbete inför valet 2010? Det går ju emot en lång socialdemokratisk tradition av att ensam söka stöd för sin politik.*
- *Hur stora förändringar kan du acceptera av den moderata politiken? När skulle du säga ifrån?*
- *Hur stora förändringar kan du acceptera av Miljöpartiets politik? När skulle du säga ifrån?*
- *Samarbete med andra partier innebär ju att man blir tvungen att kompromissa. Hur stora förändringar kan du acceptera av Socialdemokraternas politik inom ramen för ett formaliserat samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet? När skulle du säga ifrån?*

**Doktorsdisputationer
(filosofie doktorsgrad)**

1. Tage Lindbom (1938) Den svenska fackföreningsrörelsens uppkomst och tidigare historia 1872-1900.
2. Lars Frykholm (1942) Studier över artikel 48 i Weimarförfattningen.
3. Jörgen Westerståhl (1945) Svensk fackföreningsrörelse.
4. Hans Thorelli (1954) The Federal Antitrust Policy.
5. Bruno Kalnins (1956) Der Sowjetische Propagandastaat.
6. Åke Thulstrup (1957) Aggressioner och allianser. Huvuddragen i europeisk storpolitik 1935-39.
7. Lars Sköld (1958) Kandidatnomineringen vid andrakammarval.
8. Rune Tersman (1959) Statsmakterna och de statliga aktiebolagen.
9. Jurij Boris (1960) The Russian Communist Party and the Sovietization of the Ukraine.
10. Per Sundberg (1961) Ministärerna Bildt och Åkerhielm. En studie i den svenska parlamentarismens förgårdar.
11. Gunnar Wallin (1961) Valrörelser och valresultat. Andrakammarvalen i Sverige 1866-1884.
12. Göran Lindahl (1962) Uruguay's New Path: A Study in Politics during the First Colegiado, 1919-33.
13. Elmar Nyman (1963) Indragningsmakt och tryckfrihet 1785-1810.
14. Tomas Hammar (1964) Sverige åt svenskarna. Invandringspolitik, utlänningskontroll och asylrätt 1900-1932.
15. Krister Wahlbäck (1964) Finlandsfrågan i svensk politik 1937-1940.
16. Torsten Landelius (1965) Workers, Employers and Governments: A Comparative Study of Delegations and Groups at the International Labour Conference 1919-1964.
17. Kjell Goldmann (1971) International Norms and War Between States: Three Studies in International Politics.
18. Daniel Tarschys (1972) Beyond the State: The Future Polity in Classical and Soviet Marxism.
19. Harald Hamrin (1975) Between Bolshevism and Revisionism: The Italian Communist Party 1944-1947.
20. Birger Hagård (1976) Nils Wohlin. Konservativ centerpolitiker.
21. Gunnar Hellström (1976) Jordbrukspolitik i industrisamhället med tyngdpunkt på 1920- och 30-talen.

Stockholm Studies in Politics

ISSN 0346-6620

(De med * utmärkta avhandlingarna är doktorsavhandlingar,
som av skilda skäl ej ingår i Stockholm Studies in Politics)

1. Thomas G Hart (1971) *The Dynamics of Revolution: A Cybernetic Theory of the Dynamics of Modern Social Revolution with a Study of Ideological Change and Organizational Dynamics in the Chinese Revolution*. 9903705557
2. Sören Häggroth (1972) *Den kommunala beslutsprocessen vid fysisk planering*. 9903658125
3. Gunnar Sjöstedt (1973) *OECD-samarbetet: Funktioner och effekter*. 9905287434
4. Yngve Myrman (1973) *Maktkampen på arbetsmarknaden 1905-1907. En studie av de ickesocialistiska arbetarna som faktor i arbetsgivarpolitiken*. 9900827953
- * Rolf Ejvegård (1973) *Landstingsförbundet. Organisation, beslutsfattande, förhållande till staten*. (Grafisk Reproduktion Tryckeri AB).
5. Lars-Erik Klason (1974) *Kommunalförbund och demokrati. En studie av kommunikationsprocessen i kommunalförbund*. 9900795474
6. Magnus Isberg, Anders Wettergren, Jan Wibble & Björn Wittrock (1974) *Partierna inför väljarna. Svensk valpropaganda 1960-1966*. (Allmänna förlaget) 91-38-01936-1
7. Bengt Owe Birgersson (1975) *Kommunen som serviceproducent. Kommunal service och serviceattityder i 36 svenska kommuner*. 9901646588
8. G Roger Wall (1975) *The Dynamics of Polarization. An Inquiry into the Process of Bipolarization in the International System and its Regions, 1946-1970*. 990168627X
9. James Walch (1976) *Faction and Front: Party Systems in South India*. (Young Asia Publications: New Delhi) 9901135281
10. Victor Pestoff (1977) *Voluntary Associations and Nordic Party Systems. A Study of Overlapping Memberships and Cross-Pressures in Finland, Norway and Sweden*. 9901232996
- * Chimelu S. Chime (1977) *Integration and Politics Among African States. Limitations and horizons of mid-term theorizing*. (Scandinavian Institute of African Studies). 91-7106-103-7
- * Katarina Brodin (1977) *Studiet av utrikespolitiska doktriner*. (SSLP/Försvarsdepartementet).
- * Lars Thunell (1977) *Political Risks in International Business: Investment Behavior of Multinational Corporations* (Praeger Publishers: New York).
11. Harriet Lundblad (1979) *Delegerad beslutanderätt inom kommunal socialvård*. (Liber) 9138-048909-4
12. Roland Björnsne (1979) *Populism och ekopolitik. Utvecklandet av en ekopolitisk ideologi i Norge och dess relationer till ett mångtydigt populismbegrepp*. 91-7146-039-X
13. Anders Mellbourn (1979) *Byråkratins ansikten. Rolluppfatningar hos svenska högre statstjänstemän*. (Liber) 91-38-04850-7
14. Henry Bäck (1979) *Den utrikespolitiska dagordningen. Makt, protest och internationella frågor i svensk politik 1965-1973*. 91-7146-065-9.

15. Rune Premfors (1980) *The Politics of Higher Education in a Comparative Perspective: France, Sweden, United Kingdom*. 91-7146-071-3
16. Sahin Alpay (1980) *Turkar i Stockholm. En studie av invandrare, politik och samhälle*. (Liber) 91-38-05635-6
17. Diane Sainsbury (1980) *Swedish Democratic Ideology and Electoral Politics 1944-1948: A Study of Functions of Party Ideology*. (Almqvist & Wiksell International) 91-22-00424-6
18. Roger Ko-Chi Tung (1981) *Exit-Voice Catastrophes: Dilemma between Migration and Participation*. 91-7146-160-4
19. Stig Munknäs (1981) *Statlig eller kommunal skola? En studie av centraliserings- och decentraliseringsproblem inom svensk skolförvaltning*. 9902487424
20. Bo Lindensjö (1981) *Högskolereformen. En studie i offentlig reformstrategi*. 91-7146-184-1
21. Claes Linde (1982) *Departement och verk. Om synen på den centrala statsförvaltningen och dess uppdelning i en förändrad offentlig sektor*. 91-7146-406-9
- * Bernt Öhman (1982) *Löntagarna och kapitaltillväxten. Solidarisk lönepolitik och löntagarfonder*. (Jernströms Offsettryck AB) 91-38-07152-5
22. Stefan Swärd (1984) *Varför Sverige fick fri abort. Ett studium av en policy-process*. 91-7146420-4
23. Bo Malmsten (1984) *Bostadsbyggande i plan och verklighet. Planering och genomförande av kommunal bostadsförsörjning*. (Statens råd för byggnadsforskning 869:1984) 91-540-4139-2.
24. Bertil Nygren (1984) *Fredlig samexistens: klasskamp, fred och samarbete. Sovjetunionens detente-doktrin*. (Utrikespolitiska institutet) 91-7182-576-2
25. Jan Hallenberg (1984) *Foreign Policy Change: United States' Foreign Policy toward the Soviet Union and the People's Republic of China 1961-1980*. 91-7146-428-X
26. Jan Wallenberg (1985) *Några effektivitetsproblem i statlig byråkrati*. (Studentlitteratur) 9144-23401-5
27. Maud Eduards (1985) *Samarbete i Maghreb. Om regionalt samarbete mellan Marocko, Algeriet, Tunisien och Libyen 1962-1984*. 91-7146-438-7
28. Ishtiaq Ahmed (1985) *The Concept of an Islamic State: An Analysis of the Ideological Controversy in Pakistan*. 91-7146-458-1
29. Michele Micheletti (1985) *Organizing Interest and Organized Protest: Difficulties of Member Representation for the Swedish Central Organization of Salaried Employees (TCO)*. 917146-451-4
30. Torbjörn Larsson (1986) *Regeringen och dess kansli. Samordning och byråkrati i maktens centrum*. (Studentlitteratur) 91-44-25311-7
31. Ingegerd Muncio (1987) *Från lag till bruk. Hemspråksreformens genomförande*. 91-7146471-9
32. Tuija Meisaari-Polsa (1987) *Ståndpunkter i UNCTAD. En analys av generäldebatterna 1964-1979*. 91-7146-472-7
33. Virginia Capulong-Hallenberg (1987) *Philippine Foreign Policy Toward the U.S. 1972-1980: Reorientation?* 91-7146-478-6
34. Hans Bergström (1987) *Rivstart? Från opposition till regering*. (Tidens förlag) 91-550-3315-6

35. Agneta Bladh (1987) *Decentraliserad förvaltning. Tre ämbetsverk i nya roller.* (Studentlitteratur) 91-44-27731-8
36. Nils-Eric Hallström (1989) *Lagen om ungdomslag i beslut och genomförande.* 91-7146-782-3
37. Maritta Soinen (1989) *Samhällsbilder i vardande.* (CEIFO) 91-87810-03-X
38. Stefan Lindström (1991) *Hela nationens tacksamhet. Svensk forskningspolitik på atomenergiområdet 1945-1956.* 91-7146-932-X
39. Yeu-Farn Wang (1991) *China's Science and Technology Policy: 1949-1989.* 91-7146-953-2.
40. Jan Hylén (1991) *Fosterlandet främst? Konservatism och liberalism i högerpartiet 1904-1985.* (Norstedts) 91-38-50086-8
41. Jan Johansson (1992) *Det statliga kommittéväsendet. Kunskap, kontroll, konsensus.* 91-7146969-9
42. Janina Wiktorina Dacyl (1992) *Between Compassion and Realpolitik: In Search of a General Model of the Responses of Recipient Countries to Large-Scale Refugee Flows with Reference to the South-East Asian Refugee Crisis.* 91-7146-007-X
43. Leo Bartonek (1992) *Der Topos »Nähe« - Ernst Blochs Eintrittsstelle in die Sozialwissenschaften. Ein Beitrag zur Ontologie der modernen Gesellschaft.* 91-7153-022-3
44. Jan-Gunnar Rosenblad (1992) *Nation, nationalism och identitet. Sydafrika i svensk sekelskiftesdebatt.* (Bokförlaget Nya Doxa) 91-88248-24-0
45. Alexa Robertson (1992) *National Prisms and Perceptions of Dissent: The Euromissile Controversy Reflected in Opinion and the News in the UK and the FRG 1980-1983.* 91-7153-070-3
46. Lars Lindström (1993) *Accumulation, Regulation, and Political Struggles. Manufacturing Workers in South Korea.* 91-7153-121-1
47. Göran Bergström (1993) *Jämlikhet och kunskap. Debatter och reformstrategier i socialdemokratisk skolpolitik 1975-1990.* (Symposium Graduate) 91-7139-135-5
48. Jens Bartelson (1993) *A Genealogy of Sovereignty.* 91-7153-140-8
49. Ingvar Hjelmqvist (1994) *Relationer mellan stat och kommun.* 91-7153-186-6
50. Emmanuel Obliteifio Akwetey (1994) *Trade Unions and Democratisation: A Comparative Study of Zambia and Ghana.* 91-7153-250-1
51. Kristina Boréus (1994) *Högervåg. Nyliberalism och kampen om språket i svensk debatt 1969-1989.* (Tidens förlag) 91-550-4129-9
- * Steve Minett (1994) *Power, Politics and Participation in the Firm* (Athenaeum Press Ltd, Newcastle) 1 85628 331 3
52. Michael Karlsson (1995) *Partistategi och utrikespolitik. Interna motiveringar och dagspressens agerande i Catalina-affären 1952 och EEC-frågan 1961/62.* 91-7153-346-X
53. Sun-Joon Hwang (1995) *Folkrörelse eller affärsföretag. Den svenska konsumentkooperationen 1945-1990.* 91-7153-379-6
54. Ulrika Mörth (1996) *Vardagsintegration - La vie quotidienne - i Europa. Sverige i EUREKA och EUREKA i Sverige.* 91-7153-460-1
55. Claes Wahl (1996) *The State of Statistics: Conceptual and Statistical Reasoning in the Modern State 1870-1940.* 91-7153-506-3

56. Peter Kjaer (1996) *The Constitution of Enterprise: An Institutional History of Inter-firm Relations in Swedish Furniture Manufacturing*. 91-7153-538-1
57. Eva Haldén (1997) *Den Föreställda Förvaltningen. En institutionell historia om central skolförvaltning*. 91-7153-578-0
58. Kristina Riegert (1998) "Nationalising" Foreign Conflict: Foreign Policy Orientation as a Factor in Television News Reporting. 91-7153-743-0
59. Peter Ehn (1998) *Maktens administratörer. Ledande svenska statstjänstemäns och politikernas syn på tjänstemannarollen i ett förändringsperspektiv*. 91-7153-779-1
60. Magnus Norell (1998) *Democracy and Dissent. The Case of an Israeli Peace Movement, Peace Now*. 91-7153-828-3
61. Jan Lionel Sellberg (1998) *Hur är samhället möjligt? Om den tidigmoderna naturrättens språkfilosofiska grunder. Brännpunkt: Samuel Pufendorf*. 91-7153-825-9
62. Jan-Axel Swartling (1998) *Ideologi och realitetsarbete. Om analys av makt och dominans på etnometodologisk grund*. 91-7153-846-1
63. Magnus Ekengren (1998) *Time and European Governance. The Empirical Value of Three Reflective Approaches*. 91-7153-861-5
64. Peter Strandbrink (1999) *Kunskap och politik. Teman i demokratisk teori och svensk EU-debatt*. 91-7153-943-3
65. Jouni Reinikainen (1999) *Right against Right. Membership and Justice in Post-Soviet Estonia*. 91-7153-951-4
66. Eric Stern (1999) *Crisis Decisionmaking: A Cognitive-Institutional Approach*. 91-7153-9936
67. Ulf Mörkenstam (1999) *Om "Lapparnes privilegier". Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997*. 91-7265-004-4
68. Cecilia Åse (2000) *Makten att se. Om kropp och kvinnlighet i lagens namn*. (Liber) 91-4706080-8
69. Margreth Nordgren (2000) *Läkarprofessionens feminisering. Ett köns- och maktperspektiv*. 91-7265-133-4
70. Charlotte Wagnsson (2000) *Russian Political Language and Public Opinion on the West, NATO and Chechnya. Securitisation Theory Reconsidered*. 91-7265-135-0
71. Max M. Edling (2000) *A revolution in favour of government. The American Constitution and ideas about state formation, 1787-1788*. 91-7265-130-X
72. Pasquale Cricenti (2000) *Mellan privilegier och fattigdom. Om italiensk demokrati och socialpolitik ur ett välfärdsstatsperspektiv*. 91-7265-179-2
73. Henrik Berglund (2000) *Hindu Nationalism and Democracy: A Study of the Political Theory and Practice of the Bharatiya Janata Party*. 91-7265-198-9
74. Magnus Reitberger (2000) *Consequences of Contingency: the Pragmatism and Politics of Richard Rorty*. 91-7265-199-7
75. Mike Winnerstig (2001) *A World Reformed? The United States and European Security from Reagan to Clinton*. 91-7265-212-8
76. Jonas Nordquist (2001) *Domstolar i det svenska politiska systemet: Om demokrati, juridik och politik under 1900-talet*. 91-7265-218-7
77. Kjell Engelbrekt (2001) *Security Policy Reorientation in Peripheral Europe. A Perspectivist Approach*. 91-7265-234-9

78. Susanna Rabow-Edling (2001) *The intellectuals and the idea of the nation in Slavophile thought*. 91-7265-316-7
79. Nelli Kopola (2001) *The Construction of Womanhood in Algeria. Moudjahidates, Aishah Radjul, Women as Others and Other Women*. 91-7265-317-5
80. Maria Jansson (2001) *Livets dubbla vedermödor. Om moderskap och arbete*. 91-7265-340-X
81. Dagmar von Walden Laing (2001) *HIV/AIDS in Sweden and the United Kingdom Policy Networks 1982-1992*. 9-7265-342-6
82. Marika Sanne (2001) *Att se till helheten. Svenska kommunalpolitiker och det demokratiska uppdraget*. 91-7265-348-5
83. Bror Lyckow (2001) *En fråga för väljarna? Kampen om det lokala vetot 1893-1917*. 91-7265-359-0
84. Magnus Enzell (2002) *Requiem for a Constitution. Constitutionalism and Political Culture in Early 20th Century Sweden*. 91-7265-395-7
85. Welat Songür (2002) *Välfärdsstaten, sociala rättigheter och invandrarnas maktresurser: En jämförande studie om äldre från Mellanöstern i Stockholm, London och Berlin*. 91-7265-405-8
86. Johan Lembke (2002) *Defining the New Economy in Europe. A Comparative Analysis of EU Technology Infrastructure Policy, 1995-2001*. 91-7265-417-1
87. Maria Wendt Höjer (2002) *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. (Liber). 91-47-06585-0
88. Håkan Karlsson (2002) *Bureaucratic Politics and Weapons Acquisition: The Case of the MX ICBM Program*. 91-7265-531-3
89. Andreas Duit (2002) *Tragedins institutioner. Svenskt offentligt miljöskydd under trettio år*. 91-7265-528-3
90. Lucas Pettersson (2002) *Information och identitet. Synen på televisionens politiska roll i Sverige och EU*. ISBN 91-7265-549-6
91. Magnus Jedenheim Edling (2003) *The Compatibility of Effective Self-Ownership and Joint World Ownership*. 91-7265-589-5
92. Peter Hallberg (2003) *Ages of Liberty: Social Upheaval, History Writing and the New Public Sphere in Sweden, 1740-1792*. 91-7265-629-8
93. Linus Hagström (2003) *Enigmatic Power? Relational Power Analysis and Statecraft in Japan's China Policy*. 91-7265-628-X
94. Jacob Westberg (2003) *Den nationella drömträdgården. Den stora berättelsen om den egna nationen i svensk och brittisk Europadebatt*. 91-7265-681-6
95. Eva Erman (2003) *Action and Institution – contributions to a discourse theory of human rights*. 91-7265-726-X
96. Göran Sundström (2003) *Stat på villovägar. Resultatstyrningens framväxt i ett historisk-institutionellt perspektiv*. 91-7265-750-2
97. Ersun Kurtulus (2004) *State Sovereignty. The Concept, the Referent and the Ramifications*. 91-7265-754-5
98. Magdalena Kettis (2004) *The Challenge of Political Risk. Exploring the Political Risk Management of Swedish Multinational Corporations*. 91-7265-842-8

99. Sofia Näsström (2004) *The An-Archical State. Logics of Legitimacy in the Social Contract Tradition*. 91-7265-924-6
100. Gunilla Herolf (2004) *France, Germany and the United Kingdom – Cooperation in Times of Turbulence*. 91-7265-797-9
101. Lena Dahlberg (2004) *Welfare relationships. Voluntary organisations and local authorities supporting relatives of older people in Sweden*. 91-7265-928-9
102. Anette Gröjer (2004) *Den utvärdera(n)de staten. Utvärderingens institutionalisering på den högre utbildningens område*. 91-7265-939-4
103. Malena Britz (2004) *The Europeanization of Defence Industry Policy*. 91-7265-916-5
104. Hans Agné (2004) *Democracy Reconsidered. The Prospects of its Theory and Practice during Internationalisation - Britain, France, Sweden, and the EU*. 91-7265-948-3
105. Henrik Enroth (2004) *Political Science and the Concept of Politics. A Twentieth-Century Genealogy*. 91-7265-967-X
106. Lisbeth Aggestam (2004) *A European Foreign Policy? Role Conceptions and the Politics of Identity in Britain, France and Germany*. 91-7265-964-5
107. Catrin Andersson (2004) *Tudelad trots allt – dualismens överlevnad i den svenska staten 1718-1987*. 91-7265-978-5
108. Johan Lantto (2005) *Konflikt eller samförstånd? Management- och marknadsreformers konsekvenser för den kommunala demokratin*. 91-7155-103-4
109. Daniel Helldén (2005) *Demokratin utmanas. Almstriden och det politiska etablissemanget*. 91-7155-136-0
110. Birgir Hermannsson (2005) *Understanding Nationalism, Studies in Icelandic Nationalism 1800-2000*. 91-7155-148-4
111. Alexandra Segerberg (2006) *Thinking Doing: The Politicisation of Thoughtless Action*. 91-7155-179-4
112. Maria Hellman (2006) *Televisual Representations of France and the UK under Globalization*. 91-7155-219-7
113. Åsa Vifell (2006) *Enklaver i staten. Internationalisering, demokrati och den svenska statsförvaltningen*. 91-7155-243-X
114. Johnny Rodin (2006) *Rethinking Russian Federalism. The Politics of Intergovernmental Relations and Federal Reforms at the Turn of the Millennium*. 91-7155-285-5
115. Magnus Lembke (2006) *In the Lands of Oligarchs. Ethno-Politics and the Struggle for Social Justice in the Indigenous-Peasant Movements of Guatemala and Ecuador*. 91-7155-300-2
116. Lenita Freidenvall (2006), *Vägen till Varannan Damernas. Om kvinno-representation, kvotering och kandidaturval i svensk politik 1970-2002*. 91-7155-322-3
117. Arita Eriksson (2006) *Europeanization and Governance in Defence Policy: The Example of Sweden*. 91-7155-321-5

118. Magnus Erlandsson (2007) *Striderna i Rosenbad. Om trettio års försök att förändra Regeringskansliet*. 978-91-7155-448-2
119. Anders Sjögren (2007) *Between Militarism and Technocratic Governance: State Formation in Contemporary Uganda*. 978-91-7155-430-7
120. Andreas Behnke (2007) *Re-Presenting the West. NATO's Security Discourse After the End of the Cold War*. 978-91-7155-522-9
121. Ingemar Mundebo (2008) *Hur styrs staten?* 978-91-7155-530-4
122. Simon Birnbaum (2008) *Just Distribution. Rawlsian Liberalism and the Politics of Basic Income*. 978-91-7155-570-0
123. Tove Lindén (2008) *Explaining Civil Society Core Activism in Post-Soviet Latvia*. 978-91-7155-585-4
124. Pelle Åberg (2008) *Translating Popular Education – Civil Society Cooperation between Sweden and Estonia*. 978-91-7155-596-0
125. Anders Nordström (2008) *The Interactive Dynamics of Regulation: Exploring the Council of Europe's Monitoring of Ukraine*. 978-91-7155-616-5
126. Fredrik Doeser (2008) *In Search of Security After the Collapse of the Soviet Union: Foreign Policy Change in Denmark, Finland and Sweden, 1988-1993*. 978-91-7155-609-7
127. Mikael Blomdahl (2008) *The Political Use of Force: Beyond National Security Considerations as a Source of American Foreign Policy*. 978-91-7155-733-9
128. Jenny Cisneros Örnberg (2009) *The Europeanization of Swedish Alcohol Policy*. 978-91-7155-748-3
129. Sofie Bedford (2009) *Islamic Activism in Azerbaijan: Repression and Mobilization in a Post-Soviet Context*. 978-91-7155-800-8
130. Björn Harström (2009) *Vad vi inte får se. 100 år av censurpolitik*. 978-91-7155-878-7
131. Monica Andersson (2009) *Politik och stadsbyggande. Modernismen och byggnadslagstifningen*. 978-91-7155-944-9
132. Jenny Madestam (2009) *En kompispappa och en ytlig djuping. Partieliters ambivalenta partiledarideal*. 978-91-7155-962-3
133. Marja Lemne (2010) *För långt från regeringen – och för nära. Expertgruppen ESO:s födelse, levnad och död*. 978-91-7447-006-2
134. Maria Carbin (2010) *Mellan tystnad och tal – flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. 978-91-7447-037-6
135. Sofie Tornhill (2010) *Capital Visions. The Politics of Transnational Production in Nicaragua*. 978-91-7447-052-9
136. Barbara Kunz (2010) *Kind words, cruise missiles and everything in between. A neoclassical realist study of the use of power resources in U.S. policies towards Poland, Ukraine and Belarus 1989–2008*. 978-91-7447-148-9
137. Eva Hansson (2011) *Growth without Democracy. Challenges to Authoritarianism in Vietnam*. 978-91-7447-199-1
138. Anna Ullström (2011) *Styrning bakom kulisserna. Regeringskansliets politiska staber och regeringens styrningskapacitet*. 978-91-7447-235-6
139. Karl Gustafsson (2011) *Narratives and Bilateral Relations: Rethinking the 'History Issue' in Sino-Japanese Relations*. 978-91-7447-305-6

140. Svend Dahl (2011) *Efter folkrörelsepartiet. Om aktivism och politisk förändring i tre svenska riksdagspartier.* 978-91-7447-357-5

